

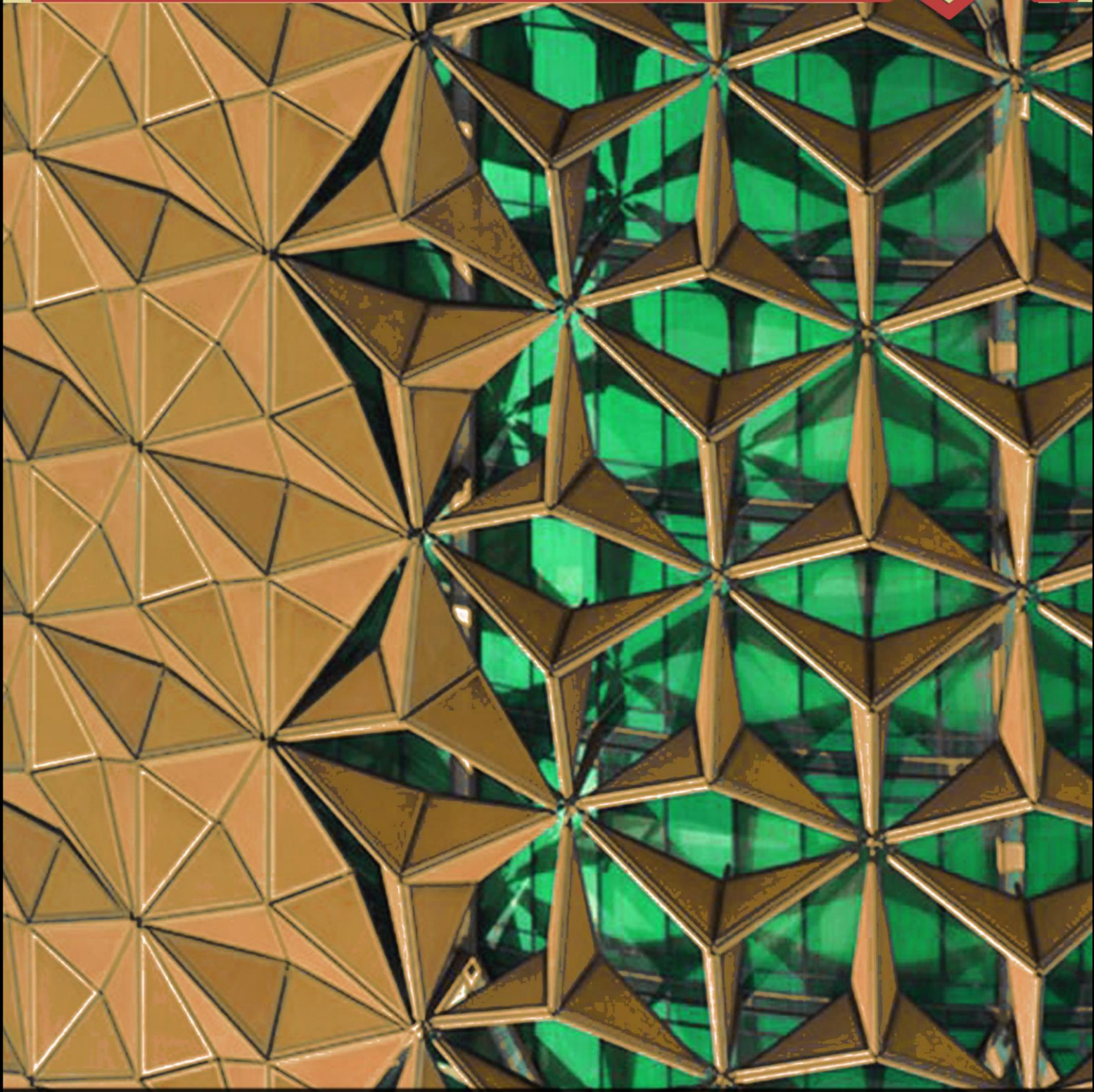

MİMARLIK BİLİMLERİ VE UYGULAMALARI DERGİSİ

MBUD

e-ISSN: 2548-0170

2019, 4(2)

JOURNAL OF ARCHITECTURAL SCIENCES AND APPLICATIONS

JASA

e-ISSN: 2548-0170

2019, Volume 4 - Issue 2

MİMARLIK BİLİMLERİ VE UYGULAMALARI DERGİSİ (MBUD)

DERGİ SAHİBİ

Atıla GÜL, Prof. Dr.

DERGİ EDITÖRÜ

Atıla GÜL, Prof. Dr.

BÖLÜM EDITÖRLERİ

Erkan POLAT, Prof. Dr.

Seda ŞİMŞEK TOLACI, Dr. Öğr. Üyesi

Ömer Kamil ÖRÜCÜ, Dr. Öğr. Üyesi

TEKNİK EDITÖRLER

Pervin ŞENOL, Dr. Öğr. Üyesi
Şirin Gülcen EREN, Dr. Öğr. Üyesi
Halime GÖZLÜKAYA, Arş. Gör.

İlker ERKAN, Dr. Öğr. Üyesi
Ali Berkay AVCI, Arş. Gör.

Şehriban ERASLAN, Dr. Öğr. Üyesi
Mert ÇAKIR, Arş. Gör.
Gizem DİNÇ, Arş. Gör.

DİZGİ EDITÖRLERİ

Mert ÇAKIR, Arş. Gör.
Gizem DİNÇ, Arş. Gör.

KAPAK TASARIMI

Ali Berkay AVCI, Arş. Gör.

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Tel: 0 (246) 211 3846

JOURNAL OF ARCHITECTURAL SCIENCES AND APPLICATIONS (JASA)

OWNER

Atıla GÜL, Prof. Dr.

EDITOR

Atıla GÜL, Prof. Dr.

SECTION EDITORS

Erkan POLAT, Prof. Dr.

Seda ŞİMŞEK TOLACI, Dr.

Ömer Kamil ÖRÜCÜ, Dr.

TECHNICAL EDITORS

Pervin ŞENOL, Dr.

Şirin Gülcen EREN, Dr.

Halime GÖZLÜKAYA, Res. Assist.

İlker ERKAN, Dr.

Ali Berkay AVCI, Res. Assist.

Şehriban ERASLAN, Dr.

Mert ÇAKIR, Res. Assist.

Gizem DİNÇ, Res. Assist.

LAYOUT EDITORS

Mert ÇAKIR, Res. Assist.

Gizem DİNÇ, Res. Assist.

COVER DESIGN

Ali Berkay AVCI, Res. Assist.

CONTACT INFORMATION

Phone: +90 (246) 211 3846

All the responsibilities belong to the author(s) of the articles.

MİMARLIK BİLİMLERİ VE UYGULAMALARI DERGİSİ JOURNAL OF ARCHITECTURAL SCIENCES AND APPLICATIONS

e-ISSN: 2548-0170

2019, 4(2)

HAKEM LİSTESİ / REVIEWER LIST

(Bu sayı için) / (For this issue)

Hakemler alfabetik sıraya göre sıralanmıştır.
The reviewers were listed in alphabetical order.

Asım Mustafa AYTEN

Doç. Dr. – Abdullah Gül Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. – Abdullah Gül University

Ayşe KAÇAR

Dr. Öğr. Üyesi – Isparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi
Assist. Prof. Dr. – Isparta University of Applied Sciences

Begüm ERCEVİK SÖNMEZ

Dr. Öğr. Üyesi – Yeditepe Üniversitesi
Assist. Prof. Dr. – Yeditepe University

Buket ÖZDEMİR IŞIK

Dr. Öğr. Üyesi. – Avrasya Üniversitesi
Assist. Prof. Dr. – Avrasya Üniversitesi

Ceren SELİM

Dr. Öğr. Üyesi. – Akdeniz Üniversitesi
Assist. Prof. Dr. – Akdeniz University

Emine Seda ARSLAN

Dr. Öğr. Üyesi – Süleyman Demirel Üniversitesi
Assist. Prof. Dr. – Süleyman Demirel University

Ertan DÜZGÜNEŞ

Doç. Dr. – Karadeniz Teknik Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. – Karadeniz Technical University

Hamiyet ÖZEN

Dr. Öğr. Üyesi – Karadeniz Teknik Üniversitesi
Assist. Prof. Dr. – Karadeniz Technical University

H. Filiz ALKAN MEŞHUR

Doç. Dr. – Konya Teknik Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. – Konya Technical University

Latif Gürkan KAYA

Prof. Dr. – Burdur Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi
Prof. Dr. – Burdur Mehmet Akif Ersoy University

Mehmet TOPAY

Prof. Dr. – Süleyman Demirel Üniversitesi
Prof. Dr. – Süleyman Demirel University

Mine ULUSOY

Prof. Dr. – Konya Teknik Üniversitesi
Prof. Dr. – Konya Technical University

Ömer ATABEYOĞLU

Doç. Dr. – Ordu Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. – Ordu University

Özer KARAKAYACI

Doç. Dr. – Konya Teknik Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. – Konya Technical University

Şehriban ERASLAN

Dr. Öğr. Üyesi – Süleyman Demirel Üniversitesi
Assist. Prof. Dr. – Süleyman Demirel University

Şirin DÖNMEZ

Doç. Dr. – Süleyman Demirel Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. – Süleyman Demirel University

Sertaç GÜNGÖR

Doç. Dr. – Selçuk Üniversitesi
Assoc. Prof. Dr. – Selçuk University

Seval CÖMERTLER

Dr. Öğr. Üyesi. – Uşak Üniversitesi
Assist. Prof. Dr. – Uşak University

İÇİNDEKİLER / CONTENTS

Sayfa / Pages

Araştırma Makalesi / Research Article

- Examining the Symbolic Landscapes in the Context of Sustainable Culture
(*Kültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Sembolik Peyzajların İncelenmesi*).....97-104
Tuğba DÜZENLİ, Elif Merve ALPAK, Abdullah ÇİĞDEM
- Burdur Gölü ve Çevresinin Peyzaj Değerleri Açısından Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi
(*Determination of Tourism Potential in Terms of Landscape Values of Burdur Lake and Its Surroundings*).105-121
Ayşegül KAPLAN, Ömer Kamil ÖRÜCÜ
- Şehir ve Bölge Planlama Disiplininde Eğitim, İş Bulma ve Mesleki Öz Yeterliliğe İlişkin Kaygı ve Beklentiler
(*Anxiety and Expectations Related to Education, Employment and Professional Self-Efficacy in City and Regional Planning Discipline*).....122-139
Seher ÖZKAZANÇ, Cansu KORKMAZ
- Ankara-Batıkent ve Koru Metro İstasyonlarının Toplu Taşıma Odaklı Gelişim (TOD) ve Sürdürülebilir Kentsel Tasarım İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi
(*Evaluation of Batıkent and Koru Metro Stations Within the Framework of Transit-Oriented Development (TOD) and Sustainable Urban Design Principles*).....140-154
Tuğba KÜTÜK, Özge YALÇINER ERCOŞKUN
- Gölbaşı İlçesinin Açık Yeşil Alan Durumu ve Bazı Yeşil Alan Standartlarına Göre Değerlendirilmesi
(*A Research on the Open-Green Area Sufficiency of Gölbaşı County of Ankara Province*).....155-171
Melike DOĞAN, Volkan KÜÇÜK
- Kentsel Çevrenin Algısı: Muratpaşa İlçesi Örneği
(*Perception of the Urban Environment: The Case of Muratpaşa District*).....172-182
Ayşe Gülnur HAMMALOĞLU, Murat AKTEN
- Hasan Kalyoncu Üniversitesi Öğrenci Yurdu Mimari Proje Tasarım Süreci
(*Architectural Project Design Process of Hasan Kalyoncu University Student Dormitory*).....183-192
Tülay KARADAYI YENİCE

Derleme Makale / Review Article

- UFORE Modeli'nin Kent Ekosistemine Hizmet Eden Bileşenlerinin İrdelenmesi
(*Examination of the Components of UFORE Model Serving the Urban Ecosystem*).....193-200
Mahmut TUĞLUER, Mert ÇAKIR
- Tarihi ve Kültürel Yapıların Korunması ve İncelenmesi; Sandıklı Ulu Cami Örneği
(*Conservation and Investigation of Historical and Cultural Structures; Sandıklı Ulu Mosque Example*).....201-209
Pınar USTA

Examining the Symbolic Landscapes in the Context of Sustainable Culture

Tuğba DÜZENLİ^{1*}, Elif Merve ALPAK², Abdullah ÇİĞDEM³

ORCID 1: 0000-0001-6957-3921

ORCID 2: 0000-0002-2306-4299

ORCID 3: 0000-0002-6468-3600

Department of Landscape Architecture, Faculty of Forestry, Karadeniz Technical University, 61080, Trabzon-Turkey.

* e-mail: tugbaduzenli@gmail.com.

Abstract

A society with a culture of sustainability perceives urban culture more intensely, and a culture of sustainability could also develop more easily in societies that strongly perceive the urban culture. On sustainability of urban spaces, the relationship between physical, sociocultural and psychological sub-components is effective. Therefore, environmental organizations that allow cultural sustainability are very important in preventing the alienation of the members of the society to each other and the space and creating cultural diversity. Contemporary cities and spaces are defined and characterized by symbolic references. The present study focused on the concepts of cultural sustainability and symbolic landscape. The primary aim of the present study was to investigate the physical (activity and space) interaction of cultural change in symbolic landscapes and satisfaction with the spaces.

Initially, a survey was conducted with 18 experts to determine the effects of landmarks on urban cultural sustainability and then, the same survey was conducted with 186 occupants in Trabzon province open spaces in Turkey. In the survey, the sustainability of open spaces that symbolize the city was questioned. Then, One-Sample T test and Correlation analyzes were conducted on the survey data using SPSS (v. 23.0) software.

It was determined that Hagia Sophia and Boztepe were the most influential landmarks on urban cultural sustainability. As a result, it was demonstrated that Hagia Sophia, Boztepe, Meydan park, Ganita, City Walls, Atatürk mansion, Soumela Monastery, and Uzungol were effective on cultural sustainability as urban landmarks. One-Sample T test was conducted with SPSS (v. 23.0) software to determine whether the differences in the effects of the landmarks on cultural sustainability based on activity diversity were statistically significant. The test results demonstrated that the landmarks had statistically different effects on cultural sustainability based on reflecting the activity diversity ($p < 0.01$).

The present study findings demonstrated that Meydan park and Ganita stood out as the urban landmarks that affected cultural sustainability the most in satisfaction. Because, these two spaces are easy to reach in the urban center with historical significance and dense occupancy. Thus, they were prominent in cultural sustainability.

Keywords: Sustainability, culture, symbolic landscape, urban space.

Atıf: Düzenli, T., Alpak, E.M., Çiğdem, A. (2019). Examining the Symbolic Landscapes in the Context of Sustainable Culture. Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD), 4 (2), 97-104.

DOI: [10.30785/mbud.553779](https://doi.org/10.30785/mbud.553779)

Kültürel Sürdürülebilirlik Bağlamında Sembolik Peyzajların İncelenmesi

Öz

Sürdürülebilirlik kültürü oluşmuş bir toplum, kent kültürünü daha yoğun bir şekilde algılar, kuvvetli bir şekilde kent kültürünü hisseden toplumlarda sürdürülebilirlik kültürü de daha kolay oluşabilir. Kentsel mekânların sürdürülebilirliğinde; fiziksel, sosyokültürel ve psikolojik alt bileşenleri arasındaki ilişki etkilidir. Bu nedenle kültürel sürdürülebilirliği sağlayan çevre düzenlemeleri, toplumun birbirine ve mekâna yabancılaşmasına engel olması ve kültür çeşitliliği oluşturması açısından oldukça önemlidir. Günümüz kentleri ve mekânları simgesel referanslarla karakterize edilerek tanımlanır. Bu çalışmada kültürel sürdürülebilirlik ve simgesel peyzaj kavramlarına odaklanılmıştır. Simgesel peyzajlardaki kültürel değişimin fiziksel (etkinlik ve mekân) etkileşiminin ve mekânlara yönelik memnuniyetin sorgulanması bu çalışmanın öncelikli amacı olmuştur.

Çalışma kapsamında simgesel peyzajların kentin kültürel sürdürülebilirliğine etkilerini belirlemek amacıyla önce 18 uzmanla daha sonra Türkiye'nin Trabzon kenti açık mekânlarında 186 kullanıcıyla anket yapılmıştır. Ankette kenti simgeleyen açık mekânların sürdürülebilirliği sorgulanmıştır. Daha sonra anket sonuçlarına SPSS (v. 23.0) kullanılarak One-Sample T testi ve Korelasyon analizleri uygulanmıştır.

Ayasofya ve Boztepe'nin etkinlik açısından kentin kültürel sürdürülebilirliğinde en etkili simgesel mekânlar olduğu belirlenmiştir. Sonuçta, Ayasofya, Boztepe, Meydan parkı, Ganita, Surlar, Atatürk köşkü, Sümela Manastırı, Uzungöl kentin simgesel mekânları olarak kültürel sürdürülebilirlikte etkili oldukları ortaya konmuştur. Simgesel mekânların etkinlik çeşitliliği açısından kültürel sürdürülebilirliğe etkilerindeki farklılıkların istatistiksel olarak anlamlı olup olmadığını belirlemek için SPSS (v. 23.0) kullanılarak One-Sample T testi yapılmıştır. Testin sonuçları simgesel mekânların; etkinlik çeşitliliğini yansıtmaya açısından kültürel sürdürülebilirliği istatistiksel olarak farklı etkilediğini göstermiştir ($p < 0.01$)

Çalışma sonucunda; Meydan parkı ve Ganita da kentin merkezi iki simgesel mekânı olarak memnuniyette kültürel sürdürülebilirliği en etkileyen yerler olarak öne çıkmıştır. Çünkü iki mekân da kentin kolay erişilebilir noktalarında ve tarihi geçmişe sahip, yoğun kullanımlı yerlerdir. Bu nedenle kültürel sürdürülebilirlikte de ön plana çıkmışlardır.

Anahtar Kelimeler: Sürdürülebilirlik, kültür, sembolik peyzaj, kent mekânı.

1. Aim and Background

While sustainability is defined as “ensuring the long-term existence of the socially-formed relationships between the society and nature” (UNESCO-MOST, 1996) sustainable development was defined as the development that provides sustainability. In other words, as the ultimate point that development could meet has been identified as the most recent point of development. The ecological, sociocultural and economic sustainable development components, which are in continuous interaction, complement and define each other (Blowers, 1997; Reboratti, 1999). The common objective of such components is to improve the quality of life (Sachs, 1997; Çahantimur and Yıldız, 2008).

The objective to improve the quality of life in cities necessitated to address all systems, which make an urban environment livable, within the context of quality of life. Consequently, the discussions on the means to realize sustainable urban development were initiated and the related studies increased. Eventually, sustainable urban development was determined as the approach that “develops quality of life in cities and preserves their existing natural capacities while developing physically and realizes economic developments without disrupting the social balance between the economy and ecosystem and without eliminating the opportunity of future generations in meeting their needs” (Nijkamp and Perrels, 1994; Haughton and Hunter, 1994).

Rapoport (2004) stated that the mechanisms between man and his environment were cultural, they were related to culture and they changed with culture. Correspondingly, it is essential to determine the rate of change experienced in the process of urbanization, the activities that emerged and disappeared due to such rate of change and the spatial characteristics that enable these activities (Bayramoğlu et al., 2016). Furthermore, research efforts (Gür, 1996) demonstrated that it was significant to determine the process of change and the change in behavior (use culture / activity) as well as the definition of cultural elements in the design of new environments and alternative solutions,

and, in parallel, indicated that the data collection from both traditional environments and environments going through transformation and the analysis of such environmental data was significant (Gür, 1996). Hence, it could be concluded that the transformation process in cultural elements result with various activities that were transformed, and such change becomes one of the most important factors in the availability, sustainability and success of the spaces. The present research focuses on the symbolic landscapes, which have or lost cultural sustainability due to newly introduced activities, i.e., the diversity of activities, in the city of Trabzon. Furthermore, the present study primarily aimed to investigate the level of satisfaction regarding the physical interaction (activity and space) and spaces due to cultural change in the symbolic landscapes.

Adam (2012) emphasized the responsibility of environmental designers in terms of their ability to create and transform symbols that contribute the identity and culture of individuals and communities. Lang (1994) also highlighted that the designers were responsible for the acknowledgement of symbols related to the identity of a group and for the means to transform or use these symbols for the continuity in providing support. Padua (2007) criticizes the post-traditional landscape of several contemporary cities since they were characterized through symbolic references that break the connection between the local history and the society. Therefore, the present study focused on the symbolic landscapes in the city of Trabzon as the study areas.

2. Experimental Design

Trabzon is the oldest and largest port city in the Black Sea region and was founded at the outset of the Asian and Middle Eastern transit route (Zorlu et al., 2010). Trabzon constitutes the urban identity and culture through its natural, architectural, cultural and various symbolic features (Figure 1). The city has a rich culture due to its traditions-customs, climate, nature, lifestyles of individuals and its architecture.

Figure 1. Study Area

2.1. The survey and the questionnaire

The data collection was completed in two phases. The first phase included a survey, which was intended to determine the symbolic spaces in the city, through the opinions of 18 experts.

In the second phase, 186 city inhabitants were submitted a questionnaire, which was formed due to the expert opinions on symbolic spaces of the city (Hagia Sophia, Boztepe, Meydan Park, Ganita, City Walls, Atatürk Mansion, Sümela Monastery and Uzungöl) and was intended to determine user preferences towards these spaces. The questionnaire was structured with the list of symbolic spaces and a 5-point scale (1: strongly low, 2: low, 3: average, 4: high, 5: strongly high), which was used to measure the degree of symbolic spaces in reflecting cultural sustainability (current activity diversity, the level of preservation for old activities and satisfaction level based on the physical change).

3. Results and Discussion

The demographics of the participants of both the survey and the questionnaire were presented in Table 1.

Table 1. Demographics of the questionnaire participants

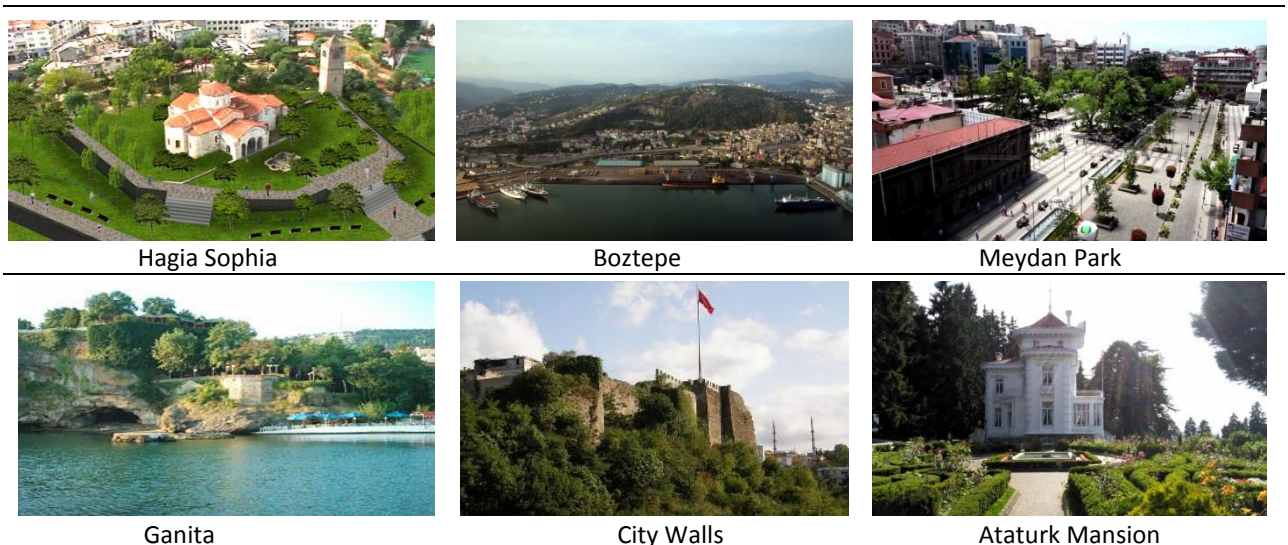
		Demographics	Sum
EXPERT QUESTIONNAIRE N=18	Gender	Male	7
		Female	11
	Age	30-39	5
		40-49	6
		50 and more	7
	Occupation	Landscape Architect	12
Architect		3	
Urban Planner		3	
USER QUESTIONNAIRE N=186	Gender	Male	98
		Female	88
	Age	18-29	13
		30-39	61
		40-49	57
		50 and more	55
	User Type	Self-Employed	78
		Housewife	43
		Civil Servant	87
		Student	28

3.1. Findings of the expert survey

In order to determine the symbolic spaces and spatial elements in the city of Trabzon, a survey was conducted with 18 participants, who were landscape architects, architects and urban planners. The experts were asked to list the symbolic spaces and their elements for the city of Trabzon. The outcomes of the survey were listed in Table 2. The symbolic spaces of the city were classified, and their images were presented in Figure 2.

Table 2. Symbolic spaces and elements determined via expert opinion

Symbolic Spaces	Frequency
Hagia Sophia	14
Boztepe	13
Meydan Park	11
Ganita	10
Atatürk Mansion	9
City Walls	9
Sümela Monastery	8
Uzungöl	7

Figure 2. Images of the symbolic spaces

Sumela Monastery

Uzungol

3.2. Findings on cultural sustainability

The responses to the question, “How much the space offer activity diversity?”, which was asked with the aim to determine the effects of symbolic spaces on cultural sustainability, indicated that “Hagia Sophia” and “Boztepe” received the highest average values of 3,77 and 3,46, respectively. In other words, user opinions established that these two symbolic spaces in the city reflected cultural diversity in the best way through offering the highest diversity of activities. “Meydan Park” and “Ganita” also reflected sustainability as symbolic spaces. The frequency distributions of other spaces were presented in Figure 3. The lowest score was received by the “City Walls”.

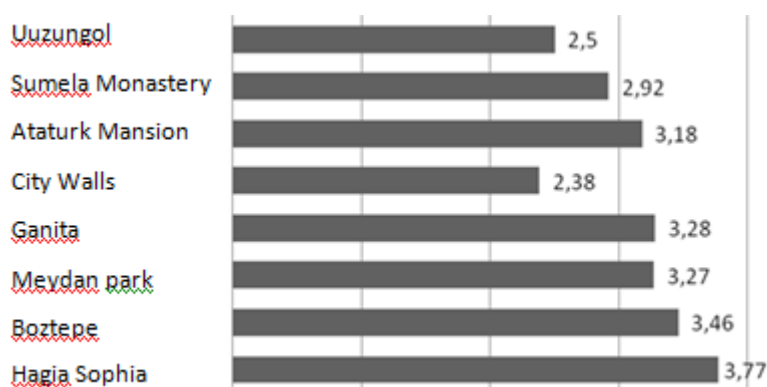

Figure 3. Frequency distributions for the symbolic spaces in reflecting the level of activity diversity

One-Sample T test was performed via SPSS (v. 23.0) software, in order to determine whether there existed statistically significant differences in the effects of activity diversities on cultural sustainability. The results of the test indicated that symbolic spaces, which reflected diversity of activities, affected cultural sustainability with statistically significant difference ($p < 0.01$) (Table 3). Therefore, it was concluded that the diversity of activities offered via symbolic spaces was an important factor for cultural sustainability.

Table 3. Evaluation of the effects of symbolic spaces on cultural sustainability based on diversity of activities

	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Hagia Sophia	46,934	185	,000	3,774	3,62	3,93
Boztepe	46,750	185	,000	3,457	3,31	3,60
Meydan Park	45,378	185	,000	3,269	3,13	3,41
Ganita	43,738	185	,000	3,280	3,13	3,43
City Walls	31,728	185	,000	2,382	2,23	2,53
Ataturk Mansion	46,418	185	,000	3,183	3,05	3,32
Sumela Monastery	45,063	185	,000	2,925	2,80	3,05
Uzungol	44,937	185	,000	2,500	2,39	2,61

The responses to the question, “How much the space preserves activities of old times?”, which was asked with the aim to determine the effects of symbolic spaces on cultural sustainability, indicated

that “Hagia Sophia”, “Boztepe” and “Ganita” received the highest average values of 3,92, 3,58 and 3,31, respectively. In other words, users suggested that these three symbolic spaces in the city reflected cultural sustainability through preserving the activities of old times. The symbolic spaces of “Meydan Park” and “Atatürk Mansion” also reflected sustainability at a good level. The frequency distributions related to other spaces were presented in Figure 4. The lowest value was received by the “City Walls”.

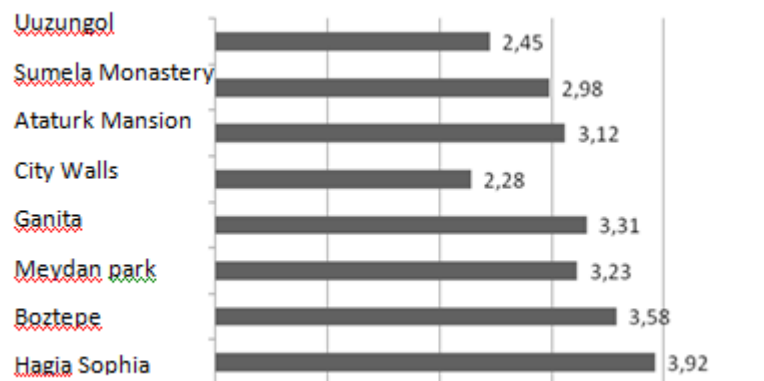

Figure 4. Frequency distributions of symbolic spaces for preserving activities of old times

One-Sample T test was performed via SPSS (v. 23.0) software, in order to determine whether there existed statistically significant differences in the effects of preserving old activities on cultural sustainability. The outcomes of the analysis indicated that preserving activities of old times provided a statistically significant difference on cultural sustainability ($p < 0.01$) (Table 4). Therefore, it was possible to assert that the level of preserving activities of old times in symbolic spaces was a highly significant factor for cultural sustainability.

Table 4. Evaluation of the effects of symbolic spaces on cultural sustainability based on preserving activities of old times

	t	df	Sig. (2-tailed)	Mean Difference	95% Confidence Interval of the Difference	
					Lower	Upper
Hagia Sophia	48,327	185	,000	3,925	3,62	3,93
Boztepe	46,727	185	,000	3,575	3,31	3,60
Meydan Park	44,544	185	,000	3,231	3,13	3,41
Ganita	45,549	185	,000	3,312	3,13	3,43
City Walls	30,884	185	,000	2,280	2,23	2,53
Ataturk Mansion	50,850	185	,000	3,118	3,05	3,32
Sumela Monastery	44,181	185	,000	2,984	2,80	3,05
Uzungol	49,601	185	,000	2,452	2,39	2,61

A correlation analysis was performed to determine the relationship between symbolic spaces and cultural sustainability (Table 5). Based on the results of the correlation analysis, “Meydan Park” was determined to be the space, which was most associated with sustainability, and was followed by “Ganita”. It was determined that all spaces were influential on the urban identity. At a central location, Meydan Park has a square form surrounded by main streets on four sides, it includes cedar trees, a tea garden in the south, and the municipality is located to the east of the park. “Ganita” tea garden, which is frequently used, is the only piece of nature existing at the coastal line of the city and has a history of approximately 120 years. Therefore, it was observed that these spaces also stood out in terms of cultural sustainability.

Table 5. Symbolic spaces that are related to urban identity

		1	2	3	4	5	6	7	8
SYMBOLIC SPACES	(1) Hagia Sophia	-	,905**	,884**	,886**	,698**	,889**	,773**	,442**
	(2) Boztepe		-	,923**	,929**	,694**	,897**	,747**	,540**
	(3) Meydan Park			-	,947**	,714**	,958**	,850**	,609**
	(4) Ganita				-	,718**	,935**	,800**	,529**
	(5) City Walls					-	,734**	,712**	,491**

(6) Ataturk Mansion						-	,866**	,602**
(7) Sumela Monastery							-	,555**
(8) Uzungol								-
Satisfaction with the symbolic spaces	,798**	,829**	,894**	,853**	,667**	,853**	,744**	,595**

** . Correlation is significant at the 0.01 level (2-tailed).

4. Conclusions

The concept of culture, which is considered as an open system in interaction with other close or distant communities (Emery, 1972), is approached as a whole with the physical environment and is accepted once sustained as the reflection of a space (Lang, 1987). The need of individuals to attach meaning to their physical environment (Carr et al., 1992; Doğan, 2016; Regular et al., 2017; Kurt et al., 2016) is ensured through sustainability and such condition contributes to the sense of belonging and satisfaction of individuals towards a space (Düzenli et al., 2017; Düzenli et al., 2019). The present study was planned to examine the activities, the spatial characteristics that enable these activities and the preservation of old activities in order to tangibly evaluate the reflection of the sustainable culture on the symbolic space. In the present study, the cultural continuity of Trabzon's symbolic spaces in the historical process was questioned within the context of physical change. The most important aspect of the research resides in its approach to define cultural change through physical (activity and space) definition within the context of sustainability. The physical change and satisfaction level of symbolic spaces within this approach was influential in defining the cultural change.

Once the changes in diversity results of the physical change data were examined, it was observed that, during the historical process from past to present, there were certain changes in activities, although similar activities were carried out in symbolic spaces. The outcome that Boztepe and Hagia Sophia were the most effective spaces in terms of the cultural sustainability of the city, the diversity of existing activities and the preservation of old activities could be associated with their differences (uniqueness) in their environment. Hagia Sophia presents uniqueness with its historical structure and Boztepe, with its green texture, when compared to other spaces in their surroundings, and these spaces stand out with their differences. Such condition renders both places more memorable and perceptible, and they affect sustainability through the activities and frequency of use that lasted from past to present. Furthermore, both landmarks provide a high level of reference point for the users. These spaces stood out as two symbolic spaces which could be expressed as the identifiers of the city. The reason behind the lowest ranking of Uzungöl was possibly due to the deterioration of its natural structure and the decrease of its symbolic characteristic in recent years, hence its cultural sustainability was adversely affected.

The two other symbolic spaces of the city, Meydan Park and Ganita, also stood out as the two spaces that affected cultural sustainability through the satisfaction levels. This is due to their easily accessible locations in the city and their historical background and frequent use. Therefore, they were also prominent in terms of cultural sustainability. All above-mentioned symbolic spaces have cultural sustainability, since they provide various activities for the users and reflect the activities of old times up to a certain level.

References

- Adam, R. (2012). Identity and Identification: The Role of Architectural Identity in a Globalized World. In H. Casakin, F. Bernardo, (Eds.). *The Role of Place Identity in the Perception, Understanding, and Design of Built Environments*, pp. 176-193. Bentham Science Publishers.
- Bayramoğlu, E., Cindik Akinci, Y. Demirel, Ö. (2016). Interaction between Urban Design And Ergonomics Of Fittings: Case Study Of Trabzon Coastal Area, *Journal of Environmental Protection and Ecology*, 17, 711-718.
- Blowers, A. (1997). Environmental planning for sustainable development in Blowers, A. ve Evans, B., (eds.), *Town Planning Into The 21st Century*, Routledge, 33-54, London.
- Çahantimur, A., Yıldız, H.T. (2008). Sürdürülebilir kentsel gelişmeye sosyokültürel bir yaklaşım: Bursa örneği. *İTÜ Dergisi/A Mimarlık, Planlama, Tasarım*. 7(2) :3-13.

- Carr, S., Francis, M., Rivlin, L.G., Stone, A.M. (1992). *Public Space*, Cambridge University Press, New York, NY, USA.
- Doğan, F. (2016). Tarihsel Süreç İçerisindeki Kültürel Değişimin Fiziksel ve Algısal Değişim Bağlamında İrdelenmesi: Trabzon Kent Meydanları Örneği. KTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı doktora tezi.
- Düzenli T., Alpak, E.M., Doğan F. (2017). Trabzon Kemeraltı Historic Bazaar In The Context Of Sustainable Culture, in: *Ecology, Planning And Design*, Koleva, I., Yuksel, U.D., Benaabidate, L., Eds., St. Kliment Ohridski University Press, Sofia, pp.104-115.
- Düzenli T., Mumcu S., Yılmaz S. (2019). The Effects of Symbolic Landscapes on City Identity, the Turkish Online Journal of Design Art and Communication- TOJDAC, 9, 438-448.
- Emery, F.E. (1972). *Systems Thinking*. Harmondsworth: Penguin.
- Gür, Ş.Ö. (1996). *Mekan Örgütlenmesi*, Gür Yayıncılık, Trabzon.
- Houghton, G., Hunter, C. (1994). *Sustainable cities, Regional Policy and Development Series 7*, Jessica Kingsley Publications, 15-20, 24-27, 40, London.
- Kurt, S.S., Düzgüneş, E., Kurdoğlu B.Ç., Demirel Ö. (2016). Example Study about Meryemana Valley (Trabzon/Turkey) for Determining the Potential Campground in the Scope of Nature Tourism, *Journal of Environmental Protection and Ecology*, 17(2): 576-583.
- Lang, J. (1994). *Urban Design: The American Experience*. John Wiley & Sons, Inc. USA.
- Nijkamp, P., Perrels, A. (1994). *Sustainable cities in Europe, a comparative analysis of urban energy-environmental policies*, Earthscan Publications Ltd., 4-14, London.
- Padua, M.G. (2007). Designing an identity: The synthesis of a post-traditional landscape vocabulary in Hong Kong. *Landscape Research*, 32 (2), 225-240.
- Rapoport, A. (2004). *Kültür Mimarlık Tasarım, Çeviri: Selçuk Batur, Yapı-Endüstri Merkezi, İstanbul*.
- Reboratti, C. (1999). Territory, scale and sustainable development, in Becker, E., Jahn, T., (eds), *Sustainability and the Social Sciences*, Zed Books, 207-222, London.
- Sachs, W. (1997). Sustainable development, in Redclift, M. ve Woodgate, G. (eds.), *The International Handbook of Environmental Sociology*, Edward Elgar Publications, 71-80, United Kingdom.
- UNESCO-MOST, (1996). *Conference report on sustainability as a social science concept*, Frankfurt.
- Zorlu, T., Aydınlatan, E., Engin E. (2010). Kentsel Müdahale Kent Kimliği: Tanjant ve Karadeniz Sahil Yollarının Trabzon Kent Kimliğine Etkileri. *Mimarlık Dergisi*. 352.

Burdur Gölü ve Çevresinin Peyzaj Değerleri Açısından Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi

Ayşegül KAPLAN^{1*}, Ömer Kamil ÖRÜCÜ²

ORCID 1: 0000-0001-6917-7232

ORCID 2: 0000-0002-2162-7553

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, 32260, Isparta, Türkiye.

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 32260, Isparta, Türkiye.

* e-mail: aysegulkaplan9@gmail.com

Öz

Ulusal ve yerel ölçekte ekonomiye ve insan yaşantısına katkısı olan turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin doğru ve etkin gelişimi için doğal ve kültürel değerlerin korunması, planlı ve sürdürülebilir gelişiminin dikkate alınması gerekir. Turizm ve rekreasyon faaliyetleri deniz, kum, güneş üçlüsü ile sınırlı kalmayıp kırsal kesimlere de yayılmış durumdadır. Çalışmada Burdur İli'ndeki turizm ve rekreasyonel alanların ne ölçüde kullanıldığı ile doğal ve kültürel özellikleri tespit edilerek sorunlarının ve niteliklerinin ortaya konması amaçlanmıştır. Turizm ve rekreasyonel potansiyeli olan alanların tespiti ve yerel halk ile gününbirlik ziyaretçilerin kullanım eğilimleri anket tekniği ile belirlenmiştir. Uygulanan anketten elde edilen veriler ArcMap 10.0 ile değerlendirilerek haritalar oluşturulmuştur. Turizm ve rekreasyon potansiyel özellikleri olan alanların tespiti ve sorunlarının da belirlenmesini hedefleyen bu çalışmada medeni hal ve cinsiyetin kullanım tercihleri ile alan kullanım tarzları arasında anlamlı ilişkiler olduğu görülmüştür. Sonuçta, kullanım biçimleri ile demografik veriler arasındaki ilişkiye dayanarak 1/1.000.000 ölçekli, Burdur İli turizm ve rekreasyon potansiyeli haritası oluşturulmuştur. Elde edilen bu haritada Burdur İli'nin turizm ve rekreasyon kapsamındaki gelişimi ve bu bağlamda alınması gereken önlemler ilgili öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Burdur, turizm, rekreasyon, potansiyel.

Determination of Tourism Potential in Terms of Landscape Values of Burdur Lake and Its Surroundings

Abstract

In order to achieve an efficient and correct development of tourism and recreational activities, which contribute to economy and public life at national and local scales, preservation and sustainable planned progress of cultural and natural values should be taken into account. In recent years, tourism and recreational activities have spread to rural areas other than beaches and seashores. This study aims to consider to what extent touristic and recreational grounds of Burdur are used and to present the issues and quality of these grounds by determining their natural and cultural values. By conducting a survey applied to local people and same-day visitors, potential grounds for tourism and recreational activities and their usage tendency are determined. Using the results of this survey, we prepared maps via ArcMap 10.0. In this work, it is observed that there are

Atıf: Kaplan, A., Örcü, Ö.K. (2019). Burdur Gölü ve Çevresinin Peyzaj Değerleri Açısından Turizm Potansiyelinin Belirlenmesi. Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD), 4 (2), 105-121.

DOI: [10.30785/mbud.555622](https://doi.org/10.30785/mbud.555622)

correlations between marital status and gender, and how these touristic and recreational grounds are used. Conclusively, a 1/1.000.000-scale map of potential tourism and recreational activity grounds of Burdur illustrating the relationship between the usage style and demographic info is prepared. In this map, suggestions regarding the development of Burdur Province within the scope of tourism and recreation. Measures to be taken in this context have also been developed.

Keywords: Burdur, tourism, recreation, potential.

1. Giriş

İnsanlar, boş zamanlarını değerlendirmek ve yenilenip tazelenerek günlük yaşantılarında daha yüksek motivasyon sahibi olmak amacı ile rekreasyonel faaliyetlerde bulunurlar. Rekreasyonel faaliyetlere katılım gün geçtikçe daha büyük önem arz etmektedir. Bu faaliyetlere katılım sağlandığı kadar, kısa süreli tatillere yönelik talep de gün geçtikçe artmaktadır. Bu durum bireylerin hem dinlenme amaçlı seyahat etmek, hem de bu tatillerde rekreasyonel faaliyetlerini gerçekleştirmek eğiliminde olduklarını ortaya koyar (Can, 2015).

Günümüzde yoğun ve stresli iş temposu, şehir kalabalığı, trafik gibi nedenlerle insanlar iş dışında kalan zamanlarını dinlenmek, arınmak ve tazelenmek için kullanmak istemektedirler. Bu istek, dış mekân koşullarında ya da kapalı alanlarda giderilebilir. Gününbirlik kullanım şekli olarak rekreasyon ya da konaklama içeriğine sahip olmasıyla rekreasyondan ayrılan turizmin de ortak paydası olan arınmışlık ve tazelenmiş duygusu, bu zamanların etkin dinlenme ve nitelikli geçirilmesi ile mümkündür.

Teknolojinin gelişmesi ve buna paralel olarak ulaşılabilirliğin artması ile turizm ve rekreasyonel faaliyetlerin gerçekleşme biçimlerinde önemli değişiklikler gözlenmektedir. Gelişip değişen bu turistik ve rekreasyonel faaliyetler, aktivitenin gerçekleştiği coğrafya ile doğrudan bir etkileşim içindedir. Bu yüzden doğal ve kültürel peyzaj değerleri, turizm potansiyelini belirleyen başlıca değerler olarak görülebilir.

Peyzaj, doğa ve bu kavramlarla ilişkili ve karşılıklı etkileşim içinde olmak günümüz şartlarında oldukça önemlidir. Bu önem doğru peyzaj planlaması ve yönetimi, bununla ilintili olarak hedef peyzaj alanlarının doğru tanınması ve sürdürülebilirliğinin devam ettirilebilmesi esasına dayanır. Doğa ile bağlantılı rekreasyon, turizm ve rekreasyon çerçevesinde bir alanın ticari bir alan olarak kullanımına imkan tanımakta ve hizmet sunmaktadır. Bu nedenle, doğal alanlardaki hassasiyetler ve mevcut kullanımlar dikkate alınmalı, doğru bir yön haritası çizilmeli, yatırımlar bu doğrultuda yapılmalıdır.

Turizm konusundaki çalışmalarda ve gerçekleştirilen planlamalarda genel olarak katılımcı amaçları dikkate alınır (Gıran Taşçıoğlu, 2016). Türkiye’de kıyı turizmi etkinlikleri ile başlayan turizm faaliyetleri zaman içinde değişip gelişerek çeşitlenmiştir. Özellikle son yıllarda turizm politikalarını, Avrupa Birliği ve Dünya Turizm Örgütü’nün öngörülerini şekillendirmektedir. Sürdürülebilir turizm ve kalkınma ilkeleri doğrultusunda alternatif turizm politikaları geliştirilerek kırsal turizm, yayla turizmi, ekoturizm, köy turizmi, kuş gözlemciliği gibi turizm faaliyetleri öne çıkarılmaktadır (Zeğerek, 2016).

Bir bölgeye ait kültürel varlıklar ön plana çıkarılarak turizm desteklenir, diğer turizm ve rekreasyon faaliyetleri de bu değerlere göre düzenlenirse o bölge kısa sürede bir cazibe merkezi haline gelecektir. Bu aşamada kültür turizmi kavramı önem kazanmaktadır. Kültür turizmi; bireylerin kültürel ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla devamlı yaşadıkları yerden seyahat ederek yeni bilgi ve deneyimler elde ederek bu kültürel ihtiyaçlarının giderilmesi olarak ifade edilebileceği gibi, bir kültüre ait ürünlerin değerlendirilerek kullanılması şeklinde de tanımlanabilir (Richards, 1996). Mehrhoff (1991) ise kültür turizmini geniş bir anlam bütünü içinde değerlendirmiş ve ziyaretçilerin gittikleri yerdeki tarihi, kültürel ve ulusa ait kıymetler bütünü deneyimlemesi, öğrenmesi ve olarak tanımlamıştır. Bu, bölgedeki kültürel değerleri ve mirası, sanat eserlerini, etnik ve kültürel etkinliklerini birer ürün olarak ziyaretçilerin kullanımına hizmet olarak sunmak anlamı taşımaktadır. Bu tarz bir gelişim o bölgenin ekonomik ve sosyal yönden gelişimini desteklerken, bölgedeki istihdamın ve çeşitli kaynaklara yapılacak yatırımın artmasına kalıcı bir zemin hazırlayacaktır. Ayrıca bölgenin kalkınması için yenilenebilir bir kaynak olarak hizmet verecektir.

Doğanın turistik ve rekreasyonel kullanıma bu denli zemin olma ve kaynak oluşturmaya karşın tüm bu faaliyetlerin olumsuz yöndeki etkileri incelendiğinde; kaynakların korunması için doğanın korunması bakımından önemli tedbirler alma zorunluluğu dikkat çeker. Bu noktada turizmin kendisi değil, gerçekleşme biçimi itibari ile ekonomik çıkarını, doğa koruma ilkesinden daha ön planda tutmasından kaynaklanmaktadır. Bu nedenle bulunduğu coğrafya üzerinde kalıcı tahribata yol açabilecek olan faaliyetler ile ilgili bir takım düzenlemeler ortaya konmalı ve yaptırımlarla uygulanmalıdır. Buna ek ve kurtarıcı bir önlem olarak da bölgenin sosyal, kültürel özellikleri ve mevcut peyzaj değerleri doğru tespit edilmelidir. Bununla birlikte bölgede yaşayan halkın bölgeyi kullanım eğilimleri de doğru saptanmalıdır.

Çalışmanın temel amacı; Burdur İli'nin turizm ve rekreasyonel kullanım amacı ile öne çıkan alanlarını belirleyerek o bölgede yaşayan yerel halkın dinlenme-eğlence eğilimlerini tespit etmek, yerel kullanıcı profilini ortaya koymak ve yanıtlar ile anlam ilişkisi bulunan unsurları belirlemektir. Bu amaçla Burdur İli'ndeki turizm ve rekreasyonel kullanım alanlarını kapsayan çalışmada, anketlerden elde edilen yanıtlar ile ilin rekreasyonel amaçlı kullanım tarzını belirlemek ve turizm, rekreasyon potansiyeli yüksek alanları tespit etmek hedeflenmiştir. Ortaya konan veriler, Göller Yöresi'nde bulunan Burdur İli'nin doğru ve etkin kaynak kullanımını desteklerken, temel bazı eksiklikleri de saptamayı amaçlamaktadır.

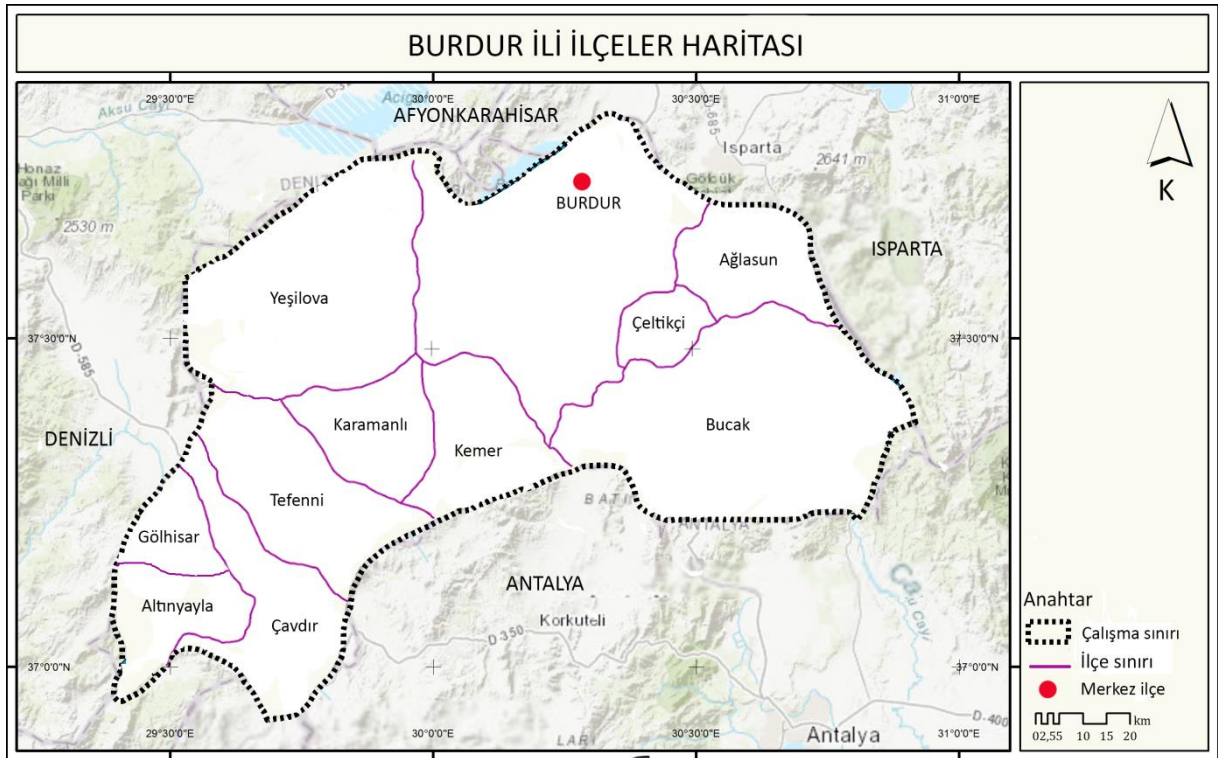
Burdur İli'nde değerlendirilmesi gerekli bir turizm ve rekreasyon potansiyelinin varlığını öngören bu çalışma, bölgeye ait turizm ve rekreasyon değerlerini ortaya koymuş ve bu değerlerin korunması, geliştirilmesi üzerine fikirler geliştirirken; elde edilen bulgular ışığında Burdur İli'nde üzerinde çalışılmaya ve geliştirilmeye ihtiyaç duyulan alanların tespit edilmesine katkı sağlamıştır. Belirlenen temel eksikliklerin giderilmesi ve mevcut durumun iyileştirilmesi için de öneriler sunmaktadır.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

Çalışmanın ana materyalini, Burdur İli'nin turizm ve rekreasyon alanları oluşturmaktadır. Yardımcı materyalini ise turizm ve rekreasyon potansiyeli kavramları ile ilgili kitap, makale ve bilimsel araştırma sonuçları, Burdur İli ile ilgili raporlar, ilgili kurum ve kuruluşlarla yapılan sözlü görüşmeler, basılı ve elektronik ortamdaki dergi ve yayınlar oluşturmaktadır. Çalışmanın amacı doğrultusunda gerekli analiz ve değerlendirme çalışmalarının yapılabilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlardan elde edilen her türlü harita, broşür, belge, basılı ve elektronik ortamdaki bilgiler de materyal olarak kullanılmıştır.

Burdur İli, Göller Yöresi ismi verilen bölgede, Akdeniz Bölgesi'nin iç kesiminde bulunmaktadır. Akdeniz Bölgesi'nden Ege ve Orta Anadolu Bölgeleri'ne geçiş alanında, 29°-24' ve 30°-53' Doğu Boylamları ve 36° -53' ve 37° -50' Kuzey Enlemleri arasında yer alır. Burdur, güneyde Antalya, batıda Denizli, güneybatıda Muğla, doğu ve kuzeyde Isparta ve Afyon illeri ile çevrilidir. İlin yüzölçümü 7.176 km², rakımı 950 metredir (URL-1). Burdur İli'nin merkez ilçeden sonra gelen en büyük ilçe merkezi Bucak olup Ağlasun, Altınyayla, Bucak, Çavdır, Çeltikçi, Gölhisar, Karamanlı, Kemer, Tefenni, Yeşilova (Şekil 1) olmak üzere 11 ilçesi vardır.

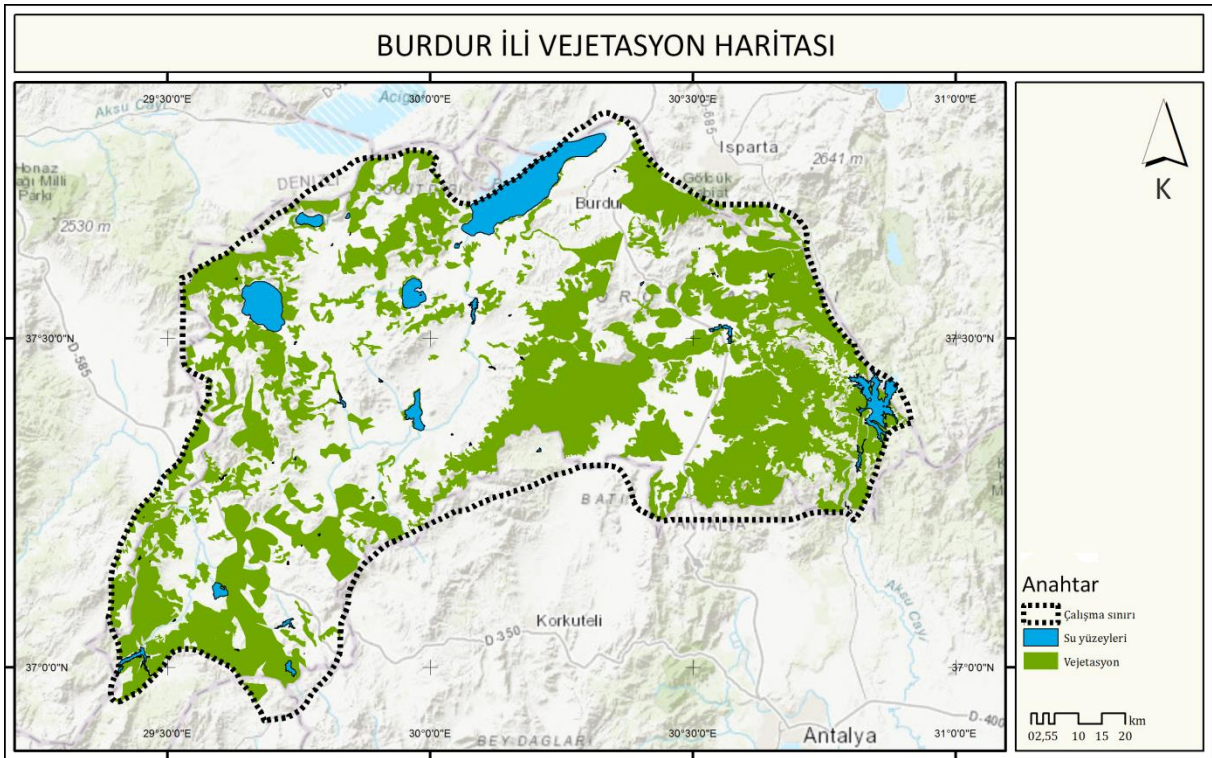
Şekil 1. Burdur İli ilçeleri haritası (Orijinal, 2019)

2.1.1. Doğal bitki örtüsü

Burdur İli, yükseklik; iklim ve toprak yapısı bakımından çeşitlilikler barındırmaktadır. Bu durum vejetasyon yapısı üzerinde doğrudan etkiye sahiptir.

Bucak ilçesinin kuzeydoğusundaki Asar Tepe kuzey yamaçlarının 1.200 metreden yüksek seviyeleri Lübnan Sediri ve Toros Göknarı'nın hâkim olduğu yarı nemli ormanların doğal yayılış alanıdır. İhlamur (*Tilia rubra subsp. caucasica*), kızılcık, fındık, titrek kavak, üvez (*Sorbus torminalis*), kasnak meşesi (*Quercus vulcanica*) gibi türlerin karıştığı bu ormanlar; batı kesimde Söğüt Dağları, Salda Gölü'nün kuzeyindeki ve güneyindeki dağlık alanlar ile Burdur Gölü depresyonu güneyindeki 2.334 metre yüksekliğindeki Kestel Dağı üzerinde yerlerini kızılcık, karaçam, ardıç türlerinden oluşan kuru ormanlara bırakırlar. Burdur'da Bucak çevrelerinde, Isparta'da Sütçülerde, Antalya'da Aksu Çayı'nın kollarından Pınargözü Deresi ve Çürükiri Deresi vadilerinde topluluklar oluşturur. Çoğunlukla *Fraxinus angustifolia*, *Ulmus minor*, *Salix alba*, *Pinus brutia*, *Platanus orientalis*, *Alnus orientalis subsp.orientalis* ve maki türleri ile görülür (Günel, 2013).

Burdur Gölü'nün güneydoğusunda Bayındır ve Bereket Köyü dağlarında ardıç ağaçları bulunmaktadır. Burdur Gölü'nden sonra başlayan orman tamamen karaçamdan oluşmaktadır. Kapaklı ve Çamoluk (Aziziye) Köyleri arasında seyrek kızılcıklar bulunurken, Kestel Dağı'nı zirvelerinde yaşlı meşeler ve ardıçlar vardır. Yeşilova'nın batısında bulunan Eşeler Dağı'nda karaçam, Salda Gölü'nün çevresinde kızılcık ormanları, Burdur Gölü'nün batısındaki Söğüt Dağları'nda ise ardıç ve seyrek karaçam ormanları bulunmaktadır (URL-2). Burdur İli'ne ait vejetasyon haritası Şekil 2' de gösterilmiştir.

Şekil 2. Burdur İli vejetasyon haritası (Orijinal, 2019)

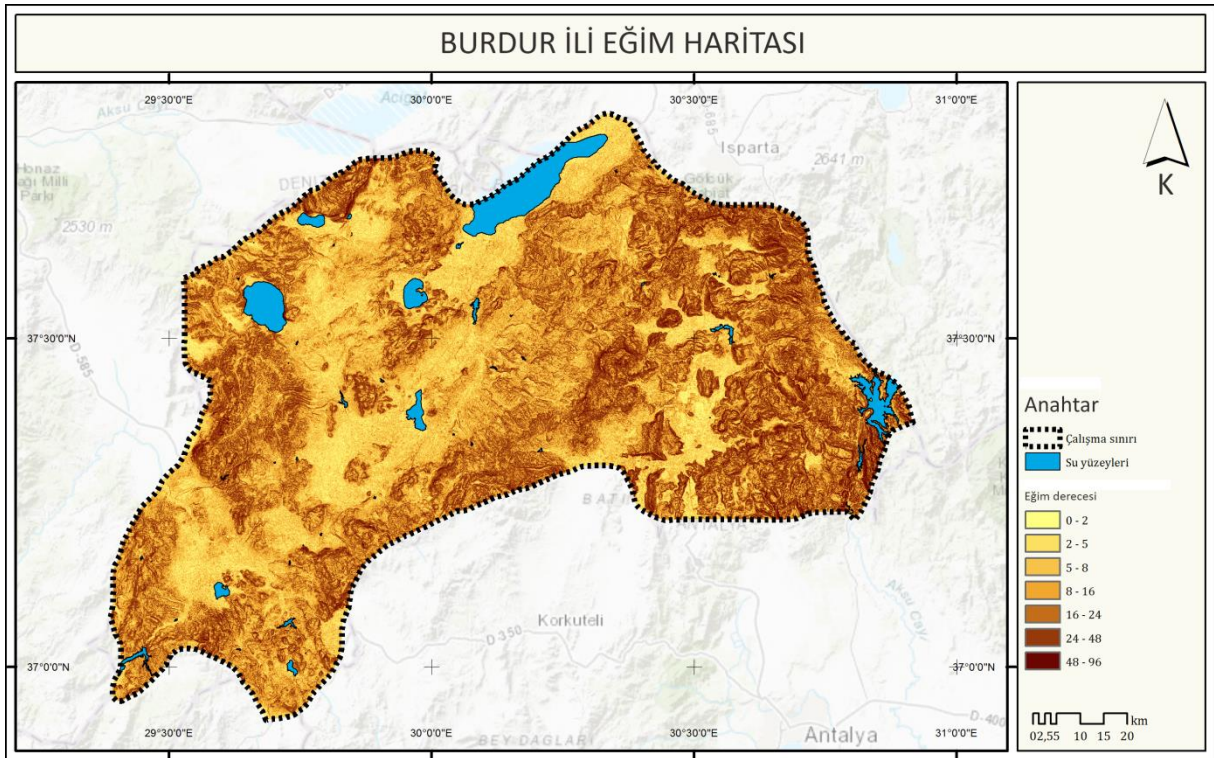
2.1.2. İklim

Göller Yöresi'nde 14 göl ile göller bakımından en zengin il olan Burdur'un iklimi bölgesel olarak değişkenlik göstermektedir. Yeryüzü şekillerinin değişken olması, iklimin de değişken olmasına neden olmaktadır. Bu durum yörenin Akdeniz'e bakan yamaçlarında Akdeniz ikliminin dağ karakterleri etkili olması ve bu suretle Akdeniz ve Orta Anadolu step iklimi geçiş özelliklerini göstermesinden kaynaklanmaktadır (Evliyaoğlu, 1994). Bu nedenle bölge; Akdeniz bölgesine göre daha az yağış almasına rağmen İç Anadolu step iklimine göre daha fazla yağış almaktadır (Öztaş ve Karabulut, 2007).

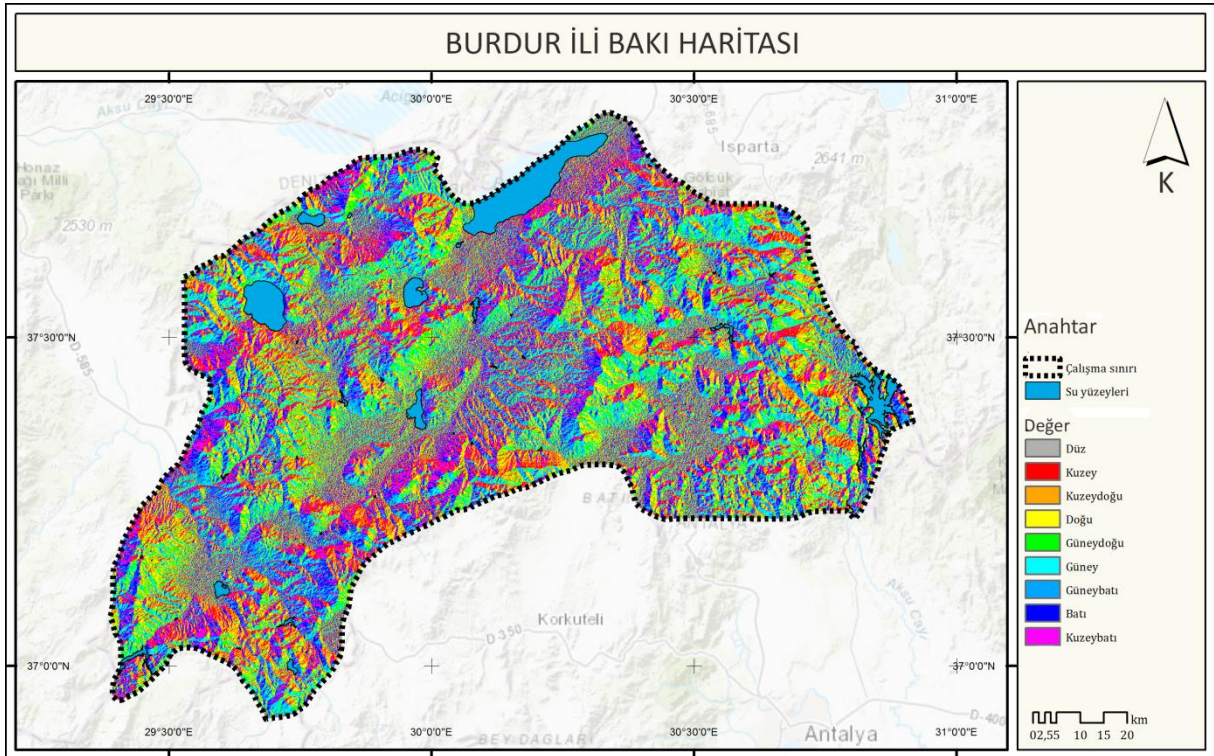
2.1.3. Jeomorfolojik yapı

Torosların iç kesiminde yer alan Burdur, dalgalı plato görünümündedir. Yüzey şekilleri açısından il; topraklarını çevreleyen dağlar ve aralarına sıkışmış düzlükler, güney ve güneydoğudaki yüksek yaylalar ve güneybatıdaki taban kesimi ovalık engebeli plato olmak üzere üç ana bölüme ayrılabilir. İl arazisinin % 60,6'sı dağlık, % 2,7'si yayla, % 19'u ova % 17,6'sı engebelidir. İl toprakları tektonik ve karstik çöküntü alanlarını kapsar. Bu nedenle sularla dolu çöküntü çanaklarının, vadilerin, mağaraların ve dehlizlerin bulunduğu bölge Göller Bölgesi adını almıştır (URL-3).

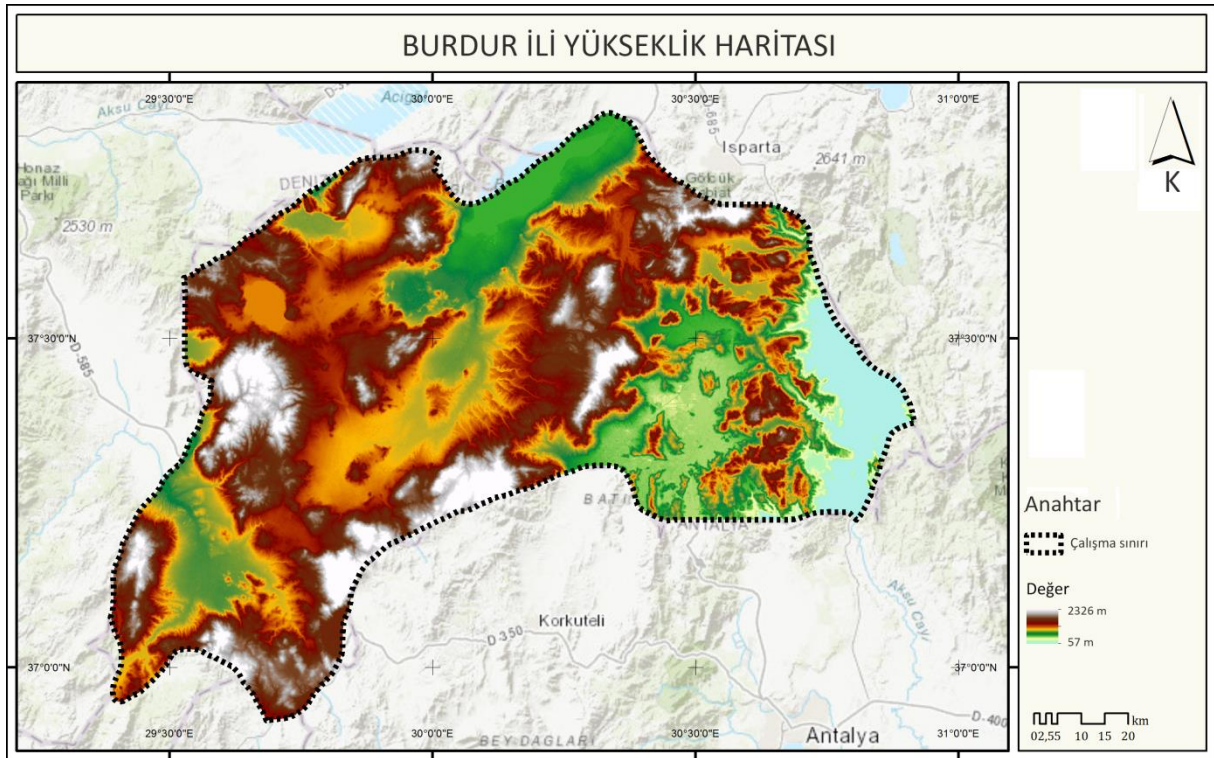
Burdur İli jeomorfolojik yapısını tanımlayan eğim (Şekil 3), bakı (Şekil 4) ve yükseklik (Şekil 5) durumu haritaları ile ifade edilmiştir.

Şekil 3. Burdur İli eğim haritası (Orijinal, 2019)

Şekil 4. Burdur İli bakı haritası (Orijinal, 2019)

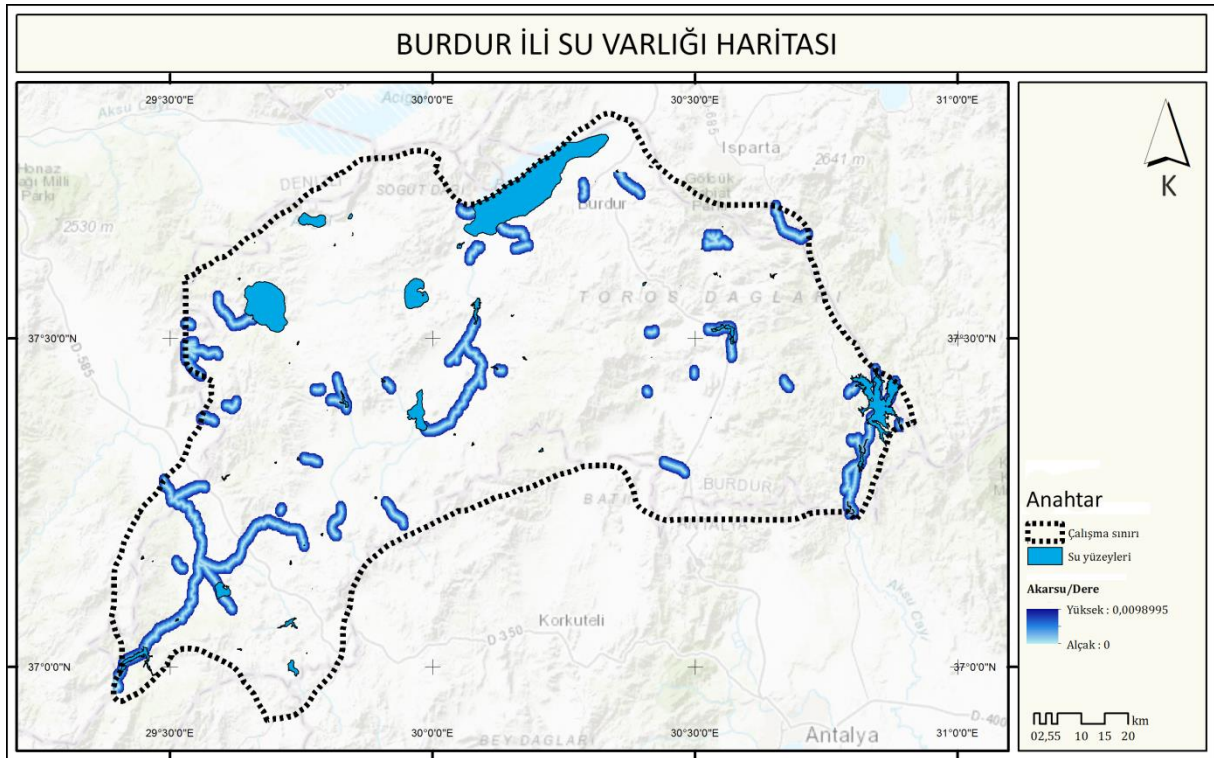
Şekil 5. Burdur İli yükseklik haritası (Orijinal, 2019)

2.1.4. Hidrojeolojik yapı

Burdur, Isparta, Afyonkarahisar, Konya ve Denizli il sınırlarına yayılan ve çok sayıda birbirine yakın gölün bulunduğu bölge, coğrafi özelliklerini de yansıtabilecek şekilde Göller Yöresi ismini almıştır. Göller Yöresi, Akdeniz Bölgesi'nin Anadolu iç kesimine uzanan bir parçasıdır ve Burdur İli tamamen bu yörenin içinde bulunmaktadır. Burdur İli'nde, birbirinden farklı özelliklere sahip olan Burdur Gölü, Salda Gölü, Karataş Gölü, Yarışlı Gölü, Gölhisar Gölleri başta olmak üzere mevsimsel olarak seviyesi azalan ya da suyu tamamen çekilen irili ufaklı pek çok göl bulunmaktadır. Yaban hayatı ve doğal peyzajın korunması açısından önem sahibi olan bu göller, yöre insanının yaşamı üzerinde de oldukça etkilidir. (URL-4).

Burdur İli, Göller Yöresi'nde olmasından dolayı göller ve bu gölleri besleyen akarsular bakımından çeşitli özelliklere sahiptir. Burdur'da büyük nehir ve ırmaklar bulunmaz ancak akarsu bakımından zengindir. Eşeler Dağı'ndan çıkan Alakır Çayı, 45 kilometrelik bir yatağı izleyerek Kıravgaz Dağı'ndan çıkan Kıravgaz Çayı, Leften Yaylası'ndan çıkan Askeriye Çayı 15 kilometrelik bir yatağı izleyerek Burdur Gölü'ne dökülmektedir. Tekkegözü'nden çıkan Arvallı Çayı 20 kilometrelik bir yatağa sahip olup Çeltikçi Çayı ile birleştikten sonra Onaç Çayı adını alır ve Kestel Gölü'ne dökülmektedir. Başköy yöresinden çıkan ve 25 kilometrelik bir yatağı izleyen Başköy Çayı, Aksu Çayı'na dökülmektedir. Burdur İli sınırları içinde 30 kilometrelik bir yatağı olan Dalaman Çayı, Gölhisar yöresinde bulunan en büyük akarsu olma özelliğine sahiptir ve Ege Denizi'ne dökülmektedir (URL-5). Ayrıca, mevsimsel yağış miktarına bağlı yüzeysel akışa geçen Kanlı Dere, Sultan Dere, Akdere ve Burdur Çayı gibi kuru dereler de bulunmaktadır (Ala, 2001).

Burdur İli sınırlarında kaynağı bulunan ve yatağı Burdur İli'nden geçerek il sınırları içine dökülen çay ve akarsuların bulunduğu harita Şekil 6'da gösterilmiştir.

Şekil 6. Burdur İli su varlığı haritası (Orijinal, 2019)

2.2. Yöntem

Burdur İli'nde yürütülen araştırma, arazi ve ofis çalışması olmak üzere iki yönlü ve üç aşamalı olarak yürütülmüştür.

Araştırmanın birinci aşaması olan arazi gözlem ve literatür taraması aşamasında; konu ile ilgili daha önce yapılmış çalışmalar, hazırlanan kaynaklar, çalışma alanına ait makaleler, tezler, bildiriler, seminerler, raporlar, bilimsel araştırma projeleri ve kitaplardan bilgi edinilmiştir. Arazi çalışmalarında Burdur İli'ne ait turizm ve rekreasyon merkezleri ziyaret edilmiş ve buralarda vakit geçirilerek gözlem yapılmıştır. Fotoğraf makinesi, video kamera ve drone ile çalışma alanına ait görüntüler elde edilmiştir. Yerinde gözlemlerin dışında, çalışma alanına ait verileri sağlamak için ilgili kurum, kuruluş ve sivil toplum örgütlerinden elde edilen tanıtım araçları, harita ve görsel kaynaklar incelenmiştir. İlgili kurumlardaki meslek mensupları ile sözlü görüşmeler yapılmıştır.

Araştırmanın ikinci aşaması olan ofis çalışması, birinci aşamada elde edilen bilgiler doğrultusunda ilerlemiştir. Burdur İli'ndeki turizm ve rekreasyon amaçlı kullanım alanlarının yerel halk tarafından kullanımını tespit etmeye yönelik bir anket hazırlanmıştır. Burdur İli içindeki rekreasyonel kullanım alanlarındaki kullanıcı tercihlerini saptamak için günübirlik kullanım yapan, yakın çevreden gelen ziyaretçiler ve yerel halk seçilmiştir. Örneklem büyüklüğü, TÜİK' in 2017 yılında adrese dayalı nüfus sisteminden alınan bilgiye göre Burdur İli toplam nüfusu olan 264.779 olarak belirlenmiştir. (URL-6), Anket sayısını belirlemek için Yazıcıoğlu ve Erdoğan (2004)'da belirtilen örneklem büyüklüğü tablosu dikkate alınmıştır. Yapılacak olan anket sayısının saptanmasında $\alpha=0,05$ (standart hata) için $\pm 0,05$ örneklem hatası ile evren büyüklüğü 100.000'in üzerindeki nüfus için öngörülen en az 386 denek sayısı temel alınmıştır.

İnternet ortamında yayınlanabilir halde ve basılı olmak üzere aynı içerikte Türkçe olarak hazırlanan anket, 3 bölüm ve 17 sorudan oluşmaktadır. Anket kapsamında Burdur İl'inde rekreasyonel kullanım eğilimleri ve bu eğilimlerin temel özelliklerini belirlemeye yönelik sorular sorulmuştur.

Anketin ilk bölümünde ziyaretçilerin rekreasyonel aktivitelere katılım durumu öğrenilmiştir.

İkinci bölümde kullanıcının rekreasyonel aktivitelere katılmayı isteyip istemediğini tespit edecek bir soru sorulmuştur. Verilen hayır yanıtı ile anket tamamlanırken, evet yanıtı ile anketin üçüncü bölümüne geçilmektedir. Hayır yanıtı veren anketler değerlendirmeye alınmamıştır.

Üçüncü bölümde katılımcılara Burdur İli sınırları içerisinde yer alan rekreasyonel kullanım alanlarından hangilerini tercih ettikleri ve kullanımları sırasındaki deneyimlerini öğrenmeye yönelik sorular sorulmuştur. Bölüm sonunda ise kullanıcıların demografik ve sosyo-ekonomik durumlarının belirlenmesi amaçlanmıştır.

Araştırmanın üçüncü aşamasında, anketler değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Bu değerlendirmede elde edilen anket verilerinin birbiri ile olan ilişkileri; anket uygulaması sonucu toplanan verileri çeşitli istatistik metotlar ile analiz etmek için kullanılan bir bilgisayar yazılımı olan SPSS (Statistical Package for the Social Sciences, Sosyal Bilimler için İstatistik Programı)'de incelenmiştir. Analiz edilen veriler daha sonra ki-kare (χ^2) bağımsızlık analizine tabi tutulmuş ve yanıtlar arasındaki anlamlılık durumları incelenmiştir (Özbay, 2008). Ki-kare (χ^2) bağımsızlık analizi; iki değişken arasında bir ilişki bulunup bulunmadığını veya gözlenen ve beklenen frekans dağılımları arasındaki farkların rastgele hatalardan olup olmadığını kontrol etmek için kullanılan bir yöntemdir (Kubat ve Ayaşlıgil, 2002). Analiz sırasında hangi değişkenin bağımsız hangi değişkenin bağımlı olduğunun önemi yoktur. Analiz sonucunda ortaya çıkan ve anlamlılık değerini ifade eden p değeri (phi value); bu iki değişkenin birlikte olma olasılığını ifade etmektedir. Bu değer; $p=0,000$ 'a yaklaştıkça değişkenlerin arasında anlamlı farklılıklar yüksek derecededir, $p=0,050$ 'ye yaklaştıkça ise ilişki zayıflamaktadır. Değişkenler analiz edildikten sonra p değerinin $p \geq 0,050$ olduğu durumlarda anlamlı bir farklılık yoktur şeklinde ifade edilmiştir. İki değişken için hazırlanan tablolarda, katılımcıların yanıt vermedikleri hücre sayısı çapraz karşılaştırmanın toplamının %20'sinin üzerinde çıktığında, bu iki değişken için ki-kare testi uygulanmamıştır.

Uygulanan anketten elde edilen veriler, temelde 4 soru üzerinden değerlendirilmiş ve Burdur İli Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli Haritası elde etmek için kullanılmıştır. Bu aşamada Örucü (2002)'nin "Eğirdir Yöresindeki Mevcut Peyzaj Değerlerinin Turizm Açısından İrdelenmesi" çalışmasında kullandığı formül esas alınmıştır. Bu formül;

Bir alanın Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli= TRP_i;

TRP_i= $A_i+B_i+C_i+(-D_i)$ şeklinde ifade edilmiştir. Bu formüldeki parametreler ise; A_i , alan değeri, B_i sosyo kültürel faktörlerin uygunluğu, C_i rekreasyonel ve turistik altyapı faktörlerinin uygunluğu, D_i olumsuz çevre faktörleri olarak ele alınmıştır.

Formül uygulanan alanlar; turizm ve rekreasyon potansiyel uygunluğu bakımından 5 gruba ayrılmıştır. Çalışma alanı;

- Turizm ve rekreasyon potansiyeli uygun olmayan,
- Turizm ve rekreasyon potansiyeli az uygun,
- Turizm ve rekreasyon potansiyeli orta uygun,
- Turizm ve rekreasyon potansiyeli uygun,
- Turizm ve rekreasyon potansiyeli çok uygun olarak gruplandırılmıştır.

Değerlendirmenin temelinde, Burdur İli'ndeki alan tipi tercihleri, beğenilen sosyo-kültürel özellikleri ile altyapı özellikleri pozitif değerli ve olumsuz çevre koşullarına verilen yanıtların frekans değerleri üzerinden elde edilen katsayılar da negatif değerli olarak kullanılmıştır. Frekans; çoklu seçim yapılabilecek sorularda bir soruya verilen toplam yanıtın tüm yanıtlar içindeki görülme sıklığının yüzde olarak ifade edilmesi anlamı taşımaktadır. Elde edilen bu katsayılar, ArcMap 10.0 programında 1 km²'lik alanlara bölünerek oluşturulmuş Burdur İli haritasına aktarılmıştır. Anket sorularına ait seçeneklerinin kullanıcılar tarafından belirlenen katsayıları, Burdur İl haritası üzerinde belirlenmiş noktalara işlenerek bir turizm potansiyeli haritası elde edilmiştir.

3. Bulgular

Çalışma alanına yönelik hazırlanmış ankete verilen yanıtlara göre; Burdur İli'ndeki rekreasyonel kullanımlarda, göl ve göl manzarası olan alanlar ilk sırada gelmektedir. Katılımcıların % 31,36'sı göl ve

göl manzarası olan alanları rekreasyonel aktiviteler için tercih etmektedirler. Bu da suyun dış mekân rekreasyonu için oldukça önemli bir unsur olarak öne çıktığını gösterir.

Turizm ve rekreasyon potansiyeli haritası oluşturmak için kullanılan anket sorularına ait “Dinlence-eğlence amaçlı etkinliklerde bulunmak için ne tür alanları seçersiniz?” sorusuna ait seçenekler harita üzerinde belirlenerek anketlerden elde edilen uygun katsayı değerleri ile çarpılmıştır. Sorunun yanıtları bölgenin turizm ve rekreasyon potansiyeli değerini artıran yanıtlardır ve pozitif toplam olarak alınmıştır (Çizelge 1).

Çizelge 1. Turizm ve rekreasyon potansiyeli haritası oluşturmak için kullanılan katsayı değerleri -1-

	Dinlence - eğlence amaçlı etkinliklerde bulunmak için ne tür alanları tercih edersiniz?	Yanıt sayısı	Yüzde (%)	Katsayı (a)
1	Göl manzaralı yerler	259	31,36	3,14
2	Akarsu-dere kıyısı	138	16,71	1,67
3	Yayla-mesire alanları	132	15,98	1,60
4	Müzeler-Örenyerleri	120	14,53	1,45
5	Kent ormanları	100	12,11	1,21
6	Kayak merkezleri	64	7,75	0,78
7	Dalış noktaları	13	1,57	0,16

“Gezmiş olduğunuz yerlerin en çok hangi sosyo-kültürel özelliğini beğendiniz?” sorusuna ait yanıtlar ele alınırken bölgede festival ve şenliklerin yapıldığı alanlar, tarihi ve anıtsal niteliğe sahip noktalar, bölgenin geleneksel mimarisini en iyi yansıtan örneklerin bulunduğu yerler ile geleneksel el sanatları örneklerinin görülebileceği mekânlar ve ibadet noktaları belirlenmiştir. Belirlenen bu noktalara Çizelge 2’de görülen katsayı değerleri verilmiştir ve pozitif toplam olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 2. Turizm ve rekreasyon potansiyeli haritası oluşturmak için kullanılan katsayı değerleri -2-

	Gezmiş olduğunuz yerlerin en çok hangi sosyo-kültürel özelliğini beğendiniz?	Yanıt sayısı	Yüzde (%)	Katsayı (b)
1	Festival ve şenlikler	211	33,18	3,32
2	Tarihsel anıt ve mekânlar	152	23,9	2,39
3	Geleneksel mimari	149	23,43	2,34
4	Geleneksel el sanatları	97	15,25	1,53
5	Dinsel değerler	27	4,25	0,43

“Gezmiş olduğunuz yerlerin en çok hangi altyapı özelliğini beğendiniz?” sorusuna ait yanıtlar ele alınırken bölgedeki ulaşım ağları, güvenli oluşuna dair bir kriter için polis ve jandarma merkezleri, yeme içme olanakları bakımından restoranlar ve kırsal alanlardaki küçük işletmelerin bulunduğu noktalar, park ve bahçelerin varlığı ile konaklama merkezleri dikkate alınmıştır. Tüm bu noktalar, Çizelge 3’te gösterilen katsayı değerleri ile çarpılarak pozitif toplam olarak değerlendirilmiştir.

Çizelge 3. Turizm ve rekreasyon potansiyeli haritası oluşturmak için kullanılan katsayı değerleri -3-

	Gezmiş olduğunuz yerlerin en çok hangi altyapı özelliğini beğendiniz?	Yanıt sayısı	Yüzde (%)	Katsayı (c)
1	Ulaşılabilirlik	227	31,44	3,14
2	Güvenilir olması	206	28,53	2,85
3	Yeme-içme olanakları	108	14,96	1,50
4	Çevre düzenlemesi	97	13,43	1,34
5	Konaklama olanakları	84	11,63	1,16

Turizm ve rekreasyon potansiyeli ve uygunluğun belirlenmesi için negatif katsayı olarak ele alınan; “Gezdiğiniz alanlardan yararlanmanızı etkileyen olumsuz çevre faktörleri nelerdir?” sorusudur. Seçeneklerin değerlendirilmesinde yerinde gözlemlerden faydalanılmıştır. Engellilere yönelik uygun kullanım % 0 - % 5 eğim derecelerinin uygunluk varsayılarak ele alınmıştır (Çizelge 4).

Çizelge 4. Turizm ve rekreasyon potansiyeli haritası oluşturmak için kullanılan katsayı değerleri -4-

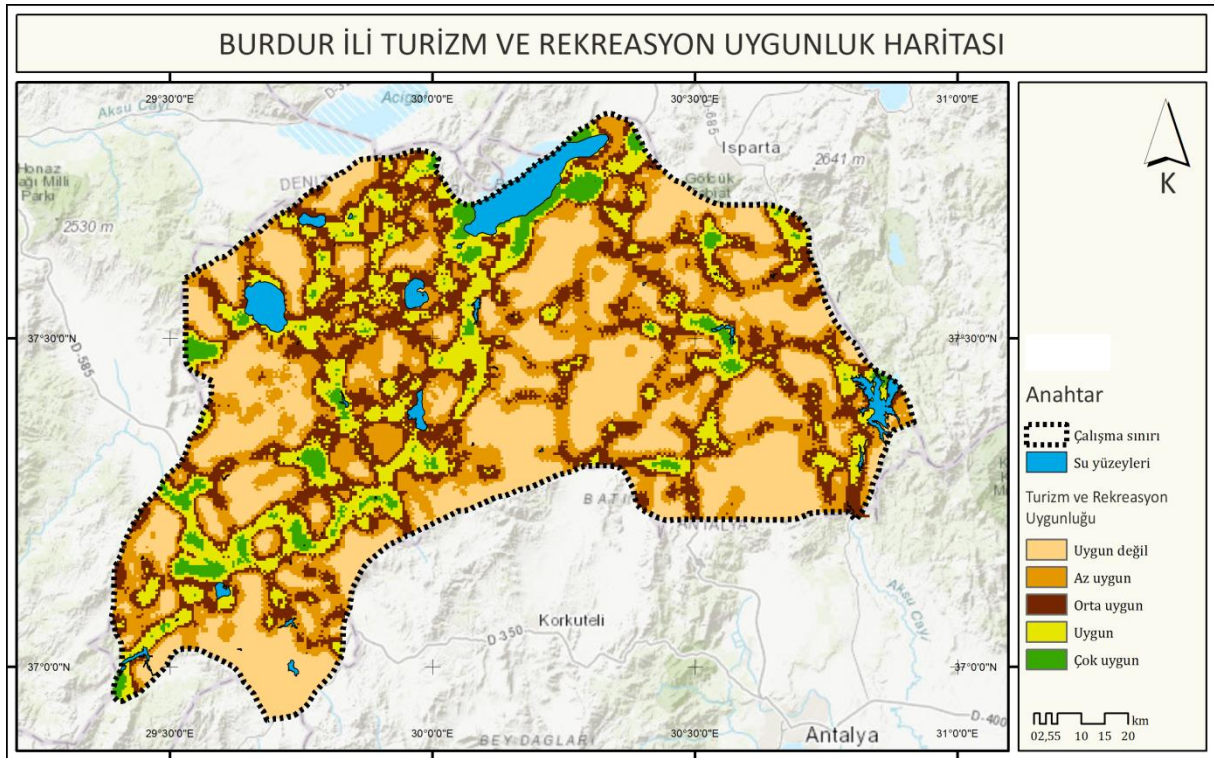
	Gezdiğiniz alanlardan yeterince yararlanmanızı engelleyen olumsuz çevre faktörleri nelerdir ?	Yanıt sayısı	Yüzde (%)	Katsayı (d)
1	Görsel kirlilik	208	23,61	2,36
2	WC-kabin eksikliği	179	20,32	2,03
3	Su kirliliği	151	17,14	1,71
4	Engellilere yönelik kullanım olmayışı	101	11,46	1,15
5	Kalabalık oluşu	68	7,72	0,77
6	Güvenli olmayışı	66	7,49	0,75
7	Gürültü	65	7,38	0,74
8	Hava kirliliği	43	4,88	0,49

Çalışmada; Burdur İli'nde turizm ve rekreasyon açısından önemli alanlar, anket sorularına verilen yanıtlar ile tespit edilmiştir. Çizelge 5'te turizm ve rekreasyon potansiyeli bakımından değerlendirilen alanların yüzdelik dilimleri ve alan büyüklükleri gösterilmiştir.

Çizelge 5. Turizm ve rekreasyon potansiyeli uygunluğu değerleri

	Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli Uygunluğu	%	HA
1	Uygun değil	31,98	22.945,45
2	Az uygun	25,37	18.203,40
3	Orta uygun	22,94	16.459,22
4	Uygun	14,52	10.416,70
5	Çok uygun	5,21	3.735,23
	TOPLAM	100	71.760,00

Buna göre Burdur İli'nde % 31,98'lik oranla 22.945,45 hektarlık alanın uygun olmadığı sonucuna ulaşılmıştır. Çalışma alanının 3.735,23 hektarlık bölümü turizm ve rekreasyon faaliyetleri için çok uygun olarak ortaya çıkmıştır. Turizm potansiyeli uygunluğunun belirlenmesi için kullanılan soruların katsayı değerleri, alan kullanıcılarının bir alandan daha etkin faydalanma ve tercih etme kriterlerini de ortaya koymaktadır. Bu kriterler doğrultusunda Burdur İli için "Turizm ve Rekreasyon Uygunluk Haritası" (Şekil 7) ortaya konulmuştur.

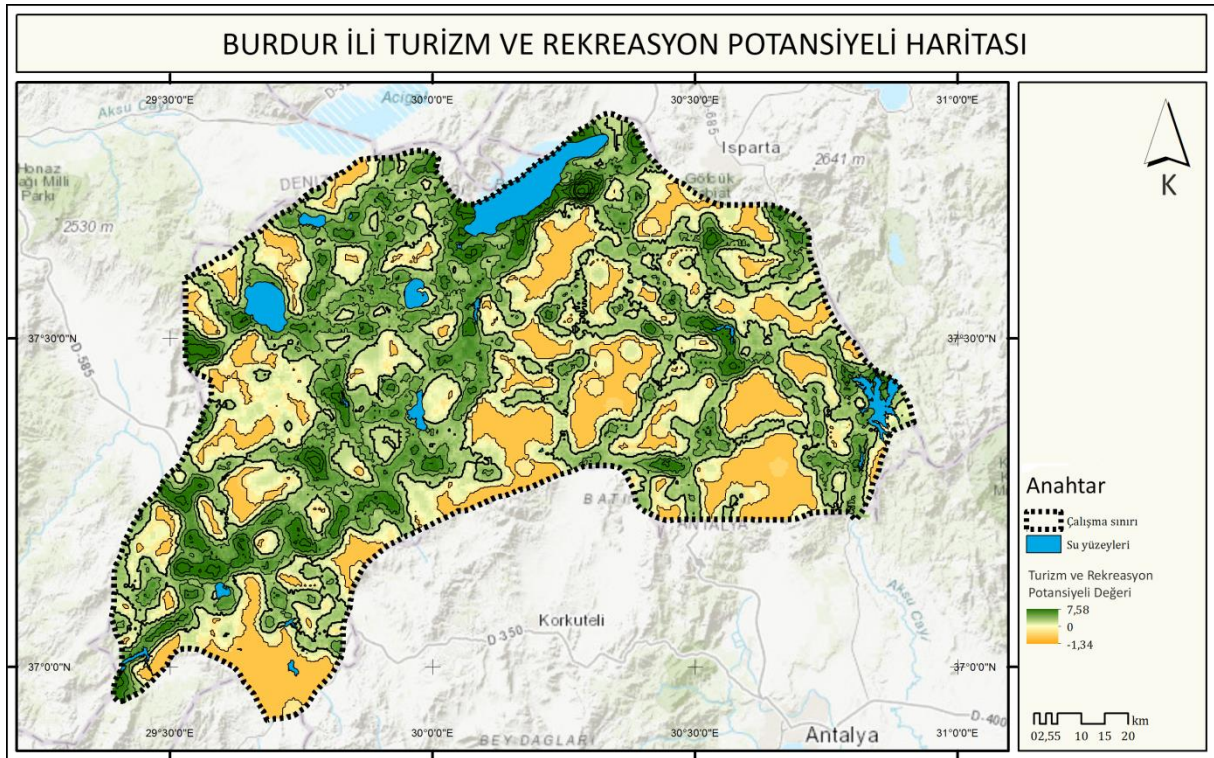
Şekil 7. Burdur İli turizm ve rekreasyon uygunluk haritası (Orijinal, 2019)

Turizm ve rekreasyonel uygunluk haritası, Burdur İli'ne ait turistik ve rekreasyonel değerlerin, ankette bulunan sorulara verilen ağırlıklı yanıtlar ve bu yanıtların frekans değerleri kullanılarak elde edildiği gibi, bu uygunluk aynı zamanda Burdur İli'ne özgü "Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli" değerlerini de sunmaktadır. Bu değerlere ait yüzdeler ve alan büyüklükleri Çizelge 6'da gösterilmiştir.

Çizelge 6. Turizm ve rekreasyon potansiyeli uygunluğu değerleri

	Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli Değeri	%	HA
1	(-1,34) - (-1,00)	16,87	12.102,79
2	(-1,00) - (0,00)	32,07	23.013,22
3	(0,00) - (1,00)	27,36	19.634,57
4	(1,00) - (2,00)	16,03	11.500,96
5	(2,00) - (3,00)	5,39	3.865,92
6	(3,00) - (4,00)	1,98	1.418,26
7	(4,00) - (5,00)	0,22	154,9
8	(5,00) - (6,00)	0,04	30,66
9	(6,00) - (7,00)	0,04	29,04
10	(7,00) - (7,58)	0,01	9,68
	TOPLAM	100	71.760,00

Turizm ve rekreasyon potansiyeli değerlendirmesinde de görüldüğü üzere elde edilen değerler anket sorularındaki çarpanları ile formüle edildiğinde, turizm uygunluk haritası ile paralel sonuçlar içermektedir. Burdur İli'nde rekreasyon açısından değerli özelliklere sahip ve çarpan değeri olarak en yüksek puan alan toplamı 968 hektardır. Ankete verilen tüm yanıtlar doğrultusunda, Burdur İli'ne ait turizm ve rekreasyon potansiyeli haritası oluşturulmuş ve Şekil 8'de gösterilmiştir.

Şekil 8. Burdur İli turizm ve rekreasyon potansiyeli haritası (Orijinal, 2019)

4. Sonuç ve Öneriler

Yerel halkın ve günübirlik kullanıcıların rekreasyon eğilimlerinin anket ile test edildiği bu çalışmada ortaya çıkan sonuçlar ile davranış biçimleri paralellik gösterse de değişen bazı ihtiyaçların karşılanması için kullanıcıların alan tercihlerinin saptanması ve buna yönelik çalışmalar yapılması ile gerekmektedir.

Çalışma alanı olan Burdur İli'nde yerel halk ve günübirlik kullanıcılara yönelik yapılan 386 adet ankette katılımcıların demografik özellikleri değerlendirilmiştir. Kadın ve erkeklerin turizm ve rekreasyon faaliyetlerine birbirine yakın oranda (% 45 kadın, % 55 erkek) katılım sağladıkları görülmüştür. Bu nedenle Burdur İli genelinde turizm ve rekreasyonel potansiyeli belirlenmiş alanlar hakkında çalışma yaparken her iki cinsiyet grubuna yönelik ihtiyaçların karşılanmasını önemseyecek şekilde peyzaj planlamaları ve peyzaj tasarımları yapılmalıdır. Anket sonuçlarına göre evli ve ailesi ile aktivitelere katılan bireylerin sayısı oldukça fazladır. Bu nedenle bölgede bir ailedeki kadın, erkek ve çeşitli yaşlardaki çocukların yeme, içme, eğlenme ve dinleme ihtiyaçlarını giderebilecek türden kullanımlar hizmete sunulmalıdır. Bu hizmetler, aile içindeki her bireye kullanım konforu sağlamalı ve her birey için özenle dikkate alınmalıdır.

Talay vd. (2010)'nin de vurguladığı üzere; turizm ve rekreasyonda sürdürülebilirliğin gerçekleşmesi için akılcı planlama ve doğru yönetim için çeşitli alternatifler geliştirilmesi gerekmektedir. Tüm bu alternatif yaklaşımlar ve yönetim planları geliştirme faaliyetleri çalışılan alanın niteliklerine, ekonomik değerine ve alan kullanıcısının tercihleri üzerine belirlenmektedir.

Anket katılımcılarının alan kullanım tercihleri belirlendiğinde; Burdur İli'ndeki rekreasyonel kullanımların en başında gelen göl ve göl manzarası olan alanlardır. Katılımcıların % 31,36'sı, göl ve göl manzarası olan alanları rekreasyonel aktiviteler için tercih etmektedirler. Bu da suyun; dış mekân rekreasyonu için oldukça önemli bir bileşen olarak öne çıktığı (Driver ve Tocher, 1970) görüşünü destekler.

Elde edilen sonuçların su ögesi ile ilgili olan bölümünün verilen yanıtlara göre toplam oranı % 39,22 olması Göller Yöresi'nde bulunan ve su ile doğrudan ilişki içinde olan Burdur İli için, tüm dış mekân rekreasyonunun dörtte biri suyla ilişkilidir (Pitt, 1989), görüşünü ortaya koyan görüşü destekler niteliktedir. Su, peyzajda ne tür bir formda olursa olsun daima cezbedici nitelikte bir özelliktir. Ayrıca

estetik yönden katkıları ve kıymeti olduğu kadar yüzme, balıkçılık, ve kayıkla gezinti için de değerli önemli bir rekreasyon kaynağıdır (Bell, 1997).

Göl ve göl manzarası olan alanlardan sonra en çok tercih edilen alanlar; % 16,71 ile akarsu ve dere kıyılarıdır. Çalışma alanında bulunan akarsu ve dereler, bir koridor boyunca insanları etrafına çekmektedir. Bu sonuç; geçmişten günümüze su kenarlarının ulaşım, yerleşim, turizm ve rekreasyon gibi kullanımlara hizmet etmiş, bu amaçlara göre planlanarak tasarlanmış (Arslan Muhacir ve Özalp, 2018) olması görüşü ile paralellik göstermektedir. Ayrıca farklı büyüklüklerde bulunan akarsular; peyzaj içinde rekreasyonel olduğu kadar fonksiyonel açıdan da önemli bir kaynak olma özelliğindedir. Bir akarsuyun doğal drenaj hattı olmasının yanı sıra, bulunduğu bölge içinde koridor niteliğinde bir alan kaplamakta ve bölgeler arası iletişimi de sağlama görevindedir (Yıldırım vd., 2013).

Rekreasyonel aktivitelere katılım sıklığına bakıldığında; en yüksek yüzdeler oran % 36,5 ile 15 günde bir katılım yapılması yönündedir. Yılda bir katılımı tercih eden grup ise en az kişi sayısını (% 1,8) oluşturmaktadır. Rekreasyonel faaliyetlerde gündelik hayata ait stresten uzaklaşmanın esas olduğunu düşündüğümüzde en az katılımın yılda bir gerçekleşiyor olması oldukça beklenen bir durumdur. Turizm ve rekreasyon potansiyeli, alana aktif kullanılabilir bir nitelik kazandırılması noktasında katılım sıklığı ile belirlenen potansiyel değeri bir arada düşünülmalıdır.

Çalışma alanı içindeki en yüksek turizm ve rekreasyon potansiyeli değeri; Burdur merkez ilçesinin de içinde bulunduğu bölgede görülmektedir. Anket katılımcıları tarafından belirlenen ve alan değerinin yüksek ortaya çıkmasına neden olacak güvenlik, konaklama olanakları, ulaşılabilirlik, göl manzarasına sahip olma ve çevre düzenlemesi açısından bu alan öne çıkmaktadır. Merkezi bir konumda bulunan Burdur Gölü, sahip olduğu ekolojik ve turistik değerler bakımından da alana değer katmaktadır. Sosyo-kültürel ve altyapı olanakları gibi kültürel faktörlerin yanı sıra bölgenin eğitim ve güneşlenme durumu, su yüzeyine sahip olması ve bölgenin geniş bir bölümünden de bu su yüzeyinin görülebilmesi gibi coğrafik faktörler nedeniyle de turizm ve rekreasyonel değer açısından avantajlı konumdadır.

Burdur Gölü Güneydoğusundaki alana bakıldığında, bu alanın en çok jeomorfolojik yapısı nedeniyle geri planda kaldığı ve bu nedenle de alan değerini yükseltecek diğer faktörlerin de buna bağlı olarak gelişemediğini söylenebilir.

Salda Gölü ile Yarışlı Gölü'nün de içinde bulunduğu Burdur İli'nin Yeşilova İlçesi'ni içine alan batı kesimine bakıldığında genelde orta derecede bir turizm ve rekreasyon potansiyeline sahip olduğu görülmektedir. Salda Gölü ve çevresindeki uygun jeomorfolojik yapı ve son yıllarda daha popüler olması ve buna bağlı olarak bölgede gelişen günübirlik kullanım olanakları, yeme içme imkanlarına sahip olması ve çevre düzeni yönünden de dikkate alındığında bu alanının turizm ve rekreasyon potansiyelinin yüksek çıkması beklenen bir sonuçtur. Ulaşılabilirliği ve çevre göllere göre farklı imkânlar sunması nedeniyle Salda Gölü önümüzdeki yıllarda da turizmdeki yerini giderek artıracaktır.

En derin noktası 2 metre olan ve özellikle kuş gözlemciliği yönünden oldukça büyük bir öneme sahip olan Yarışlı Gölü ve çevresi güvenilir bir noktada olması, ulaşılabilir olması, yayla ve mesire alanlarına yakın olması ve jeomorfolojik yapısının uygunluğu nedeniyle turizm ve rekreasyon potansiyeli yüksek bir profil çizmektedir.

Burdur İli'nde gölleri besleyen yer altı ve yer üstü suların varlığı, bölgeye olumlu yönde bir değer katmaktadır. Altınyayla, Gölhisar ve Çavdır İlçeleri'nin içinde bulunduğu bu kesimde özellikle akarsuların bulunması ve alanlara ulaşılabilirliğin olması nedeniyle turizm ve rekreasyon potansiyeli yüksek değerde çıkmıştır. Diğer tüm olumlu faktörlerden daha çok ön plana çıkan akarsu ve derelerin varlığı bu bölgede değerlendirilmesi gereken doğal bir peyzaj unsurudur.

4.1. Burdur ili için öneriler

Burdur İline dair öne çıkarılması gereken temel peyzaj değerlerin tespiti oldukça önemlidir. Bu tespit, tarihi eserleri, kültürel ve doğal güzellikleri, kırsal turizme elverişli alanların tespiti ile mümkün olacaktır. İlin özellikle göl turizmi açısından değerlendirilmesi gerekmektedir. Burdur Gölü, Salda Gölü ve Yarışlı Gölü sahip olduğu doğal değerlerin kolayca ön plana çıkarılabileceği çekim noktalarıdır.

Bölgenin yüksek turizm ve rekreasyon değerine sahip olmasında önem derecesi ve katkısının büyük olduğundan bu göllerin ekolojik yönden varlığının devamlılığına hassasiyet gösterilmelidir.

Burdur İli'nde bulunan göller, yılın her mevsimi olmak üzere özellikle kuşların göç zamanı ortaya çıkan manzaraları fotoğraflamak için çeşitli bölgelerden turist çektiği kadar yerli halkın da ilgisini çekmektedir. Anket sonuçlarında ortaya çıkan doğa yürüyüşü ve fotoğraf çekme etkinliklerinin toplam içinde % 29,54'lük bir değere sahip olması, yerel halkın Burdur doğasına ne denli ilgili olduklarını ortaya koyar. Bu aktivitenin geniş kitlelere yayılabilmesi için fotoğraf ve gezi kulüpleri işbirliğinde turlar düzenlemelidir.

Salda Gölü'nden sonra en yoğun kullanım, Burdur İl sınırı içinde bulunan ve gün geçtikçe çekilen Burdur Gölü ve çevresi olmuştur. "Göl Yoksa Burdur da Yok!" sloganı ile yerel ve ulusal ölçekte göle dikkat çekmeyi hedeflemiş türde kampanyaların sayısı ve etkinliği artırılmalıdır.

İldeki mermer ocağı faaliyetleri kontrol altında alınmalı ve denetimlerinin takibi yapılmalıdır. Mermer ocaklarının doğal ve görsel tahribatının önüne geçilmesi için ilgili kurum ve kuruluşlarca yasal düzenlemeler yapılmalıdır.

4.2. Turizm ve rekreasyon faaliyetleri üzerine öneriler

Doğal yapısından kaynaklı kırsal turizme elverişli bir bölge olan Burdur'da; çiftlik turizmi, göl turizmi, kuş gözlemciliği ve yayla turizmi faaliyetlerine yoğunlaşılmalıdır. Alternatif turizm faaliyetlerinin gelişimi sağlanarak bölgede oluşacak istihdam ile genç nüfusun göçü engellenmelidir.

Günübirlik kullanım ve kamp yapmak üzere belirlenmiş alanların temiz kalması ve doğal güzelliğin tahrip edilmemesi için bölge titizlikle takip edilmelidir. Bölgenin ziyaretçi sayısının, yoğun kullanım dönemlerinin, kullanıcı profilinin ve eksikliklerin belirlendiği çalışmalar ile alana yönelik tehditler yılın her döneminde denetlenmelidir.

4.3. Peyzaj mimarlığı meslek disiplini için öneriler

Kentsel alanlardaki turizm ve rekreasyon alanları kısıtlı vakitlerin değerlendirileceği ve insanları kent yaşamı kargaşasından uzaklaştıracak kullanım alanları ile zenginleştirilmelidir. Aynı zamanda bölgeye dair alt ve üst yapı olanaklarının gelişimi sağlanmalıdır. Toplum içinde vatandaşların fiziksel ve zihinsel gelişimine katkı sunacak dinlenme ve yaşam alanları, sosyalleşme ve yaratıcılığın gelişmesi için gereken niteliklerde düzenlenmiş projeler, planlama aşamasından itibaren dikkate alınarak hazırlanmalıdır.

Burdur Valiliği ile İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü tarafından hazırlanmış olan doğa yürüyüşü ve bisiklet parkurlarının dışında bu faaliyetlerin yapılması önlenmelidir.

Doğanın ve peyzajın rekreasyonel amaçlı kullanımı için önemli bir ön şart ulaşılabilirliktir. Ancak yalnızca bu amaç için rekreasyonel altyapının uygunsuz şekilde genişletilmesinden ve alan tahribatından özellikle de habitat bölünmelerine yol açabilecek tahribatlardan kaçınılmalıdır. Mevcut peyzaj değerleri ve ekolojik bağlantılar, ulaşım ağlarının yapılaşması nedeniyle zarar görmemelidir. Ulaşım eksikliği nedeniyle azalan turizm ve rekreasyon alanlarının değeri, ulaşım ağlarının ekolojik planlama ilkeleri doğrultusunda hazırlanması ile yükseltilebilir.

Orman vejetasyonu yönü ile de zenginliğe sahip olan Burdur İli'nde orman alanları içinde rekreasyon alanlarının kullanılabilirliği üzerine çalışmalar yapılmalıdır. Göller çevresindeki kullanımdan kaynaklı baskının azaltılmasına yönelik çalışmalar yapılmalı, yerel halkın bilinçlendirilmesine yönelik eğitim programları düzenlenmelidir.

4.4. Koruma kullanma dengesi ve sürdürülebilirlik için öneriler

Burdur İl'inde doğa tabanlı projeler ile turizmin gelişmesine katkı sunulmalıdır. Gönüllü faaliyet gösteren Lisinia Doğa Projesi örnekleri çoğaltılmalıdır. Ekoturizm faaliyetlerinin yapılabileceği alanlar belirlenerek, ekoturizm temelli bir çalışma için hazırlanmış haritalarda doğru yer seçimleri yapılmalıdır.

Göllerin yakınında oluşabilecek su kirliliğine dikkat çekmek ve suların geri çekilmesi hakkında yerel halkın bilinç düzeyinin artırılması yönünde halk eğitim programları düzenlenmelidir. Taban suyu sondajı konusunda yasal düzenlemeler getirilerek bu faaliyetin su seviyesi üzerindeki olumsuz etkileri azaltılmalıdır.

Zaman içerisinde değişebilecek hedef kitlenin takibi yapılmalıdır. Değişmekte olan beklentiler, sosyo-ekonomik koşullar, yeni yaklaşımlar ile paralellik göstermelidir. Tüm yerel yöneticiler bu ihtiyaç ve değişimleri dikkate almalıdırlar.

4.5. Engelli, yaşlı ve kısıtlı kullanıcılar için öneriler

Mevcut ulaşım ağlarının doğala yakın olması kadar engelli bireylerin de kullanımını kısıtlamayacak nitelikte ve uygun mühendislikte olması gerekmektedir. Planlanan ve uygulanan projelerin tamamındaki çözümler, engelli bireylerin kullanımına imkân verecek şekilde yapılmalıdır.

Katılımcıların % 34,7'si 36-45 yaş grubuna ait bireyler tarafından oluşmaktadır. Bu yaş aralığının ihtiyaçları diğer meslek disiplinleri ile değerlendirilip ziyaretlerinin devamlılığını sağlanmalıdır. En az katılım 66 yaş ve üzeri bireyler tarafından gerçekleştirilmektedir. Bu nedenle turizm ve rekreasyon faaliyetlerinde katılımın yaşlı bireylerin katılımını destekleyecek içeriğe sahip etkinliklerin sayısı artırılmalıdır.

Sonuç olarak; geliştirilen tüm öneriler ve peyzaj tasarımları şu özelliklere sahip olmalıdır:

- Her birey tarafından eşit kullanılabilir olmalı,
- Bireylerin tercihlerine ve yetilerine göre düşünülmeli,
- Basit ve anlaşılabilir olmalı,
- Alanlara doğru ve en kısa yönlendirmeler yapılmalı,
- Kolay erişilebilir olmalı,
- Güvenliği sağlanmalı,
- En az efor harcanarak alanlar kullanılabilmesi ve alan kullanımından en yüksek verim elde edilmelidir.

Burdur İli'ne ait turizm ve rekreasyon potansiyelinin belirlendiği çalışmanın sonuçları, bölgeye özgü bir kullanım tipinin geliştirilmesi gerekliliğini ortaya koymaktadır. Bölge turizm ve rekreasyon bakımından değerlendirilmesi gerektiği kadar, koruma-kullanma dengesinin de sağlanması gereken hassas alanlara sahiptir. Sürdürülebilir turizm faaliyetleri, dengede bir ekoloji kaygısı ve doğaya saygı ilkeleri birlikte uygulanmalıdır.

Burdur İli için ortaya konan bu veriler ve öneriler; peyzaj mimarı, mimar, şehir plancıları, sosyolog, biyolog ve doğa bilimlerinin alt dallarında konusunda uzmanlaşmış meslek insanlarının ortak çalışması sonunda geliştirilerek nitelikleri artırılabilir. Çalışma; tüm bu meslek grupları ile yürütülen ortak çalışmalar ile sürdürülebilir kalkınma sağlama yönünden değerlendirilmelidir. Bu anlamda çalışma, farklı bakış açılarında projeler geliştirebilmek için bir altlık görevi üstlenmektedir. Adımlar doğru ve etkin atıldığında hem yerel halk, hem bölge halkı hem de uzun vadede ülke ekolojisi ve ekonomisi adına katkılar sunulmuş olacaktır.

Teşekkür ve Bilgilendirme

Çalışmada Burdur Gölü ve çevresine ait alanların turizm ve rekreasyon potansiyeli, mevcut peyzaj değerleri incelenerek ortaya konmuştur. Bölge turizmüne Burdur İli sınırlarında katkı sunmayı amaçlayan bu makale; Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans tezi olarak ele alınan; "Peyzaj Değerleri Açısından Turizm Ve Rekreasyon Potansiyelinin Belirlenmesi: Burdur Örneği" isimli çalışmadan üretilmiştir.

Kaynaklar

Ala, Z. (2001). Burdur Yerleşim Alanı ve Çevresinin Hidrojeoloji İncelemesi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 79s, Isparta.

- Arslan Muhacir, E. S., Özalp, A. (2018). Kıyı Alanlarının Rekreatif Amaçlı Alternatif Kullanımının Artvin Örneğinde İrdelenmesi. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 20(1), 43-52.
- Bell, S. (1997). *Design for Outdoor Recreation*, 240s, Spon Press, London.
- Can, E. (2015). Boş Zaman, Rekreatif ve Etkinlik Turizmi İlişkisi. *İstanbul Sosyal Bilimler Dergisi*, 10, 1-17.
- Driver, B.L., Tocher, S.R. (1970). *Elements of outdoor recreation planning Tocher. Toward a Behavioral Interpretation of Recreational Engagements*. 9-31.
- Evliyaoğlu, S. (1994). *Türkiye Turizm Coğrafyası ve Türkiye Coğrafyası'nın Ana Hatları*. Gazi Üniversitesi Yayınları, 206s, Ankara.
- Gıran Taşcıoğlu, G. (2016). *Sürdürülebilir Turizm İçin Stratejilerin Geliştirilmesi: Kuzey Antalya Kültür Ve Turizm Koruma Ve Gelişim Bölgesi Örneği*. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora tezi, 413 s, Ankara.
- Günel, N. (2013). Türkiye’de İklimin Doğal Bitki Örtüsü Üzerindeki Etkileri. *Çevrimiçi Tematik Türkoloji Dergisi*, 1, 1-22.
- Kubat, A., Ayaşlıgil, T. (2002). Doğa Bilimlerinde Ki-Kare Bağımsızlık Testi ve Tek Yönlü Varyans Analizi Testi Uygulamasında SPSS Programı Kullanımı. *İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, 52(1), 155-167.
- Mehrhoff, W.A. (1991). The new frontier: A case study of cultural tourism. *Canadian Review of American Studies*, 22(2), 251-262.
- Örücü, Ö.K. (2002). Eğirdir Yöresindeki Mevcut Peyzaj Değerlerinin Turizm Açısından İrdelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 136s, Isparta.
- Özbay, Ö. (2008). Çapraz Tablo Analizi Nasıl Yapılır? Pratik Bir Açıklama. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Dergisi*. 9, 460-47
- Öztaş, K., Karabulut, T. (2007). Turistik Destinasyon Oluşturma Potansiyeli Açısından Göller Yöresinin Önemi. *Selçuk Üniversitesi Karaman İ. İ. B. F. Dergisi*, 12, 128-137.
- Pitt, D.G. (1989). The Attractiveness and Use of Aquatic Environments as Outdoor Recreation Places In Public Places and Spaces. 217-54.
- Richards, G. (1996). The Scope and Significance of Cultural Tourism, in *Cultural Tourism in Europe*, 19-45.
- Talay, İ., Akpınar, N., Belkayalı, N. (2010). Doğal Kaynakların Rekreatif ve Turizm Amaçlı Kullanımının Ekonomik Değerinin Tespiti: Göreme Tarihi Milli Parkı Örneği. *Coğrafi Bilimler Dergisi*, 8(2), 137-146.
- Yazıcıoğlu, Y., Erdoğan, S. (2004). *SPSS Uygulamalı Bilimsel Araştırma Yöntemleri*, Detay Yayıncılık, 323s, Ankara.
- Yıldırım, E., Yılmaz, T., Benliay, A. (2013). Peyzaj Planlamada Akarsu Ekolojisinin Önemi, *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi* 6 (1), 51-54.
- Zeğerek, P. (2016). Yeşil Alanların Kent Turizmine Katkısının Antalya Örneğinde İncelenmesi. *Akdeniz Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi*, 116s, Antalya.
- URL-1. <http://www.burdur.gov.tr/cografi-yapi>, Erişim Tarihi: 26.02.2019
- URL-2. <http://www.cygm.gov.tr/cygm/anasayfa/sutoprakyonetimi/havzakoruma.aspx?sflang=tr>, Erişim Tarihi: 01.03.2019.
- URL-3. http://bolge6.ormansu.gov.tr/6bolge/Files/duyurular/burdur_ili_doga_turizmi_master_plani.pdf, Erişim Tarihi: 24.02.2019.
- URL-4. <http://www.burdur.gov.tr/cografi-yapi>, Erişim Tarihi: 26.02.2019.
- URL-5. <http://www.burdur.gov.tr/goller>, Erişim Tarihi: 26.02.2019.
- URL-6. <http://tuik.gov.tr/UstMenu.do?metod=temelist>, Erişim Tarihi: 30.01.2018.

Şehir ve Bölge Planlama Disiplininde Eğitim, İş Bulma ve Mesleki Öz Yeterliliğe İlişkin Kaygı ve Beklentiler

Seher ÖZKAZANÇ^{1*}, Cansu KORKMAZ²

ORCID 1: 0000-0001-7618-2494

ORCID 2: 0000-0003-4570-1751

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi, Mühendislik ve Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 42030, Konya, Türkiye.

² Konya Teknik Üniversitesi, Mimarlık ve Tasarım Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 42130, Konya, Türkiye.

* e-mail: seherpolat7@gmail.com

Öz

Türkiye'nin savaş sonrası kalkınma hamleleri, yatırımların bölgeler arası farklılaşması, kırdan kente göç hareketleri, konut taleplerinin hızla artması vb. gelişmeler sonucunda kentlerin kontrolsüz büyümeye başlaması planlı bir kentleşmeyi zorunlu kılmakla birlikte ülkede şehir plancısı ihtiyacını da gündeme taşımıştır. Bu ihtiyacın karşılanabilmesi için dünyada yirminci yüzyılda başlayan planlama eğitimi ülkemizde yarım asrı aşkın bir süre sonra Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) Şehir ve Bölge Planlama Bölümü'nün açılmasıyla başlamıştır. Lisans düzeyinde eğitim veren bölümler İzmir ve İstanbul başta olmak üzere diğer kentlerde de yaygınlaşmış, bölüm sayısı özellikle son on yılda ivmelenerek 2018 yılı itibarıyla 27'ye ulaşmıştır. Günümüzde kentsel sorunların yaygınlaşması plancılarının görev kapsamını genişleterek mesleki açıdan daha donanımlı olmalarını zorunlu kılmıştır. Nitekim şehir plancıları; geleneksel planlama tekniklerinin yanı sıra teknolojik gelişmelere de ayak uydurabilen, parçacıl bakış açısı yerine ilişkisel bütünlüğü sentezleyebilen, sürdürülebilir ve yaşanabilir bir kent için karmaşık kentsel sistemlerin işleyişini yorumlayabilecek teorik, pratik ve teknik bilgi düzeyine sahip olmalıdır. Ancak şehir planlama yaklaşımlarında yaşanan bu devinim, bölüm sayısının hızla artmasıyla birlikte mezunlar arasında daha rekabetçi bir ortamı da beraberinde getirmiştir. Mesleki yeterliliğin ve rekabetin önem kazanması ise hem lisans öğrencileri hem de mezunlarda mesleki bir baskıya, kaygıya sebep olurken planlama eğitiminin çağın koşullarına adaptasyonunu bir kez daha sorgulatmaktadır. Bu bağlamda Türkiye'de Şehir ve Bölge Planlama eğitimi veren bölümlerin öğrenci ve profesyonel plancı (kamu ve özel sektörde çalışan şehir plancıları ile akademisyenler) bakış açısıyla değerlendirilmesi; plancı adaylarını bekleyen iş bulmaya ve mesleki hayata yönelik problemlerin ortaya konulması çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Şehir ve bölge planlama eğitimi, şehir plancısı, işsizlik kaygısı, mesleki öz yeterlilik.

Atıf: Özkazanç, S., Korkmaz, C. (2019). Şehir ve Bölge Planlama Disiplininde Eğitim, İş Bulma ve Mesleki Öz Yeterliliğe İlişkin Kaygı ve Beklentiler. Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD), 4 (2), 122-139.

DOI: [10.30785/mbud.582936](https://doi.org/10.30785/mbud.582936)

Anxiety and Expectations Related to Education, Employment and Professional Self-Efficacy in City and Regional Planning Discipline

Abstract

Uncontrolled growth of cities in Turkey as a result of the developments such as post-war development moves, differentiation of investments between regions, migration movements from rural to urban and rapidly increasing housing demand have necessitated not only a planned urbanization, but also brought forward the need for urban planners in the country. In order to meet this need, planning education starting in the world in the twentieth century has begun in our country with the opening of the Department of City and Regional Planning in Middle East Technical University (METU) after more than half a century. Departments providing undergraduate education have also become widespread in other cities, particularly in Izmir and Istanbul, and the number of departments has increased especially in the last decade and reached 27 by 2018. Nowadays, the prevalence of urban problems has made it necessary for planners to become professionally more equipped by expanding their scope of work. In this regard, urban planners should have theoretical, practical and technical knowledge level that can adapt to technological developments as well as traditional planning techniques, synthesize relational integrity instead of fragmentary perspective, and interpret the process of complex urban systems for a sustainable and livable city. However, this movement lived in urban planning approaches has brought along a more competitive environment among graduates with a rapid increase in the number of departments. The increasing importance of professional competence and competition causes professional pressure and anxiety both for undergraduate students and graduates, and once again make us question the adaptation of planning education to the conditions of the age. In this manner, the main purposes of this study are to evaluate the departments providing education on City and Regional Planning in Turkey from the perspective of students and professional planners (city planners and academics working in the public and private sectors) and to put forward the problems waiting for the planner candidates related to finding jobs and professional life.

Keywords: *City and regional planning education, urban planner, unemployment anxiety, professional self-efficacy.*

1. Giriş

Kentin planlanması ve düzenlenmesi fikri çok eski çağlara dayanmakla birlikte, şehir planlama eğitimi ilk kez civic design adı altında Liverpool Üniversitesi'nde başlamış, daha sonra 1913 yılında Lviv Teknik Üniversitesi (Ukrayna), 1914 yılında University College London (İngiltere), 1915 yılında Karlsruhe Teknoloji Enstitüsü (Almanya) kent planlamayı öğretim programlarına dâhil etmiştir (TUPOB, 2007). Dönemin planlamaya yön veren gelişmesi Robert E. Park, Ernest Burgess, Mc Kenzie, Louis Wirth ve Everett Hughes gibi sosyologların öncülüğünde kurulan Chicago School of Sociology olmuş, böylece planlamanın toplumsal boyutuna vurgu yapılmıştır (Doğan ve Ocağcı, 2014). Şehir planlamanın bağımsız bir eğitim alanı olarak gelişmesi ve 1923 yılında Harvard Üniversitesi'nde planlama okullarının kurulmasıyla birlikte planlama eğitimi başta Amerika olmak üzere Avrupa'da da (Massachusetts Teknoloji Enstitüsü, Cornell, Columbia ve Illinois Üniversiteleri) yaygınlaşmaya başlamıştır (Hall, 1996). 1938 yılında Amerika Kent Planlama Enstitüsü'nün bölge planlamayı da programına eklemesiyle birlikte planlamanın eğitim alanı genişlemiştir (TUPOB, 2007).

Türkiye'de ise şehir planlama ilk kez 1930'lu yıllarda İstanbul Teknik Üniversitesi ve Mimar Sinan Güzel Sanatlar Akademisi'nde mimarlık eğitiminin bir parçası olarak verilen şehircilik dersleri ile ortaya çıkmıştır. Aynı dönemde Ankara Siyasal Bilgiler Fakültesi'nde Şehircilik Kürsüsü açılmış ancak temel amaç şehir plancısı yetiştirmekten öte mimar adaylarını şehircilik ve planlama alanında bilgilendirmek olmuştur (Keleş vd., 1973). 1950 yılından itibaren kırdan kente göçün hızlanması ve dolayısıyla kentlerde barınma ihtiyacının artması ciddi bir planlama (plansızlık) sorununu da beraberinde getirmiştir. Kentlerin büyümesini kontrol altına alabilmek ve planlı bir gelişmeyi sağlayabilmek için yurtdışından plancı ikamesi aslında ülkedeki eksikliği de açığa çıkarmıştır. Bu sebeple 1961 yılında Orta Doğu Teknik Üniversitesi'nde (ODTÜ) Türkiye'nin ilk Şehir ve Bölge Planlama Bölümü kurularak şehir plancısı ihtiyacı giderilmeye çalışılmıştır (URL-1). ODTÜ Türkiye'de şehircilik eğitiminin yanı sıra kentsel ve bölgesel araştırmaların gelişmesinde de önemli rol oynamıştır (Koroğlu, 2011). 1980'li yılların sonuna kadar Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinin sayısı 6'ya

yükselirken, 2018 yılı itibariyle 129 devlet üniversitesinin 25'inde, 72 vakıf üniversitesinin 2'sinde planlama eğitiminin aktif olarak yürütüldüğü görülmektedir (URL-2).

Şehir ve Bölge Planlama eğitimi günümüzde mekânsal gelişim ve toplumsal refah, halk katılımı ve uyuşmazlıkların çözümü konularında deneyime sahip plancı yetiştirmeyi hedeflemektedir (Kotval, 2003). Bu deneyim teorik altyapının yanı sıra, büyük oranda problem çözümüne yönelik uygulamalı dersler ile sağlanmaktadır. Probleme dayalı uygulamalı öğrenme üzerine kurgulanan dersler özellikle sağlık bilimleri, insan kaynakları, şehir planlama, kamu yönetimi, mühendislik, bilgi teknolojisi ve hatta ekonomi, coğrafya ve biyoloji alanlarında tartışılmaktadır. Her ne kadar bu derslerin içeriği, program yapısı ve çıktıları bir disiplinden diğerine değişse de temel fayda bakımından benzerlikler bulunmaktadır. İlk olarak, bu derslerde öğrencilerin sorunları daha derinlemesine anladığı, tartışma ve etkileşim olanaklarının bulunduğu ve bir konu hakkında özgün bir fikir edindiği savunulmaktadır (Gibbs, 1992; Higgitt, 1996; Kent vd., 1997). Ayrıca bu dersler akran öğrenimini ilerleten ve işbirlikçi öğrenmenin ilkelerini temel alan küçük grup egzersizlerini geliştirme eğilimindedir (Yabes, 1996). Küçük grup öğretimi ise öğrencilere daha kişisel, daha donanımlı ve zorlu bir eğitim deneyimi sağlama potansiyeline sahiptir (Clark ve Wareham, 1998).

Planlama eğitiminde uygulamaya ağırlık verilmesi planlamanın salt disiplin olmayıp aynı zamanda bir meslek olmasından kaynaklanmaktadır. Disiplin olarak ele alındığında arazi kullanımı, insan, çevre ve ekonomilerle ilgili kavramlar akla gelirken aslında planlama; daha iyi (daha adil, daha yaşanabilir, daha sürdürülebilir) bir gelecek için çalışmayı gerektirmektedir. Planlama eğitimi sadece kavramlarla değil daha iyi bir gelecek yaratmak için bu kavramların nasıl uygulanacağı yani planlama pratiği ile ilgilidir (Minnery, 2010). Bu sebeple dünyada olduğu gibi ülkemizde de planlama pratiği için eğitim programlarındaki uygulamalı derslerin başında planlama stüdyoları (atölye ve işlik olarak da adlandırılmaktadır) gelmektedir. Planlama stüdyoları genel olarak öğrencilerin belirli probleme çözüm geliştirdikleri ve daha sonra bu çözümü bir jüri (akademisyenler ve uzmanlar) önünde savundukları derslerdir. Bu tür bir eğitim müfredatının tasarlanmasındaki temel zorluklardan biri, öğrencilere uygun bir mantıksal çerçevede planlama süreçleri ve planlama becerilerini bir uygulama alanı üzerinden bütünleştirmektir (Lang, 1983). Bu nedenle stüdyolar açık uçlu bir problemle başlamaktadır ve genellikle gerçek kişiler ile gerçek dünyada, güncel sorunları dikkate almaktadır. Bir stüdyo dersi, öğrenci çalışmalarının değişen ölçeklerde ve üretken bir süreçte tekrar tekrar gözden geçirildiği, sıklıkla yinlendiği, çok yoğun bir çalışma düzenini gerektirmektedir (Long, 2012). Bu bağlamda planlama eğitiminde uygulamalı dersler ile teorik derslerin aslında birbirinin bütünleyicisi olduğu görülmektedir.

Deneyimsel, uygulamalı öğrenme derslerinin çeşitli sosyal ortamlara uyum, konuşma ve aktarım becerilerinin gelişimini teşvik ettiği bilinmektedir (Bridges, 1993). Nitekim stüdyo çalışmaları öğrencileri iletişim (grafik, görsel ve yazılı beceriler, sözlü sunum, planlar ile fiziksel gerçeklik arasındaki ilişkiyi anlama), profesyonel deneyim (uygulamada beklenen kalite standartlarını ve planıcının çeşitli rollerini anlama), sentez, teori ile uygulama etkileşimi, problem çözme (mantıksal, savunulabilir planlama kararlarını, olası seçenekleri değerlendirme, muhalif bakış açılarını müzakere etme, eleştirel düşünme yeteneği geliştirme), takım çalışması (işbirliği geliştirme), hizmet ve etik (kamu yararının tanınması, değerlere dayalı planlama) konularında geliştirmektedir (Long, 2012; Heumann ve Wetmore 1984). Görüldüğü gibi planlama eğitiminde öğrenciler program hedeflerinden çok daha fazlasını öğrenmektedir (Roakes ve Norris-Tirrell, 2000). Kısaca sunum sanatı (yazılı, sözlü ve görsel), zaman yönetimi, bağımsız öğrenme, problem çözme, başkalarıyla etkin çalışabilme ve motivasyon gibi aktarılabilir beceriler (Haigh ve Kilmartin, 1999; Brown, 1999; May, 1999; Livingstone ve Lynch, 2000) ile bilgi çağının gerekliliği olan birkaç yabancı dile hakim olma, yazma ve konuşma becerilerinin geliştirilmesi, bilgisayar programlarına hakimiyet (grafik gösterimi, kantitatif analizler vb.), bilgi sistemlerinin kullanımı ve yazılım teknolojilerine adaptasyon planlılar için önem arz etmektedir (Castells, 1998).

Literatürde Şehir ve Bölge Planlama eğitime ilişkin bilgi ve deneyimler detaylı olarak ele alınırken bu çalışmanın odaklandığı esas nokta planlama eğitiminde öğrencilerin fikirleri, kaygıları ve beklentileri üzerinedir. Nitekim çalışmada öğrencilerin ve profesyonel planlıların planlama eğitiminden

beklentilerine, mesleğe başlamadan önceki (veya sonraki) tecrübelerine, umut ve korkularına, kendilerini mesleğe ne kadar hazır hissettiklerine cevap aranmaktadır.

2. Kaygı, Beklenti ve Öz Yeterlilik Üzerine

Kaygı nosyonu tehlike anında, beklenmedik zamanda, ne yapacağını bilememe durumu (Blair, 2014); fiziksel belirtileri olan, genellikle anormal ve nedensiz açığa çıkan aşırı korku hali (Millar ve Walsh, 2000); üzüntü, endişe duyulan düşünce ve tasa (URL-3); her bireyde farklı zamanlarda görülebilen ve fiziksel olarak kişiyi sıkıntıya sokan bir duygu veya duygular kümesi (Burkovic, 2013) olarak tanımlanmaktadır. Özellikle sürekli kaygı durumunda bireylerin başlarına kötü bir şey gelecek gibi hissettikleri görülmektedir (Taşğın vd., 2007). Tallis ve ark. (1992) ise kaygının tepkiselliği üzerinde durarak bireylerin işlerin iyi neticelenmeyeceğini anladıklarında kaygıya kapıldıklarını ve içsel bir alarm sisteminin harekete geçtiğini belirtmektedir. Bu durum yetenekleri küçümseme veya mükemmeli yakalama isteğinin bir sonucu olarak ortaya çıkabilmektedir (Yeşilyurt, 2007). Kaygıya birçok faktör sebep olabilmektedir ve bu faktörler bağlama göre çeşitlilik göstermektedir. Örneğin bireylere sağlanan desteğin çekilmesi, olumsuz bir sonucu beklemek, iç çelişki ve belirsizlik gibi durumlar (Cüceloğlu, 1993) kaygıya yol açtığı gibi; yaş, cinsiyet, ebeveyn tutumları, ebeveynlerin eğitim durumu ve mesleği, sosyo-ekonomik düzey, hanede yaşayan kişi sayısı vb. (Yenilmez ve Özbey, 2006) değişkenlerin de kaygıyı etkileyen faktörler olduğu bilinmektedir. Bu çalışmada genel kaygı bozukluklarından ziyade öğrencilerin sınav ve iş bulmaya yönelik kaygıları üzerinde durulmaktadır. Bu bağlamda Semerci (2007) sınav kaygısının en önemli sebeplerinden birini; her şeyin kötüleşeceğine ve sonucun bir felaket olacağına ilişkin yaratılan düşünce, inanç ve senaryolar olarak belirtmektedir. Sınav kaygısının diğer sebepleri kabul görmeme endişesi, sorumluluğu taşıyamama endişesi, rekabette geri kalma ve kontrol kaybı korkusudur (Yeşilyurt, 2007). Yükseköğretim mezunları arasında işsizlik oranlarının artışı ve gençlerin işgücü piyasasının talep ettiği donanımlara (yeterince) sahip olamadan mezuniyetleri ise beraberinde (pek çok üniversite öğrencisi açısından) işsizlik kaygısını getirmektedir (Çolakoğlu vd., 2017).

Çalışmada üzerinde durulan bir diğer kavram beklentilerdir. Aynı dersi, aynı zamanda alan ve aynı sınava tabi tutulan öğrencilerin başarısının, derse ilişkin memnuniyetlerinin birbirinden oldukça farklılaştığını tespit eden Appleton-Knapp ve Krentler (2006) bu durumu öğrencilerin derslere yönelik beklentilerine bağlamaktadır. Yeni lisans öğrencileri gerçekçi olmayan beklentilere sahip olabilirler ve eğer yükseköğretim kurumları bu tür öğrencilerin beklentilerini iyi anlıyorsa, onları hem yönetmek hem de gerçekçi bir seviyeye getirmek için çaba göstermelidir (Voss vd.,2007). Örneğin öğrenciler eğitimlerinden ve dolayısıyla öğretim görevlilerinden ne beklemeleri konusunda bilinçlendirebilir (Hill, 1995) ki bu durum öğretim programlarının tasarımında da yardımcı olabilir. Nitekim Hill (1995) genel olarak öğrenci beklentilerini eğitim-öğretim kalitesi, öğretim yöntemleri ve ders içeriği gibi akademik hizmetlerle ilişkilendirmiş ve bunların zaman içinde değişmediğini tespit etmiştir. Başka bir çalışmada Hill vd. (2003), yüksek kaliteli eğitim sağlamada öğretim üyelerinin niteliğinin en önemli faktör olduğunu belirtmektedir. Pozo-Munoz ve ark. (2000) öğretim üyelerinin bir üniversitenin çalışmasında kilit aktör olduğunu öne sürmektedir. Bazı ampirik çalışmalar öğretim üyesi ve öğrenci arasındaki olumlu algıların başarı düzeyini etkilediğini ileri sürmektedir (Goodenow, 1993; Osterman, 2000; Roeser vd., 1996). Nitekim okula ait algılar, akademik motivasyonla (Taylor, 1999), hedef yönelimi ve akademik öz yeterlilik (Roeser vd., 1996) ile ilişkilendirilmiştir.

Öz yeterlilik kavramını bilişsel kuram içerisinde sunan Bandura'ya (1977) göre öz yeterlilik; bireyin her durumda üstesinden gelerek başarılı olacağını düşünmesi ve kapasitesinin yeterli olduğuna inanmasına bağlıdır. Bireyin etkileşimden aldığı olumlu ve olumsuz dönüşler (mesajlar), yeterlilik beklentisine etki eden bir diğer unsurdur. Örneğin öz yeterlilik beklentilerinde, bir kişinin görevinin gerektirdiği becerileri taşıdığı ikna edici bir şekilde savunulduğu takdirde başarıda artış gözlenebilmektedir (Eysenck, 2000). Bandura (1994) birçok etmenin öz yeterliliği etkilediğini belirtmiştir ki bunların başında kavramsal veya analitik düşünme yetenekleri gelmektedir. Bireylerin yorucu, zor ve stresli durumla karşılaştıkları zaman bir işi yapma olasılıkları düşmektedir. Yüksek öz yeterliliğe sahip olanların daha zor hedefler seçeceklerini, analitik düşünme yetilerini sürdürebilecekleri ve verilen işleri zamanında ve başarıyla bitirecekleri belirtilmektedir (Aşkar ve Umar, 2001).

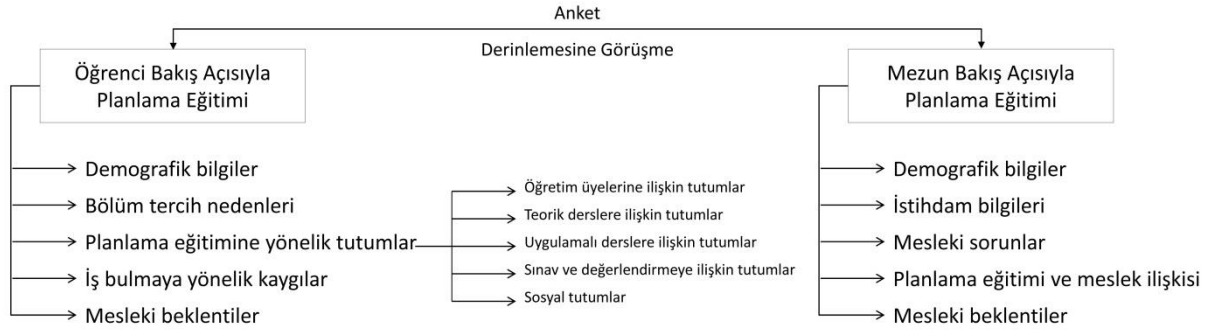
3. Çalışmanın Amaç, Kapsam ve Yöntemi

Türkiye’de Şehir ve Bölge Planlama eğitiminin yapısına ve mesleki kaygılara ilişkin araştırmalar oldukça kısıtlıdır. Bu nedenle çalışmada planlama okullarındaki eğitim ve öğretim niteliğinin, eğitim sürecinin mesleki öz yeterliliğe etkisinin, iş bulmaya yönelik kaygıların, mezuniyet sonrası işe başlama süresinin, planlama mesleğine ilişkin beklentilerin ve meslek hayatında karşılaşılan güçlüklerin değerlendirilmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca planlama okulları arasındaki tutum, kaygı ve beklenti farklılaşmalarının, mesleki tecrübeye eğitim etkisinin, farklı statülerde çalışan planlıcıların mesleğin geleceğine yönelik düşüncelerinin belirlenmesi ise çalışmanın alt amaçları arasında yer almaktadır. Görüldüğü üzere bu çalışma geleceğin şehir planlıcısı olacak öğrencileri, onların mesleki eğitimlerine katkıda bulunan akademisyenleri ve farklı statüde çalışan mezun planlıcıları kapsamaktadır. Bu bağlamda ilk olarak planlama lisans öğrencilerine eğitim ve öğretimin niteliğine ilişkin tutumları, iş bulma kaygıları ve gelecek beklentilerini ölçmeyi hedefleyen bir anket çevrimiçi olarak sunulmuştur. Çalışma kapsamına eğitim-öğretim faaliyetlerinin aktif olarak devam ettiği tüm planlama okulları ve öğrencileri dâhil edilmiş, ancak yapılan ön testlerde (pilot anket çalışmasında) deneyim ve mesleki bilgi düzeylerinin kısıtlılığı nedeniyle (sonuçları yanlış etkileyebileceği kaygısıyla) birinci, ikinci ve üçüncü sınıf öğrencilerine örnekleme yer verilmemiştir. Çalışma, hem eğitim süreçlerini daha objektif değerlendirebilmeleri hem de mesleki beklentilerin farklılaştığı ve iş bulma kaygılarının belirginleştiği saptanan son sınıf öğrencileri ile sınırlandırılmıştır. Çalışmada hâlihazırda 4. sınıf lisans öğrencisi bulunan 18 farklı üniversitedeki Şehir ve Bölge Planlama Bölümleriyle iletişime geçilmiş ve anketler yalnızca 2017-2018 eğitim-öğretim yılı bahar döneminde mezun olabilecek öğrencilere yaptırılmıştır.

Lisans öğrenci anketi sürecinde iki temel problem ile karşılaşılmıştır. Bu problemlerin ilki bazı bölümlerin mezun durumundaki öğrenci sayılarını bildirmek için dönüş yapmaması, bu nedenle çalışma evreninin varsayımsal olarak hesaplanmasıdır (kontenjanlar göz önünde bulundurularak her bölümde ortalama 60 mezun öğrenci olacağı varsayılmış ve örneklem sayısı 1080 olarak tahmin edilmiştir). Çalışmada evren büyüklüğünün 1080 kişi kabulü ile % 90 güven aralığında örneklem hesaplaması yapıldığında 217 kişi anketinin yeterli olduğu görülmektedir (çalışmada 246 kişi anketi bulunmaktadır). İkinci problem ise tarafımıza dönüş yapan öğrenci sayısının okullara göre eşit dağılım göstermemesidir. Ancak lisans öğrencilerinin ankete katılım oranındaki farklılıklar bölümlerin açılış yılına göre sınıflandırma yapıldığında (bu sınıflama ilerideki bölümde detaylı olarak anlatılacaktır) herhangi bir sorun teşkil etmemektedir. Nitekim tüm analizler üniversite ayırımından bağımsız olarak bu yeni sınıflama özelinden yapılmıştır.

Lisans öğrenci anketleri değerlendirilirken bazı soruların ve cevapların (özellikle eğitim-öğretim tutumlarına ilişkin) daha detaylı olarak incelenmesi gerekliliği ortaya çıkmış ve çalışmada dört üniversiteden gönüllü 9 öğrenci ile odak grup görüşmesi, üç üniversiteden gönüllü 6 akademisyen ile derinlemesine görüşme gerçekleştirilmiş, bu görüşmelerden çalışmanın bulgular ve sonuç bölümlerinde sıklıkla yararlanılmıştır.

Çalışmada ikincil olarak eğitim, mesleki öz yeterlilik ve iş tatmini arasındaki ilişki ile meslekte karşılaşılan güçlüklerin belirlenebilmesi için mezun şehir planlıcılarına yönelik bir anket çalışması daha gerçekleştirilmiştir. Burada hedef evrenden bağımsız olarak istihdama katılan ve kamu ya da özel sektörde şehir planlıcısı olarak çalışan kişilere yönelik anketler sanal bir platformda çevrimiçi olarak sunulmuş ve 54 katılımcının desteği alınarak çalışma tamamlanmıştır. Yine daha detaylı inceleme yapabilmek adına İstanbul, Ankara, İzmir, Mersin ve Konya’da çalışan 17 katılımcı ile derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir (Şekil 1).

Şekil 1. Çalışmanın çatıskısı

Çalışmada katılımcıların vermiş oldukları cevaplar doğrultusunda elde edilen veriler için iki ayrı veri seti oluşturulmuş, veriler SPSS Statistics 20 paket programı ile analiz edilmiş, tanımlayıcı ve çıkarımsal istatistikten yararlanılmıştır. Ayrıca beşli Likert ölçeği ile hazırlanan soruların değerlendirilmesinde aralıkların eşit olduğu varsayımıyla aritmetik ortalamalar için Çizelge 1’deki gibi bir değerlendirme sistemi kullanılmıştır.

Çizelge 1. Beşli Likert ölçeğine göre aritmetik ortalamaların değerlendirme aralığı

Puan	Aralık	Seçenekler	Değerlendirme
1	1,00-1,80	Kesinlikle Katılmıyorum	Çok Düşük
2	1,81-2,60	Katılmıyorum	Düşük
3	2,61-3,40	Kararsızım	Orta
4	3,41-4,20	Katılıyorum	Yüksek
5	4,21-5,00	Kesinlikle Katılıyorum	Çok Yüksek

Çalışmada yönlendirme yapmamak ve yanlış okumalara sebep olmamak için katılımcılara tüm soru kalıplarında olumlu cümleler sunulmuş ancak değerlendirmelerde ortalamaların alınabilmesi için bazı önermeler olumsuz cümleyle çevrilerek tekrar hesaplama yapılmıştır.

4. Araştırmanın Bulguları

Araştırmanın bulguları değerlendirilirken ilk başlıkta öğrencilerin eğitim gördükleri bölümler eğitim-öğretime başlama tarihleri temel alınarak sınıflandırılmış ve analizler bu sınıflama üzerinden gerçekleştirilmiştir. 25 yıl ve daha uzun süre eğitim veren bölümlerin I. Dönemi, 10-24 yıldır eğitim veren bölümlerin II. Dönemi, 10 yıldan az süredir eğitim veren bölümlerin III. Dönemi oluşturduğu bu sınıflamanın amacı; planlama okulları arasında görece kısa, orta ve uzun dönemlerde anlamlı farklılaşmalar olup olmadığının tespit edilebilmesidir. Çalışmanın bu başlığında eğitim ve öğretime ilişkin öğrencilerin olumlu ya da olumsuz tutumlarını belirleyebilmek amacıyla öğretim üyelerine (8 ölçüt), teorik (6 ölçüt) ve uygulamalı derslere (10 ölçüt), sınav ve değerlendirmelere (5 ölçüt), sosyal ilişkilere (4 ölçüt), iş bulma (5 ölçüt) ile mesleki kaygı düzeylerine (7 ölçüt) yönelik 7 başlıkta toplam 45 ölçüt üzerinden bir değerlendirme gerçekleştirilmiştir.

İkinci başlıkta ise istihdama katılan profesyonel planlıların meslek hayatında karşılaştıkları güçlüklerle, öz yeterlilik ve planlama eğitimine ilişkin görüşlerine yer verilmiştir. Örneklem küçüklüğü nedeniyle istihdama katılan profesyonel planlıların mezun oldukları okullara ilişkin herhangi bir sınıflama yapılmamıştır.

4.1. Öğrencilerin bakış açısıyla planlama eğitimi

Bu başlıkta katılımcıların demografik bilgileri, bölüm tercih nedenleri, planlama eğitimine yönelik tutum, kaygı ve beklentilerine ilişkin bulgular değerlendirilmektedir.

İlk olarak katılımcıların demografik bilgileri incelendiğinde ankete katılan toplam 246 öğrencinin % 69,8’inin kadın, % 30,2’sinin erkek olduğu görülmektedir. Örneklemde yaş aralığı 21-27 arasında değişmektedir ve ortalama yaş 23,1 olarak tespit edilmiştir. Katılımcıların % 29,4’ü 25 yıl ve üzeri, % 38,7’si 10-24 yıl, % 31,9’u 10 yıldan daha az bir süredir planlama eğitimi veren bölümlerde öğrenimlerine devam etmektedir (Çizelge 2).

Çizelge 2. Üniversitelere göre ankete katılan öğrencilerin dağılımı (%)

I. Dönem (25 yıl ve üzeri)	II. Dönem (10-24 yıl)	III. Dönem (10 yıldan daha az)			
Orta Doğu Teknik Ü.	3,2	Bozok Ü.	9,7	Atatürk Ü.	8,9
Dokuz Eylül Ü.	2,4	İzmir Yüksek Teknoloji E.	1,6	Kırklareli Ü.	4,0
Gazi Ü.	6,5	Karadeniz Teknik Ü.	2,0	Mersin Ü.	5,6
İstanbul Teknik Ü.	4,4	Erciyes Ü.	8,5	Necmettin Erbakan Ü.	10,5
Yıldız Teknik Ü.	9,3	Konya Teknik Ü.	15,3	Pamukkale Ü.	2,4
Mimar Sinan Ü.	3,6	Süleyman Demirel Ü.	1,6	Amasya Ü.	0,4
I. Dönem Toplamı	29,5	II. Dönem Toplamı	38,7	III. Dönem Toplamı	31,8

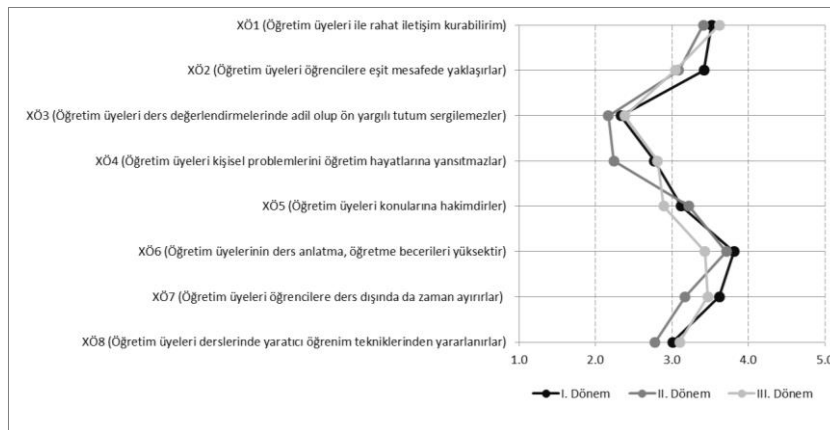
Bölüm tercih nedenlerine ilişkin katılımcılara 'Şehir ve Bölge Planlama Bölümünü neden tercih ettiniz?' sorusu sorulduğunda mesleğe olan ilgiden dolayı tercih yapanların oranının % 41,7 olduğu görülmektedir. III. ve II. Dönem planlama okullarında iş bulmaya yönelik beklentinin daha yüksek olduğu söylenebilir (Çizelge 3).

Çizelge 3. Şehir ve Bölge Planlama Bölümü tercih nedenleri (%)

	Eş, dost, akraba vd. tavsiyesi ile	Mesleğe olan ilgiden dolayı	İş bulma olanaklarının fazla olması nedeniyle	Diğer
I. Dönem	37,2	41,9	4,6	16,3
II. Dönem	46,5	38,1	11,2	4,2
III. Dönem	30,9	45,4	16,4	7,3
Toplam	38,4	41,7	11,1	8,8

4.1.1. Planlama öğrencilerinin öğretim üyelerine ilişkin tutumları

Planlama öğrencilerinin öğretim üyelerine yönelik tutumları 8 önerme ile saptanmaya çalışılmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak öğretim üyeleri ile rahat ilişki kurabilirim önermesi ele alınmaktadır ve bu önermeye öğrencilerin % 37,0'ının katılıyorum, % 24,0'ının kesinlikle katılıyorum yanıtını verdiği görülmektedir. Ankete katılan öğrencilerin % 34,6'sı öğretim üyeleri öğrencilere ders dışında da zaman ayırırlar önermesine katılıyorum, % 16,1'i ise kesinlikle katılıyorum yanıtını vermiştir. Likert ölçeği ortalamaları incelendiğinde I. Dönem planlama okullarında öğretim üyelerinin öğrencilere ders saatleri dışında daha çok zaman ayırdığı görülmektedir (Şekil 2). Bu durum öğretim üyesi başına düşen öğrenci sayısı ile ilişkilendirilebilir (görece daha yeni bölümlerde öğretim üyesi sayısı az, öğrenci sayısı fazladır). Bölümlerdeki kontenjanların yatay ve dikey geçiş yapan öğrenciler de eklendiğinde her sene katlanarak artmasının, öğretim üyelerinin öğrencilerine zaman ayırmasını güçleştiren önemli bir etken olduğu unutulmamalıdır (öğretim üyesi başına lisans öğrenci sayıları dünyadaki diğer planlama okullarında oldukça düşüktür. Danimarka Aalborg'da 3,75 Almanya Dortmund'da 3,17 İtalya Torino'da 4,62 iken (TUPOB, 2007) ülkemizde bu sayı 15-75 arasında değişmektedir).

Şekil 2. Planlama öğrencilerinin öğretim üyelerine ilişkin tutumları

Planlama eğitimini diğer meslek disiplinlerinden ayıran en temel fark bilindiği gibi eğitim programlarında ağırlıklı olarak yer alan uygulamalı derslerin bulunmasıdır. Bu dersler hemen hemen tüm planlama okullarında yüksek bir krediye sahiptir (tüm bölümlerdeki öğrenci iş yüklerine göre

hesaplanan Avrupa Kredi Transfer Sistemi / AKTS dikkate alınmıştır). Bu derslerde her ne kadar planlamanın temel ilkelerini esas alan, nesnel bir değerlendirme yapılmaya çalışılsa da sübjektif yargılardan tam olarak soyutlanmanın mümkün olmadığı görülmektedir. Bu nüans planlama öğrencilerinin öğretim üyelerinin öğrencilere eşit mesafede davranma ve adil not verme konusundaki güvenini bazı durumlarda zedeleyebilmektedir. Bu bağlamda ankete katılan öğrencilerden öğretim üyelerinin öğrencilere eşit mesafede yaklaşımı ve ders değerlendirmelerinde adil olup olmadıkları hususlarını değerlendirmeleri istenmiştir. Katılımcıların % 61,4'ü öğretim üyeleri öğrencilere eşit mesafede yaklaşırlar önermesini reddetmektedir. Benzer şekilde, öğretim üyeleri ders değerlendirmelerinde adil olup ön yargılı tutum sergilemezler önermesini katılımcıların % 24,4'ü kesinlikle katılmıyorum ve % 25,2'si katılmıyorum olarak yanıtlarken yalnızca % 6,7'si değerlendirmelerin adil bir şekilde yapıldığını düşünmektedir. Diğer bir ölçüt olan öğretim üyeleri kişisel problemlerini öğretim hayatlarına yansıtırmazlar sorusuna ise katılımcıların % 57,2'si olumsuz yanıt vererek öğretim üyelerinin kişisel problemlerinden izole olamadığını ve bunu derslerine yansıtıklarını belirtmektedir.

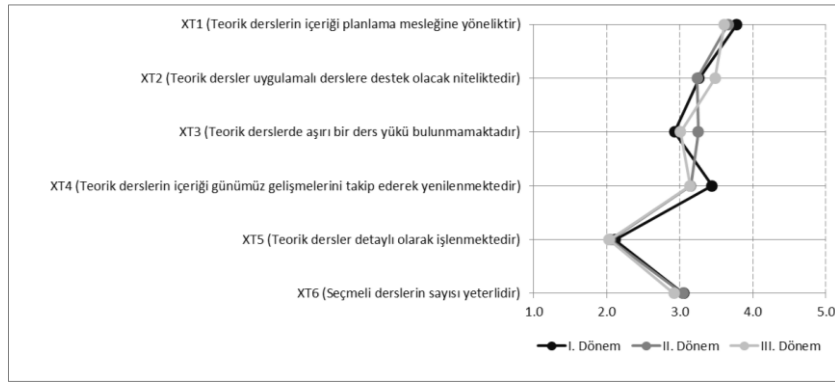
Bu bölümde son olarak öğretim üyelerinin ders anlatma yeteneklerine ilişkin üç ölçüt yer almaktadır. Bunların ilki öğretim üyeleri konularına hâkimdir önermesidir ve Likert ölçeği ortalamasına göre yüksek düzeyde ($\bar{x}=3,63$) katılım yanıtı alınmıştır. Ölçütlerin ikincisi öğretim üyelerinin ders anlatma, öğretme becerileri yüksektir önermesidir ve katılımcıların % 37,4'ü olumlu % 29,5'i kararsız görüş bildirmiştir. Üçüncül olarak öğretim üyelerinin derslerinde yaratıcı öğrenim tekniklerinden yararlanırlar önermesine ise katılımcıların % 33,1'i olumlu dönüş yapmıştır.

4.1.2. Planlama öğrencilerinin teorik derslere ilişkin tutumları

Planlama öğrencilerinin teorik derslere ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik hazırlanan 6 ölçüt ile amaçlanan; (derslerin içeriğinin sorgulanması değil) öğrencilerin verilen dersler ile mesleki bağıntıyı kurup kuramadıklarının tespit edilmesidir. Bu bağlamda önermelerin ilki teorik derslerin içeriği planlama mesleğine yöneliktir olmuş ve katılımcıların % 70,8'i bu önermeye olumlu görüş bildirmiştir. Mesleki bağıntı I. Dönem planlama okullarında nispeten daha yüksek düzeydedir ($\bar{x}=3,78$).

Planlama eğitimi süresince teorik ve uygulamalı dersler birbirinden bağımsız düşünülemez bir bütün olup, teorik derslerde elde edilen bilgi ve becerilerin uygulamalı derslerde pratiğe aktarılması hedeflenmektedir. Bu nedenle ders yükü oldukça yoğun olan uygulamalı derslerin (şehircilik projesi, kentsel tasarım, peyzaj planlaması, mimarlık bilgisi, fiziksel çevre kontrolü vb.) yanı sıra planlama eğitimi boyunca birçok teorik dersin öğretim programlarında yer aldığı görülmektedir. Bu bağlamda planlama öğrencilerine teorik derslerde edinilen bilgi ve beceriler uygulamalı derslere destek olacak niteliktedir önermesi yöneltmiş ve % 43,3 oranında katılım cevabı alınmıştır. Teorik bilginin uygulama yapabilmek için bir zorunluluk olduğu görüşüne öğrenciler orta düzeyde katılmaktadır ($\bar{x}=3,32$). Hâlbuki teorik bilgilerin uygulama alanında kullanabilmesi planlama okullarının ortak amacını oluşturmaktadır.

Katılımcıların % 53,4'ü verilen teorik derslerin ders yükünü fazla bulmaktadır. Bu durum teorik derslerin fazlasıyla sunum, ödev vb. etkinlikleri içermesiyle ilişkilendirilebilir. Teorik derslere yönelik bir diğer önerme teorik derslerin içeriği günümüz gelişmelerini takip ederek yenilenmektedir olup katılımcıların yalnızca % 39,4'ü olumlu görüş bildirmiştir. Likert ortalamaları dikkate alındığında I. Dönem planlama okullarının II. ve III. Dönemlere göre daha yenilikçi olduğu görülmektedir (Şekil 3). Akademisyenlerin güncel gelişmeleri takip ederek derslerini hazırlaması özünde bireysel sorumluluk, nitelik ve mesleki etik ile ilişkilendirilebilir ancak öğretim üyesi başına düşen ders sayısı arttıkça literatüre olan hâkimiyetin azalacağı da unutulmamalıdır. Nitekim daha az ders yüküne sahip öğretim üyelerinin daha fazla zamana sahip olması literatürdeki gelişmeleri takip edebilmelerinde ve ders içeriklerini güncel gelişmelere göre yenilemelerinde kolaylık sağlayıcı bir durumdur.

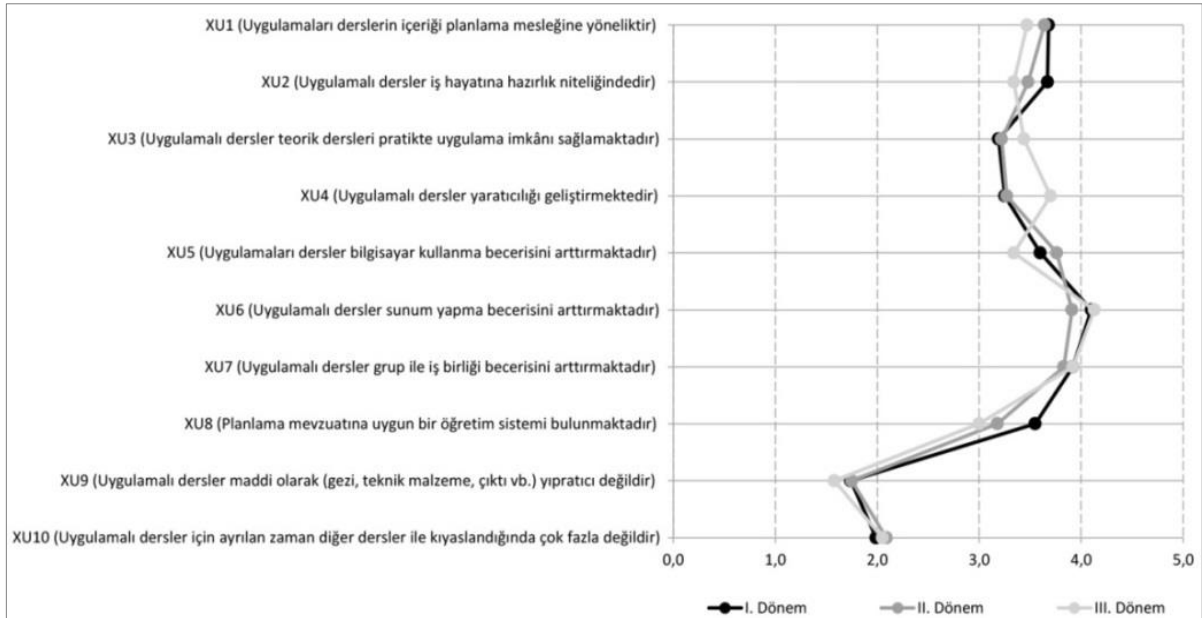

Şekil 3. Planlama öğrencilerinin teorik derslere ilişkin tutumları

Katılımcıların % 64,2'si teorik dersler detaylı olarak işlenmektedir önermesini reddederken; seçmeli derslerin sayısı yeterlidir önermesine % 34,3'ünün katılıyor, % 10,6'sının kesinlikle katılıyor yanıtını verdiği görülmektedir. Likert ortalamalarına göre (Şekil 3) III. Dönem planlama okullarında seçmeli ders sayılarının görece daha az olduğu ve derslerin detaylı işlenmediği söylenebilir.

4.1.3. Planlama öğrencilerinin uygulamalı derslere ilişkin tutumları

Planlama mesleği çeşitli ölçeklerde (ulusal, bölgesel, kentsel, kırsal vb.) ve farklılaşan konularda (çevre, konut, altyapı, rekreasyon, koruma, ulaşım vb.) plan ve projeleri kapsadığı için her bölümün müfredatında uygulamalı dersler önemli bir yere sahiptir. Bu bağlamda planlama öğrencilerinin uygulamalı derslere ilişkin tutumlarını değerlendirmek amacıyla 10 ölçüt hazırlanmıştır. İlk olarak uygulamalı derslerin içeriği planlama mesleğine yöneliktir önermesi incelenmiş, katılımcılar planlama mesleği ile uygulamalı dersler arasında kuvvetli bir bağ olduğunu ifade etmiştir (bu önermeye katılımcıların yalnızca % 8,0'ı olumsuz görüş belirtmiştir). Benzer bir diğer önerme uygulamalı dersler iş hayatına hazırlık niteliğindedir olmuş ve katılımcılar yine olumlu görüş bildirmiştir. Uygulamalı derslerin teorik dersleri pratikte uygulama imkânı sağlaması konusunda ise % 65,3 oranında bir katılım söz konusudur. Uygulamalı derslerin meslekle bağıntısı I. Dönem okullarda daha yüksek düzeyde kurulmaktadır, bunu sırası ile II. ve III. Dönem okulları takip etmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Planlama öğrencilerinin uygulamalı derslere ilişkin tutumları

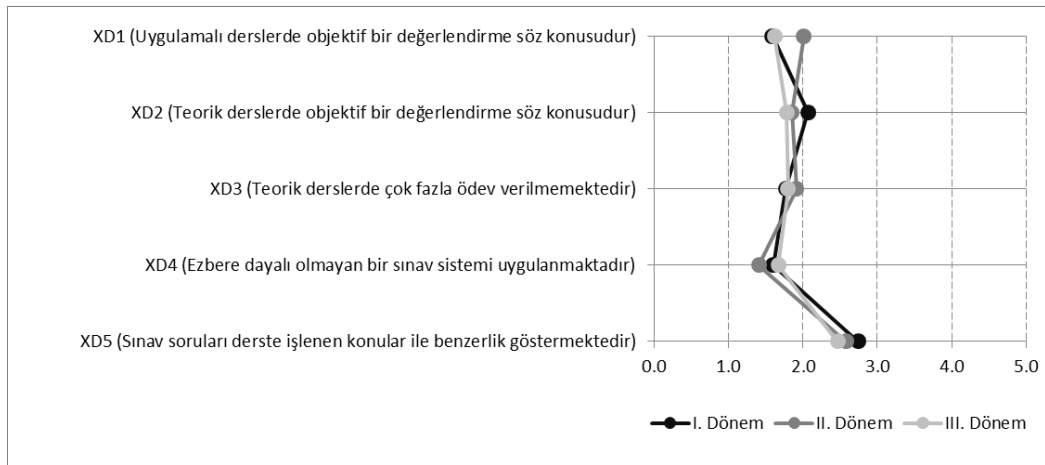
Bilindiği gibi uygulamalı derslerde yaratıcılığın geliştirilmesi ve öğrencilerin çeşitli beceriler elde etmesi amaçlanmaktadır. Bu bağlamda katılımcıların % 72,2'si uygulamalı derslerin yaratıcılığı desteklediğini, % 79,7'si bilgisayar kullanım becerisini arttırdığını, % 90,4'ü sunum yapma becerisini geliştirdiğini, % 87,8'i grup ile iş birliği becerisi kazandırdığını belirtmektedir. Bu önermelere yüksek

düzeyde katılım gözlenirken uygulamalı derslerde planlama mevzuatının yeterli düzeyde işlenmesi hususunda orta düzeyde bir katılım söz konusudur.

Katılımcılar bu başlıkta uygulamalı derslere ilişkin temelde iki negatif görüş bildirmiştir. Bunların ilki stüdyo derslerinde alan araştırması için başka kentlere yapılan araştırma gezileri ile teknik malzeme ve çıktılar için gerekli olan maliyetin yıpratıcı olmasıdır (% 84,8). İkincisi ise uygulamalı dersler için ayrılan zamanın diğer dersler ile kıyaslandığında oldukça fazla bulunmasıdır (% 90,7). Maddi eleştiriler III. Dönem, zaman eleştirisi ise II. Dönem planlama okullarında daha yüksek düzeydedir (bkz. Şekil 4).

4.1.4. Planlama öğrencilerinin sınav ve değerlendirmeye ilişkin tutumları

Planlama öğrencilerinin sınav ve değerlendirmeye ilişkin tutumlarını belirlemeye yönelik 5 ölçüt hazırlanmıştır. Bulgularda planlama öğrencilerinin bu başlığa ilişkin temel eleştirisi uygulamalı derslerde objektif değerlendirmenin yapıl(a)mıyor oluşudur. Nitekim uygulamalı derslerde objektif bir değerlendirme söz konusudur önermesini katılımcıların % 13,1'i katılıyor ve % 10,4'ü kesinlikle katılıyor şeklinde yanıtlarken, % 76,5'i önermeyi reddetmektedir. Bu görüş I. Dönem planlama okullarında biraz daha baskındır (Şekil 5). Benzer bir durum teorik dersler için de bildirilmiş katılımcıların yalnızca % 25,0'ı teorik derslerde objektif bir değerlendirmenin yapıldığını ifade etmiştir.

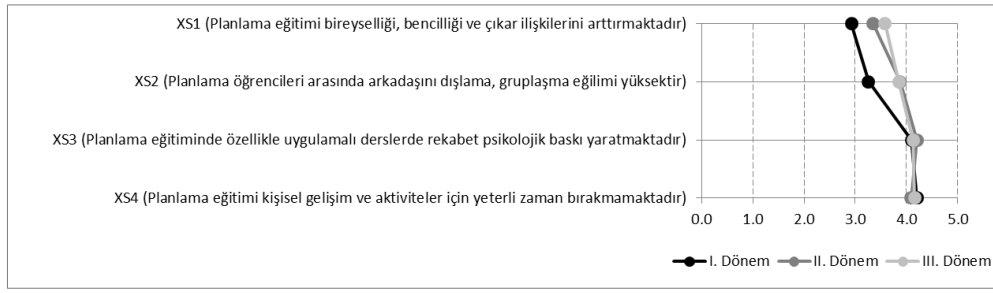

Şekil 5. Planlama öğrencilerinin sınav ve değerlendirmeye ilişkin tutumları

Katılımcıların % 46,5'i teorik derslerde çok fazla ödev verildiğini, % 58,1'i ezber dayalı bir sınav sistemi uygulandığını ve % 63,4'ü sınav soruları ile derste işlenen konuların benzerlik göstermediğini belirtmektedir. Görüldüğü üzere öğrenciler arasında sınav sistemine ve değerlendirme yöntemlerine ilişkin kaygı düzeyi yüksektir.

4.1.5. Planlama öğrencilerinin sosyal ilişkilere yönelik tutumları

Bu başlıkta planlama öğrencilerinin sosyal ilişkilerine odaklanılmıştır. Bilindiği gibi insanlar yaşamlarında diğer insanlarla ilişki kurmaya ve etkileşim içinde olmaya ihtiyaç duymaktadır. Ancak günümüzde bireylerin etkileşimleri sosyal medya, değişen dünya düzeni, metalaşma vb. birçok sebepten dolayı sekteye uğramaktadır (Kılıç ve Sevim, 2005). Bu noktadan hareketle 'Gençler arasında sıklıkla görülen giderek yalnızlaşma yoğun çalışma saatlerine maruz kalan planlama öğrencilerinin de karşılaştığı bir sorun mudur?' sorusuna cevap aranmaktadır. Bu amaçla dört ölçüt oluşturulmuş ve ilk olarak katılımcılara planlama eğitiminin bireyselliği, bencilliği ve çıkar ilişkilerini arttırdığı önermesi yapılmıştır. Bu önermeye öğrencilerin % 53,5'i katılırken, % 14,2'si kararsız görüş bildirmiştir. Planlama öğrencileri arasında arkadaşını dışlama ve gruplaşma eğilimi diğer bölümlere göre yüksektir önermesine ise % 66,9 katılım, % 10,8 kararsız yanıtları verilmiştir. Bu durum aslında planlama eğitimi süreci ile de ilişkilendirilebilir. Nitekim tüm planlama okullarında şehircilik projesi başta olmak üzere uygulamalı derslerde grup çalışması yapılmaktadır. Öğrenciler değerlendirme aşamasında genellikle birbirleri ile kıyaslandıklarını, görelî puanlama yapıldığını ve dolayısıyla rekabetin açığa çıktığını, böylece üzerlerinde psikolojik bir baskı oluştuğunu ifade etmektedir (% 84,2). Sıralanan bu üç ölçütün I. Dönem okullarında diğerlerine kıyasla daha düşük olduğu görülmektedir (Şekil 6).

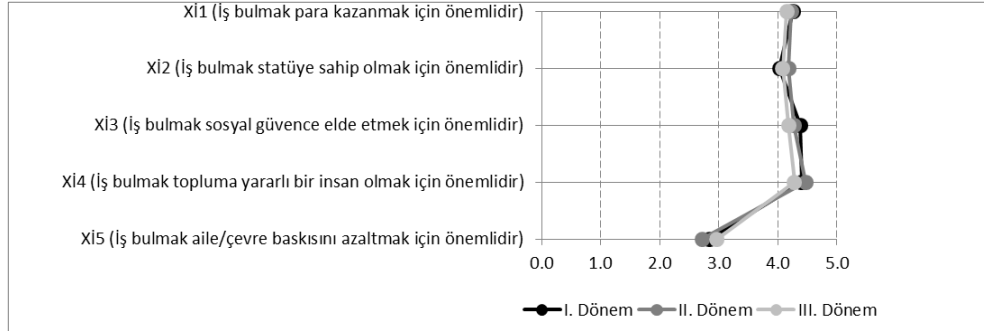

Şekil 6. Planlama öğrencilerinin sosyal ilişkilere ilişkin tutumları

Uygulamalı ders saat ve yüklerinin fazlalığı nedeniyle öğrencilerin sürekli stüdyolarda zaman geçirmesi daha dar bir sosyal ağ içinde yer almalarına sebep olmaktadır. Ayrıca öğrencilerin kişisel gelişim ve sosyo-kültürel aktiviteler için yeterli zamana sahip olmamaları (% 82,3) toplumsal ilişkiler bağlamında kaygı vericidir.

4.1.6. Planlama öğrencilerinin iş bulma ve mesleki kaygı düzeyi

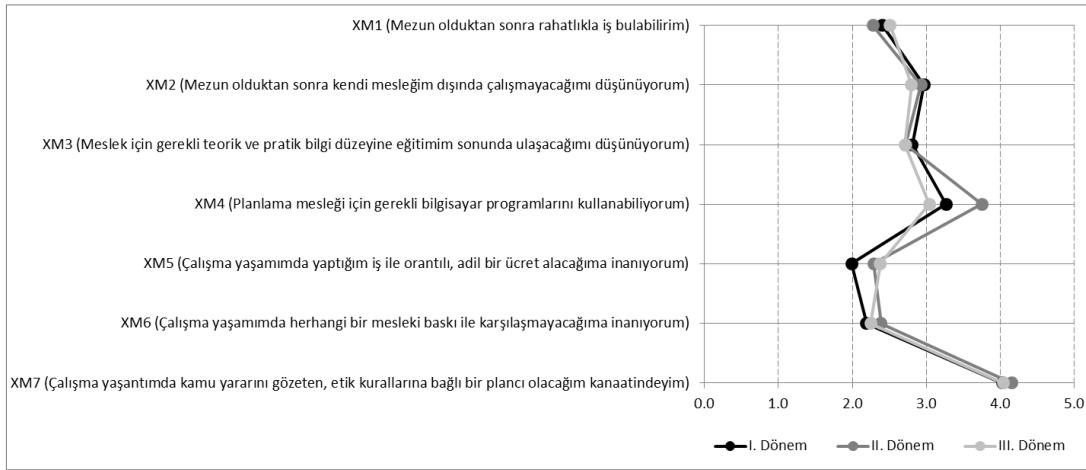
Çalışmanın bu başlığında katılımcıların iş bulma endişeleri ve mesleki kaygı düzeylerinin belirlenebilmesi amacıyla iş bulma, işe alınma, mesleki öz yeterlilik ve etik değerler hakkındaki düşünceler değerlendirilmektedir. Bu bağlamda katılımcılara ilk olarak 'iş bulmak sizin için neden önemli?' sorusu yöneltilmiştir.

Şekil 7. İstihdama katılım hakkındaki görüşler

Katılımcılar tarafından iş bulmanın topluma yararlı bir insan olmak için önemli olduğunun öncelikli olarak ifade edilmesi planlamanın geleceği açısından umut vadetmektedir. Diğer yanıtlar sosyal güvence elde etmek, para kazanmak ve toplumda kabul gören bir statüye sahip olmak olarak sıralanmaktadır. Planlama öğrencileri üzerinde iş bulmaya yönelik herhangi bir aile baskısından söz etmek mümkün değildir (Şekil 7).

Planlama öğrencileri çalışma hayatına katılmak için oldukça istekli olmakla birlikte bu konuda yüksek kaygı düzeyine sahiptirler. Nitekim mezun olduktan sonra rahatlıkla iş bulabilirim önermesine yalnızca % 14,3'ünün olumlu yanıt verdiği görülmektedir. Kamu kurumlarında işe girmenin zorluğu (sınav başarısı, sınırlı sayıda kontenjan vb. nedenlerle), artan mezun sayısına bağlı olarak özel sektördeki doygunluk göz önünde bulundurulduğunda mezunların bu kaygıları oldukça beklenen bir durumdur. Mezun olduktan sonra kendi mesleği dışında çalışmayacağını düşünenlerin oranı yalnızca % 32,7'dir. Planlama mesleği için gerekli teorik ve pratik bilgi düzeyine eğitimlerini tamamladıktan sonra ulaşacağını düşünenlerin oranı % 30,8 iken I. Dönem planlama öğrencilerinin bu konuda daha özgüven sahibi olduğu söylenebilir (Şekil 8). Katılımcıların % 57,7'si planlama mesleği için gerekli teknolojiyi (bilgisayar programlarını) kullanabildiğini belirtirken III. Dönem planlama öğrencilerinin bu konuda kendilerini biraz daha yetersiz gördüğü belirlenmiştir (Şekil 8).

Şekil 8. Planlama öğrencilerinin iş bulma ve mesleki kaygı düzeyi

Çalışma yaşamına ilişkin beklenti ve kaygılar incelendiğinde (Şekil 8; XM5, XM6, XM7) örnekleme adil ücret alma ve mesleki baskı konularında çeşitli endişelerin varlığı gözlenmektedir. Çalışma yaşamımda yaptığım iş ile orantılı, adil bir ücret alacağımı inanıyorum önermesine katılımcıların % 86,2'si çalışma yaşamımda işveren tarafından işime saygılı olunacağına ve herhangi bir baskı ile karşılaşmayacağımı inanıyorum önermesine ise katılımcıların % 86,5'i olumsuz görüş bildirmiştir. Adil ücret ve mesleki baskılar konusunda I. Dönem planlama öğrencilerinin kaygı düzeylerinin diğerlerine nazaran daha yüksek olduğu söylenebilir (Şekil 8). Maier (1994) profesyonellere (plançı, kamu yönetimindekiler, politikacılar) gerekli bilgi ve teknik becerilerin sağlanmasının yanı sıra eğitimlerinde değer ve etik bilincinin artırılması gerektiğini savunur. Bu bağlamda sıralanan kaygılara rağmen katılımcıların % 79,6'sının çalışma yaşantılarında kamu yararını gözeten, etik kurallara bağlı bir plançı olacağı kanaatini taşımaları mesleğe dair umutlarının devam ettiğinin ve kendilerine inandıklarının bir göstergesidir.

Bu başlıkta son olarak katılımcılara kamu ve özel sektör iş alımlarında etkili kriterler sorulmuştur (Çizelge 4). Katılımcılar kamu sektöründe istihdam edilebilmek için sırasıyla siyasi referansların (% 69,1), aile, akraba, arkadaş vb. referansların (% 13,8), Kamu Personeli Seçme Sınavı (KPSS) puanının (% 11,8) etkili olduğunu ifade etmektedir. Mesleki bilgi, beceri ve kişisel çabanın (% 5,3) kamu sektöründe çalışmak için tek başına yeterli olmadığını düşünülmesi öğrencilerin çalışma ve başarılı olma isteğine ket vurabilecek bir algıdır. Ne yazık ki özel sektörde de benzer bir durum söz konusudur ve katılımcıların % 87,5'i işe alınmada siyasi ve diğer referansların daha etkili olduğunu ifade etmektedir.

Çizelge 4. İş alımlarında etkili kriterler (%)

		Siyasi referanslar	Aile, akraba, arkadaş vb. referanslar	Mesleki bilgi, beceri ve kişisel çaba	KPSS puanı
Kamu Sektörü	I.Dönem	69,0	18,3	8,5	4,2
	II.Dönem	66,7	13,5	13,5	6,2
	III.Dönem	72,2	10,1	12,7	5,1
Özel Sektör	I.Dönem	47,9	43,8	2,7	5,5
	II.Dönem	45,8	43,8	9,4	1,0
	III.Dönem	50,6	30,4	15,2	3,8

4.1.7. Geleceğe yönelik mesleki beklentiler

Bu başlıkta katılımcılara iş deneyimleri, iş sektörü ve maddi beklentiler olmak üzere üç soru yöneltilmiştir. Bunların ilki 'Planlama alanında ilk profesyonel iş deneyiminizin mezun olduktan kaç yıl sonra olacağını düşünüyorsunuz?' sorusudur ve çoğunlukla 1-3 yıl içerisinde (% 75,3) yanıtı alınmıştır. I. Dönem planlama okullarında çalışma hayatına daha erken sürede başlama beklentisinin yüksek olduğu görülmüştür ki bu durum büyük şehirlerdeki planlama bürolarının çokluğu ile ilişkilendirilebilir. İkincil olarak yöneltilen 'Kendinizi 5 yıl sonra hangi sektörde görüyorsunuz?' sorusuna katılımcıların % 27,3'ü kamu çalışanı, % 14,1'i belediye çalışanı, % 19,0'ı uzman, % 8,1'i

çalışan, % 18,1'i özel sektör çalışanı, % 4,4'ü akademisyen yanıtını verirken % 8,9'u planlama mesleğine devam etmeyerek farklı bir sektörde yer alacağını belirtmektedir. Katılımcıların bu beklentilerinde de planlama okullarına göre farklılaşmalar mevcuttur; I. dönem planlama öğrencileri uzman olarak çalışacağını (% 24,7), II. (% 28,1) ve III. (% 32,9) Dönem planlama öğrencileri ise kamu çalışanı olacağını öngörmektedir. Son olarak katılımcılara 'Çalışma yaşamınızda maddi beklentiniz nedir?' sorusu yöneltilmiş ve bu soruya katılımcıların % 54,8'i 3001-5000 TL, % 25,8'i 5001-7500 TL, % 10,5'i 2000-3000 TL, % 6,5'i 7501 TL ve üzeri, % 2,4'ü ise asgari ücret yanıtını vermiştir.

4.2. Profesyonel Bakış Açısıyla Planlama Eğitimi

Çalışmanın ikinci aşamasında istihdama katılan 54 kent plancısı ile mezun anketi gerçekleştirilmiştir. Katılımcıların % 57,4'ünü Gazi, % 11,1'ini ODTÜ, % 9,3'ünü Erciyes ve % 7,4'ünü Dokuz Eylül Üniversitesi mezunları oluşturmaktadır. Katılımcıların yaşı 23-47 aralığındadır (yaş ortalaması 30,5'tir). Katılımcıların cinsiyet dağılımı incelendiğinde % 51,9'unun kadın, % 48,1'inin erkek olduğu görülmektedir. Katılımcıların % 29,6'sı özel büro, % 27,8'i kamu, % 24,1'i belediye çalışanı, % 9,3'ü özel büro sahibi, % 5,6'si akademisyen, % 3,7'si ise gayrimenkul ve değerlendirme uzmanıdır. Çalışanların % 68,5'inin planlama dışında başka bir iş deneyimi bulunmazken, % 66,7'si 0-1 yıl, % 14,8'i 2-3 yıl, % 18,5'i ise 4 yılı aşkın bir süredir mesleğini devam ettirmektedir.

Katılımcıların gelir düzeyi incelendiğinde % 11,1'inin asgari ücret, % 16,7'sinin 2000-3000 TL, % 44,4'ünün 3001-5000 TL, % 27,8'inin ise 5001 TL ve daha üzeri gelire sahip olduğu gözlenmiştir. Özel büro sahipleri ile işe yeni başlayanlar göz ardı edildiğinde ortalama ücretin 3001-5000 TL aralığında olduğu görülmektedir. Katılımcılar aldıkları ücretin ihtiyaç ve beklentilerini kısmen de olsa karşıladığını ($\bar{x}=2,80$) ancak yoğun bir çalışma temposu (seyahatler, arazi çalışmaları, işi yetiştirmek için yapılan fazla mesailer, tatil günlerinde ofise çağırılma vb.) gerektiren bu meslekte adil bir ücrete erişemediklerini ($\bar{x}=3,30$) ifade etmektedir. Bu bağlamda katılımcılara meslek hayatında karşılaşılan zorluklar hakkında düşünceleri sorulmuştur. Bu açık uçlu anket sorusunun yanı sıra derinlemesine görüşmelerden elde edilen bulgular bu başlıkta değerlendirilmiştir. Çalışma koşullarındaki güçlüklerin sektörlere göre farklılaştığı görülmektedir. Örneğin özel sektör çalışanları hafta sonlarında, resmî tatillerde ve gece geç saatlere kadar devam eden esnek çalışma koşullarından, fazla mesai ücreti alamamaktan, işe alınırken ve işyerinde cinsiyet ayrımcılığına maruz kalmaktan, plancı karneleri ile yeni bir ofis açsalar bile piyasada iş almalarının imkânsız olmasından (nitekim piyasada iş/i hale alımı isim yapmış birkaç şirket dışında oldukça güç olduğu belirtilmektedir) şikâyet etmektedirler. Ayrıca özel sektör çalışanlarının meslekte ilerleyememe kaygılarının yüksek olduğu görülmektedir. Özel büro sahipleri için en önemli sorun, ülkenin son yıllarda yaşadığı ekonomik durgunluk sebebiyle iş piyasalarındaki daralmadır. Diğer sorunlar ise plan onama yetkisinin birçok kurum arasında dağıtılması, yetki kargaşası, onama süreçlerinin çok uzun sürmesi, hak edişlerin resmî kurumlar tarafından zamanında ve fatura bedeli kadar ödenmemesi, sivil toplum kuruluşlarının planlara teknik olarak değil siyasi açıdan yaklaşımları, planların yerel yönetimler tarafından siyasi araç olarak kullanılması, liyakatsiz yöneticiler, düşük bedellerle yapılan işlerdeki kalite yoksunluğu olarak sıralanmaktadır.

Kamu kurumları çalışanlarına bakıldığında ise yöneticiler tarafından yapılan imza yetkisine ilişkin baskıların (kişisel yıldırma/mobbingler) kaygı verici düzeyde olduğu görülmektedir. Ayrıca plancılar güncel bilgiye ve veriye erişim güçlüğü, arşiv sorunu, bazı kanun ve mevzuatların yetersizliği, değişime ve yeniliğe direnen geleneksel bir çalışma sisteminin olması, kamuda diğer meslek gruplarının daha ön planda tutulması (plancıların ara eleman zannedilip mimar veya mühendisler kadar itibar görmemesi), mesleğin öneminin kavranmaması, herkesin kent planlama hakkında (çoğu zaman doğru olmayan) bir kaniya, fikre ve söze sahip olması sıralanan diğer sorunlardır.

İşleyiş ve kadro durumları nedeniyle kamu kurumlarından farklı bir statüye sahip (siyasi seçimle başa gelen belediye başkanı yönetimi) yerel yönetimlerde ise yine farklı kaygılar ve sorunlar gözlenmiştir. Belediye çalışanlarının öncelikli kaygıları sözleşmelerinin kişisel olmayan çeşitli nedenlerde (seçim, siyasi görüş ayrılığı, yöneticilerin değişmesi vb.) feshedilmesidir. Ayrıca diğer sorunlar; etik olmayan çalışma prensipleri, önemli boyutlara ulaşan siyasi baskılar, yöneticilerin eğitim seviyesinin ve iş ahlakının teknik bir elemana emir verecek düzeyde olmaması ve siyasetin planlara doğrudan etki

etmesi, imar işlerinde adam kayırma, hataları görmezden gelme ve bu konuda yapılan baskılar ile merkezi ve yerel yönetimler arasındaki yetki karmaşası olarak sıralanmaktadır. Gayrimenkul ve değerlendirme uzmanları ise mesleki sıkıntılardan öte tam olarak kendi mesleklerini yapamamaktan şikâyetçidir. Nitekim planlama bürolarının tecrübeli eleman istemesi yeni mezunları farklı sektörlerde çalışmaya zorlamaktadır.

Bu başlıktaki son meslek grubu olan akademisyenlerden mesleklerinin yanı sıra planlamanın geleceğine dair bir değerlendirme yapmaları istenmiştir. Hemen her bölümde artan kontenjanların akademisyen başına düşen öğrenci sayısını ve ders yükünü artırdığı, bunun sonucunda ise araştırma ve yayın yapmanın güçleştiği, dolayısıyla nitelikli akademisyen sayısının azaldığı vurgulanmaktadır. Bu bağlamda eğitim kalitesinin özellikle yeni açılan bölümlerde (az akademisyen, çok öğrenci, kısıtlı zaman çıkmazı nedeniyle) sorgulanması gereken bir konu olduğu ifade edilmektedir. Akademisyenler diğer sorunlarını son dönemdeki gelişmeler nedeniyle (bazı akademisyenlerin medya üzerinden etik olmayan açıklamalar yapması, ücret politikalarındaki sıkıntılar, salt puan ölçütüyle mesleğe alınma vb.) toplumda saygın bir meslek grubu olarak görülmemeleri, entelektüel kalitenin düşmesi, cinsiyet ayrımcılığı nedeniyle üst düzey yöneticilik görevlerinde yer alamamak, mesleki rekabetin kişiselleştirilmesi, üniversitelerin yayın ve proje desteklerini kısıtlaması şeklinde sıralamaktadır. Planlama mesleğinin geleceğine ilişkin kaygıları ise bölüm puanlarının düşmesi, öğrencilerin kendini geliştirmek için yeterince çaba harcamaması ve mesleki etik değerlerinin dejenerasyonudur.

Profesyonellere son olarak planlama eğitiminin mesleki başarıyla ilişkisini tespit etmek üzere üç önerme yöneltilmiştir (Çizelge 5). Katılımcılar okulda edinilen teorik bilgi ve becerilerin mesleki deneyimde orta düzeyde etkili olduğunu ($\bar{x}=2,89$) nitekim çalışma yaşamında plan çizmeye en erken 3-6 ay arasında başlanabildiğini belirtmektedirler. Katılımcıların planlamada oldukça öneme sahip bilgisayar programları kullanımı ($\bar{x}=2,43$) ile mevzuat bilgilerinin ($\bar{x}=1,63$) düşük düzeyde kaldığı, dolayısıyla planlama eğitimini bu noktada eleştirdikleri görülmektedir.

Çizelge 5. Planlama eğitimi ve mesleki ilişkisi

	Ortalama (\bar{x})	Standart Sapma
Planlama eğitimi süresince edindiğim teorik ve pratik bilgi ve beceriler mesleki deneyimimde yeterli oldu	2,89	1,17629
Mezun olduktan sonra tüm mevzuata hâkimdim	1,63	1,89646
Mezun olduktan sonra işim için gereken bilgisayar programlarına sahiptim	2,43	1,17525

5. Sonuç ve Öneriler

Son yirmi yılda kentleşme dinamiklerindeki değişim planlama meslek alanında değişikliğe neden olurken, Şehir ve Bölge Planlama eğitimi, şehir plancılarının meslek yaşamında karşılaşacakları zorluklarla başa çıkabilmeleri, geleneksel bilgi ve becerilerin ötesinde mesleki değişim ve gelişmelere uyum sağlayabilmeleri amacıyla yeniden formüle edilmiştir. Planlama okulları öğrencilerini sosyo-ekonomik ve mekânsal analiz teknikleri ile bölge ve kent sisteminin işleyişini kavrama, kentsel ve bölgesel sorunları tespit ederek geleceğe yönelik alternatif çözüm önerileri üretme gibi mesleki bilgi ve becerilerle donatmayı hedeflemektedir. Bu bağlamda öncelikle planlama eğitime ilişkin tutumlar incelendiğinde öğrencilerin uygulamalı derslere ($\bar{x}=3,23$), öğretim üyelerine ($\bar{x}=3,11$) ve teorik derslere ($\bar{x}=3,06$) orta; sınav ve değerlendirmeye ($\bar{x}=1,93$) düşük; sosyal ilişkilere ($\bar{x}=1,19$) ise çok düşük düzeyde puan verdiği görülmektedir. Uygulamalı derslere ilişkin genellikle pozitif bir tutum söz konusu olmasına karşın öğrenciler bu derslere ayrılan zaman ve maliyeti fazla bulmaktadır. Yapılan çalışmanın devlet üniversitelerini kapsamaması ve ülkedeki ekonomik kriz nedeniyle öğrencilerin maddi imkânlarının kısıtlı olması beklenen bir durumdur. Bazı üniversitelerde palyatif bir çözüm olarak daha az sayıda, daha yakın kentlerin araştırılması öngörülse de öğrencilerin farklı ölçeklerde, farklı ekonomik, sosyal, kültürel ve mekânsal özelliklere sahip kentlerde alan araştırması yapması planlama pratiği açısından oldukça önem arz etmektedir. Bu sebeple araştırma gezilerinde ulaşım, konaklama ve yemek ücretinin üniversiteler tarafından desteklenmesi daha optimal çözüm olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak akademisyenlerle yapılan görüşmelerde çoğu üniversite yönetiminin yapılan alan çalışmalarını turistik bir gezi olarak algıladığı görülmektedir. Bu yanlış algının ortadan kaldırılması için tüm Planlama Bölümlerinin bir araya gelerek planlama eğitiminin ihtiyaçlarını ve gerekliliklerini üst mercilere duyurması gerekmektedir.

Öğretim üyelerine ilişkin tutumlar incelendiğinde öğrencilere eşit mesafede yaklaşma, önyargılı değerlendirme yapma ve kişisel problemlerden soyutlanamama konuları eleştirilmektedir. Öğretim üyelerinin ülkemizde yalnızca akademik başarı kriterlerine göre (ALES, lisans not ortalaması, yabancı dil puanı vb.) mesleki hayata başlaması uzun erimde bazı sorunları beraberinde getirebilecek bir husustur. Nitekim iyi araştırma yapan ve üstün akademik başarıya sahip her bireyin ders anlatım becerilerinin ve öğrencilerle sosyal ilişkilerinin de iyi olacağı varsayılmamalıdır. Bu sebeple üniversitelerde ders veren ve araştırma yapan öğretim üyelerinin birbirinden ayrılması ve ders veren öğretim üyelerine pedagojik formasyon eğitiminin zorunlu kılınması (bazı üniversiteler öğretim üyelerinin ilk kez ya da yeniden atamalarında eğiticinin eğitimi sertifikasını bir ön koşul olarak sunmakta ve bu eğitimlerin 5 yılda bir tekrarlanmasını istemektedir) öğrencilerle iletişimi güçlendirecek ve eğitim kalitesini artıracaktır. Akademisyenlerle yapılan görüşmelerde de benzer bir tercih söz konusudur, akademisyenlerin bazıları ders anlatmaya bazıları ise araştırma yapmaya daha yatkın olduğunu açıkça ifade etmektedir. Yükseköğretim Kurulu tarafından atanma ve yükselme kriterleri bu ikircikli yapıya göre yeniden düzenlenebilir.

Tasarım ve uygulama ağırlıklı planlama okullarının tümünde teorik derslerin öneminin kavranması (öğrenciler sunulan altı önermeye orta düzeyde de olsa olumlu görüş bildirmiştir) eğitim açısından önemli bir kazanımdır. Ancak teorik derslerin yüzeysel işlenmesi eleştirilmektedir ki görece daha yeni planlama okullarındaki öğretim üyelerinin ders sayıları düşünüldüğünde uzmanlık dışı birçok dersin aynı kalitede hazırlanması pek olası görünmemektedir. Yapılan görüşmelerde teorik derslere ilişkin daha farklı sorunlar da açığa çıkmıştır. Nitekim öğrenciler bazı öğretim üyelerinin derslerini sadece hazırladıkları slaytı okuyarak, kendileri ile göz teması kurmadan, herhangi bir örnek vermeden, ders katılımını umursamadan işlemesini eleştirmektedir. Meslektaşlarına ilişkin benzer durumu bazı akademisyenler de dile getirmiş, öğrencilerin bu derslerde verilen notları ezberleyerek sınavı geçtiğini, gerçek bir öğrenmenin olmadığını, bir sonraki dönem tüm bilgilerin unutulduğunu belirtmişlerdir.

Planlama eğitiminde sınav ve değerlendirmeye ilişkin tutumların diğer ölçütlere göre daha olumsuz olduğu görülmektedir. Planlama okullarında uygulamalı derslerin değerlendirmesi daha önce de belirtildiği üzere dersi veren öğretim üyelerinden oluşan bir jüri tarafından yapılmaktadır. Jüri her sınıfta hedeflenen öğrenim çıktıklarına göre öğrencileri kritik etmektedir. Birden çok öğretim üyesi karşısında çalışmalarını sunmak öğrenciler üzerinde çoğu zaman psikolojik bir baskı oluştursa da profesyonel meslek hayatlarında projelerini sunmak, savunmak ve kabul ettirmek zorunda oldukları için bu işleyişin değiştirilmesi pek mümkün görünmemektedir. Ancak jürinin öğrencileri geliştirmek için yaptığı kritikler bazen kişisel algılanabilmekte ve öğrenciler tarafından sübjektif değerlendirme yapıldığı yönünde bir görüşe sebep olabilmektedir. Tüm bölümlerde benzerlik gösteren bu sorun üzerine akademisyenlerle yapılan görüşmelerde bazılarının değerlendirme kriterlerini öğrencilere açıklayarak olabildiğince şeffaf olmaya çalıştıkları gözlenmiştir. Bu durum tüm bölümlerde yaygınlaştırılabilir.

Sınav ve değerlendirme hususunda bir diğer eleştiri teorik derslerde çok fazla ödev verilmesi, ezbere dayalı bir sınav sisteminin uygulanması ve sınav soruları ile derste işlenen konuların benzerlik göstermemesidir. Akademisyenler sınavlarında ezberden uzak, yoruma dayalı bilgileri test ettiklerinde öğrencilerinin başarısız olduğunu çünkü kendilerini ifade etmekte zorlandıklarını belirtmektedir. Lisans eğitimine kadar sınava (ve ezbere) odaklı bir yaklaşıma alışkın olan öğrencilerin düşüncelerini hem sözel hem de yazılı olarak ifade etmekte zorlanması kaygı vericidir.

Planlama eğitiminin ders saatleri dışında da yoğun bir çalışmayı gerektirmesi öğrencilerin sosyal ilişki geliştirmesini ve çeşitli sosyo-kültürel aktivitelere katılımlarını hem fiziksel hem de zaman açısından zorlaştırmaktadır. Hâlbuki planlılar meslek hayatlarında katılımcı planlama anlayışıyla toplumun her kesimi ile iyi iletişim kurabilme özelliğine sahip olmalıdır. Bu durum onları yaşadıkları toplumdan bir anlamda izole etmektedir.

Planlama öğrencilerinin iş bulma ve mesleki öz yeterliliklerine ilişkin kaygı düzeylerinin ise ($\bar{x}=2,85$) yüksek olduğu görülmektedir. Bu kaygıların başında iş bulma ve düşük ücretle istihdam edilme hususları gelmektedir ki mezun planlı sayısı ile kurumların (kamu ve ekonomik kriz nedeniyle

küçülmeye giden özel planlama bürolarının) ihtiyaç duyduğu plançı sayısı arasında bir dengesizlik söz konusudur. Her geçen yıl bir yenisi açılan Planlama Bölümleri nedeniyle de işsiz mezun sayısında artış yaşanacağı açıktır. Kendilerinin kamu yararını gözeten, etik kurallara bağlı bir plançı olacağını ifade eden öğrenciler ne yazık ki çalışma yaşamlarında mesleki baskıya (imza ve onay baskısı) maruz kalacağını düşünmektedir. Bu kaygıların temelinde ise işe alınmalarında siyasi ve diğer referansların etkili olduğu inancı yer almaktadır. Nitekim başkaları tarafından bir yerlere getirilme mesleki ödünlere önünü açmaktadır.

İstihdama katılan plançılara bakıldığında iş ve ücret tatmini konusunda çeşitli sorunlar belirlenmiştir. Mesleklerinin yeterince anlaşılabilmesi, siyasi baskılar, etik değerlerin hiçe sayılması, liyakatsiz yöneticiler en sık ifade edilen sorunlardır. Alınan ücretlerde ise plançılar ihtiyaç ve beklentilerinin kısmen de olsa karşılandığını ($\bar{x}=2,80$) ancak yoğun ve özverili bir çalışma temposu gerektiren bu meslekte adil bir ücrete erişemediklerini ($\bar{x}=3,30$) düşünmektedirler. Görece daha yeni plançıların ise işe ilk başladıklarında deneme süresi adı altında üç ay ila bir yıl arasında asgari ücretin altında bir maaş aldığı yapılan görüşmelerde tespit edilmiştir. TMMOB her yıl mühendis, mimar ve şehir plançılarının alması gereken minimum ücreti belirlese de planlama bürolarının bu karara pek uymadığı görülmektedir. Bu nedenle özellikle yeni mezunlar hak, görev, yetki ve sorumluluklarının bilincinde ol(a)madığı için piyasalar tarafından emek sömürsüne maruz kalmaktadır. Bu noktada öğretim üyelerinin gelecekte öğrencilerine hak, görev, yetki ve sorumluluklarını daha iyi anlatması gerekmektedir. Mesleğe yönelik bilinçlendirme ve etkinlik çalışmalarıyla birlikte planlama öğrencilerine etik, yetki ve imza sorunları temalı özel seminer ve eğitimler düzenlenebilir.

Yeterli bilgi ve donanımına sahip meslek insanları yetiştirebilmek gelecek için en önemli eğitim yatırımlarındandır. Bu yatırımın yapılabilmesi için bölümlerindeki öğretim kadrolarının güçlendirilmesi ve öğrenci sayısının fiziksel koşullar göz önünde bulundurularak optimal düzeyde tutulması gerekmektedir. Bu kapsamda temel amaç, yeni bölümler açmak yerine mevcut Şehir ve Bölge Planlama Bölümlerinin teknolojik altyapılarının ve akademik kadrolarının geliştirilmesi olmalıdır.

Kaynaklar

- Appleton-Knapp, S.L., Krentler, K.A. (2006). Measuring Student Expectations and Their Effects on Satisfaction: The Importance of Managing Student Expectations. *Journal of marketing education*, 28(3), 254-264.
- Aşkar, P., Umay, A. (2001). İlköğretim Matematik Öğretmenliği Öğrencilerinin Bilgisayarla İlgili Öz-Yeterlilik Algısı. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21, 1-8.
- Bandura, A. (1977). *Sosyal Öğrenme Teorisi*, Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Bandura, A. (1994). Self-efficacy, In vs. Ramachandran. *Encyclopedia of Human Behavior*, 4(4), 71-81.
- Blair, L. (2014). *Huzur: Uyku Bozukluğu, Olumsuz Düşünce, Kaygı ve Stresle Baş Etme Yolları* (C. Aral, Çev.). Ankara: Akılçelen.
- Bridges, D. (1993). Transferable Skills -Philosophical Perspectives, *Studies in Higher Education*, 18(1), 43-52.
- Brown, G. (1999). A Group Learning Approach to Academic and Transferable Skills Through an Exercise in The Global Positioning System, *Journal of Geography in Higher Education*, 23(3), 291-301.
- Burkovic, H.Y. (2013). *Kaygılanacak Ne Var!*, İstanbul: Timaş.
- Castells, M. (1998). The Education of City Planners in the Information Age, *Berkeley Planning Journal*, 12(1), 25-31.
- Clark, G., Wareham, T. (1998). *Small Group Teaching in Geography*, Cheltenham, Geography Discipline Network.
- Çolakoğlu, T., Polat, E.K., Aydın, G.G. (2017). İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencilerinin İşsizlik Kaygısı Üzerine Bir Araştırma: Biga İİBF Örneği. *International Journal of Innovative Approaches in Social Sciences*, 1(1), 29-39.
- Cüceloğlu, D. (1993). *İnsan ve Davranışı*. Remzi Kitabevi.
- Doğan, U., Ocakçı, M. (2014). The Critical Analysis of "Design Issue" in Urban Planning Education in Accordance with the Changing Paradigms. *Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(37), 111-130.

- Eysenck, H. J. (2000). The Biological Basis of Cross-Cultural Differences in Personality: Blood Group Antigens, Psychological Reports.
- Gibbs, G. (1992). Improving the Quality of Student Learning, Bristol, Technical and Education Services.
- Goodenow, C. (1993). Classroom Belonging Among Early Adolescent Students: Relationships to Motivation and Achievement, *Journal of Early Adolescence*, 13, 21-43.
- Haigh M., Kilmartin, M. (1999). Student Perceptions of Development of Personal Transferable Skills, *Journal of Geography in Higher Education*, 23(2), 195-206.
- Hall, P. (1996). *Cities of Tomorrow: An Intellectual History of Urban Planning and Design in The Twentieth Century*. Blackwell: Oxford.
- Heumann, L., L. Wetmore. (1984). A Partial History of Planning Workshops: The Experience of Ten Schools from 1955 to 1984, *Journal of Planning Education and Research* 4(2), 120-130.
- Higgitt, M. (1996). Addressing the New Agenda for Fieldwork in Higher Education, *Journal of Geography in Higher Education*, 20(3), 391-398.
- Hill, F.M. (1995). Managing Service Quality in Higher Education: The Role of the Student as Primary Consumer, *Quality Assurance in Education*, 3(3), 10-21.
- Hill, Y., Lomas, L., MacGregor, J. (2003). Students' Perceptions of Quality in Higher Education. *Quality Assurance in Education*, 11(1), 15-20.
- Keleş, R., Yavuz, F., Geray, C. (1973). *Şehircilik Sorunlar, Uygulama ve Politika*, Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Kent, M., Gilbertson, D.D., Hunt, C.O. (1997). Fieldwork in Geography Teaching: A Critical Review of Literature and Approaches, *Journal of Geography in Higher Education*, 21(3), 313-332.
- Kılıç H., Sevim, S. A. (2005). Ergenlerde Yalnızlık ve Bilişsel Çarpıtmalar, *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 38(2), 69-88.
- Kotval, Z. (2003). Teaching Experiential Learning in the Urban Planning Curriculum, *Journal of Geography in Higher Education*, 27(3), 297-308.
- Köroğlu, T. (2011). Şehir ve Bölge Planlama Eğitimine Eleştirel Bir Bakış: Karar Odaklı Yaklaşım, *KBAM 2. Kentsel ve Bölgesel Araştırmalar Sempozyumu*, 605-614, Ankara.
- Lang, J. (1983). Teaching Planning to City Planning Students, An Argument for the Studio / Workshop Approach, *Journal of Planning Education and Research*, 2(2), 122-129.
- Livingstone, D., Lynch, K. (2000). Group Project Work and Student-Centred Active Learning: Two Different Experience, *Studies in Higher Education*, 25(3), 325-345.
- Long, J. G. (2012). State of the Studio: Revisiting the Potential of Studio Pedagogy in US-Based Planning Programs, *Journal of Planning Education and Research*, 32(4), 431-448.
- Maier, K. (1994). Planning and an Education in Planning in the Czech Republic, *Journal of planning education and research*, 13(4), 263-269.
- May, J. (1999). Developing Fieldwork in Social And Cultural Geography: Illustration From a Residential Field Course in Los Angeles and Las Vegas, *Journal of Geography in Higher Education*, 23(2), 207-226.
- Minnery, J. (2000). Go, And Do Thou Likewise? Planning Practice in Planning Education, *Australian Planner*, 37(1), 39-46.
- Millar, E., Walsh, M. (2000). *Mental Health Matters in Primary Care*, Stanley Thornes (Publishers), United Kingdom.
- Osterman, K. F. (2000). Students' Need for Belonging in the School Community, *Review of Educational Research*, 70, 323-367.
- Pozo-Munoz, C., Reboloso-Pacheco, E., Fernandez-Ramirez, B. (2000). The "Ideal Teacher". Implications for Student Evaluation of Teacher Effectiveness, *Assessment and Evaluation in Higher Education*, 25(3), 253-63.

- Roakes, S.L., Norris-Tirrell, D. (2000). Community Service Learning in Planning Education: A Framework for Course Development, *Journal of Planning Education and Research*, 20(1), 100-110.
- Roeser, R.W., Midgley, C., Urdan, T.C. (1996). Perceptions of The School Psychological Environment and Early Adolescents' Psychological and Behavioral Functioning in School: The Mediating Role of Goals and Belonging, *Journal of Educational Psychology*, 88, 408-422.
- Semerci, Ç. (2007). Eğitimde Ölçme ve Değerlendirme, Ölçme ve Değerlendirme İçinde (ss.1-15). Ankara: PegemA Yayınları.
- Tallis, F., Eysenck, M., Mathews, A. (1992). A Questionnaire for the Measurement of Nonpathological Worry, Personality and individual differences, 13(2), 161-168.
- Taşğın, Ö., Tekin, M., Altınok, E. (2007). Beden Eğitimi Öğretmenlerinin Çeşitli Değişkenler Açısından Kaygı Düzeylerinin İncelenmesi (Batman İl Örneği), *Beden Eğitimi ve Spor Bilimleri Dergisi*, 9(4), 12-20.
- Taylor, E.A. (1999). How Does Peer Support Relate to African-American Adolescents' Academic Outcomes? Testing a Conceptual Model, Paper presented at the Biennial Meeting of the Society for Research in Child Development, Albuquerque, NM.
- TUPOB, (2007). Türkiye'de Şehir ve Bölge Planlama Eğitiminde Kalite Geliştirme ve Akreditasyon, İstanbul: Türkiye Planlama Okulları Birliği III. Dönem Çalışmaları.
- Voss, R., Gruber, T., Szmigin, I. (2007). Service Quality in Higher Education: The Role of Student Expectations, *Journal of Business Research*, 60(9), 949-959.
- Yabes, R. (1996). Cooperative Learning in Planning Education, Paper presented at the ACSP-AESOP Joint International Congress, Toronto, Canada.
- Yenilmez, K., Özbey, N. (2006). Özel Okul ve Devlet Okulu Öğrencilerinin Matematik Kaygı Düzeyleri Üzerine Bir Araştırma, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 19(2), 431-448
- Yeşilyurt, F. (2007). ÖSS ve OKS'de Sınav Kaygısı ve Baş Etme Yolları, İstanbul: Remzi Kitapevi.
- URL-1, Ortadoğu Teknik Üniversitesi Şehir ve Bölge Planlama Bölüm Tanıtımı, Erişim Tarihi: 09.08.2018, http://crp.metu.edu.tr/sites/crp.metu.edu.tr/files/SBP_2013m4_SON.pdf
- URL-2. YÖK İstatistiği, Erişim Tarihi: 11.08.2018, <https://istatistik.yok.gov.tr>
- URL-3. Türk Dil Kurumu, Erişim Tarihi: 10.07.2018, <http://sozluk.gov.tr>

Ankara-Batıkent ve Koru Metro İstasyonlarının Toplu Taşıma Odaklı Gelişim (TOD) ve Sürdürülebilir Kentsel Tasarım İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi

Tuğba KÜTÜK*, Özge YALÇINER ERCOŞKUN

ORCID 1: 0000-0002-6723-734X

ORCID 2: 0000-0003-2734-0374

Gazi Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Şehir ve Bölge Planlama Bölümü, 06570, Ankara, Türkiye.

* e-mail: tugba.kutuk@gazi.edu.tr.

Öz

Motorlu araçların kullanımının artmasıyla birlikte kentler saçaklanmaya başlamıştır. Bu saçaklanma motorlu taşıt kullanımını daha çok teşvik ederek bir kısır döngü oluşturmuştur. Bu döngü hava kirliliği, trafik sıkışıklığı, çevre sorunları gibi pek çok sorunu da beraberinde getirmektedir. Son yıllarda, bu sorunların önüne geçebilmek için sürdürülebilir kentsel tasarım kavramı önem kazanmıştır. Kentsel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi ve araba odaklı kentleşme anlayışının değişmesi için yeni yaklaşımlar ortaya atılmıştır. Bu yaklaşımlardan biri olan toplu taşıma odaklı gelişim (TOD) kentsel sorunlara bir çözüm önerisi olarak ortaya çıkmıştır. TOD, toplu taşıma durağı ya da istasyonunun çevresinde kompakt ve karma kullanımlı gelişim yaratarak farklı hizmet alanlarına araçsız erişilebilen yürünebilir çevreler tasarlamayı amaçlar. Dünyada pek çok kentte uygulama alanı bulmasına rağmen Türkiye kentlerinde henüz uygulama alanı bulamamıştır. Bu çalışmanın amacı, toplu taşıma odaklı gelişimin uygulama alanı bulduğu gelişmiş kentler üzerinden Türkiye kentlerinde nasıl uygulanacağına yönelik yönlendirici bir altlık oluşturmaktır. Bu kapsamda, Ankara'da bulunan Batıkent ve Koru metro istasyonları belirlenen 8 TOD tasarım ilkesi doğrultusunda değerlendirilmiştir. Yapılan değerlendirme sonucunda geliştirilen öneriler, ülkemizde TOD tasarım ilkelerinin uygulanabilmesine yönelik plancıları ve tasarımcıları yönlendirici; karar vericileri ise bilinçlendirici bir rol üstlenmektedir.

Anahtar Kelimeler: Toplu taşıma odaklı gelişim, sürdürülebilir kentsel tasarım, Ankara, Batıkent metro istasyonu, Koru metro istasyonu.

Evaluation of Batıkent and Koru Metro Stations Within the Framework of Transit-Oriented Development (TOD) and Sustainable Urban Design Principles

Abstract

With the increase in the use of motor vehicles, cities began to sprawl. This sprawl created a vicious circle by promoting more and more use of motor vehicles. This circle brings many problems such as air pollution, traffic congestion, and environmental problems. In recent years, sustainable urban design concept has gained urban importance to prevent these urban problems. Some approaches have been developed to ensure sustainability and change the concept of car-oriented urbanization. One of these approaches is Transit Oriented Development which has emerged as a solution for urban problems based on public transport. TOD aims to design walkable

Atf: Kutük, T., Yalçiner Ercoşkun, Ö. (2019). Ankara-Batıkent ve Koru Metro İstasyonlarının Toplu Taşıma Odaklı Gelişim (TOD) ve Sürdürülebilir Kentsel Tasarım İlkeleri Çerçevesinde Değerlendirilmesi. Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD), 4 (2), 140-154.

DOI: [10.30785/mbud.592166](https://doi.org/10.30785/mbud.592166)

environments that can be accessed without a vehicle to different service areas by creating compact and mixed-use development around the public transport stop or station. Although TOD has been implemented in many cities around the world, it has not yet found application area in Turkish cities. The aim of this study to create a base for directing about how TOD will find application area in the Turkish cities by making use of practical experiences of the developed cities. In this context, Batıkent and Koru metro stations in Ankara will be evaluated according to 8 TOD design principles. The recommendations developed as a result of evaluation will be tools for directing of planners and designers to implement TOD design principles in Turkey, and will increase awareness of decision-makers.

Keywords: *Transit oriented development, sustainable urban design, Ankara, Batıkent metro station, Koru metro station.*

1. Giriş

19. yüzyıla kadar kentlerde kentin gelişme alanını yaya odaklı yürüme mesafesi belirlemiştir. Bu nedenle kentler kompakt ve yoğun olarak gelişmişlerdir. 19. yüzyılda önce demiryolları ve sonra metrolarla beraber yolculuk hızının artması ve birim zamanda alınabilecek mesafenin büyümesiyle kentler hızlı bir büyüme süreci yaşamışlardır. Bu süreç, kentlerin hem nüfus açısından hem de mekânsal olarak büyümesiyle sonuçlanmıştır. İlk uydu kentler oluşmaya başlamış, demiryolları ve karayollarının buldukları koridorlar boyunca gerçekleşen kentsel gelişme sonucu ışınsal ya da doğrusal kent formları ortaya çıkmıştır. 19. yüzyıl sonu ve 20. yüzyıl başlarında otobüs sistemlerinin geliştirilmesiyle, ışınsal koridorlar arasındaki boşluklar dolmaya başlamıştır. 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren, otomobil teknolojisinde yaşanan gelişmeler sonucu kentlerde otomobil sahipliğinin artması beraberinde kentlerin mekânsal olarak büyümesini de getirmiştir. Bunun sonucunda, kentsel kullanımlar ve konut alanları uzun mesafelere yayılmış, az yoğun ve dağınık bir kent formu oluşmaya başlamıştır (Babalık, 2006). Türkiye kentlerinde de bu süreç Batı'da yaşanan süreçle paralellik göstermiştir. Yaya kentlerinden sonra demir yolu altyapısı ile banliyöler gelişmiş, sonrasında gelişen otobüs sistemleri ile birlikte yoğun kent formu korunmaya devam edilmiş, otomobil teknolojisinin sunduğu olanaklarla da kentlerin belli bölgelerinde uzun mesafelere yayılmış, dağınık, az yoğun kent formu oluşmaya başlamıştır (Babalık, 2006). Otomobilin kentsel ulaşımında yaygınlaşması ile birlikte araç sahipliğinin sağladığı esneklik, kent formu ve yaşam tarzları üzerine önemli etkilere neden olmuştur. Otomobil odaklı geliştirilen planlama anlayışı sonucunda yaya dolaşımı düşünülmeden oluşturulan kentsel alanlar yaşamı zorlaştırmakta ve daha az güvenli çevrelerin oluşmasına neden olmaktadır. Kentlerde araç sayısının artması trafik sıkışıklığı, hava kirliliği gibi önemli sorunları beraberinde getirmiş ve günümüz kentlerinin en önemli problemleri haline gelmiştir. Son zamanlarda, kentte yaşanan bu olumsuzlukların önüne geçebilmek için kentsel ulaşım üzerine yapılan araştırmalar, kent formu ve kentin gelişme deseninin seyahat davranışını değiştirme üzerine büyük etkilere sahip olduğunu ortaya koymuştur. Son yıllarda, kent planlamasında yaya ulaşımını ve toplu taşımayı destekleyen arazi kullanım kararları ile araba kullanımını azaltmak önemli bir konu haline gelmiştir.

1980 sonrasında "sürdürülebilirlik" kavramı ile planlamanın önemli bir dalı olan ulaşım planlaması da önem kazanmıştır. Sürdürülebilir kentsel ulaşım ve arazi kullanımı ile kentsel alanın tüm sakinlerine mal ve hizmetlerin verimli şekilde erişiminin karşılanması, çevre, kültürel miras ve ekosistemlerin korunarak günümüzdeki refah düzeyinin gelecek nesillerin de sahip olmasının sağlanması adına sürdürülebilir bir ulaşım politikasının izlenmesi konusunda kararlar alınmıştır (Ayataç, 2016). Dünyadaki uygulamalarda ulaşım modlarında çeşitlilik ve entegrasyon sağlayan, araç kullanımını tek seçenek haline getirmeyen kentsel gelişme modelleri görülmektedir. Sürdürülebilir ve yaşanabilir kentsel mekânlar oluşturmak amacıyla yüksek kapasiteli toplu taşıma sistemleri tercih edilmekte ve kentlerin mekânsal gelişiminin bu şekilde yönlendirilmesi amaçlanmaktadır. Kentsel sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi ve otomobil odaklı kentleşme anlayışının değişmesi için yeni şehircilik akımları ortaya atılmıştır. 1980'li yıllarda Amerika'da ortaya çıkan "Yeni Kentleşme Akımı" da bu akımlardan biridir. Yeni Kentleşme Akımı, yürüme ve bisiklet gibi motorsuz ulaşım türleri de dahil olmak üzere tüm ulaşım modları arasında entegrasyon sağlayarak otomobil bağımlılığını azaltmayı ve karma arazi kullanımını öne çıkararak yürünebilir mahalleler yaratmayı amaçlayan insan odaklı bir kentsel gelişimi destekler. Kentsel sorunlara toplu taşımayı baz alarak çözüm önerisi olarak ortaya

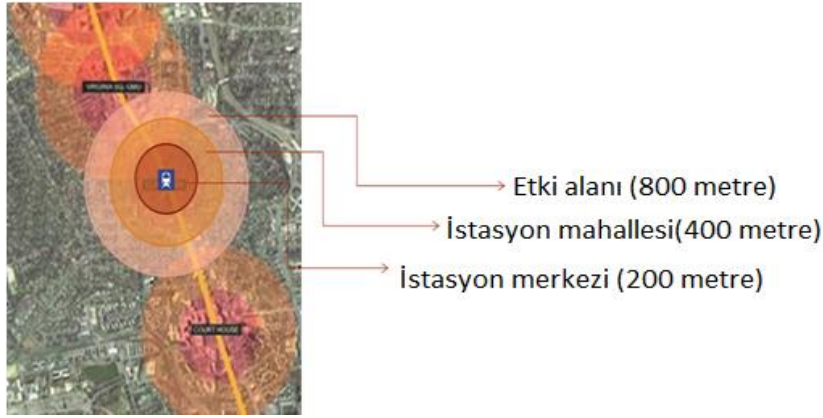
çıkan toplu taşıma odaklı gelişme, Yeni Kentleşme Akımı'nın kriterlerini içinde barındırmaktadır. TOD, otomobil kullanımını düşürürken yaya ve transit yolculuğu arttırması beklenen ve insanlara modern yaşam alanları sunarak yaşanabilirliği artıran bir yapılanmadır (Calthorpe, 1993). TOD, yoğun, belirli aktivite modlarında karma kullanım alanlarının bulunduğu, yüksek kapasitede ulaşım sistemine bağlantısı olan, kamusal alan ve sokakların birbirine entegre olduğu, konut ve çalışma alanlarının bir arada tasarlandığı yüksek kalitede yürünebilirliğe sahip bir yapılanmayı ifade etmektedir. Bu yapılanma ile ulaşım da yaşanan problemler ve zaman kaybı da en aza inmektedir (Çörek Öztaş, 2014). Amerika, Kanada ve bazı Avrupa ülkelerinde arazi kullanımı ve kentsel ulaşım politika olmaktan öteye geçmiş de toplu taşıma odaklı gelişim olarak uygulama alanı bulmuştur.

Yapılan literatür araştırması, geçmişten günümüze olan süreçte arazi kullanımının kentsel ulaşım ile ilişkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu amaçla, yaşanan kentsel sorunların önüne geçebilmek için toplu taşıma kullanımını ve motorsuz ulaşım modlarının kullanımını destekleyen yaklaşımlar ortaya çıkmıştır. Takip eden bölümde bu yaklaşımlardan biri olan toplu taşıma odaklı gelişim dünya örnekleriyle birlikte incelenerek sürdürülebilir kentsel tasarım ilkeleri belirlenmiştir. Bu çalışmada, 1970'li yıllardan itibaren Ankara'daki planlama çalışmaları problemler kent formunun koridorlar boyunca karma arazi kullanımı ile kentsel gelişimin yoğunlaşması düşüncesiyle oluşturulan iki koridor üzerinde bulunan Batıkent ve Kuru metro istasyonlarını belirlenen toplu taşıma odaklı gelişim tasarım ilkeleri çerçevesinde değerlendirmek amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, ilk olarak çalışmayı yaparken nasıl bir yöntem izleneceği anlatılmıştır. Sonraki bölümde, 1970'lerden itibaren Ankara'da geçmişteki planlama politikaları ve stratejileri ile ilgili kısa bir bilgi verildikten sonra ise belirlenen tasarım ilkeleri doğrultusunda Ankara'da yer alan Batıkent ve Kuru metro istasyonları karşılaştırılmıştır. Çalışma, genel bir değerlendirme ve önerilerin yer aldığı sonuç bölümüyle tamamlanmıştır.

2. Toplu Taşıma Odaklı Gelişim (TOD)

Toplu Taşıma Odaklı Gelişim (TOD), ulaşım seçeneklerini en üst düzeye çıkarmak, insanlara transite yakın yaşam tarzı hakkında seçimler sunmak, kamu ulaşımını yaygınlaştırmayı esas alan arazi kullanım politikaları ve kentsel tasarım ve planlama konseptini içermektedir. TOD, sadece transit kullanımını değil, en temel ulaşım, yürüyüş ve bisiklet modlarının desteklenmesini içermektedir. Tipik bir TOD'un temelinde, ekonomik gelişmeyi ve akıllı büyümeyi teşvik etmek amacıyla toplu taşıma altyapısını kullanmak yatmaktadır. TOD, sürdürülebilir topluluklar yaratarak tüm insanların eşit ulaşım ve barınma olanaklarına sahip olmasını da sağlamaktadır. İnsanların yürüdüğü, bisiklete bindiği ve toplu taşıma ile eriştiği alanların etkinliğini artırmayı hedeflemektedir (FTA, 2018).

TOD, bir toplu taşıma istasyonu ya da durağının merkezinde olduğu ve yaklaşık 400–800 metre yarıçapında bir daire ile çevrelendiği bir alana hizmet etmektedir (Şekil 1). TOD, bir toplu taşıma istasyonunu ya da durağını (tren istasyonu, metro istasyonu, tramvay durağı ya da otobüs durağı) çevreleyen istasyon çevresinde görece yoğun yapılaşma ve merkezden uzaklaştıkça azalan yoğunluklu gelişmeyi göstermektedir. Transit odaklı gelişim bölgeleri; düşük yoğunluklu, orta yoğunluklu ve yüksek yoğunluklu olmak üzere 3 yerleşim özelliği şeklinde görülebilir. Düşük yoğunluklu geçiş alanlarında TOD, dönüm başına 1-20 konut arasında değişen yoğunlukta konut kullanımını desteklemektedir. Arazi kullanım yapısı olarak, yeme-içme alanları, kreşler, sosyal tesisler, hafif raylı sistem istasyonları ve kavşakların yakınında gelişmektedir. Orta yoğunluklu transit gelişim alanlarında TOD, dönüm başına 20-50 konut yoğunluğuna sahip arazi kullanımlarında etkindir. Bu alanlar genellikle konut ve ticari gelişim alanlarıdır. Çok katlı konut gelişim alanlarında zemin kat kullanımlarda perakende ve ofis kullanımları ile kentsel mekânda hareket kazandırmaktadır. Yüksek yoğunluklu gelişim alanlarında TOD uygulaması, transit istasyonlarına yakın mesafede bulunan yayaların yoğunlaştığı yüksek nüfuslu merkezi yerlerdedir. Bu alanlarda raylı sistemler geliştirilmiştir. Erişilebilirlik ve aktivite olanakları fazladır (FTA, 2018).

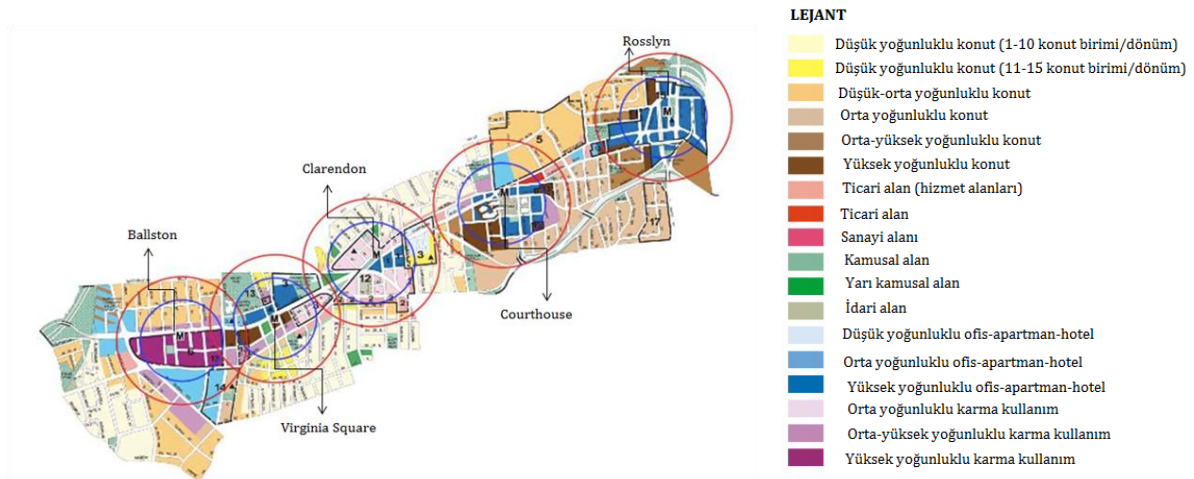

Şekil 1. TOD hizmet alanı şeması (URL-1) [Yazar tarafından düzenlenmiştir.]

2.1. Toplu Taşım Odaklı Gelişime Yönelik Uygulama Örnekleri

2.1.1. Rosslyn-Ballston koridoru, Amerika

Washington D.C. Metro Bölgesi, en eski ve iyi kurulmuş geçiş sistemlerinden biri olduğu için ulusal anlamda bir standart olarak kabul edilmektedir. Bu alandaki geçiş Washington Metropolitan Alan Geçiş Kurumu (WMATA) tarafından denetlenmektedir. Washington D.C. banliyölerinde birbirinden 2,5 mil mesafe uzaklıktaki Rosslyn-Ballston koridoru boyunca beş transit istasyonu oluşturarak başarılı bir eski ticari omurgayı yeniden canlandırma ve toplu taşım odaklı gelişim örneği sunmaktadır. Plancılar halkın katılımını ve bölgesel planlamayı dikkate alarak metro hattını desteklemek için kapsamlı bir plan hazırlamışlardır. Plan hazırlanırken araba bağımlılığını azaltmak ve alandaki mevcut iş alanlarını yeniden canlandırma hedeflenmiştir. Şekil 2'deki beş transit istasyonu hizmet alanındaki arazi kullanımına bakıldığında mevcut yerleşim bölgelerini koruyarak büyük bir transit koridoru boyunca yüksek yoğunluklu, karma kullanımlı bir gelişim önerilmiştir. Ayrıca, metro istasyonu çevresinde çeşitli konut tiplerinin yapımını teşvik etmektedir (Weaver Research and Consulting Group, 2011). Sokak veya kaldırımlarda daha fazla aktivite seçeneği sunarak yürünebilir caddeler oluşturulmuştur. En yüksek yoğunluk, istasyonun etrafında yoğunlaşmakta ve çevresindeki yerleşim alanlarına doğru gidildikçe azalmaktadır. En yoğun ticari alan kullanım yüzdesi, istasyonun çevresinde yoğun bir koridoru kaplamaktadır. Cephe gereksinimleri sokak tipine göre belirlenmektedir. Kamusal alana tanım sağlamak için çeşitli bina tasarımları sunmaktadır. Kentsel tasarım kuralları, her sokak tipine uygun bina tasarımını ve yaya dostu bir çevreyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır.

Şekil 2. Rosslyn-Ballston Koridoru Arazi Kullanımı (URL-2)

2.1.2. Edmonton, Kanada

Edmonton'da toplu taşım odaklı gelişim uygulaması daha fazla insanın yürüdüğü, bisiklete bindiği, daha kompakt, transit odaklı ve sürdürülebilir bir kentsel form vizyonunu desteklemektedir. TOD, istasyon çevresinde karma kullanımı ve daha yüksek yoğunlukla birlikte merkezle bütünleşmiş şekilde

planlanmıştır. TOD ile barınma, alışveriş ve istihdamın devam ettiği 400 m boyunca uzanan bir ağ vardır. TOD, LRT istasyonları etrafında çözülmüştür. İstasyonlar etrafında bisiklet park alanları tasarlanmıştır. Mahalle, gelişmiş mahalle istasyonu, yeni mahalle istasyonu, iş istasyonu, şehir merkezi istasyonu, kurum/rekreasyon istasyonu olmak üzere 6 kategoride istasyon alanları oluşturulmuştur. Mahalle istasyon alanı transit istasyona 400 m yürüme mesafesindedir. İnsanların bir araya gelmesini sağlayan ve toplumsal canlılığı artıran açık alan sistemi mevcuttur (Şekil 3). Kısa mesafelerde araç kullanımını azaltan, yürümeye teşvik eden bir arazi kullanım planı hâkimdir. Bütünsel kullanımlı caddeler, kaldırım zonları ve bisiklet yolları oluşturulmuştur. TOD ile özel araç sahipliğinin azaltılması ve transit ulaşım tercihlerine katılımın artırılması istenmektedir (The City of Edmonton Sustainable Development and Transportation Services Departments, 2012).

Şekil 3. Edmonton'da açık alan sistemi (URL-3)

2.2. Toplu taşıma odaklı gelişim tasarım ilkeleri

2.2.1. Karma kullanımlı plan yapmak

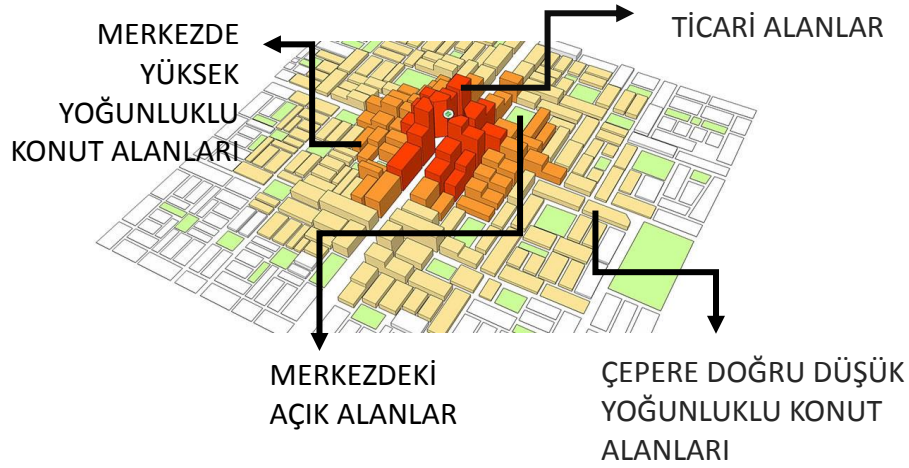
Yerel bir alanda, tamamlayıcı kullanımların ve faaliyetlerin (konut, işyerleri, ticaret vb.) dengeli bir karışımı olduğunda, günlük seyahatler daha kısa yapılabilir. Konut ve konut dışı arazi kullanım çeşitliliğinin karışımı kamusal alanları günün her saatinde canlı ve güvenli bir hale getirir ve seyahat ihtiyacını azaltarak yürüme, bisiklet gibi modları teşvik eder. Bu doğrultuda, dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Konut, iş, hizmet, alışveriş şeklinde karma arazi kullanımı
- Günün her saatinde aktif kullanıma imkân veren kentsel arazi düzeni
- Uygun fiyatlı konut birimleri için yerleşim alanının en az % 30'unun ayrılması (ITDP, 2017)

2.2.2. Kompakt bir kentle kısa yolculuklar içeren bölgeler oluşturmak

İstasyonların etrafında güvenli, dengeli ve hareketli mahallelere teşvik etmek amaçlanır. Kısa ve iyi bağlanmış yaya ve bisiklet ağları; yerel hizmetler ve toplu taşıma için güçlü talep oluşturan yoğunluklar ve araba, trafik, park girişimlerini azaltarak daha kompakt bir yerleşim modeli oluşturulabilir (Şekil 4). Kompakt bir kent makroformu için dikkat edilecek noktalar şunlardır:

- Kentsel yayılmanın azaltılması
- Daha fazla kişiye hizmet veren kullanımların istasyonun çevresinde bulunması
- Yaşama ve çalışma alanlarının entegrasyonu

Şekil 4. Kompakt yerleşim modeli (URL-4) [Yazar tarafından düzenlenmiştir.]

2.2.3. Yoğunluğu ve toplu ulaşım kapasitesini optimize etmek

Yoğunluğun geniş bir yelpazede hizmet ve kolaylıkları desteklemesi amaçlanmaktadır. Konut ve ticari kullanımın yüksek kapasiteli hızlı transit istasyonlar çevresinde yoğunlaştırılması, tüm konut sakinlerinin ve çalışanların yüksek kaliteli toplu taşıma araçlarına erişiminin sağlanmasına yardımcı olmaktadır. Transit odaklı yoğunluk, çok kalabalık caddelere neden olmakta ve istasyon alanlarının insanların yaşamak istediği yerlerin canlı ve güvenli olmasını sağlamaktadır. Bu doğrultuda, dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Yüksek kapasiteli hızlı transit istasyonlarda 5 dakikalık bir yürüyüş mesafesinde (400 m) en yüksek yoğunlukları yaratmak
- Daha yoğun konut alanlarının olduğu yerlere daha fazla kapasiteli ve daha hızlı araçlarla ulaşım sağlanırken, daha az yoğun alanlara daha düşük kapasiteli araçların hizmet vermesi

2.2.4. Yürümeyi teşvik eden mahalleler geliştirmek

Yürüme, kısa mesafeler için en doğal, uygun fiyatlı, sağlıklı ve temiz bir seyahat şeklidir. Transit seyahatleri için önemli bir bileşendir. Yürüme fiziksel bir çaba gerektirir ve çevre koşullarına karşı oldukça hassastır. Yürüme cazibesini arttırmanın temel faktörleri bu ilke uyarınca üç performans hedefinin temelini oluşturur: güvenlik, etkinlik ve rahatlık. Ana yaya yoluna bağlanan, konutlar arasında sirkülasyonla dolaşan, zaman zaman açık ve büyük yeşil alanlarla karşılanan yaya yolları oluşturularak, kompakt bir yerleşim alanında insanlara yürünebilir mekânlar oluşturulması hedeflenmektedir. Yürümeyi teşvik eden mahalleler geliştirmek için dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Yaya hareketliliğine uygun tasarımlar (Yaygın açık alanlar oluşturulması; yüksek kaliteli ve engelsiz yaya yolları)
- Mobilya, peyzaj elemanları ve aktif bina kenarları ile yürüyüş yollarını canlı kamusal alanlara dönüştürme
- Geceleri güvenliği arttırmak için aydınlatmanın sağlanması
- Yerel kullanımlarla ilişkilendirilmiş yaya dostu sokak dağılımı

2.2.5. Bisiklet gibi motorsuz ulaşım ağlarına öncelik vermek

Bisiklet, yüksek verimli, az yer kaplayan ve az kaynak tüketen, emisjonsuz, sağlıklı ve uygun fiyatlı bir taşıma seçeneğidir. Kapıdan kapıya seyahatin rahatlığını, yürüyüşün rota ve program esnekliğini, birçok yerel transit servisin çeşitliliğini ve hızını birleştirir. Motorsuz ulaşım ağlarına öncelik verilen bir tasarım için dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Bisikletlerin kullanımını kolaylaştıracak tasarım (Pürüzsüz yüzeyler vb.)
- Motorlu taşıt hızlarını azaltmak için hız tablosu geçişleri kullanmak

- Motorlu taşıt hızı 30 km/s'den yüksek olduğunda fiziksel olarak ayrılmış bisiklet yolları (ITDP, 2017)
- Güvenli bisiklet park yeri

2.2.6. Yürümeyi ve bisiklet sürmeyi teşvik etmek için ağları bağlamak

Kısa ve doğrudan yaya ve bisiklet rotaları, küçük, geçirgen blokların etrafında yollarla ve sokaklarda yüksek düzeyde bağlı ağ gerektirir. Bu, öncelikli olarak yürüyüşler ve geçiş yolları ile kolaylıkla önlenemeyen transit istasyon erişilebilirliği için önemlidir. Bu doğrultuda, dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Halka açık erişilebilir yaya ve sadece bisiklet için yollar oluşturmak
- Yürüme ve bisiklet mesafesinde toplu ulaşım seçenekleri
- Çok sayıda hedefe birden fazla güzergâh sunan cadde ağları
- Tüm ulaşım modlarını birbirleri ile bağlayarak kentte erişilebilirliği sağlarken en az enerji ile maksimum fayda sağlamak

2.2.7. Kaliteli toplu taşıma araçlarıyla tasarlanan kentsel gelişim alanları

Nüfusun yoğunluğunun yüksek kalitede toplu taşımaya erişimini sağlamak için yoğun bir hızlı geçiş hattı ağı oluşturmayı hedeflemektedir. Transit istasyona daha yüksek yoğunlukta gelişim önererek kısa bir yürüme mesafesinde kolayca ulaşılacak insan ve hizmet sayısını en üst düzeye çıkarılabilir. Toplu taşıma odaklı bir gelişim için en yakın yüksek kapasiteli transit istasyonuna önerilen maksimum mesafe, 15 ile 20 dakikalık bir yürüyüş olan 1 kilometre olarak tanımlanmıştır (ITDP, 2017). Daha yoğun konut alanının bulunduğu yerlere daha fazla kapasiteli, daha hızlı araçlar ulaşım sağlanırken, daha az yoğun alanlara daha düşük kapasiteli araçlar hizmet verebilir. Bu doğrultuda, dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Sık, hızlı ve güvenilir yüksek kapasiteli hızlı toplu taşıma sistemi
- Birbirine daha yakın istasyonların oluşturulması
- Farklı ulaşım türlerini entegre etmesi (yaya ve toplu taşıma öncelikli)
- Transit istasyona daha yakın alanlarda yüksek yoğunluklu gelişim alanları önerilmesi

2.2.8. Park etme ve yol kullanımını düzenleyerek hareketliliği artırmak

Kentler toplu taşıma odaklı gelişme ilkeleri çerçevesinde tasarlandığında, kişisel motorlu taşıtların büyük ölçüde gereksiz hale gelmesi amaçlanmaktadır. Kıt ve değerli kentsel alan kaynakları, gereksiz yollardan ve park yerlerinden kazanılıp daha sosyal ve ekonomik olarak üretken kullanımlara tahsis edilebilir. Motorlu taşıt trafiği için kullanılan alan azaltılmalı ve park yeri toplam alanın % 12'sinden daha fazla olmamalıdır (ITDP, 2017). Bu doğrultuda, dikkat edilmesi gereken noktalar şunlardır:

- Yeterli otopark ücretleriyle ve genel park yeri arzını azaltarak, toplu taşıma, yürüyüş ve bisiklet kullanımı için teşvikler yaratma
- Yürüme, bisiklete binme ve yüksek kapasiteli transit kullanımını destekleyici çok daha az alan yoğunluğu olan kiralık araçlar veya çeşitli ara modlar
- Park et & Devam et (Park & Ride) yaklaşımı ile toplu ulaşım transfer sağlayarak kent merkezinin kullanım kapasitesini yükseltmek

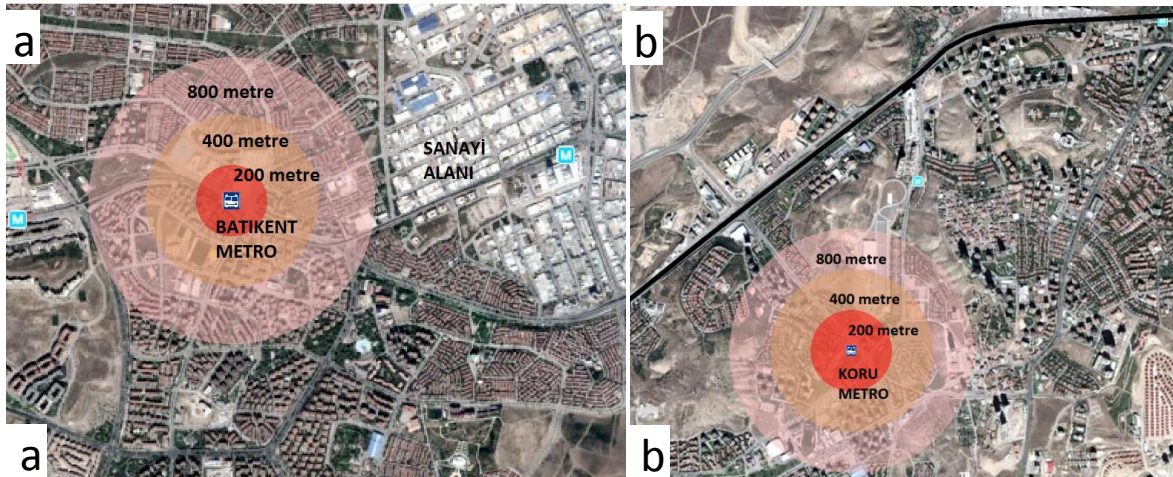
3. Materyal ve Yöntem

Bu çalışmada, Ankara'daki iki kentsel gelişim koridoru üzerinde bulunan Batıkent ve Kuru metro istasyonlarını belirlenen sürdürülebilir kentsel tasarım ilkeleri kapsamında karşılaştırmak amaçlanmaktadır. Bu alanlarda karşılaştırma yapabilmek için ilk aşama olarak alanda gözlem ve yaşayanlarla görüşmeler yapılmıştır. İkinci aşama, bu koridorlarda yaşayan kentsel nüfus, yoğunluk gibi sayısal veriler ise, Ankara Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan Ankara 2023 Ana Planı raporundan sağlanan veri tabanından elde edilmiştir. Üçüncü aşama olarak, sayısal veriler ve alanda yapılan gözlem ve görüşmeler kullanılarak iki koridor belirlenen ilkeler çerçevesinde karşılaştırılmıştır.

3.1. Alan seçimi

Türkiye’de Cumhuriyetin ilk yıllarından itibaren planlı kentleşme örneği olarak Ankara deneyimine bakıldığında, arazi kullanımının konut, endüstriyel, ticari ve kamu alanları olarak büyük arazi parçaları şeklinde dağıldığı görülmektedir. Bu nedenle Ankara iş-konut dengesinin sağlandığı kendi kendine yeten semtler yaratma konusunda başarılı olamamıştır (EGO, 1994). Ankara’da kentsel servis ve hizmetlerinin kent merkezinde sunulması, yaşanan hızlı nüfus artışı sonucunda sorun olmaya başlamıştır. Araç sahipliği ve kullanım oranları nispeten düşük olsa da çoğu faaliyetin merkezde yoğunlaşması trafik yoğunluğunun bu alanda artmasına neden olmuştur. Diğer taraftan, otobüs tabanlı toplu taşıma sistemlerinin hızla artan mobilite ihtiyaçları karşısında yetersiz gelmeye başlamıştır. Trafik sıkışıklığı ve ısınma için kömürün yoğun kullanımı nedeniyle ciddi bir hava kirliliği sorunu ortaya çıkmıştır. Kompaktlık, trafik tıkanıklığı ve hava kirliliği gibi bu sorunların yoğunlaşmasına neden olmuştur. 1970’lerden itibaren yapılan planlama çalışmalarında kompakt yapıyı değiştirerek, kontrollü bir desantralizasyon politikası benimsenmiştir. Bu politikayla, mekânda yayılmadan belirli koridorlar boyunca gelişim stratejisi benimsendiği görülmektedir (Babalık, 2013). Kentte Sincan ve Batıkent güzergahlarından oluşan Batı Koridoru ve Çayyolu gelişmelerinin gerçekleştiği Güneybatı Koridoru olmak üzere iki temel koridor boyunca kentsel gelişme önerilmiştir. Her iki koridor da işyerleriyle birlikte konut büyümesi için planlanmasına rağmen yeni şehir merkezlerinde, sahip oldukları arazi kullanım unsurlarında ve yeni kalkınmanın gerçekleştirilmesinde farklılıklar görülmüştür. Batı koridoru sanayinin desantralizasyonu için planlanırken güneybatı koridoru başkent fonksiyonuyla ilişkili olarak kamu kurumlarının tahsisi ve üniversite kampüs alanlarını barındırması için planlanmıştır. Batı koridorunda sanayi alanlarının gelişmesi ve kentte bulunan sanayilerin buraya taşınması için hükümet tarafından teşvikler verilmiştir. Bugün Ankara’nın batı ve güneybatı koridorları kentin iki ana gelişme eksenine haline gelmiştir.

Önerilen koridorların kent merkezine bağlantısını güçlendirmek için koridorlar boyunca iki metro hattı önerilmiştir. Batı koridorundaki hat 1997’de açılmasına rağmen güneybatı koridorundaki hat 2014’te açılmıştır. Metro hatlarının açılışı arasındaki bu fark bu alanların birbirinden farklı kentsel gelişme göstermesine yol açmıştır. Konut gelişmelerinde iki koridor boyunca kayda değer farklılıklar vardır. Batı koridoru, düşük maliyetli bir konaklama sağlamak amacıyla, devlet tarafından finanse edilen birçok büyük ölçekli toplu konut projelerini barındırırken, güneybatı koridoru piyasa güçlerine bırakılmıştır.

Şekil 5. Metro istasyonları hizmet alanı şeması (a) Batıkent metro istasyonu hizmet alanı ve (b) Koru metro istasyonu hizmet alanı (URL-5) [Yazar tarafından düzenlenmiştir.]

Türkiye’de özel olarak toplu taşıma odaklı gelişim örneğine rastlanmamakla birlikte toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi ve kentsel arazi kullanımının biçimlenmesine yönelik planlanan bu koridorlar toplu taşıma odaklı gelişimin ilkeleriyle benzer özellikler göstermektedir. Bu kapsamda takip eden bölümde, seçilen bu alanlar belirlenen ilkeler çerçevesinde karşılaştırılmıştır.

5.3. Yoğunluğu ve toplu ulaşım kapasitesini optimize etmek

Batı ve güneybatı koridorunda 2000 yılı için nüfus ve nüfus yoğunluğu bilgisi Çizelge 1'de verilmiştir. Batı koridoru, toplu konut projelerinin ve muhtemelen metro hattının varlığı nedeniyle hektar başına ortalama 225 kişiyi bulan yüksek bir kentsel gelişme yoğunluğu yaşarken; Güneybatı koridorundaki gelişme hektar başına ortalama 111 kişi ile yoğunluk bakımından önemli ölçüde düşük kalmıştır. Bunun nedenini, pazar odaklı bir gelişmenin ve yüksek kapasiteli bir transitin eksikliği ile güçlendirilen araca bağlı kentsel gelişmeye bağlamak mümkündür.

Çizelge 1. Koridorlardaki nüfus ve nüfus yoğunluğu (Ankara Büyükşehir Belediyesi, 2007)

	Nüfus (2000)	Nüfus yoğunluğu (kişi/ha)
Batı koridoru	1.006.998	225
Güneybatı koridoru	139.317	111

İki koridorda ortaya çıkan kentsel desenler incelendiğinde Güneybatı koridoru, daha az yoğun bir konut gelişimi sunarken, batı koridoru boyunca uzanan gelişim modelinin, azaltılmış mesafelerle oldukça yoğun olduğu görülmektedir. Bu durum, Şekil 7'de görüldüğü gibi Batıkent ve çevresinde binalar arasında ve yayalar için daha elverişli hale getirebilecek önemli ölçüde daha okunaklı desenler oluşmasına neden olmuştur (Zorlu, 2006). Çeşitlilik yaratma açısından, hem yerleşim bölgelerine hem de çeşitli sanayi tesislerini barındıran batı koridorunun daha başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 7. Kentsel gelişme desenleri (Babalık, 2013)

5.4. Yürümeyi teşvik eden mahalleler geliştirmek

İki istasyon çevresi de yaya hareketliliğine uygun tasarım açısından zayıf performans göstermektedir. Metro hattı ile bağlantılı herhangi bir ana yaya yolu bulunmamaktadır. Yayalar, araçlar tarafından sürekli kesilen ve dar kaldırımları kullanmak zorunda kalmaktadır (Şekil 8). Bireylerin araçlarını kaldırım kenarına park etmesi her iki istasyon çevresinde de yayaların yaşamını zorlaştırmaktadır.

Şekil 8. (a) Batıkent metro istasyonu çevresi ve (b) Koru metro istasyonu çevresi (URL-5)

Batıkent ve Koru metro istasyonları çevresinde açık yeşil alanlar mevcuttur. Koru metro istasyonunun bir çıkışı parkın içinde yer almaktadır. Her iki istasyonun çevresinde de sokak aydınlatması yeterli olarak yer almaktadır. İstasyon çevresinde açık yeşil alanlar yer almasına rağmen yürünebilir çevreler oluşturmak anlamında yetersiz kalmaktadır.

5.5. Bisiklet gibi motorsuz ulaşım ağlarına öncelik vermek

İki metro hattını da destekleyen bisiklet yolu bulunmamaktadır. İki alanda da bazı park alanları içerisinde bisiklet için uygun alanlar bulunmasına rağmen yeterli değildir. Yollarda yeteri kadar pürüzsüz yüzeyler olmadığı için de bisiklet kullanımı desteklenmemektedir. Motorlu taşıt hızının 30 km/s'den yüksek olduğu noktalarda sürekli ve fiziksel olarak ayrılmış bisiklet yolları bulunmamaktadır. Batıkent metrosu 1997'de kullanıma açılması nedeniyle başlangıçta özel araç kullanımını azaltıcı yönde batı koridorunda güneybatı koridoruna göre daha etkin olmasına rağmen günümüzde özel araç kullanımının özellikle dünya örnekleriyle kıyaslandığında hala egemen olduğu gözlenmektedir (Şekil 9). Güneybatı koridorunda bulunan metro hattı batı koridoruna göre daha geç açılması nedeniyle bu koridor özel araç kullanımına terk edilmiştir. Bisiklet ve yaya kullanımını teşvik edici uygulamalar iki koridorda da yeterli olmamasına rağmen Kuru istasyonu çevresinde belediye tarafından yapılan bisiklet park yerleri mevcuttur (Şekil 9). Bu anlamda Kuru istasyonunun Batıkent istasyonuna göre daha başarılı olduğunu söylemek mümkündür.

Şekil 9. Batıkent metro istasyonu çevresi (URL-5) [Yazar tarafından düzenlenmiştir.] (a) ve Kuru metro istasyonu çevresinde bulunan bisiklet park yeri (b)

5.6. Yürümeyi ve bisiklet sürmeyi teşvik etmek için ağları bağlamak

Bu ilke kapsamında iki istasyon çevresi değerlendirildiğinde metro hattını destekleyen yaya ya da bisiklet ağları; yürüme ve bisiklet kullanımını teşvik eden ağlar bulunmamaktadır. Fakat Batıkent istasyonu çevresinde konut, iş, alışveriş gibi hizmetlerin karma kullanımı motorsuz ulaşım modlarının kullanımına daha çok olanak tanımaktadır. Bisiklet ve yaya kullanımını destekleyici düzenlemelerin Batıkent istasyonu çevresinde uygulanması Kuru istasyonuna göre daha kolay görülmektedir.

5.7. Kaliteli toplu taşıma araçlarıyla tasarlanan kentsel gelişim alanları

İki istasyonda motorlu ulaşım modları entegrasyonuna baktığımızda iki hatta da entegrasyon zayıf olmasına rağmen metro hattını destekleyici hatlar açısından Kuru istasyonu daha başarılıdır (Şekil 10). Şekil 10'da metro istasyonunda çekilen görselde görüldüğü gibi Kuru istasyonundan Bağlıca, Yaprıcak gibi yerleşim alanlarına otobüs ring servisleriyle aktarma yapılabilmektedir. Diğer taraftan iki metro hattı da yürüme veya bisiklet gibi motorsuz ulaşım modlarıyla desteklenmemektedir.

Şekil 10. Kuru metro istasyonu çevresi (URL-5) [Yazar tarafından düzenlenmiştir.] (a) ve Kuru metro istasyonunun ring servisleriyle desteklenmesi (b)

5.8. Park etme ve yol kullanımını düzenleyerek hareketliliği artırmak

TOD sürdürülebilir tasarım ilkeleri kapsamında özel araç kullanımını azaltmak önemli bir noktadır. Bu doğrultuda gereksiz yol ve park yerlerini azaltarak yaya, bisiklet ve toplu taşıma kullanımını teşvik etmeyi hedefler. Batıkent istasyonunun erken açılması ve bunu destekleyici şekilde karma arazi

kullanımının gerçekleşmesi özel araç kullanımını etkilese de bu yetersizdir. Günümüzde alana bakıldığında sitelerin kendi otoparkları dışındaki genel otoparklar yetersiz kalmaktadır. Bu nedenle, bireylerin yol kenarına ya da kaldırıma araçlarını park ettiği görülmektedir (Şekil 11). Bu durum, alanda bir sıkışıklık yaratmakla birlikte yayaların yaşamını zorlaştırmaktadır.

Şekil 11. Batıkent'te araçların yol kenarına park edilmesi (URL-6)

Diğer taraftan, Koru metro istasyonu çevresinde Şekil 12'de görüldüğü gibi otopark alanı bulunmasına rağmen alanda yaşayanlar özellikle son durak olması nedeniyle otopark kapasitesinin yetersiz olduğunu söylemektedir. Batıkent istasyonu ile kıyaslandığında otopark alanının bulunması nedeniyle daha başarılı olduğunu söylemek mümkündür. Fakat, Koru istasyonu çevresinde de otopark alanı yetersiz kaldığından Şekil 12'de görüldüğü üzere insanların araçlarını yol kenarına park ettiği gözlenmektedir. Yol kullanımı açısından değerlendirildiğinde iki istasyon çevresinde de motorlu taşıtların egemenliği göze çarpmaktadır. Özellikle büyükşehirlerimizde kentsel ulaşım planlaması yapılırken motorlu taşıtların dikkate alınmasından bu durum kaynaklanmaktadır. Bireylerin araçlarını yol kenarlarına park etmesi, otopark alanlarının kısıtlı olmasının özel araç kullanımını azaltmaya yetmediğini göstermektedir.

Şekil 12. Koru metro istasyonunu çevresinde bulunan otopark (a) ve Koru'da araçların yol kenarına park edilmesi (b)

6. Sonuç ve Öneriler

Gelişmiş ve gelişmekte olan birçok kentte, daha yaşanabilir alanlar oluşturmak için sürdürülebilir kentsel tasarım politikaları üretilmeye başlanmıştır. Bu politikaların ortak noktası toplu taşımanın yaygınlaştırılması, yaya ve bisiklet ulaşımının geliştirilmesi ve daha cazip hale getirilmesiyle birlikte özel araç kullanımını azaltmak ve özel araç kullanımının neden olduğu sorunların önüne geçmektir. Bu noktada toplu taşıma odaklı gelişim, ulaşımın altyapı sistemleri ve onu çevreleyen arazi kullanımının tanımlanmasıyla yeni kentleşme sürecinde öne çıkmaktadır. TOD örneklerine bakıldığında, Washington'da yer alan Rosslyn-Ballston koridoru ve Edmonton'da karma kullanım ve yoğunluk, kaliteli toplu taşıma hizmeti, açık alanlar, yürüyüş ve bisiklet olanakları, talep yönetimi açısından başarılı örnekler olduğu görülmektedir. Türkiye'de toplu taşıma odaklı gelişim boyutunda bir uygulama bulunmamasıyla birlikte ulaşım ve arazi kullanım kararlarını etkileyecek toplu taşıma sistemlerinin geliştirilmesi olarak ele alınmakta, belirli hatlar boyunca merkezi iş ve çalışma alanlarını içeren yaklaşımlar bulunmaktadır. Planlı bir gelişme örneği gösteren Ankara'da 1970'lerde Batı ve Güneybatı koridorları boyunca kontrollü bir desantralizasyon politikası benimsenmiştir. Bu doğrultuda, iki koridorda da işyerleriyle birlikte konut büyümesi planlanmış ve kent merkeziyle bağlantının koparılmaması için koridorlar boyunca iki metro hattı önerilmiştir. Karma arazi kullanımı kararları ve toplu ulaşım seçenekleri birlikte düşünülerek planlanan Batı koridoru ve Güneybatı koridorunda

bulunan sırasıyla Batıkent metro istasyonu ve Kuru metro istasyonu TOD tasarım ilkeleri çerçevesinde birbiriyle kıyaslanarak Çizelge 2'de değerlendirilmiştir.

Çizelge 2. Batıkent ve Kuru metro istasyonlarının TOD sürdürülebilir kentsel tasarım ilkeleri kapsamında karşılaştırılması

		Batıkent	Koru	
Karma kullanımlı plan yapmak	Konut, iş, hizmet, alışveriş şeklinde karma kullanım	+	-	
	Uygun fiyatlı konut yerleşimlerine yer vermek	+	-	
Kompakt bir kentle kısa yolculuklar içeren bölgeler oluşturmak	Kentsel yayılmanın azaltılması	+	-	
	Daha fazla kişiye hizmet veren kullanımların istasyonun çevresinde bulunması	+	-	
	Yaşama ve çalışma alanlarının entegrasyonu	+	-	
Yoğunluğu ve toplu ulaşım kapasitesini optimize etmek	Yoğunluğu ve toplu ulaşım kapasitesini optimize etmek	+	-	
	Koridor boyunca yoğun kentsel gelişim	+	-	
Yürümeyi teşvik eden mahalleler geliştirmek	Yaya hareketliliğine uygun tasarımlar	Metro hattını destekleyen yaya yolları	-	-
		Kesintisiz ve engelsiz yaya yolları	-	-
	Yaygın açık alanlar	+	+	
	Sokak aydınlatması	+	+	
Bisiklet gibi motorsuz ulaşım ağlarına öncelik vermek	Bisikletlerin kullanımını kolaylaştıracak tasarım	Pürüzsüz yüzeyler	-	-
		Ayrılmış bisiklet yolları	-	-
		Metro hattını destekleyen bisiklet yolları	-	-
	Bisiklet park yeri	-	+	
Yürümeyi ve bisiklet sürmeyi teşvik etmek için ağları bağlamak	Yürüme ve bisikleti teşvik etmek için ağların oluşturulması	-	-	
	Yürüme ve bisiklet mesafesinde iş, alışveriş vb. hizmetlere ulaşma	+	-	
Kaliteli toplu taşıma araçlarıyla tasarlanan kentsel gelişim alanları	Farklı ulaşım modlarının entegrasyonu	Motorlu ulaşım modları arasında entegrasyon	-	+
		Motorsuz ve motorlu ulaşım modları arasında entegrasyon	-	-
Park etme ve yol kullanımını düzenleyerek hareketliliği artırmak	Genel park yeri arzını azaltan yaklaşımlar	-	-	
	Yaya, bisiklet ve transit kullanımını destekleyen park yaklaşımları (park et & devam et...)	-	+	

İki metro istasyonu TOD tasarım ilkeleri açısından karşılaştırıldığında Batıkent metro istasyonunun Kuru metro istasyonundan daha başarılı olduğu görülmektedir. Planlanma açısından karma arazi kullanımıyla yaşama ve çalışma alanlarının bulunması ve önerilen metro hattıyla desteklenmesi bu alanda yüksek yoğunluklu gelişmeye olanak tanımıştır. Kuru metro istasyonunda yaşama ve çalışma

alanları dengesinin kurulamaması ve yapımlarına aynı zamanda başlanan hatlardan güneybatı koridorundaki hattın geç açılması bu alanda düşük yoğunluklu ve dağınık bir yerleşimle sonuçlanmıştır. Yürüme ve bisiklet kullanımını teşvik edici düzenlemeler iki istasyon çevresinde de oldukça yetersizdir.

Sonuç olarak, Ankara'da 1990'lı yıllardan başlayarak metro ve Ankaray sistemleri oluşturulmuş ve bu sistemler geliştirilmeye devam edilmektedir. Ancak, raylı sistemlerin sağladığı toplu taşıma hizmetine rağmen motorlu ulaşım modlara öncelik verecek uygulamalar geliştirilmiştir. Ulaşım politikalarında, ulaşım sadece taşıma boyutuyla ele alınmış; insan ölçeği ve yaşam kalitesi arka planda kalmıştır. Birbirinden kopuk yaşama ve çalışma alanları özel araçların ağırlıkta olduğu bir sistem geliştirilmesine yol açmıştır. TOD projeleri daha noktasal çözümler gibi gözüke de uzun vadede kentlerin gelişimini etkileyecek etkin projeler olarak değerlendirilebilir. Yurt dışı örneklerine bakıldığında, TOD olarak tasarlanan bölgelerde karma kullanım öne çıkmaktadır. Karma kullanımın olduğu yerlerde istasyonun ya da toplu taşıma durağının yürüme mesafesinde ya da bisikletle erişilebilecek mesafede olması bireyler için yaşam kalitesi yüksek çevreler oluşmasını sağlamaktadır.

Türkiye'de yapılması gerekenler ise, öncelikle kentlerde kentsel yayılmanın önüne geçebilmek amacıyla kompakt gelişimin yolları aranmalıdır. Bunun için toplu taşıma sistemi ile desteklenmeyen alanlarda yeni gelişmelere izin verilmemelidir. Konut alanları, çalışma alanları, alt merkezler, dinlenme ve eğlence alanlarının birbiriyle iç içe veya en azından toplu taşıma koridoru boyunca beraber tasarlandığı karma kullanımlı gelişme deseni düşünülmelidir. Toplu taşıma sistemini hem kendi arasında hem de motorsuz ulaşım modlarıyla daha entegre hale getirerek, arazi kullanımıyla beraber tasarlayarak ve hizmet kalitesini yükselterek bireyler toplu taşımaya çekilmelidir. TOD projeleri daha çok araştırılarak Türkiye'de uygulama yolları aranmalıdır.

Kaynaklar

- Ankara Büyükşehir Belediyesi. (2007). Ankara 2023 Master Planı Analiz Raporu, Ankara.
- Ayataç, H. (2016). Kentsel Ulaşım Planlaması ve İstanbul, İTÜ Vakfı Dergisi, 71, ss. 31-35.
- Aydemir, K.P., Akyüz, B., Yılmazsoy, B., Akdemir, Ç., Güler, S. (2018). Kentsel Ulaşımında Yaya Öncelikli Planlama/Tasarım ve Transit Odaklı Gelişimin Metropol Kentlerdeki Deneyimi, İstanbul Örneği, Kent Akademisi, 11(36), ss. 523-544.
- Babalık Sutcliffe, E. (2006). Kentsel Sorunların Çözümünde Ulaşım Politikaları; Ulaşım Sorunlarının Çözümünde Kent Planlama Politikaları. "Ankara'da Uygulanan Ulaşım Politikaları ve Kente Etkileri", ss.57-71.
- Babalık Sutcliffe, E. (2013). Urban Form and Sustainable Transport: Lessons from the Ankara Case. International Journal of Sustainable Transportation, 7(5) ss, 416-430.
- Calthorpe, P. (1993). The Next American Metropolis: Ecology, Community, and the American Dream. New York: Princeton Architectural Press.
- Çörek Öztaş, Ç. (2014). Kent İçi Ulaşım Uygulamalarında Toplu Taşıma Odaklı Gelişim (Tod) Yaklaşımı. Esenler Şehir Düşünce Merkezi Geleceğin Şehri Sempozyumu, Esenler Belediyesi, İstanbul.
- EGO (1994). Ankara 2015 Ulaşım Ana Planı-Ana Arazi Kullanımları, Ankara Büyükşehir Belediyesi, EGO Genel Müdürlüğü, Ulaşım Planlama ve Raylı Sistem Dairesi Başkanlığı, Ankara.
- FTA (Federal Transit Administration). (2018). Transit-Oriented Development Technical Assistance: Second Summary Report, <https://www.transit.dot.gov/sites/fta.dot.gov/files/docs/research-innovation/117636/fta-report-no-0124.pdf>, Erişim Tarihi:09.07.2019.
- ITDP (The Institute for Transportation and Development Policy). (2017). TOD Standard, 3rd ed. New York, <https://www.itdp.org/library/standards-and-guides/tod3-0/what-is-tod/>, Erişim tarihi; 09.07.2019.
- The City of Edmonton Sustainable Development and Transportation Services Departments. (2012). Transit Oriented Development Guidelines, https://www.edmonton.ca/residential_neighbourhoods/PDF/TOD_Guidelines_-_February_2012.pdf. Erişim tarihi: 09.07.2019.

- Weaver Research and Consulting Group (2011). Large Community Case Study: Rosslyn-Ballston Corridor, Arlington, Virginia, http://www.longislandindex.org/wp-content/uploads/2015/10/Case_Study_Rosslyn-Ballston_Corridor.pdf, Erişim tarihi: 09.07.2019.
- Zorlu, F. (2016). Traffic Assignment in Transforming Networks Case Study: Ankara, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlama Lisansüstü Programı, Yayınlanmamış Doktora tezi, Ankara.
- URL-1. <https://projects.arlingtonva.us/planning/smart-growth/rosslyn-ballston-corridor/>, Erişim tarihi: 09.07.2019.
- URL-2. <https://tr.pinterest.com/pin/191543790375795359/>, Erişim tarihi: 09.07.2019.
- URL-3. Figueira, M., (2013). Pioneering Transit Oriented Development (TOD) in Edmonton Lessons Learned for Successful TOD Development, <https://www.slideshare.net/MarceloFigueira2/tod-appi-conference-2011-evds-2012>, Erişim tarihi: 09.07.2019.
- URL-4. [http://www.bartonwillmore.co.uk/Projects/Riyadh-Transit-Oriented-Development-\(TOD\)-Strategy](http://www.bartonwillmore.co.uk/Projects/Riyadh-Transit-Oriented-Development-(TOD)-Strategy), Riyadh Transit Oriented Development (TOD) Strategy, Erişim tarihi: 09.07.2019.
- URL-5. <https://earth.google.com/web/>
- URL-6. <http://www.batikent.org/haber/yol-boyu-otopark-donemi-yeniden-basliyor>, Yol Boyu Otopark Dönemi Yeniden Bařlıyor, Erişim tarihi: 09.07.2019.

Gölbaşı İlçesinin Açık Yeşil Alan Durumu ve Bazı Yeşil Alan Standartlarına Göre Değerlendirilmesi

Melike DOĞAN^{1*}, Volkan KÜÇÜK²

ORCID 1: 0000-0002-0095-2277

ORCID 2: 0000-0002-8245-1686

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, 32262, Isparta, Türkiye.

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 32262, Isparta, Türkiye.

* e-mail: melikedoganpm@gmail.com

Öz

Açık yeşil alanlar fiziksel çevreyi oluşturan en önemli öğelerden bir tanesi olmasının yanı sıra sağlıklı, fonksiyonel, estetik çevreler yaratılmasında önemli bir rol üstlenirler. Son dönemlerdeki sanayileşme, hızla artan nüfus, çevre tahribatlarındaki artış gibi doğayı ve çevreyi olumsuz etkileyen etmenler, yeşil alanlara duyulan önemi arttırmıştır.

Bu araştırmanın amacı; Gölbaşı İlçesi'nin açık yeşil alan durumunu ortaya koymak ve alanların standartlara uygunluğunu belirlemektir. Bu amaçla çalışma kapsamında Ankara ili Gölbaşı ilçesinin mevcut açık yeşil alan varlığı nicel olarak ortaya konulmuştur. Ayrıca aktif olarak kullanılan, mahalle düzeyindeki park alanları ve okul bahçelerinin standartlara uygunluğu incelenmiş, harita ve çizelgelerle ortaya konulmuştur. Çalışma sonucunda Gölbaşı İlçesinin kişi başına düşen net yeşil alan miktarı 38,6 m²/kişi, aktif yeşil alan miktarı 11,0 m²/kişi olarak bulunmuştur. Park alanlarının, 37 mahallede yeşil alan standartlarını sağladığı, 15 mahallede standartların altında kaldığı ve 2 mahallede ise hiç park olmadığı görülmüştür. Okul bahçelerinin ise sadece 19 mahallede standartlara uygun olduğu, 7 mahallede standartların altında kaldığı ve 28 mahallede hiç okul alanı bulunmadığı belirlenmiştir. Elde edilen sonuçlar doğrultusunda ileriye dönük öneriler getirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Gölbaşı ilçesi, açık-yeşil alanlar, yeşil alan standartları.

A Research on the Open-Green Area Sufficiency of Gölbaşı County of Ankara Province

Abstract

Light green areas are one of the most important elements in the physical environment, as well as healthy, functional and aesthetic environments play an important role in the creation. The negative effects of nature and environment factors such as recent industrialization, rapidly increasing population, the increase in environmental damage, green areas have increased the importance.

The aim of this research is to reveal the open green area status of Gölbaşı district and to determine the suitability of the areas to the standards. For this purpose, the present open green area presence of Gölbaşı district of Ankara province was determined as quantitative. In addition, the appropriateness of the parks and school gardens at the neighborhood level, which is actively used, has been examined and presented with maps and charts. As a result of the study, while the net green area per capita of Gölbaşı district was 38,6 m²/person, the active green area

Atıf: Doğan, M., Küçük, V. (2019). Gölbaşı İlçesinin Açık Yeşil Alan Durumu ve Bazı Yeşil Alan Standartlarına Göre Değerlendirilmesi Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD), 4 (2), 155-171.

DOI: [10.30785/mbud.592374](https://doi.org/10.30785/mbud.592374)

was found as 11,0 m²/person. It has been observed that the park area provide green area standards in 37 neighborhoods, that they are below the standards in 15 neighborhood and that there are no park in 2 neighborhood. It has been determined that the school gardens are in compliance with the standards in only 19 neighborhood, that they are below the standards in 7 neighborhood and that there are no school areas in 28 neighborhood. In line with the results, forward-looking proposals have been made.

Keywords: Gölbaşı district, open green areas, green area standards.

1. Giriş

Bir kentin genel karakterini, mimari yapılar, açık-yeşil alanlar ve bunların birbirleriyle olan ilişkileri ve bütünlüğü tayin eder. Açık-yeşil alanlar, insan ile doğa arasındaki bozulan ilişkiyi dengelemede ve kentsel yaşam koşullarının iyileştirilmesinde önemli bir konuma sahiptir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde açık-yeşil alanların nitelik ve nicelikleri, medeniyetin ve yaşam kalitesinin bir göstergesi olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda pek çok gelişmiş ülke, insanların zihinsel ve fiziksel ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak insan yaşamı için uygun kent mekânı veya ekolojisini planlama ve oluşturma çabasına yönelmektedirler. (Gül ve Küçük, 2001)

Gölbaşı İlçesi'nin sahip olduğu sosyal, ekonomik, kültürel, ekolojik, doğal bütün özellikleri, hızla artan nüfusu, ilçeyi son dönemlerde öne çıkaran etmenler olmuştur. Ayrıca Mogan Gölü gibi oldukça büyük bir su yüzeyine ve Mogan Parkı gibi oldukça büyük bir rekreasyon alanına sahiptir. Bu özellikler ilçede bir çekim noktası oluşturmakta bu da ilçenin yeşil alan varlığının önemini arttırmaktadır.

Bu sebeple bu çalışmanın amacı; Gölbaşı İlçesi'nin yeşil alan potansiyelini ortaya koymak, sahip olduğu park alanlarının ve okul bahçelerinin yeşil alan standartlarına uygunluğunu belirlemek ve bu doğrultuda çözüm önerileri getirmektir.

1.1. Açık yeşil alan kavramı

Çetiner (1979)'a göre yeşil alanların, kentsel yerleşmeler ve kent insanları üzerinde boş zamanları değerlendirme, ruhsal ve bedensel sağlık açısından ve estetik yönlerden birçok olumlu katkıları bulunmaktadır. İnsanların, yeşil alanlara ihtiyacı, yeşil alanların psikolojik ve fiziksel faydaları, çeşitli gözlem ve araştırmalarla ortaya konmuştur (Döllük, 2005).

Aksoy (2001)'a göre toplumda yaşayan insanların yararlanmasına açık olan; parklar, çocuk oyun bahçeleri, spor alanları, dinlenme ile gezinti alanları, şehir içi ve çevresindeki korular, açık aktif yeşil alanlar olarak nitelendirilmektedir. Yapı adaları içerisinde kalan özel bahçeler, tarım alanları, meyve bahçeleri ve ticari amaçlı kuru ve fidanlık, ağaçlandırma alanları, mezarlık alanları, askeri alanlar, spor tesisleri, okul ve hastane bahçeleri, yol ve meydanlardaki güvenlik şerit ve refüjleri pasif yeşil alan kapsamındadır.

Pamay (1978)'in yaptığı sınıflandırmaya göre açık yeşil alanlar, genel alanlar ve özel alanlar şeklinde iki ana gruba ayrılmaktadır (Çulha, 2013).

a. Genel Alanlar; Kent halkına, kamuya ait alanlar olup, halkın yararlanmasına açık alanlar olarak hizmet verirler. Bu alanların bir kısmından halkın tümü, diğer kısmından da halkın bazı kesimleri yararlanabilir.

b. Özel Alanlar; Çoğunlukla halkın tümüyle yararlanamadığı özel ve tüzel kişilere ve kuruluşlara ait alanlardır. Bu alanlardan özellikle, mülk sahipleri, kurum üyeleri veya kuruluş mensupları özel surette veya belirli şartlarda yararlanabilirler.

1.2. Yeşil alan normları

Açık yeşil alan standartları her bölge için farklılık gösterebilir. Her bölgenin özellikleri birbirinden farklıdır ve bu sebeple talepleri de değişkenlik gösterebilir.

Yeşil alan standardı, kişi başına düşen yeşil alanların m² miktarı olarak, kent üstündeki yeşil doku barındıran alanların tümünün, kentin genel nüfusuna bölünmesi biçiminde ifade edilmektedir (Aksoy, 2014).

Açık yeşil alan standartlarının belirlenmesinde alanı yeşil dokusunun büyüklüğü ve nüfus belirleyici etmenlerdir.

Açık ve yeşil alan standartlarının belirlenmesinde göz önünde bulundurulacak diğer bir etmen ise kente dair özelliklerin detaylı olarak araştırılmasıdır. Kent ölçeğinde yapılan araştırmalar sonucunda kente dair mevcut durum, bu durumun gelişme eğilimleri, kentin karakterine dair elde edilen veriler kentsel standartların oluşturulmasında, açık ve yeşil alanların kentteki homojen dağılımında bir basamak görevi görmektedir. Bununla birlikte kentin ekonomik yapısı, turizm potansiyeli, yerleşmelerinin gelişmişlik düzeyi ve sanayileşme durumu gibi özellikleri, kentteki açık yeşil alan ihtiyacında ve bu alanlara yüklenen fonksiyonda değişikliğe yol açmaktadır (Özcan, 2000).

Kentsel doku içerisinde yeşil alan standartlarının belirlenmesinde dikkate alınan ilkeler genel olarak şunlardır;

Gereksinimler: İhtiyaçlar yaş, gelir, eğitim ve mesleğin getirdiği düşünce ve örgütlenme ile yaşama alanı ve hareket olanaklarına göre değişir.

Nüfus: Rekreasyon amaçlı yeşil alan miktarı ve dağılımları daha çok insan sayısı ve onların yerleşme noktalarına bağlıdır. Bu nedenle nüfus, gereksinimlerin saptanmasında da rol oynayan önemli bir etmendir. Nüfus artıp yerleşmeler büyüdükçe yeşil alan standartları düşmekte ve yoğun yerleşme yerlerinde öneri normlara erişmek oldukça güç olmaktadır.

Kentlerin karakteri: Kentin büyüklüğü, iklim özellikleri, bulunduğu konum, doğal ve kültürel özellikleri.

Kullanım yoğunluğu: Standartların oluşturulmasında düşünülmesi gereken başka bir durum ise yeşil alanların yoğunluğudur. Gezinti, eğlence, spor alanlarında yoğunlukları birbirinden farklıdır. Örneğin, bir eğlence parkı 75 -100 kişi / ha olması gerekirken, tenis 25-35 kişi / ha olması gerekmektedir. (Şahin ve Barış, 1998)

Aksoy (2001)'a göre ülkemizde yeşil alan standardı, 02.09.1999 tarihinde yayınlanan 23804 sayılı "İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkında Yönetmelik" ile kişi başına düşen yeşil alan standardı 10 m² olarak belirlenmiştir. Bu yönetmeliğe göre, 1,5 m²/kişi büyüklüğünde çocuk bahçesi, 2 m²/kişi mahalle parkı ve 2 m²/kişi spor alanı olmak üzere toplam 5,5 m²/kişi ve kent ünitesi düzeyinde ise kişi başına 3,5 m²/kişi büyüklüğünde kent parkı ve 1 m²/kişi büyüklüğünde stadyum olmak üzere toplam 4,5 m²/kişi yeşil alan öngörülmüştür.

1.3. Açık - yeşil alanların fonksiyonları

Açık yeşil alanların kent ve kentli üzerinde birçok olumlu etkisi vardır. Kent üzerinde ki baskıyı azaltırken, kentte yaşayan insanlara da dinlenmeleri, yorucu şehir şehir yaşamından bir nebze de olsa uzaklaşmaları için olanaklar sağlarlar. Açık yeşil alanların sosyal, ekolojik, ekonomik, estetik ve psikolojik birçok işlevi vardır. Rekreasyon için olanak sağlarlar, insanlara doğa ile iç içe olmaları için imkân verirler, insanların kendilerini ve birbirleri ile olan ilişkilerini geliştirmelerine yardımcı olurlar.

Pamay (1978)'a göre ise yeşil alan fonksiyonları aşağıdaki gibi sıralanabilir (Çelik, 2013):

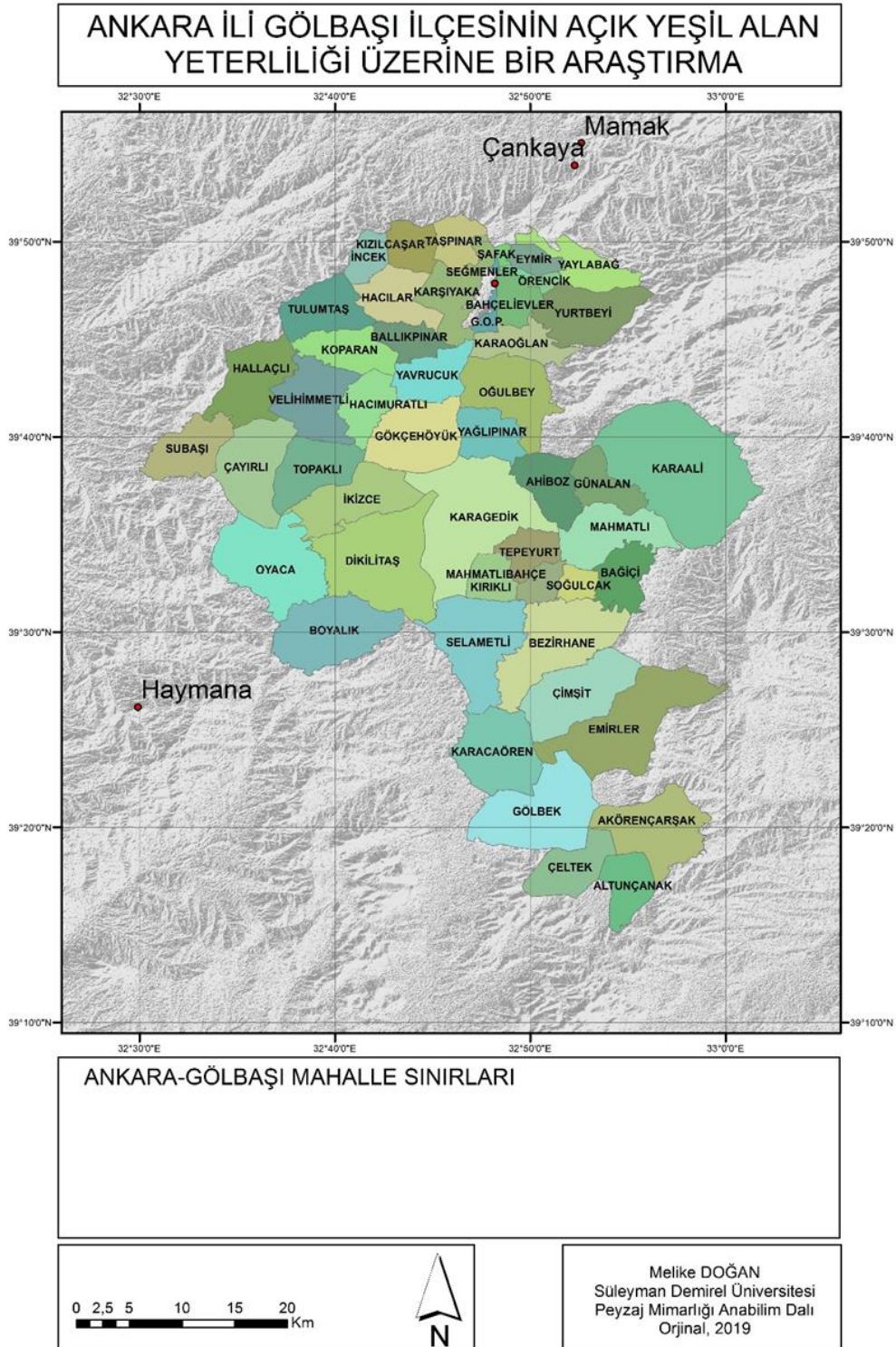
- Açık yeşil alanlar, kentin fiziksel yapısı içinde stabiliteyi sağlamaktadırlar. Kent alanları içinde oluşturulmuş fonksiyon alanları (konut, ticari, vb.) arasında tampon görevi yaparlar.
- Kentteki nüfus ve yapı yoğunluğunu sınırlamakla beraber bu yoğunluğu azaltarak, şehirlerin yağ lekeli gibi çevreye doğru genişlemesini de kontrol altında tutarlar.
- Kent içindeki yüksek yapılar ile kaybedilmiş olan insan ölçeği kavramını yeniden kentte kazandırır.
- Doğayla bağıni tamamen koparmış düzgün formlu yapıların sert karakterlerini kırarak daha yumuşak geçişlerin oluşmasını sağlarlar.
- Yeni yerleşme alanlarının oluşması için rezerv alanlar olarak görev yaparlar.
- Kentin fiziksel yapısı içinde, estetik görünüm sağlayarak şehrin kimliğini vurgularlar.
- Açık alanlar, kent içinde araç ve yayalar için; konut, ticaret, rekreasyon ve yol alanlarını ayırarak trafik güvenliğini sağlarlar.
- Yeşil kuşaklar ve perdeler gürültü ve tozu emerler.

- Şehrin mikro iklimi üzerindeki olumlu etkileriyle, insanların yaşam kalitelerini artırır.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

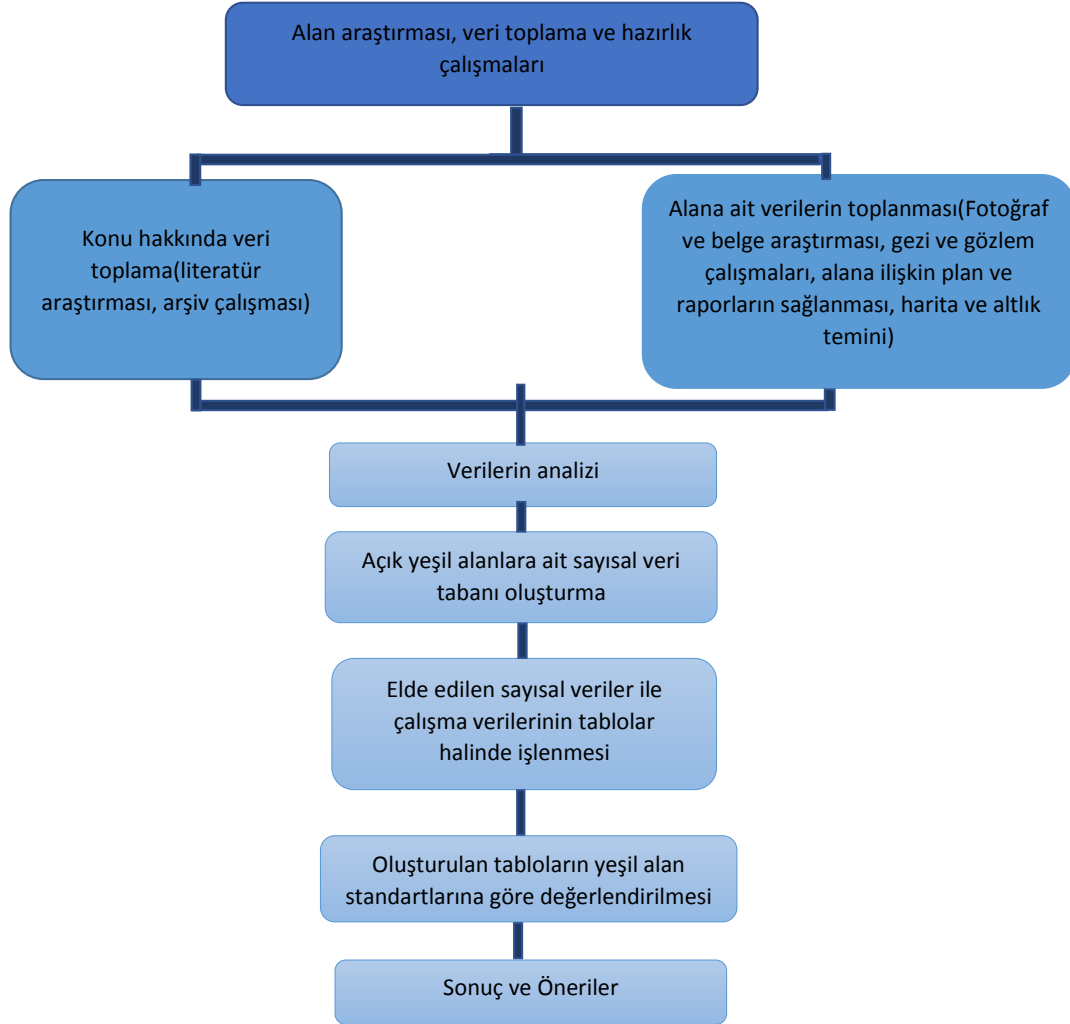
Araştırmanın ana materyalini Ankara ili Gölbaşı ilçesi oluşturmaktadır. Gölbaşı ilçesi Ankara iline bağlı merkez bir ilçedir. Gölbaşı 1965 yılında Çankaya ilçesinden ayrılarak ilçe olmuştur. Yıllar içerisinde hızlı bir gelişim gösteren Gölbaşı ilçesinin Ankara iline olan uzaklığı yaklaşık 20 km'dir. Batısında Yenimahalle, Polatlı, doğusunda Bala, kuzeyinde Çankaya, güneyinde Haymana ilçeleri bulunur. 54 mahalleye sahip Gölbaşı ilçesi 1364 kilometrekare alanıyla Ankara'nın yüz ölçümü en büyük 8. ilçesidir. Gölbaşı ilçesi mahalleleri Şekil 1'de verilmiştir.

Şekil 1. Gölbaşı İlçesi Mahalleleri

2.2. Yöntem

Araştırma kapsamında Gölbaşı ilçesi ile ilgili literatür taraması yapılmış, fotoğraf, belge ve raporların toplanmış, alanda gezi ve gözlem çalışmaları yapılmıştır. Elde edilen veriler, raporlar, planlar ve belediyeden alınan imar planından yararlanılarak ArcGIS 10.2 programından yardım alınarak sayısallaştırılmış, harita ve tablolar halinde işlenmiştir. Çalışmanın akış diyagramı Şekil 2’de verilmiştir. Kişi başına düşen yeşil alan miktarı hesabı ise alanın yeşil alanlarının miktarı ile nüfusun oranlanması ile hesaplanmıştır.

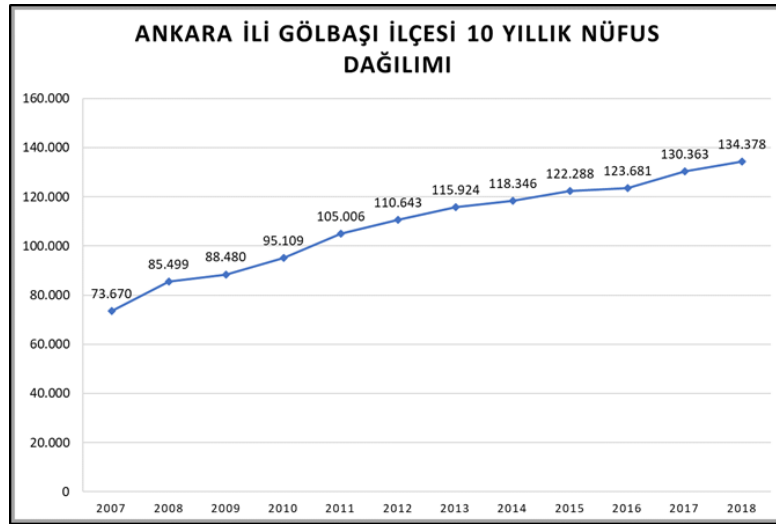

Şekil 2. Çalışma akış diyagramı

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Gölbaşı ilçesinin demografik yapısı

Nüfus Müdürlüğü ve TÜİK’den (Türkiye İstatistik Kurumu) alınan verilere göre Ankara ili Gölbaşı İlçesi 2018 yılı toplam nüfusu 134.378’dir. İlçenin 2007-2018 yılları arasındaki son 12 yıllık nüfus dalgalanması Şekil 3’te gösterilmiştir.

Şekil 3. Gölbaşı ilçesinin 12 yıllık nüfus grafiği

İlçenin 2018 yılı toplam erkek nüfusu 67.726, toplam kadın nüfusu 66.652'dir.

3.2. Gölbaşı ilçesinin 2007-2017 yılları arasında ki açık yeşil alanlarının durumu

3.2.1. 2007 yılı açık yeşil alan durumu

Gölbaşı Belediyesi 2007 Yılı Faaliyet Raporu'na göre 2007 yılı içerisinde bulunan (yol, refüj, ağaçlandırılmış alanlar, kamu hizmet bina bahçeleri, spor alanları vb.) park alanları dahil toplam açık yeşil alan miktarı 930.991 m²'dir. Kişi başına düşen net yeşil alan miktarı (park, çocuk oyun bahçesi, spor ve oyun alanı, hastane ve sağlık ocağı bahçesi, diğer kamu kurum ve tesis bahçesi, toplu konut ve lojman bahçesi, kavşak ve refüj, ağaçlandırma alanı, mezarlık, taşıt parkı, meyve bahçesi, meydan vb. tüm aktif-pasif yeşil alanlar dahil) 2007 yılında 73.670 nüfus göz önüne alınarak 12,63 m²/kişi'dir. Aktif yeşil alan durumu incelendiğinde ise toplam aktif yeşil alan miktarı 890.991 m² ve kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı 12,09 m²/kişi olarak bulunmuştur.

3.2.2. 2008 yılı açık yeşil alan durumu

Gölbaşı Belediyesi 2008 yılı Faaliyet Raporu'na göre, yıl içerisinde toplam yeşil alan miktarı 1.269.588 m²'dir (Çizelge 1). İlçenin yılı nüfusu (85.499) da dikkate alındığında kişi başına düşen net yeşil alan miktarı (park, çocuk oyun bahçesi, spor ve oyun alanı, hastane ve sağlık ocağı bahçesi, diğer kamu kurum ve tesis bahçesi, toplu konut ve lojman bahçesi, kavşak ve refüj, ağaçlandırma alanı, mezarlık, taşıt parkı, meyve bahçesi, meydan vb. tüm aktif-pasif yeşil alanlar dahil) 14,84 m²/kişi'dir. Aktif yeşil alan (parklar, oyun alanları, spor alanları, çocuk bahçeleri.) durumu incelendiğinde ise toplam aktif yeşil alan miktarının 1.051.588 m² olduğu ve kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarının ise 12,29 m²/kişi ile 2008 yılı için, Dünya standartlarında kentlerde kişi başına düşen ortalama yeşil alan miktarının (10 m²) üstüne çıktığı görülmüştür.

Çizelge 1. Gölbaşı ilçesi 2008 yılı yeşil alanları (Gölbaşı Belediye Başkanlığı, Park ve Bahçeler Genel Müdürlüğü,2008 Yıl Faaliyet Raporu'ndan faydalanılarak)

2008 YILI AÇIK YEŞİL ALAN DURUMU	YÜZÖLÇÜMÜ (m ²)
Refüjler ve Ağaçlandırma Alanları	218.000 m ²
Mevcut Park ve Yeşil Alanlar	956.411 m ²
2008 Yılı içerisinde Yapılan Park ve Yeşil Alanlar	95.177 m ²
TOPLAM	1.269.588 m²

3.2.3. 2009 yılı açık yeşil alan durumu

Gölbaşı Belediyesi 2009 yılı Faaliyet Raporu'nda net açık yeşil alan miktarının 1.526.825 m²'ye ulaştığı gözlenmiştir. 88.480 nüfusuyla kişi başına düşen net yeşil alan miktarı 2009 yılı için 17,25 m²/kişi'dir.

3.2.4. 2010 Yılı açık yeşil alan durumu

Toplamda ağaçlandırılmış yeşil alan miktarı 300.000 m²'dir. Yılsonunda ilçenin ulaştığı net açık yeşil alan miktarı 1.922.663 m²'dir. 95.109 nüfusuyla 2010 yılında kişi başına düşen ortalama yeşil alan miktarı 20,21 m²/kişi'dir. 2010 yılı içerisinde 37.171 m² yeni park alanı, 13.221 m² mesire alanı yapılmıştır.

3.2.5. 2011 Yılı açık yeşil alan durumu

Gölbaşı Belediyesi Faaliyet Raporu'na göre 2011 yılı toplam nüfusu 105.006'dır. 2011 yılı içerisinde toplamda 18.500 m² 5 yeni park alanı yapılmış, 14.550 adet ağaç, 199.800 adet çiçek dikilmiştir.

Toplamda ilçede refüj alanı, ağaçlandırma alanı, mezarlık yeşil alanları, dinlenme ve çocuk parkı-rekreasyon alanı dahil 2.264.520 m² açık yeşil alan bulunmaktadır. Bu miktarla kişi başına düşen ortalama yeşil alan miktarı 21,56 m²/kişi'dir.

3.2.6. 2012 yılı açık yeşil alan durumu

İlçenin 2012 nüfusu (110.642) göz önüne alındığında kişi başına düşen ortalama net toplam yeşil alan miktarının 22,30 m²/kişi olduğu görülmüştür. Ancak toplam açık yeşil alan miktarı 2.467. 929 m² iken, aktif yeşil alan miktarı 1.107.078 m² olarak hesaplanmıştır. Kişi başına düşen ortalama aktif yeşil alan miktarına bakıldığında ise 10,00 m²/kişi olduğu belirlenmiştir. Bu oranla Gölbaşı ilçesinin "Plan Yapımına Ait Esaslara Dair Yönetmelik" te yer alan kişi başına düşen ortalama yeşil alan miktarına (10m²/kişi) uygun olduğu görülmüştür (Çizelge 2).

Çizelge 2. 2012 Yılı Açık Yeşil Alanları (Gölbaşı Belediye Başkanlığı, Park ve Bahçeler Genel Müdürlüğü, 2012 Yılı Faaliyet Raporu'ndan faydalanılarak)

2012 YILI AÇIK YEŞİL ALAN DURUMU	YÜZÖLÇÜMÜ (m ²)
2012 Yılında Yeni Kazandırılan Ağaçlandırma Alanları	116.550
Mevcut Ağaçlandırma Alanları	500.000
2012 Yılında Yeni Yapılan Park ve Yeşil Alanlar	16.350
Mevcut Park ve Yeşil Alanlar	1.078.328
Meyve Bahçesi	35.000
Sevgi Çiçeği Yetiştirme Alanı	8.300
Belde Yeşil Alanları-Toplu Konut Bahçeleri	465.034
Refüjler	248.367
TOPLAM	2.467.929

3.2.7. 2013 Yılı açık yeşil alan durumu

2013 yılı içerisinde; 50.000 m² ağaçlandırma alanı, 52.070 m² park alanı, 68.343 m² yeni yeşil alan oluşturulmuştur. 248.367 m² refüj alanı, 616.550 m² ağaçlandırma alanı, 35.000 m² meyve bahçesi ve 8300 m² sevgi çiçeği yetiştirme alanı ve yıl içerisinde kazandırılan 170.413 m² yeni yeşil alan ile toplam yeşil alan miktarı 2.631.692 m² ye ulaşmıştır (Çizelge 3).

Çizelge 3. 2013 yılı açık yeşil alanları (Gölbaşı Belediye Başkanlığı Park ve Bahçeler Genel Müdürlüğü, 2013 Yılı Faaliyet Raporu'ndan faydalanılarak)

2013 YILI AÇIK YEŞİL ALAN DURUMU	YÜZÖLÇÜMÜ (m ²)
2013 Yılında Yeni Kazandırılan Ağaçlandırma Alanları	50.000
Mevcut Ağaçlandırma Alanları	616.550
2013 Yılında Yeni Yapılan Park ve Yeşil Alanlar	120.413
Mevcut Park ve Yeşil Alanlar	1.088.028
Meyve Bahçesi	35.000
Sevgi Çiçeği Yetiştirme Alanı	8.300
Belde Yeşil Alanları-Toplu Konut Bahçeleri	465.034
Refüjler	248.367
TOPLAM	2.631.692

2013 yılı nüfusu göz önüne alındığında kişi başına düşen ortama net yeşil alan miktarının 22,70 m²/kişi olduğu görülmüştür. Aktif açık yeşil alan miktarı ise toplam 1.107.078 m² iken kişi başına düşen miktarı 9,55 m²/kişi olarak hesaplanmıştır.

3.2.8. 2014 Yılı açık yeşil alan durumu

2014 yılı içerisinde 6550 m² yeni park alanı 4815 m² revize park alanı yapılmış ve 383.737 adet çiçek dikilmiştir. 66.550 m² ise yeni yeşil alan ilçeye kazandırılmış toplam açık yeşil alan miktarı 2.698.222 m² ye ulaşmıştır. Bu yeşil alanlar ile kişi başına düşen net açık yeşil alan miktarı yaklaşık 22,79 m²/kişi olarak hesaplanmıştır. Aktif açık yeşil alan (parklar, oyun alanları, spor alanları, çocuk bahçeleri vs) miktarına bakıldığında ise 1.113.628 m² iken kişi başına düşen açık yeşil alanın 9,40 m²/kişi olduğu görülmüştür.

3.2.9. 2015 Yılı açık yeşil alan durumu

2015 yılı toplam yeşil alan miktarı 2.724.022 m² ye ulaşmıştır. Bu alanın 500.771 m²'sini ağaçlandırma alanı, 52.563 m²'sini kamusal yeşil alanlar, 248.367 m²'sini refüj alanları, 45.000 m²'sini meyve bahçesi, 8300 m²'sini sevgi çiçeği yetiştirme alanı, 18.300 m²'sini toplu konut bahçeleri, 25.800 m²'sini yeni yapılan yeşil alanlar, geri kalanını ise park alanları, çocuk bahçeleri, oyun alanları oluşturur.

Gölbaşı ilçesinde 2015 yılı kişi başına düşen yeşil alan miktarına bakıldığında Dünya standartlarının üzerinde bir yeşil alana sahip olduğu görülmüştür. 2015 yılı nüfusu 122.288 ve toplam yeşil alan miktarı 2.724.022 m² olduğu göz önüne alınarak hesaplandığında kişi başına düşen ortalama net yeşil alan miktarı (park, çocuk oyun bahçesi, spor ve oyun alanı, hastane ve sağlık ocağı bahçesi, diğer kamu kurum ve tesis bahçesi, toplu konut ve lojman bahçesi, kavşak ve refüj, ağaçlandırma alanı, mezarlık, taşıt parkı, meyve bahçesi, meydan vb. tüm aktif-pasif yeşil alanlar dahil) 22,27 m²/kişi olarak bulunmuştur. Aktif yeşil alanlarının durumuna bakıldığında ise toplam 1.139.428 m² olduğu görülmüştür. Kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı ise 9,31 m²/kişi ile yeşil alan standardının altında kalmıştır.

3.2.10. 2016 Yılı açık yeşil alan durumu

Gölbaşı Belediyesi Faaliyet Raporu'na göre Gölbaşı ilçesi 248.367 m² refüj alanı, 616.320 m² Mogan Parkı, 592.733 m² mahallelerde bulunan yeşil alanlara sahiptir. Yıl içerisinde Gölbaşı ilçesi'ne kazandırılan 25.000 m² yeni açık yeşil alan ile 2016 yılındaki toplam açık yeşil alan miktarının 2.729.072 m² olduğu görülmüştür (Çizelge 4). 2016 nüfusuyla oranlandığında kişi başına düşen ortalama net yeşil alan miktarı (park, çocuk oyun bahçesi, spor ve oyun alanı, hastane ve sağlık ocağı bahçesi, diğer kamu kurum ve tesis bahçesi, toplu konut ve lojman bahçesi, kavşak ve refüj, ağaçlandırma alanı, mezarlık, taşıt parkı, meyve bahçesi, meydan vb.. tüm aktif-pasif yeşil alanlar dahil) 22,06 m²/kişi olarak hesaplanmıştır. (Tablolar Gölbaşı Belediye Başkanlığı, Park ve Bahçeler Genel Müdürlüğü Faaliyet Raporu'ndan faydalanılarak oluşturulmuştur.) Aktif yeşil alanlarının durumu incelendiğinde ise toplam aktif yeşil alan miktarının 1.271.338 m² olduğu, kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarının ise 10,27 m²/kişi ' ye ulaştığı görülmüştür.

Çizelge 4. Gölbaşı ilçesi 2016 Yılı Açık Yeşil Alanları (Gölbaşı Belediye Başkanlığı, Park ve Bahçeler Genel Müdürlüğü, 2016 Yılı Faaliyet Raporu'ndan faydalanılarak)

2016 YILI YEŞİL ALAN DURUMU	YÜZÖLÇÜMÜ(m ²)
Mevcut Ağaçlandırma Alanları	500.771
2016 Yılında Yeni Yapılan Park ve Yeşil Alanlar	25.000
Mevcut Park-Yeşil Alanlar	1.227.288
Refüjler	248.367
Sevgi Çiçeği Yetiştirme Alanı	8.300
Meyve Bahçesi	45.000
Mezarlık Yeşil Alanları-Kamusal Yeşil Alanlar	53.313
Belde Yeşil Alanları-Toplu Konut Bahçeleri	621.033
TOPLAM	2.729.072

3.2.11. 2017 Yılı açık yeşil alan durumu

2017 Yılı Faaliyet Raporu'na göre ağaçlandırma alanının bir önceki yıla göre 154.050 m² azaltılarak 346.721 m² olduğu görülmüştür. Yıl içerisinde toplamda 5050 m² olmak üzere 2 adet park yapılmıştır. 2017 yılında ilçeye kazandırılan açık yeşil alanların toplam miktarı ise 127.500 m²'dir. Yeni kazandırılan yeşil alanlar ile birlikte Gölbaşı ilçesi yeşil alan miktarı 3.728.382 m²'ye ulaşmıştır. (Çizelge 5) Bu yeşil

alanlar içerisinde 618.320 m² Mogan Parkı, 248.367 m² refüj alanı, 617.011 m² mezarlık rekreasyon alanı ve 592.733 m² mahalle yeşil alanları (imarda park alanı olarak ayrılmış alanlar) bulunmaktadır. Nüfus göz önüne alındığında kişi başına düşen ortalama net yeşil alan miktarının 28,60 m²/kişi olduğu hesaplanmıştır. Yeşil alan standartlarına göre değerlendirildiğinde ise toplam aktif yeşil alan (parklar, oyun alanları, çocuk bahçeleri) miktarının 1.441.624 m² olduğu, kişi başına düşen ortalama aktif yeşil alan miktarının ise 11,05 m²/kişi olduğu belirlenmiştir. 02.09.1999 tarihinde yayınlanan 23804 sayılı “İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik” te kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarının 10 m²/kişi olduğu göz önüne alınırsa bu oranla standartların üzerine çıktığı görülmüştür.

Çizelge 5. Gölbaşı ilçesi 2017 yılı açık yeşil alanları (Gölbaşı Belediye Başkanlığı, Park ve Bahçeler Genel Müdürlüğü, 2017 Yılı Faaliyet Raporu’ndan faydalanılarak)

2017 YILI YEŞİL ALAN DURUMU	YÜZÖLÇÜMÜ(m ²)
Ağaçlandırma Alanları	346.721
2017 Yılında Yapılan Park-Yeşil Alanlar	127.500
Mevcut Park-Yeşil Alanlar	1.384.011
Refüjler	248.367
Sevgi Çiçeği Yetiştirme Alanı	8.017
Meyve Bahçesi	45.000
Mezarlık Yeşil Alanları	617.011
Kamusal Alan Bahçeleri	52.563
Belde Yeşil Alanları-Toplu Konut Bahçeleri	618.757
Diğer Mühtelif Parklar-Yan Bant	280.435
TOPLAM	3.728.382

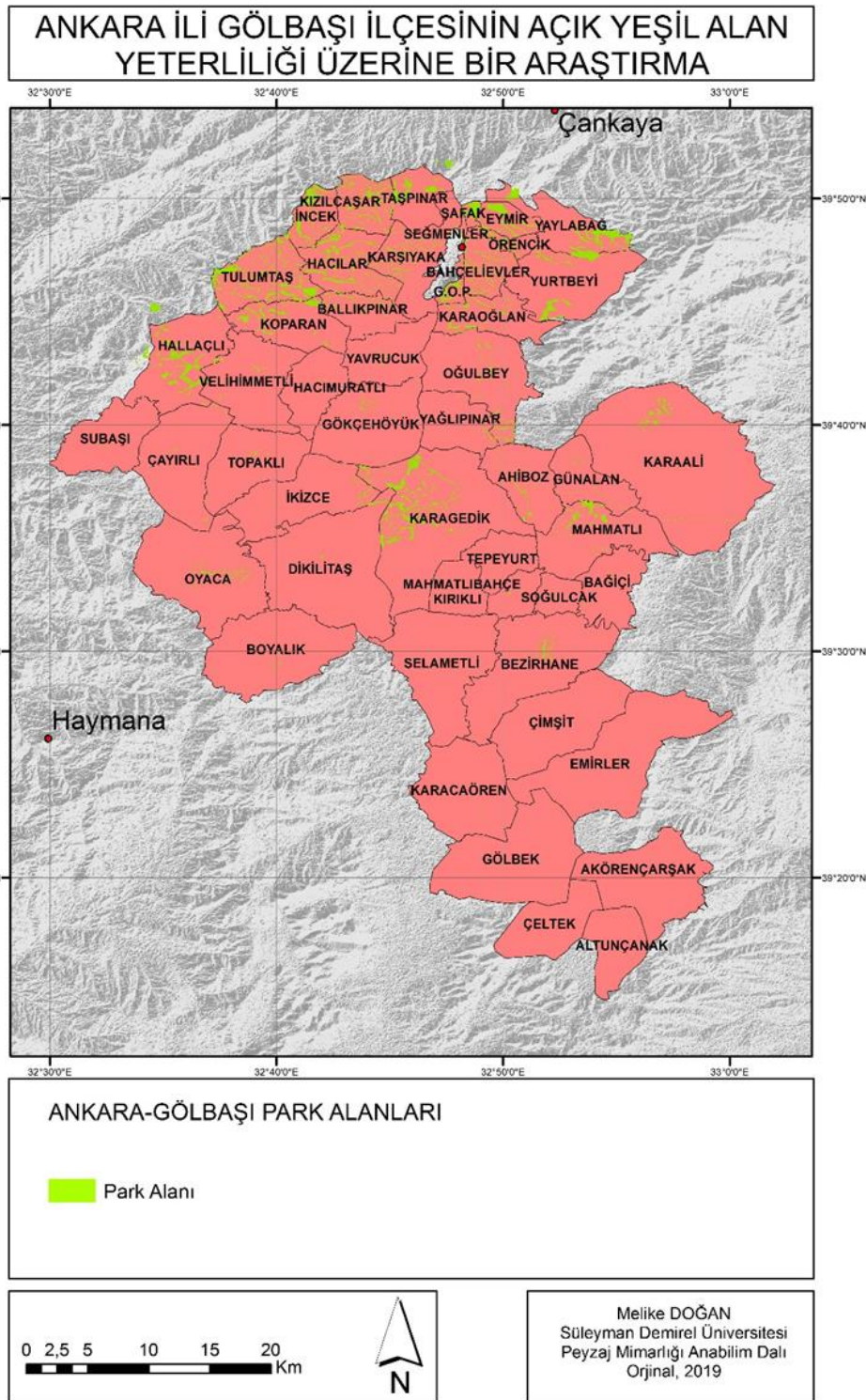
3.3. Gölbaşı ilçesinin mevcut açık yeşil alanları (2018)

Bu bölümde 2018 yılı içerisinde; toplam açık yeşil alan ve aktif yeşil alan miktarı ortaya konmuş, kişi başına düşen yeşil alan miktarı hesaplanmıştır. Ayrıca kişi başına düşen park alanı ve okul bahçesinin, yeşil alan standartları göz önüne alınarak, yeşil alan yeterliliği araştırılmıştır. Gölbaşı ilçesinin tamamında kişi başına düşen park alanı miktarı ve Gölbaşı İlçe Milli Eğitim Müdürlüğü’nden alınan verilere göre; 54 mahallede kişi başına düşen okul bahçesi yeşil alan miktarı m²/kişi hesabı ile ortaya konmuştur.

Gölbaşı ilçesinin mevcut açık yeşil alan durumu araştırıldığında; toplam net açık yeşil alan miktarının 5.185.231 m² olduğu belirlenmiştir (Çizelge 6) (Şekil 4). Bu açık yeşil alan miktarının dağılımı incelendiğinde; 52.563 m² kamusal alanlara (kamu hizmet binaları, camiler, muhtarlıklar) ait yeşil alana, 248.367 m² refüj yeşil alanına, 617.011 m² mezarlık alanına, 370,921 m² ağaçlandırma alanına, 45.000 m² meyve bahçesi alanına, 110.982 m² Sevgi Çiçeği yetiştirme alanına, 868.660 m² belde yeşil alanlarına-muhtelif parklara ve 28.824 m² belediye bünyesine bağlı toplu konut bahçesine sahip olduğu görülmüştür. Ayrıca ilçede 1.401.711 m² de park yeşil alanı bulunmaktadır. Bu açık yeşil alanın ise 618.320 m²’sini Mogan Parkı oluşturmaktadır(Gölbaşı Belediyesi Park ve Bahçeler Genel Müdürlüğü 2018 Yılı Faaliyet Raporu).

Çizelge 6. Gölbaşı ilçesinin 2018 Yılı Mevcut Açık Yeşil Alanları (Gölbaşı Belediye Başkanlığı, Park ve Bahçeler Genel Müdürlüğü, 2018 Yılı Faaliyet Raporu’ndan faydalanılarak)

2018 YILI AÇIK YEŞİL ALAN DURUMU (AKTİF-PASİF)	YÜZÖLÇÜMÜ (m ²)
Ağaçlandırma Alanı	370.921
Kurumsal Alanlara Ait Yeşil Alanlar	52.563
Refüj Alanları	248.367
Mezarlık Alanı	617.011
Meyve Bahçesi	45.000
Sevgi Çiçeği Yetiştirme Alanı	110.982
Belde Yeşil Alanları	868.660
Toplu Konut Bahçesi	28.824
Park Alanları-Spor Alanları-Oyun Bahçeleri	1.401.711
Eğitim Kurumları Bahçeleri (İlk Öğretim - Orta Öğretim - Lise)	260.992
Üniversite Kampüs Alanları	1.183.000
TOPLAM	5.185.231

Şekil 4. Gölbaşı ilçesi açık yeşil alanları (Orijinal, 2019)

3.4. Park alanları ve okul bahçelerinin yeşil alan standartlarına göre değerlendirilmesi

02.09.1999 tarihli ve 23804 sayılı “İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelikte Değişiklik Yapılması Hakkındaki Yönetmelik” ile kişi başın düşen aktif açık yeşil alan standardı $7\text{m}^2/\text{kişi}$ 'den $10\text{m}^2/\text{kişi}$ 'ye çıkartılmıştır. Bu standart ile okul bahçeleri $1,5\text{m}^2/\text{kişi}$ ve mahalle ünitesi düzeyinde park alanı kişi başına $2\text{m}^2/\text{kişi}$ olarak belirlenmiştir.

3.4.1. Gölbaşı ilçesindeki okul bahçelerinin mevcut durumu ve standartlara uygunluğu

134.378 nüfuslu Gölbaşı ilçesi 54 mahallede MEB'e bağlı anaokulu, ilkökulu, ortaokul ve lise düzeyinde toplamda 53 okula ev sahipliği yapmaktadır. Ankara Valiliği Milli Eğitim Müdürlüğü'nden alınan verilere göre her mahallede anaokulu, ilköğretim, ortaöğretim ve lise eğitimi veren okul bulunmamaktadır. 54

mahalle içerisinde Şafak Mahallesi, Karagedik Aydın Mahallesi, Gaziosmanpaşa Mahallesi, Eymir Mahallesi, Karşıyaka Mahallesi, Akarsu Mahallesi, Seğmenler Mahallesi ve İncek Mahallesi dışında lise eğitimi veren mahalle bulunmamaktadır. Ayrıca ilçede 5 adet ilköğretim düzeyinde eğitim veren “Birleştirilmiş Köy Okulu” bulunmaktadır. Bunlar; Ahiboz Mahallesi-Ahiboz İlkokulu (4.835 m²), Hacı Hasan Mahallesi- Hacı Hasan İlkokulu (2.500 m²), Topaklı Mahallesi-Topaklı İlkokulu (2.780 m²), Yurtbeyi Mahallesi-Yurtbeyi İlkokulu (3.508 m²), Karaali Mahallesi-Karaali İlkokulu (12.200 m²)’dur.

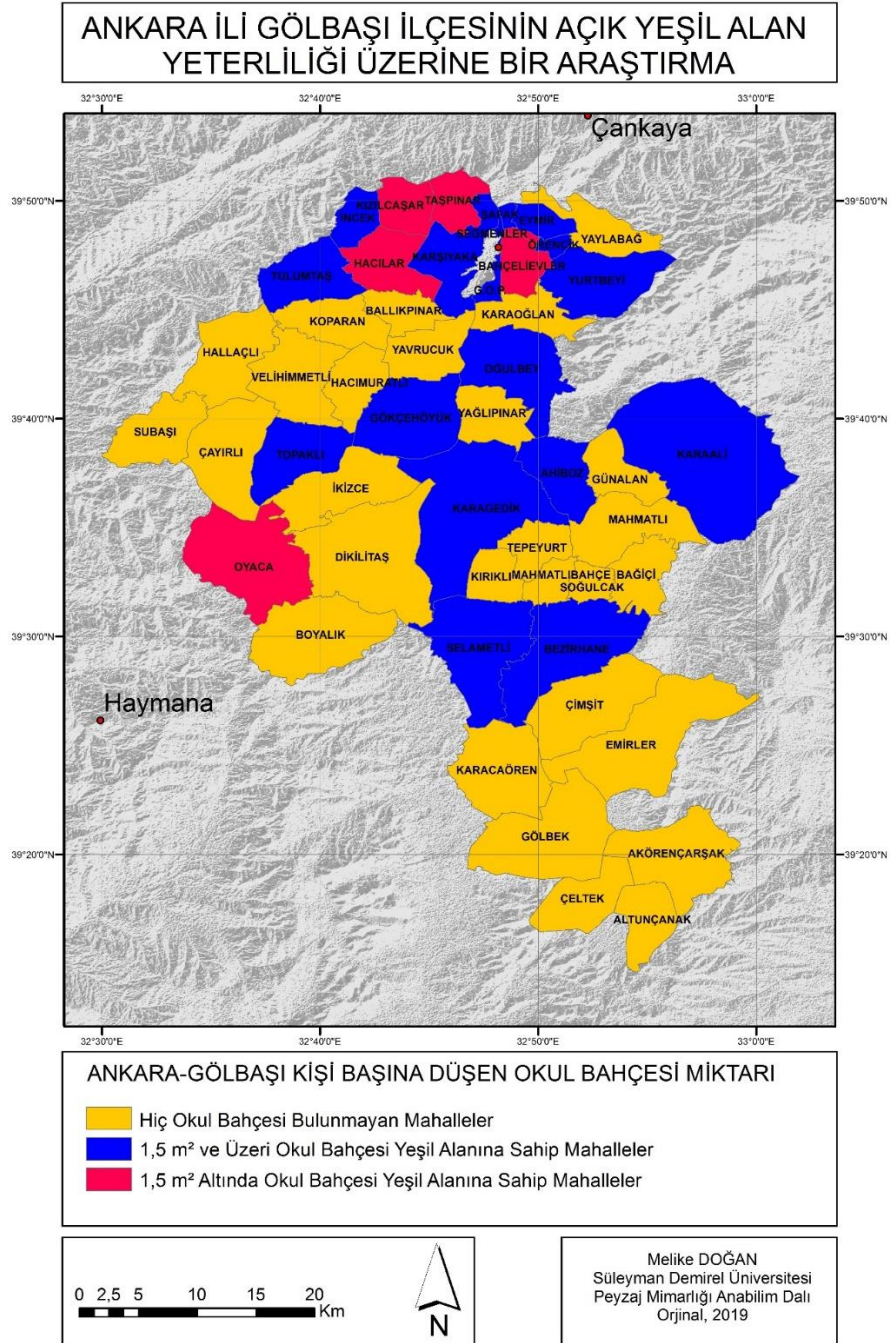
54 mahallede ayrı ayrı toplam okul bahçesi alanına bakılarak, kişi başına düşen ortalama okul bahçesi alanı hesaplanmıştır. 19 mahalle (Ahiboz Mahallesi, Bezirhane Mahallesi, Eymir Mahallesi, Gaziosmanpaşa Mahallesi, Gökçeşhük Mahallesi, Hacıhasan Mahallesi, İncek Mahallesi, Karaali Merkez-Karaali Yazlık Mahalleleri, Karagedik Aydın-Karagedik Ercan Mahalleleri, Karşıyaka Mahallesi, Oğulbey Mahallesi, Örencik Mahallesi, Selametli Şehit Emrah Mahallesi, Topaklı Mahallesi, Tulumtaş Mahallesi, Şafak Mahallesi, Yurtbeyi Mahallesi) yeşil alan standartlarına uygun iken, 7 mahalle (Bahçelievler Mahallesi, Hacılar Mahallesi, Kızılcaşar Mahallesi, Oyaca Akarsu-Oyaca Yeşilçam Mahalleleri, Seğmenler Mahallesi, Taşpınar Mahallesi) yeşil alan standartlarına uymamaktadır ve 28 mahallede ise hiç okul bulunmamaktadır (Çizelge 7) (Şekil 5).

Çizelge 7. Gölbaşı ilçesi okul bahçelerinin mevcut durumu

	Mahalle	Nüfus	Okul Bahçesi Toplam Alanı (m ²)	Kişi Başına Düşen Okul Bahçesi Alanı (m ² /kişi)
1	Ahiboz Mahallesi	275	4.835	17,58
2	Akörençarşak Mahallesi	340	-	-
3	Altunçanak Mahallesi	73	-	-
4	Bağıcı Mahallesi	528	-	-
5	Bahçelievler Mahallesi	22.549	12.586	0,55
6	Ballıkpınar Mahallesi	982	-	-
7	Bezirhane Mahallesi	689	7.850	11,39
8	Boyalık Mahallesi	421	-	-
9	Çayırılı Mahallesi	221	-	-
10	Çeltek Mahallesi	120	-	-
11	Çimşit Mahallesi	337	-	-
12	Dikilitaş Mahallesi	755	-	-
13	Emirler Mahallesi	1.210	-	-
14	Eymir Mahallesi	25.437	55.959	2,19
15	Gaziosmanpaşa Mahallesi	7.709	12.090	1,56
16	Gökçeşhük Mahallesi	963	7.250	7,52
17	Gölbek Mahallesi	244	-	-
18	Günalan Mahallesi	195	-	-
19	Hacıhasan Mahallesi	554	2.500	4,51
20	Hacılar Mahallesi	2.379	535	0,22
21	Hacımuratlı Mahallesi	308	-	-
22	Halaçlı Mahallesi	351	-	-
23	İkizce Mahallesi	337	-	-
24	İncek Mahallesi	4.605	12.899	2,80
25	Karaali Merkez Mahallesi	410	12.200	16,64
26	Karaali Yazlık Mahallesi	323		
27	Karacaören Mahallesi	456	-	-
28	Karagedik Aydın Mahallesi	1.280		10,98
29	Karagedik Ercan Mahallesi	1.128	26.460	
30	Karaoğlan Mahallesi	685	-	-
31	Karşıyaka Mahallesi	12.049	33.206	2,75
32	Kırıklı Mahallesi	115	-	-
33	Kızılcaşar Mahallesi	4.292	4.000	0,93
34	Koparan Mahallesi	385	-	-
35	Mahmatlı Mahallesi	355	-	-
36	Mahmatlıbahçe Mahallesi	120	-	-
37	Oğulbey Mahallesi	1.547	3.000	1,93
38	Oyaca Akarsu Mahallesi	926	2.000	1,14
39	Oyaca Yeşilçam Mahallesi	826		

40	Örencik Mahallesi	1.078	12.254	11,36
41	Seğmenler Mahallesi	18.085	15.500	0,85
42	Selametli Ş.E. Mahallesi	918	3.100	3,37
43	Soğulcak Mahallesi	174	-	-
44	Subaşı Mahallesi	265	-	-
45	Şafak Mahallesi	9.953	15.920	1,59
46	Taşpınar Mahallesi	1.946	1.000	0,51
47	Tepeyurt Mahallesi	237	-	-
48	Topaklı Mahallesi	564	2.780	4,92
49	Tulumtaş Mahallesi	1.803	9.560	5,30
50	Velihimmetli Mahallesi	771	-	-
51	Yağlıpınar Mahallesi	337	-	-
52	Yavrucuk Mahallesi	385	-	-
53	Yaylabag Mahallesi	452	-	-
54	Yurtbeyi Mahallesi	931	3.508	3,76

Not: **Koyu** yazılan değerler okul bahçesi açısından yetersizdir. '-' işareti bulunan mahallelerde okul bahçesi yoktur.

Şekil 5. Gölbaşı ilçesinin okul bahçelerinin standartlara uygunluğu (Orijinal, 2019)

3.4.2. Gölbaşı ilçesindeki parkların mevcut durumu ve standartlara uygunluğu

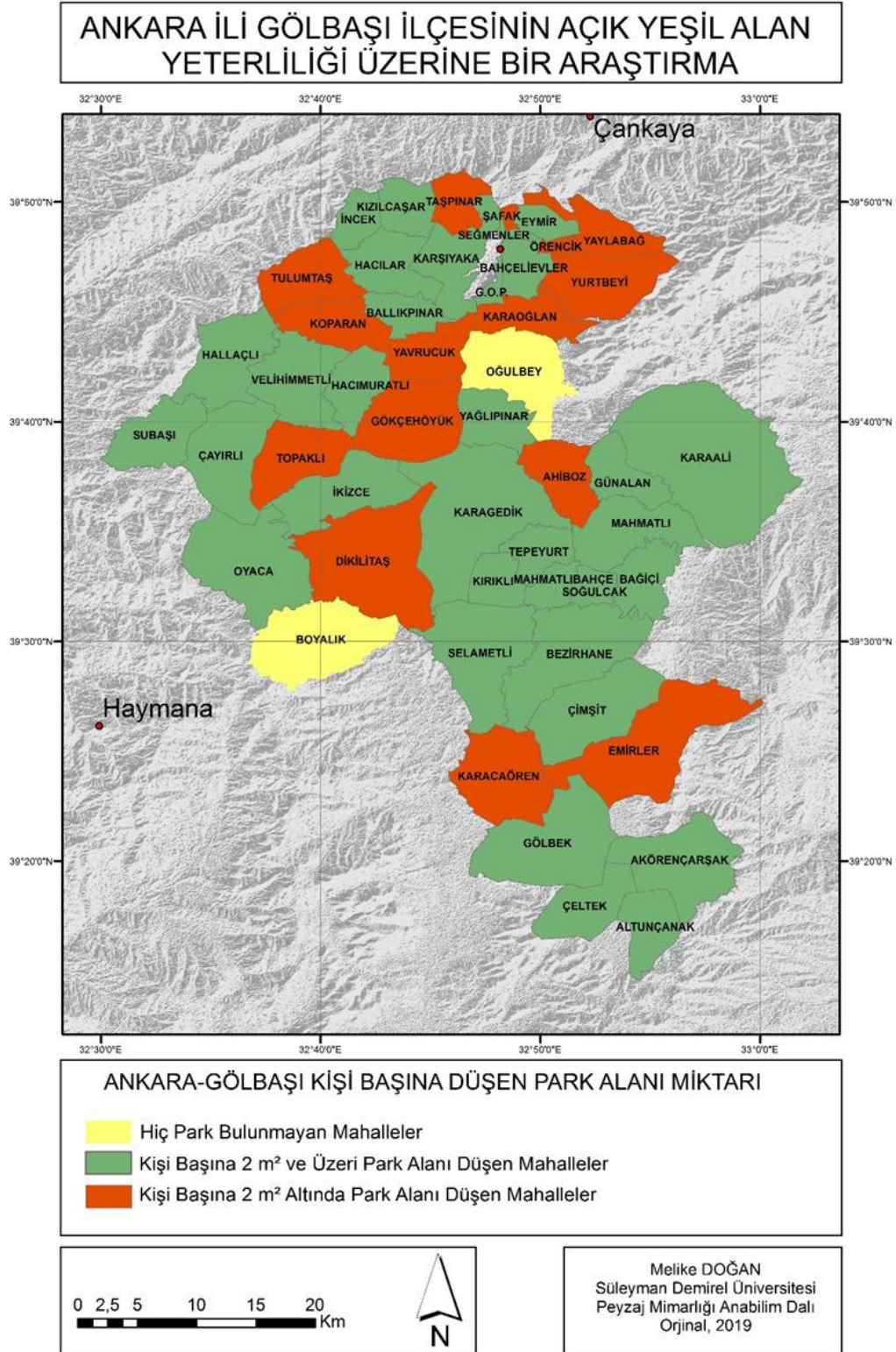
Gölbaşı ilçesinde 2018 yılı için toplamda kişi başına düşen net açık yeşil alan miktarının 27,84 m²/kişi ve aktif yeşil alan miktarı ile standartların üzerinde olduğu belirlenirken kişi başına düşen park alanı miktarı her mahalle için yeşil alan standartları göz önüne alınarak hesaplanmıştır. Boyalık Mahallesi ve Oğulbey mahalleleri haricindeki 52 mahallede park bulunmaktadır. 37 mahallede kişi başına düşen park alanı miktarı yeşil alan standartlarına uygun iken, 15 mahallede (Ahiboz Mahallesi, Dikilitaş Mahallesi, Emirler Mahallesi, Gökçehüyük Mahallesi, Karacaören Mahallesi, Karaoğlan Mahallesi, Koparan Mahallesi, Şafak Mahallesi, Taşpınar Mahallesi, Topaklı Mahallesi, Tulumtaş Mahallesi, Yavrucuk Mahallesi, Yaylabağ Mahallesi, Yurtbeyi Mahallesi) uygun değildir (Çizelge 8) (Şekil 6).

Çizelge 8. Gölbaşı ilçesi park alanlarının mevcut durumu

	Mahalle	Nüfus	Park Alanları Toplamı (m ²)	Kişi Başına Düşen Park Alanı (m ² /kişi)
1	Ahiboz Mahallesi	275	500	1,81
2	Akörençarşak Mahallesi	340	1.500	4,41
3	Altunçanak Mahallesi	73	1.100	15,07
4	Bağıcı Mahallesi	528	1.100	2,08
5	Bahçelievler Mahallesi	22.549	112.508	4,99
6	Ballıkpınar Mahallesi	982	14.872	15,14
7	Bezirhane Mahallesi	689	10.261	14,89
8	Boyalık Mahallesi	421	-	-
9	Çayırli Mahallesi	221	1.000	4,52
10	Çeltek Mahallesi	120	1.350	11,25
11	Çimşit Mahallesi	337	750	2,22
12	Dikilitaş Mahallesi	755	900	1,19
13	Emirler Mahallesi	1.210	1.150	0,95
14	Eymir Mahallesi	25.437	250.972	9,87
15	Gaziosmanpaşa Mahallesi	7.709	31.475	4,08
16	Gökçehüyük Mahallesi	963	400	0,41
17	Gölbek Mahallesi	244	1.000	4,09
18	Günalan Mahallesi	195	1.000	5,12
19	Hacıhasan Mahallesi	554	1.550	2,79
20	Hacılar Mahallesi	2.379	12.550	5,27
21	Hacımuratlı Mahallesi	308	800	2,59
22	Halaçlı Mahallesi	351	760	2,16
23	İkizce Mahallesi	337	800	2,37
24	İncek Mahallesi	4.605	24.600	5,34
25	Karaali Merkez Mahallesi	410	19.957	27,22
26	Karaali Yazlık Mahallesi	323		
27	Karacaören Mahallesi	456	700	1,53
28	Karagedik Aydın Mahallesi	1.280	6.933	2,88
29	Karagedik Ercan Mahallesi	1.128		
30	Karaoğlan Mahallesi	685	700	1,02
31	Karşıyaka Mahallesi	12.049	65.678	5,45
32	Kırıklı Mahallesi	115	1.300	11,30
33	Kızılcaşar Mahallesi	4.292	10.666	2,48
34	Koparan Mahallesi	385	750	1,95
35	Mahmatlı Mahallesi	120	1.600	13,33
36	Mahmatlıbahçe Mahallesi	355	850	2,39
37	Oğulbey Mahallesi	1.547	-	-
38	Oyaca Akarsu Mahallesi	926	10.296	5,88
39	Oyaca Yeşilçam Mahallesi	826		
40	Örencik Mahallesi	1.078	1.800	1,67
41	Seğmenler Mahallesi	18.085	50.567	2,79
42	Selametli Şehit Emrah Mahallesi	918	7.725	8,41
43	Soğulcak Mahallesi	174	700	4,02
44	Subaşı Mahallesi	265	700	2,64
45	Şafak Mahallesi	9.953	13.533	1,39
46	Taşpınar Mahallesi	1.946	2.705	1,39
47	Tepeyurt Mahallesi	237	1.150	4,85

48	Topaklı Mahallesi	564	700	1,24
49	Tulumtaş Mahallesi	1.803	2.888	1,60
50	Velihişmetli Mahallesi	771	6.700	8,69
51	Yağlıpınar Mahallesi	337	800	2,37
52	Yavrucuk Mahallesi	385	700	1,81
53	Yaylabağ Mahallesi	452	820	1,81
54	Yurtbeyi Mahallesi	931	1.250	1,34

Not: **Koyu** yazılan değerler park alanı açısından yetersizdir. '-' işareti bulunan mahallelerde park yoktur.

Şekil 6. Gölbaşı ilçesinin park alanlarının standartlara uygunluğu (Orjinal, 2019)

4. Sonuç ve Öneriler

Kentlerin yoğun kullanımı, çarpık kentleşmenin getirdiği sorunlar, hızlı nüfus artışı gibi olumsuzlukların son yıllarda açık yeşil alanlara duyulan gereksinimi ve ilgiyi arttırdığı görülmüştür. Açık-yeşil alanların, ihtiyaçlara cevap verebilir nitelikte ve nicelikte olması ve yüksek yaşam kalitesi sunması önem arz etmektedir. Bu sebeple ekonomik ve ekolojik olarak birçok işleve sahip yeşil alanlar belirli standartlara göre planlanmalıdır. Bu standartlar ise imar mevzuatında yer almaktadır.

Bu çalışmada imar mevzuatı dikkate alınarak Ankara ili Gölbaşı ilçesi açık-yeşil alanlarının sahip oldukları niceliksel değerlerin ve belirli standartlara uygunluklarının değerlendirilmesi için çalışılmıştır.

Bu değerlendirmelerden önce alanın doğal ve kültürel özellikleri ortaya konulmuştur. Bu özelliklerin kentleşme ve nüfus üzerinde kısmen etkisi olduğu söylenebilmektedir.

Yapılan yeşil alan envanteri ve incelenen raporlar ile Gölbaşı ilçesinin sahip olduğu net açık yeşil alan miktarı ve aktif yeşil alan miktarı belirlenmiştir. İlçenin sahip olduğu net açık yeşil alanlar; mezarlıklar, refüjler, meyve bahçeleri, ağaçlandırma alanları, imarda yeşil alan olarak ayrılmış alanlar, kamusal yeşil alanlar, parklar, oyun bahçeleri, spor alanları ve konut bahçeleri olarak sınıflandırılmışlardır. Kişi başına düşen net yeşil alan miktarı ve aktif yeşil miktarı hesaplandığında çalışma alanının sahip olduğu yeşil alanların büyük çoğunluğunu park alanlarının oluşturduğu görülmüştür.

Gölbaşı ilçesinin açık-yeşil alan durumunun son 12 yıllık değerlendirilmesi yapılmış ve son olarak güncel net açık yeşil alan miktarı, aktif yeşil alan miktarı, kişi başına düşen net ve aktif ortalama yeşil alan miktarları belirlenmiş ve kişi başına düşen okul bahçesi alanı ile park alanı Gölbaşı ilçesinin 54 mahallesi baz alınarak ortaya konmuştur.

Değerlendirmesi yapılacak yeşil alanların toplamının nüfusa oranlanması ile yeterlilik değerlendirmesi yapılmış, kişi başına düşen ortalama miktar belirlenmiştir. Bu değerlendirmeler yapılırken güncel imar mevzuatında yer alan yeşil alan standartları göz önüne alınmıştır.

Yeşil alanların, fonksiyonları ya da büyüklükleri farklı olsa da değerlendirildikleri standartlar, imar kanunlarıyla belirlendiği için değişiklik göstermemektedir. Ülkemizde 23804 sayılı "İmar Planı Yapılması ve Değişikliklerine Ait Esaslara Dair Yönetmelik" ile 02.09.1999 tarihinde kişi başına düşen aktif yeşil alan miktarı 10 m²/kişi olarak belirlenmiştir. Değerlendirmeler bu standarda göre yapılmıştır.

Güncel net açık yeşil alanları ve aktif açık yeşil alanlarının durumuna bakıldığında, 2 durum içinde sırasıyla 38,6 m²/kişi ve 11,0 m²/kişi ile standartların üzerinde oldukları görülürken; toplam yeşil alan miktarı 5.185.231 m²'dir.

Standartların üzerinde yeşil alan miktarına sahip olmasına karşın bu yeşil alanların ilçe içerisindeki dağılımı incelendiğinde; Gölbaşı ilçesinin 54 mahallesinin % 68 inde park alanları yeşil alan standartlarına uygun iken, % 28 inde standartların altında kaldığı ve % 4 lük kısımda ise hiç park olmadığı görülmüştür.

Nüfusun son 10 yıl içerisindeki değişimi göz önüne alındığında her yıl ortalama 5000 kişi artışı gözlenmiştir. Nüfustaki bu artışın sürekliliğine bakılarak park alanlarının, rekreasyon alanlarının, dinlenme ve spor alanlarının, açık yeşil alanların da devamlılığının zorunlu olması gerektiği söylenebilmektedir. Artan nüfusla birlikte bu alanlara duyulan ihtiyacın da arttığı, standartlarla ortaya çıkmıştır. Açık yeşil alanların nüfusa oranları artırılması, geliştirilmesi ve iyileştirilmesi gerektiği söylenirken bu alanların dağılımındaki farklılıklarında göz önüne alınması gerekmektedir.

Okul bahçesi alanına bakıldığında Gölbaşı ilçesinin % 52'sinde hiç okul olmadığı, % 35'lük kısmında standartlara uygun (1,5 m²/kişi ve üzeri) okul alanı bulunduğu ve kalan % 13'lik alanın ise standartların altında kaldığı görülmüştür.

Çalışma alanının açık yeşil alanlarının ve bunların dağılımlarının irdelenmesinin yanı sıra ilçe belediyesinden alınan imar planı da detaylı olarak incelenmiştir. İmar planına bakıldığında mevcut yeşil alanların dışında park alanı olarak ayrılmış ancak hiçbir düzenleme yapılmamış alanların miktarının da oldukça fazla olduğu görülmüştür. Gölbaşı ilçesinde park alanı standartlarına uymayan % 32'lik kısım düşünüldüğünde imar planlarının takibinin düzenli bir şekilde yapılması ve standartlar göz önüne

alınarak planlama ve uygulamalar getirilmesi, yeşil alanlar olarak ayrılan alanların uygulamaya dönüştürülmesi gerektiği öngörülmüştür.

İmarda ayrılan yeşil alanların düzenlenmesi ve uygulanması tamamlandığında ilçenin aktif yeşil alan varlığına önemli ölçüde katkıda bulunacağı, yeni, kullanışlı, fonksiyonel rekreasyon alanları sağlayacağı ve yeşil alanların farklılığı azaltacağı düşünülmektedir.

Resmi kurumlara ait yeşil alanlar, kültür merkezlerinin bahçeleri gibi alanlar, ilçede halkın kullandığı, değerlendirdiği önemli alanlardır ve ilçede önemli bir alanı kapsamaktadırlar. Park alanının kişi başına düşen miktarının çok düşük olduğu kimi mahallelerde, kültür merkezi bahçesinin park alanından fazla olduğu görülmüştür. Bütün bunlar dikkate alındığında, güzel bir şekilde düzenliklerinde açık yeşil alanlara önemli katkılar sağlayacakları düşünülmektedir.

Eğitim kurumu alanlarının ise ilçede ilköğretim, orta öğretim ve lise bahçeleri olmak üzere toplam 260.992 m² alan ve üniversite kampüs alanları olmak üzere 1.183.000 m² alan ile ilçede oldukça önemli bir alanı kapladığı görülmüştür. Genç- çocuk nüfusun kullandığı bu alanların ihtiyaca cevap verebilir, her türlü olanağı sağlayan alanlar olarak planlanması ve düzenlenmesi, kentin açık yeşil alanlarına önemli katkılarda bulunacaktır. Spor alanı, oyun alanı, rekreasyon alanı, dinlenme ve eğlence alanları gibi birçok aktivite için uygun alanı sağlaması gereken eğitim kurumları bahçeleri Gölbaşı ilçesi için dağılım ve yeterlilik bakımından yetersizdir. Ayrıca ilçede bulunan okul bahçelerinde sert zemin ağırlıkta olması da bu alanların fonksiyonlarından faydalanmayı kısıtlayan etmenlerdir. Araştırma alanında ki eğitim kurumu bahçelerinin dağılımında ki eşitsizliğin giderilmesi ve yeşil dokusunun artırılması için yapılacak çalışmalar ile ilçe yeşil alanlarına önemli katkılar sağlanabileceği düşünülmektedir. Ayrıca kullanıcılarda yeşil alanların varlığının önemi, işlevleri ve faydaları hakkında gerekli bilinç oluşturulmalı ve bunun sağlanması için okul bahçelerinde özellikle yeşil alan dokusu ayrılmasının faydalı olabileceği düşünülmektedir. Üniversite kampüs alanları; 54 mahalleli Gölbaşı ilçesinde, Bahçelievler Mahallesi'nde Ankara ve Gazi Üniversitesi ile Kızılcaşar Mahallesi'nde Atılım ve Ufuk Üniversitesi olarak 2 mahalleye yayılmıştır ve ilçe için önemli miktarda dış mekân kampüs alanı ve bahçe alanına sahiplerdir. Bu alanların da hem fonksiyonel hem estetik birçok amaca hizmet eder ve ihtiyaçlara cevap verebilir biçimde tasarlanmış olması ilçe için ve bu alanları kullanan genç nüfus için önem arz etmektedir. Öğrencilerin veya eğitimcilerin günlerinin büyük çoğunluğunu bu alanlarda geçirdiği düşünülerek planlanmaları ve tasarlanmalarının ise faydalanmayı ve memnuniyeti artıracığı düşünülmektedir.

İlçede toplam 370.921 m² ağaçlandırma alanı bulunmaktadır. Ağaçlandırma alanları aktif yeşil alan olmamakla birlikte ilçe için önemli bir yeşil alanı oluşturmaktadırlar. Ancak yalnızca 14 alanda ağaçlandırma alanı bulunmakta ve homojen dağılım söz konusu olmamaktadır. Bu alanların korunması ve artırılması için çalışmalar yapılmalıdır.

Araştırma alanında ayrıca 248.367 m² refüj yeşil alanı bulunmaktadır. Refüj yeşil alanları pasif yeşil alan olmalarına rağmen, yayalar için ve trafiği yönlendiren, ilçe giriş çıkışlarını üçgen veya yuvarlak büyük yeşil akslarla düzenleyen önemli alanlardır. Bu sebeple yapılacak düzenlemelerle refüj alanlarının varlığı artırılmalıdır.

Tüm değerlendirmelere sonucunda Gölbaşı ilçesi yeşil alanlarının standartların üzerinde olduğu ancak bu yeşil alanların dağılımında ki eşitsizliğin giderilmesi için; ilçenin gelecekte ki nüfus planlaması da dikkate alınarak, yeşil alanların büyüme hızının nüfusa paralel olarak gelişim gösterdiği bir planlama yapılması gerektiği, ancak böylelikle yeşil alanların ilçe içerisinde homojen dağılım gösterdiği sağlıklı çevrelerin oluşumunun mümkün olduğu düşünülmektedir.

Kaynaklar

- Aksoy, Y. (2001). İstanbul Kenti Yeşil Alan Durumunun İrdelenmesi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 233s, İstanbul.
- Aksoy, Y. (2014). Türkiye'de Yeşil Alanlarla İlgili Yasal Düzenlemeler, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Fen Bilimleri Dergisi, 26(2), 1-20.
- Çelik, G. (2013). Manavgat Merkez İlçesi Yeşil Alanlarının İrdelenmesi. Bahçeşehir Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 178s., İstanbul.

- Çulha, K. (2013). Kırklareli Kent Merkezi Açık Yeşil Alanlarının Nitelik ve Nicelik Açısından İrdelenmesi. Trakya Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 143s., Edirne.
- Döllük, G. (2005). Yayaştırılmış Sokakların Kent Peyzajına Katkısı. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 287s., İstanbul.
- Gölbashi Belediye Başkanlığı, Park ve Bahçeler Genel Müdürlüğü, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018 Yılı Faaliyet Raporları
- Gül, A., Küçük, V. (2001). Kentsel Açık-Yeşil Alanlar ve Isparta Kenti Örneğinde İrdelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Orman Fakültesi Dergisi, A(2), 27-48.
- Özcan, K. (2000). Kırklareli Kenti Mevcut Alan Kullanım Kararları ve Açık- Yeşil Alan Verileri Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Özdindar, A. (2015). Çorum Kent Merkezindeki Yeşil Alanların Nicelik ve Nitelik Açısından Değerlendirilmesi. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Pamay, B. (1978). Kentsel Peyzaj Planlaması, İstanbul Üniversitesi, Orman Fakültesi Yayını. İstanbul
- Şahin, Ş., Barış, M.E. (1998). Kentsel Doku İçerisinde Açık ve Yeşil Alan Standardını Belirleyen Etmenler, T.M.M.O.B Peyzaj Mimarlığı Dergisi Sayı: 6, İstanbul
- URL-1. TUİK 2019, Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi. Erişim Tarihi:22.02.2019, <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=95&locale=tr>

Kentsel Çevrenin Algısı: Muratpaşa İlçesi Örneği

Ayşe Gülnur HAMMALOĞLU^{1*}, Murat AKTEN²

ORCID 1: 0000-0001-6432-2103

ORCID 2: 0000-0003-4255-926X

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, 32260, Isparta, Türkiye.

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 32260, Isparta, Türkiye.

* e-mail: aysegulnurhammaloglu06@gmail.com

Öz

Geçmişten günümüze doğa içerisinde fiziksel çevreler, kentler oluşturulurken insanların tercihleri topoğrafik yapı, iklim özellikleri, erişim kolaylığı, doğal kaynaklar, doğa ve çevre ilişkisi gibi yer oluşturma ilkeleri etrafında temellenmektedir. Fiziksel öğelerin niteliklerinin yanı sıra taşıdıkları anlamları ve nasıl algılandıkları da oldukça önemlidir. Bu bağlamda çevrenin yalnızca insanın biyolojik gereksinmelerini karşılayan işlevsellik değil, aynı zamanda psikolojik, entelektüel gereksinmelerini de karşılayan estetik nitelikler de taşıması gerekmektedir. Bu çalışma ile estetik niteliği kazanmış kentlerin, kent bilincinin geliştiği daha huzurlu, daha sağlıklı kentsel yaşam alanları oluşturacağı hipotezinden yola çıkılmıştır. Kullanıcıları tarafından çevresel algı ve kent estetiğine yönelik görüşlerin araştırılması amacıyla, Antalya kentinde aktif olarak kullanılan Güllük Caddesi ve devamında yer alan Cumhuriyet Meydanı, Kapalı Yol mevkileri çalışma alanı olarak belirlenmiştir. Çıkan sonuçlarla, kentsel çevre algısı ve estetiğine yönelik düzenlemeler ve önlemler alınarak, kentin çağdaş yaşamın gereklilikleri ile uyumlu ve yaşanabilir alanlar olarak gelecek kuşaklara aktarılmasına katkı sağlanacaktır.

Anahtar Kelimeler: Kent, çevre, estetik, kentsel estetik, Antalya.

Perception of the Urban Environment: The Case of Muratpaşa District

Abstract

From the past to the present, while physical environments and cities in the nature are being established, people's preferences have been based on the principals of constructing sites such as topographic structure, climate characteristics, ease of access, natural resources, and nature and environment relations. In addition to the features of physical elements, the meaning they have and how they are perceived are also very important. In this context, the environment must bear not only the functionality that meets the human biological needs, but also the aesthetic qualities that meet the psychological and intellectual needs. With this study, the hypothesis that the cities, which have gained the aesthetic quality, will create more peaceful and healthy urban living areas where city consciousness develops has been proposed. In order to investigate the viewpoints about environmental perception and urban aesthetics by its users, Güllük Street which is actively used in the city of Antalya and the Cumhuriyet Square located in the following section have been determined as the study area of the Kapalı Yol positions. With the results obtained, arrangements and measures for urban environment perception and aesthetics will be ensured and the city will be harmonized with the requirements of contemporary life and contribute to its transfer to future generations as habitable areas.

Keywords: Urban, environment, aesthetics, urban aesthetics, Antalya.

Atıf: Hammaloğlu, A.G., Akten, M. (2019). Kentsel Çevrenin Algısı: Muratpaşa İlçesi Örneği. Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD), 4 (2), 172-182.

DOI: [10.30785/mbud.589442](https://doi.org/10.30785/mbud.589442)

1. Giriş

Endüstri devrimi beraberinde kentleşmeyi de getirmiş, kentte bulunan iş imkânları, sosyal ve kültürel olanaklar insanlara cazip gelerek kırdan kente göçü her geçen gün hızlandırmıştır. Modernizm döneminde modern kent unsurlarını yansıtan altyapı çalışmaları yapılmıştır. Yapılan yeni ve gelişimci çalışmalara rağmen birçok problem de ortaya çıkmıştır. Bu sorunları; hızlı kentleşme ile nüfus yığılmaları, arsa spekülasyonları ve çarpık kentleşme olarak özetlemek mümkündür.

Kentin kalabalıklaşması, mekânsal olarak giderek büyümesi, kapitalist dizge içinde, mekânda “daha işlevsel” alanların ortaya çıkması, alınıp satılması, bunlara bağlı olarak “rant” sorununu da ortaya çıkarttığını gösterilmektedir. Bu nedenle de 20. yüzyılın sanayi kenti, artık eskisinden farklı olarak, daha kozmopolit, işçilerin giderek kalabalıklaşmaya başladığı ve örgütlendiği, yaşam koşullarının bozulduğu son derece sorunlu bir kenttir (Sevinç, 1999).

Modernizm döneminde (1884-1914) çözüm olarak en çok üzerinde durulan ise “planlama” kavramı olmuştur. Olumsuz şartları aşmak için planlama yaklaşımına gidilmiş ve ilk düzenlemeler İngiltere’de yapılmış, sonrasında ise Fransa’da yasalar çıkarılmış devamında ise Haussman’ın Paris Planı (Güzel Kent Yaklaşımı) gerçekleşmiştir. Bu akım ile birlikte kentlerde anlamsal değerleri olan meydanlar ve anıtlar yapılmaya başlanmıştır. Bunun yanı sıra güzel kent yaklaşımı kenti güzelleştirecek kamusal alanların ve havuzların kurulmasına yönelik bir anlayışı da içinde barındırmıştır (Tekeli, 2011). Devamında Haussman’a tepki olarak Ebenezer Howard’ın başını çektiği “Bahçe-Kent” (Garden-City) ve Le Corbusier’in Paris uygulanmamış planı Plan Voisin yaklaşımları ortaya çıkmıştır. Bu yaklaşımlara rağmen mimarlık ve kent planının pozitivist kimlik kazanması ve güzellik kavramının ikinci planda kalması mimari ve kent planlarının yeniden sorgulanmasına neden olmuştur.

Modernizme tepki olarak ortaya çıkan Postmodernist yaklaşımında ise, modern kentin olumsuz, yorucu, tüketici ve planlamaya dayanan yönlerine vurgu yapılmaktadır. Aslında postmodernizmin diğer alanlarda olduğu gibi, mimarlık ve kentleşme alanında da elle tutulur bir şey söylemediğini, bazı sorunların varlığını saptadığını, ancak gözle görülür kentsel ve toplumsal sorunlara çözüm üretmediğini, özgürlük ve demokrasi söylemlerinin ise, somut düzeyde yalnızca “söylem”den ibaret olduğu savunulmaktadır (Sevinç, 1999).

Kentsel tasarım akımlarından kentler etkilenmiştir. Dolayısıyla çevre kaynakları, doğal kültürel değerler ve kent yaşam kalitesi estetik anlamda düşmüştür. Kentte yaşayan insanlar için doğa ve açık-yeşil alanlar nefes alınan, psikolojik rahatlama sağlayan vazgeçilmez mekankar haline gelmiştir ve estetik bağlamda yaşam kalitesini iyileştirme hususunda sürdürülebilir kentler kavramı gündeme gelmiştir. Fakat bütüncül anlamda estetik kentleri oluşturmak oldukça güç olmuştur. Kent estetiğini etkileyen olumsuz biçimlenmeler kentin bir bütün olarak düşünülmemesinden veya bütünlüğün bilincine varılmadan sorunlara çözümler aranmasından kaynaklanmaktadır (Kumbaracıbaşı, 1991).

Kentsel çevreler sadece insanın biyolojik gereksinmelerini karşılayan işlevsel alanlar değil ayrıca psikolojik, entelektüel gereksinmelerini de karşılayacak estetik nitelikler de taşımalıdır. Estetik niteliklere sahip kent, şehir hayatında başa çıkmak zorunda olunan kargaşa ve kaostan bir nebze huzura ve psikolojik açıdan rahatlama alanı sağlayacaktır. Estetik kentler aynı zamanda bir kimliğe sahip kent imajı oluşmuş kentlerdir. Kimliği oluşmuş kentler ise, diğer kentlerden ayrılarak, kent sakinlerine kültürlerini yansıtır ve tercih ettikleri yaşam alanlarında çevre değerleriyle yaşama bilinci sunar.

Bu çalışma ile estetik niteliği kazanmış kentlerin, kent bilincinin geliştiği daha huzurlu, daha sağlıklı kentsel yaşam alanları oluşturacağı hipotezinden yola çıkmıştır. Kullanıcıları tarafından çevresel algı ve kent estetiğine yönelik görüşlerinin araştırılması amacıyla, Antalya kentinde aktif olarak kullanılan Güllük Caddesi ve devamında yer alan Cumhuriyet Meydanı, Kapalı Yol mevkileri çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

2. Materyal ve Yöntem

2.1. Materyal

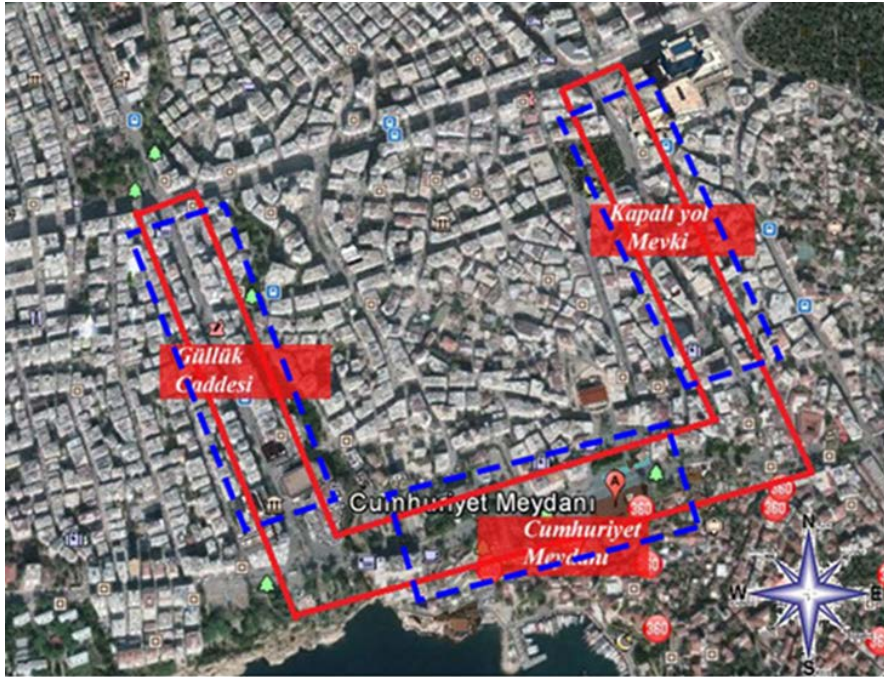
Araştırma alanı olarak 2 milyonu aşkın nüfusa sahip Antalya kentinin Muratpaşa İlçesinde, aktif kullanıma sahip olan Güllük Caddesi devamında yer alan Cumhuriyet Meydanı akabinde gelen Kapalı Yol mevki çalışma alanı olarak belirlenmiştir.

Antalya'nın en bilindik yerlerinden biri olan Cumhuriyet Meydanı yerli ve yabancı turistleri şehir merkezine getiren tur otobüslerinin bu civardaki durak noktasıdır. Kaleiçi ve yat limanının hemen üst kısmında bulunmaktadır. 1964 Yılında kurulmuş meydana Ulusal Yükseliş Anıtı yer almaktadır. Antalya'nın en işlek caddelerinden biri olan Güllük Caddesi, Konyaaltı Caddesinin başladığı yerde deniz kıyısından yukarı çıkan caddedir. Yıllardan beri resmi adı "Anafartalar Caddesi" olmasına rağmen hala halk arasında "Güllük Caddesi" olarak söylenmektedir. Kapalı yol mevki ise trafiğe kapatılmış kontrollü geçişlerin sağlandığı Antalya'nın en işlek mevkilerindedir. Sağlı sollu ticaret merkezlerini barındıran mevki birçok yerli ve yabancı turistin uğrak noktasıdır (Şekil 1,2) (Çizelge 1).

Şekil 1. Antalya ilinin Türkiye Üzerindeki Konumu

Antalya, Türkiye'nin en kalabalık beşinci şehridir. 2018 Yılı itibarıyla il nüfusu 2.426.356 kişiye ulaşmıştır. İlin yüzölçümü 20.177 km²'dir ve ilde km²'ye 115 kişi düşmektedir. Çalışma alanı olan Muratpaşa İlçesi'nin nüfusu ise 495.688'dir.

Şekil 2. Antalya Üzerinde Çalışma Alanının Konumu

Çizelge 1. Çalışma Alanının Koordinat ve Harita Konumu

	Cumhuriyet Meydanı	Güllük Caddesi (Anafartalar Caddesi)	Kapalı Yol (Eski Şarmpol Caddesi)
Harita Konumu	Enlem: 36.8865 Boylam: 30.7031	Enlem: 36.887444 Boylam: 30.696789	Enlem: 36.8929 Boylam: 30.7036
Coğrafi Konumu	Kuzey: 36° 53' 11" Doğu: 30° 42' 11" koordinatları	Kuzey: 36° 53' 14.7984" Doğu: 30° 41' 48.4404" koordinatları	Kuzey: 36° 53' 21" Doğu: 30° 42' 16" koordinatları
Semt Mahalle	Selçuk Mahallesi Muratpaşa İlçesi	Deniz Mahallesi Muratpaşa İlçesi	Muratpaşa Mahallesi Muratpaşa İlçesi

2.2. Yöntem

Kentlerde estetik boyut değerlendirilirken genellikle iki farklı yöntem kullanılmaktadır. Bunlardan ilki öznel anlamda eleştiri, yorum yapılarak kullanılan anketler ve şematik anlatımlarken (anketler), diğeri ise nesnel anlamda analizler yapılarak ortaya koyulan entropidir.

Çalışmada öznel değerlendirmeler yapılmış ve anket yöntemi kullanılmıştır. Anket uygulamasının hızlı, güvenilir ve katılımcıların fikirlerini daha rahat belirtecekleri ortamı sağlamak için internet üzerinden yapılması tercih edilmiştir. Katılımcılara yanıtlarını aktarabilecekleri bir form oluşturularak internet üzerinden anketler değerlendirilmiştir. Anketlerin içeriği katılımcıların demografik özelliklerini içeren sorular ve çalışma alanlarının kullanma tercihlerini yansıtan sorularla, çalışma alanındaki mekânsal öğelere yönelik estetik niteliğini ortaya koyan analizlerinden oluşmaktadır.

Anket yapılacak denek sayısı, Antalya ili Muratpaşa ilçesi kent merkezi nüfusu dikkate alınarak % 95 güven aralığında 120 olarak belirlenmiştir. Bu rakamın hesaplanmasında aşağıdaki formül kullanılmıştır (Kalıpsız, 1981).

$$n = \frac{Z^2 NPQ}{ND^2 + Z^2 PQ}$$

$$n = \frac{1.96^2 \times 495.688 \times 0.95 \times 0.05}{495.688 \times 0.005^2 + 1.96^2 \times 0.95 \times 0.05} = 120$$

n= Örnek büyüklüğü

Z= Güven katsayısı

P= Ölçmek istediğimiz özelliğin kütlede bulunma ihtimali (çalışmada 95 olarak alınmıştır)

Q= 1-P

N= Ana kütle büyüklüğü (495.688)

Yapılan formül hesaplamasında uygulanacak denek sayısı 120 çıkmasına rağmen çalışmanın güvenilirliğinin artırılması açısından halka yönelik 350 kişiye anket çalışması yapılmıştır.

3. Bulgular ve Tartışma

3.1. Demografik özelliklere ait bulgular

Toplam 350 gönüllü birey, araştırma kapsamında anket uygulamasına katılmıştır (Çizelge 2).

Çizelge 2. Demografik bilgilere ait kişi dağılımları ve yüzde tablosu

Demografik Özellikler	Kişi	Yüzde (%)
Cinsiyetiniz ?		
Kadın	176	50,3
Erkek	174	49,7
Toplam	350	100
Yaşınız ?		
18-25	135	38,6
26-33	76	21,7
34-41	53	15,1
42-49	30	8,6
50-57	38	10,9
58-65	11	3,1
65+	7	2
Toplam	350	100
Eğitim durumunuz ?		
İlk Öğretim (İlk Okul)	31	8,9
Orta Öğretim (Lise)	90	25,7
Lisans (Üniversite)	202	57,7
Yüksek Lisans	24	6,9
Doktora	3	0,8
Toplam	350	100
İş durumunuz ?		
Çalışıyor	205	58,6
Çalışmıyor	145	41,4
Toplam	350	100
Ekonomik geliriniz ?		
...<2.500	195	55,7
2.500-5.000	92	26,3
5.000<...	63	18
Toplam	350	100

Anket katılımcılarının soruları bağımsız olarak yanıtlamaları açısından 18 yaş üstü katılımcı profili ankete dahil edilmiştir. Katılımcıların % 38,6'sının 18-25 yaş aralığında olduğu görülmektedir. Görüldüğü üzere anket katılımcılarının % 57,7'si lisans düzeyinde eğitim almıştır. İş durumu incelendiğinde % 58,6'sının çalışıyor olduğu görülmektedir. Ekonomik gelirleri incelendiğine % 55,7'sinin 2.500'ün altında gelire sahip olduğu görülmektedir.

Katılımcılara 'Mesleğiniz nedir?' açık uçlu sorusu sorulduğunda; tıp, eğitim, inşaat, ticaret gibi birçok sektörde meslek dağılımı olduğu görülmüştür.

3.2. Kavramsal temellere ait bulguları

Anket katılımcılarının; kavramsal temellere yönelik kullanıcı tercihleri irdelenmiştir ve estetik bir meydan ve estetik bir cadde nasıl olmalı sorusunun yanıtı aranmıştır (Çizelge 3).

Çizelge 3. Kavramsal temellere yönelik kullanıcı istekleri

Kavramsal Temellere Yönelik Kullanıcı Tercihleri	Kişi	Kişi
Estetik bir meydan sizce nasıl olmalıdır ?		
Göze hoş görünmeli	108	30,9
Bir çok kullanım (fonksiyon)içermeli	87	24,9
Doğal malzemeler kullanılmalı	49	14
Çevre içinde farkedilmeli	31	8,9
Sanatsal değeri olmalı	75	21,4
Estetik bir cadde sizce nasıl olmalıdır ?		
Göze hoş görünmeli	152	43,4
Bir çok kullanım (fonksiyon)içermeli	89	25,4
Doğal malzemeler kullanılmalı	32	9,1
Çevre içinde farkedilmeli	36	10,3
Sanatsal değeri olmalı	41	11,7

Anket katılımcılarının 'Estetik bir meydan ve estetik bir cadde nasıl olmalıdır?' sorusuna katılımcıların % 30,9'unun estetik bir meydan göze hoş görünmeli yanıtını, % 43,4'ünün estetik bir cadde göze hoş görünmeli yanıtını verdiği görülmektedir.

3.3. Çalışma alanlarına ait bulgular

Anket katılımcılarının alan kullanma tercihleri sorgulanmaktadır. Çizelge 4.'de alan kullanım sıklıkları ve tercih edilen saat dilimleri kişi sayıları ve yüzde dağılımları ile birlikte gösterilmektedir.

Çizelge 4. Alan kullanım tercihleri

Alan Kullanım Tercihleri	Kapalı Yol		Cumhuriyet Meydanı		Güllük Caddesi	
	Kişi	Yüzde(%)	Kişi	Yüzde(%)	Kişi	Yüzde(%)
Alanı kullanma sıklığınız?						
Hergün (Çok sık)	15	4,3	16	4,6	23	6,6
Haftada iki (Sık)	45	12,9	39	11,1	37	10,6
Haftada bir (Genellikle)	54	15,4	61	17,4	51	14,6
Ayda iki-üç (Bazen)	82	23,4	73	20,9	77	22
Ayda bir (Seyrek)	69	19,7	77	22	73	20,9
İki ayda bir (Çok seyrek)	73	20,9	75	21,4	78	22,3
İlk defa	12	3,4	9	2,6	11	3,1
Alanı hangi saat dilimlerinde daha çok kullanıyorsunuz ?						
07.00-12.00	51	14,6	39	11,1	56	16
12.00-18.00	205	58,6	181	51,7	221	63,1
18.00-24.00	181	51,7	211	60,3	176	50,3
24.00-07.00	14	4	15	4,3	12	3,4

'Kapalı Yolu kullanma sıklığınız nedir?' sorusuna anket katılımcılarının % 23,4'ünün ayda iki-üç (bazen) cevabını verildiği görülmektedir. 'Cumhuriyet Meydanını kullanma sıklığınız nedir?' sorusuna katılımcıların % 21,4'ünün iki ayda bir (çok seyrek) yanıtını verdiği görülmektedir. 'Güllük Caddesini kullanma sıklığınız nedir?' sorusuna katılımcıların % 22,3'ünün iki ayda bir (çok seyrek) yanıtını verdiği görülmektedir.

Katılımcılara 'Hangi zaman diliminde Kapalı Yolu kullanmayı tercih edersiniz?' sorusu sorulduğunda; % 58,6'sının 12.00-18.00 saat dilimlerinde kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. 'Hangi zaman diliminde Cumhuriyet Meydanını kullanmayı tercih edersiniz?' sorusu sorulduğunda % 60,3'ünün 18.00-24.00 saat dilimlerinde kullanmayı tercih ettiği görülmektedir. Katılımcılara 'Hangi zaman diliminde Güllük Caddesini kullanmayı tercih edersiniz?' sorusu sorulduğunda % 63,1'inin 12.00-18.00 saat dilimlerinde kullanmayı tercih ettiği görülmektedir.

Anket katılımcılarının alanın bıraktığı etki ve izlenimler sorgulanmaktadır. Çizelge 5.'te alanların uyandırdığı psikolojik etki, fonksiyonel memnuniyet durumu, en beğenilen karakteristik özellikler kişi sayıları ve yüzde dağılımları ile birlikte gösterilmektedir.

Çizelge 5. Alanların kullanıcılarda bıraktığı izlenimler

Alanın Kullanıcılarda Bıraktığı İzlenim	Kapalı Yol		Cumhuriyet Meydanı		Güllük Caddesi	
	Kişi	Yüzde(%)	Kişi	Yüzde(%)	Kişi	Yüzde(%)
Alan sizde nasıl bir psikolojik etki uyandırıyor ?						
Sıkıntı verici ve hayal kırıklığı	131	37,4	29	8,3	137	39,1
Heyecan verici	29	8,3	97	34	34	9,7
Mutluluk verici	93	26,6	84	24	87	24,9
Korku ve kaygı verici	26	7,4	10	2,9	23	6,6
Rahatlatıcı	57	16,3	174	49,7	52	14,9
Güven verici	14	4	19	5,4	17	4,9
Alandaki fonksiyonlar beklentilerinizi karşılıyor mu ?						
Hiç memnun değilim	25	7,1	7	2	35	10
Memnun değilim	76	21,7	35	10	69	19,7
Çok memnunum	26	7,4	39	11,1	24	6,9
Memnunum	180	51,4	239	68,3	178	50,9
Fikrim yok	43	12,3	30	8,6	44	12,6
Alanda en beğendiğiniz karakteristik özellik nedir?						
Sokaklar ve cadde kimliği	204	58,3	89	25,4	174	49,7
Bitki örtüsü	31	8,9	38	10,9	28	8
Su ögesi	42	12	128	36,6	28	8
Mimari yapı	68	19,4	184	52,6	50	14,3
Donatılar	48	13,7	48	13,7	49	14
Diğer	62	17,7	49	14	115	32,9

Anket katılımcılarına 'Kapalı Yol sizde nasıl bir psikolojik etki uyandırıyor?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 37,4'ünün Kapalı Yolun psikolojik olarak sıkıntı verdiği ve hayal kırıklığı yaşattığı görülmektedir. 'Cumhuriyet Meydanını sizde nasıl bir psikolojik etki uyandırıyor?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 49,7'sinde Cumhuriyet Meydanının psikolojik olarak rahatlama etkisi yarattığı görülmektedir. 'Güllük Caddesi sizde nasıl bir psikolojik etki uyandırıyor?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 39,1'ininde Güllük Caddesinin psikolojik olarak sıkıntı verdiği ve hayal kırıklığı yaşattığı görülmektedir.

Anket katılımcılarına 'Kapalı Yoldaki fonksiyonlar beklentinizi karşılıyor mu?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 51,4'ü 'memnun' yanıtı vermiştir. 'Cumhuriyet Meydanındaki fonksiyonlar beklentinizi karşılıyor mu?' sorusu sorulduğunda; katılımcıların % 68,3'ü 'memnun' yanıtı vermiştir. "Güllük Caddesindeki fonksiyonlar beklentinizi karşılıyor mu?" sorusu sorulduğunda; katılımcıların % 50,9'u 'memnun' yanıtı vermiştir. Dolayısıyla her üç alan kullanıcıları da alanlarda bulunan fonksiyonlardan memnunum yanıtını vermiştir ve alanların beklentileri karşıladığı görülmektedir.

Katılımcılara 'Kapalı Yolda en beğendiğiniz karakteristik özellik nedir?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 58,3'ünün 'sokaklar ve cadde kimliği' yanıtı verdiği görülmektedir. 'Cumhuriyet Meydanında en beğendiğiniz karakteristik özellik nedir?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 52,6'sının 'mimari yapı' yanıtı verdiği görülmektedir. 'Güllük Caddesinde en beğendiğiniz karakteristik özellik nedir?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 49,7'sinin 'sokaklar ve cadde kimliği' yanıtı verdiği görülmektedir.

Anket katılımcılarının alanları kullanım amaçları irdelenmektedir. Çizelge 6.'da alanların kullanım amaçları kişi sayıları ve yüzde dağılımları ile birlikte gösterilmektedir.

Çizelge 6. Alanların kullanım amaçları

Alan Kullanım Amaçları	Kapalı Yol		Cumhuriyet Meydanı		Güllük Caddesi	
	Kişi	Yüzde(%)	Kişi	Yüzde(%)	Kişi	Yüzde(%)
Alanı kullanma amacınız nelerdir ?						
Temiz hava almak	45	12,9	149	42,6	17	4,9
Dinlenmek ve rahatlamak	65	18,6	175	50	24	6,9
Alışveriş yapmak	219	62,6	30	8,6	206	58,9
Etrafı seyretmek	68	19,4	159	54,4	41	11,7
Birileriyle buluşmak	80	22,9	112	32	60	17,1
Günlük işlerimi halletmek	88	25,1	40	11,4	101	28,9
Diğer	6	10,3	36	10,3	55	15,7

'Kapalı Yolu kullanma amacınız nelerdir?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 62,6'sının 'kapalı yolu alışveriş yapmak amacıyla' kullandığı görülmektedir. 'Cumhuriyet Meydanını kullanma amacınız nelerdir?' sorusu sorulduğunda; katılımcıların % 54,4'ünün Cumhuriyet Meydanını dinlenmek ve rahatlatma amacıyla kullandığı görülmektedir. 'Güllük Caddesini kullanma amacınız nelerdir' sorusu sorulduğunda; katılımcıların % 58,9'unun Güllük Caddesini alışveriş yapmak amacıyla kullandığı görülmektedir.

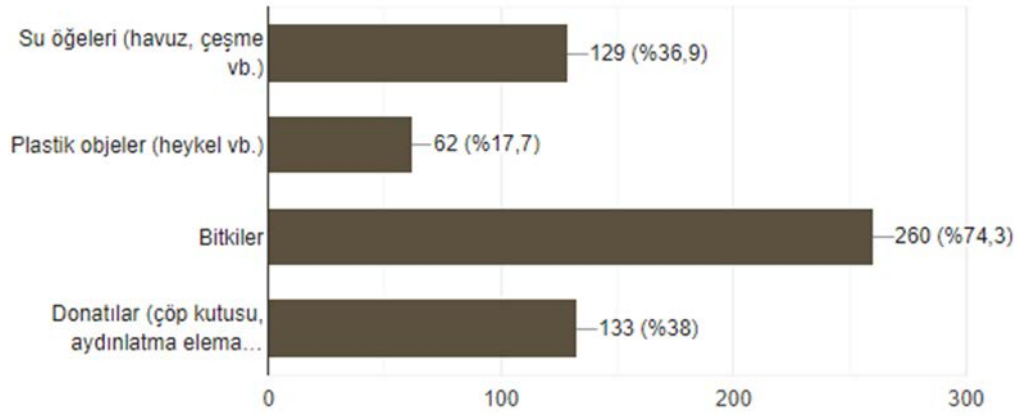
Anket katılımcılarının alanlara yönelik istekleri ve gerekli gördüğü düzenlemeler saptanmıştır. Çizelge 7.'de alanlarda kullanıcı istek ve gerekli bulunan düzenlemeler kişi sayıları ve yüzde dağılımları ile birlikte gösterilmektedir.

Çizelge 7. Alan kullanıcı istekleri

Alan Kullanıcılarının İstekleri	Kapalı Yol		Cumhuriyet Meydanı		Güllük Caddesi	
	Kişi	Yüzde(%)	Kişi	Yüzde(%)	Kişi	Yüzde(%)
Alanın nasıl olmasını isterdiniz ?						
Daha renkli	141	40,3	152	43,3	107	30,6
Daha renksiz	2	0,6	0	0	3	0,9
Daha kompleks	31	8,9	40	11,4	64	18,3
Daha basit	15	4,3	3	0,9	28	8
Daha büyük	61	17,4	48	13,7	68	19,4
Daha küçük	3	0,9	2	0,6	3	0,9
Daha doğal	93	26	103	29,4	75	21,4
Daha yapay	4	1,1	2	0,6	2	0,6

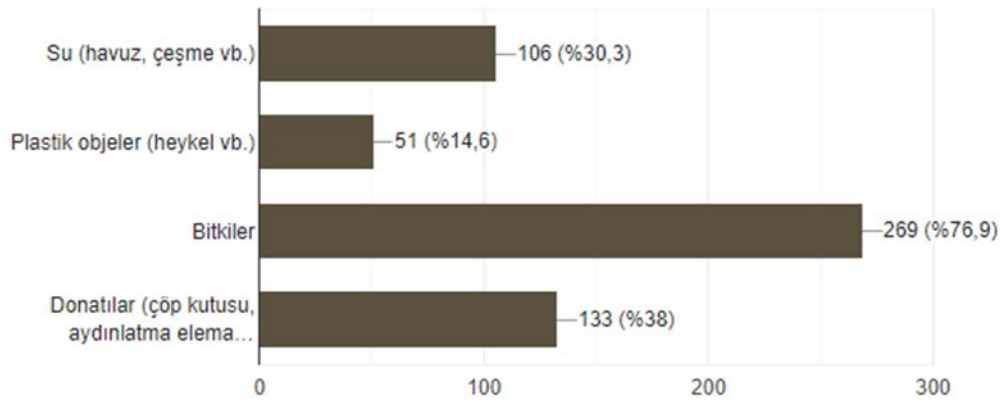
'Kapalı Yolun nasıl olmasını isterdiniz?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 40,3'ünün daha renkli yanıtı verdiği görülmektedir. 'Cumhuriyet Meydanının nasıl olmasını isterdiniz?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 43,3'ünün 'daha renkli' yanıtı verdiği görülmektedir. 'Güllük Caddesinin nasıl olmasını isterdiniz?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 30,6'sının daha renkli yanıtı verdiği görülmektedir. Dolayısıyla anket katılımcıları tarafından her üç alanında daha renkli olması istenmektedir.

Anket katılımcılarına 'Kapalı Yolda hangi düzenlemelere yer verilmelidir?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 74,3'ünün kapalı yolda 'bitki düzenlemesine (peyzaj çalışmalarına)' yer verilmeli yanıtını verdiği görülmektedir (Şekil 3).

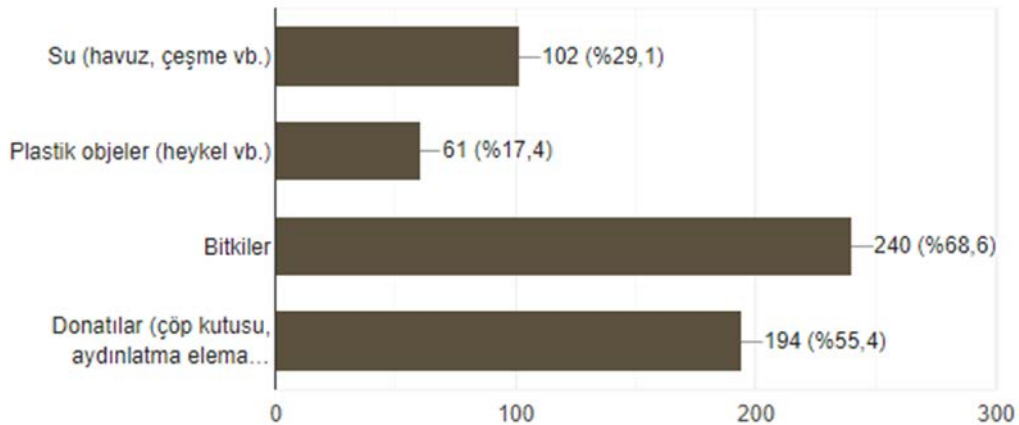
Şekil 3. Kapalı Yolda İstenen Düzenleme Elemanları (%)

Anket katılımcılarına 'Cumhuriyet Meydanında hangi düzenlemelere yer verilmelidir?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 76,9'unun Cumhuriyet Meydanı'nda 'bitki düzenlemesine (peyzaj çalışmalarına)' yer verilmeli yanıtını verdiği görülmektedir (Şekil 4).

Şekil 4. Cumhuriyet Meydanında İstenen Düzenleme Elemanları (%)

Anket katılımcılarına 'Güllük Caddesinde hangi düzenlemelere yer verilmelidir?' sorusu sorulduğunda katılımcıların % 68,6'sının Güllük Caddesi'nde 'bitki düzenlemesine (peyzaj çalışmalarına)' yer verilmeli yanıtını verdiği görülmektedir (Şekil 5).

Şekil 5. Güllük Caddesinde İstenen Düzenleme Elemanları (%)

Dolayısıyla anket katılımcıları tarafından her üç alanda da çoğunlukla bitki düzenlemesine (peyzaj çalışmalarına) yer verilmeli yanıtı verdiği görülmektedir.

‘Kapalı Yolda hoşlandığınız şeyler nelerdir?’ açık uçlu sorusuna genellikle alışveriş, hareketlilik ve kalabalık, trafiğe kapalı olması, erişim ve ulaşılabilirlik, konum ve mimari yapısı gibi yanıtlar gelmiştir. ‘Kapalı Yolda hoşlanmadığınız şeyler nelerdir?’ açık uçlu sorusuna genellikle kalabalık, dar, yetersiz, çarpık kentleşme, sıkıcı, estetik değil, işlevsiz, esnaf ve seyyar satıcılar, güvensiz, otopark sorunu, donatı eksikliği, gürültü gibi yanıtlar gelmiştir.

‘Cumhuriyet Meydanından hoşlandığınız şeyler nelerdir?’ açık uçlu sorusuna genellikle manzara, heykel, deniz, sakinlik ve huzur, temiz hava ve mimari yapı yanıtları gelmiştir. ‘Cumhuriyet Meydanından hoşlanmadığınız şeyler nelerdir?’ açık uçlu sorusuna genellikle beton yığını, bitki az, peyzaj eksik, genel yetersizlik, otopark sorunu, donatı yetersizliği, estetik değil, yapay, dilenci ve falcılar gibi yanıtlar gelmiştir.

‘Güllük Caddesinden hoşlandığınız şeyler nelerdir?’ açık uçlu sorusuna genellikle alışveriş, gezmek, erişim ve ulaşım gibi yanıtlar gelmiştir. ‘Güllük Caddesinde hoşlanmadığınız şeyler nelerdir?’ açık uçlu sorusuna kalabalık, kaldırım ve seyyar satıcılar, genel yetersizlik, trafik, estetik değil, dar, trafiğe kapatılmalı, mimarisi, donatılar, yapay, bitki eksikliği gibi yanıtlar gelmiştir.

4. Sonuç ve Öneriler

Kullanıcıların kavramsal temellere ait istekleri göz önünde bulundurulduğunda estetik bir meydan ve estetik bir cadde göze hoş görünmeli yanıtını verdikleri görülmektedir. Estetik algısında önce göze hitap bu bağlamda önemlidir. Nitekim görme duyusu duyularımız arasında algının en hızlı gerçekleştiği duydur. Estetik algısının oluşumunda da göze hitap oldukça büyük bir öneme sahiptir. Estetik bir meydan ya da cadde oluştururken göze hitap eden estetik niteliklere sahip tasarımlar yapmaya özen göstermeliyiz.

Kapalı Yol ve Güllük Caddesinin uyandırdığı psikolojik etki sorulduğunda anket katılımcılarında genel olarak sıkıntı verici ve hayal kırıklığı uyandırdığı görülmektedir. Bu bağlamda alanları değerlendirmek gerekmektedir. Kapalı Yol ve Güllük Caddesinin anket sonuçlarına göre sıkıntı verici ve hayal kırıklığı hissi uyandırmasının temel sebeplerinden birisi yoğun bir kullanıma sahip olmalarıdır. Birçok kullanımı içeren alanlar oldukça kalabalık ve dardır. Dolayısıyla insanlar istedikleri gibi hareket etmekte zorlanmakta ve istediği kullanımlara erişmekte sınırlanmaktadır. Yanı sıra estetik anlamda levha kirliliği ve düzensizlik oldukça fazladır. Oysaki ticari levhaların cadde ve sokaklarda; renk, doku, tekstür, şekil ve biçim gibi özellikleri bulunduğu yerin mevcut yapısına uygun şekilde tercih edilmesi kent estetiğine olumlu katkıda bulunacaktır. Ticari levha kirliliği kent estetiğine olumsuz katkıda bulunmaktadır. Bu bağlamda işletmeler tek tip levha kullanımına geçmelidir. Aynı zamanda binaların dış cephesinin genel görünümünün kent estetiğine katkıda bulunabilmesi için restorasyon, iyileştirme gibi düzenlemeler yapılması gerekmektedir. Kimliksiz ya da anlam içeriğine sahip olmadan kullanılan objeler alandan soyutlanmakta ve yabancılaşmaktadır ve zamanla göze hitap etmemektedir. Bu açıdan kullandığımız obje ve heykellerin alanla entegrasyonunu göz önünde bulundurulmalı ve tercihlerin o yönde yapmasına özen gösterilmelidir.

Cumhuriyet Meydanının uyandırdığı psikolojik etki sorulduğunda ise rahatlatıcı etki uyandırdığını ifade edilmektedir. Bunun temel nedeni alanın bulunduğu konumdur. Çünkü alanda Antalya ile bütünleşmiş ve kimlik kazanmış bir heykel bulunmaktadır. Antalya ile bütünleşerek değerlendirilmiş ve kimlik kazanmış heykelin kent estetiğine katkısı büyüktür. Aynı zamanda alanda deniz manzarası bulunmaktadır. Su ögesi, kamusal park ve meydanlar gibi kentsel çevrelerde inşaa edilmiş su elemanları olup; kent peyzajlarımızda suyun rolünü ortaya koymaktadır. İnsanların suyun özelliklerini dokunma, görme ve ses yoluyla deneyimlemesine olanak sağlarlar dolayısıyla da bu şekilde yaklaşımın arkasındaki gerekçe insanların suyun güzellikleri ile ilişki kurabilecekleri sürdürülebilir ve güzel kentsel açık alanlar üretmektir.

Alanlarda en beğenilen karakteristik özelliklerde Kapalı Yol ve Güllük Caddesinde katılımcılar çoğunlukla sokak ve cadde kimliğini tercih etmektedir. Çünkü Güllük Caddesi ve Kapalı Yol tek güzargah üstü cadde ve yoldan oluşmaktadır. Cumhuriyet Meydanında ise anket katılımcıları tarafından mimari yapı tercih edilmektedir. Katılımcılar Kapalı Yol ve Güllük Caddesi’ni genellikle alışveriş yapmak amacıyla kullanırken Cumhuriyet Meydanı’nı ise dinlenmek ve rahatlamak amacıyla kullanılmaktadır.

Alanlarda bulunan fonksiyonel özelliklerden katılımcılar memnundur ve alanlar kullanıcıların beklentilerini karşılamaktadır. Alanlarda katılımcılara göre genellikle bitki düzenlemelerine (peyzaj tasarımına) yer verilmelidir. Kentsel çevrelerde tasarımlarda kullandığımız bitkiler gerek sonbahar, gerekse ilkbahar renkleriyle adeta gözlerimizde renk şöleni oluşturmaktadır.

Kapalı Yolun dar, kalabalık, yetersiz olduğu anket katılımcıları tarafından düşünülmektedir. Cumhuriyet Meydanı katılımcılar tarafından sert zemini bol olması, peyzaj uygulamalarının ve donatı elemanlarının eksik olması yönünden eleştirilmiştir. Güllük Caddesi anket katılımcıları tarafından kaldırımları, trafiği, kalabalığı, peyzaj uygulama eksikliği yönünden eleştirilmiştir. Bu bağlamda yerinde çalışmalar yapılarak gerekli düzenlemeler yapılmalıdır. Nitekim çalışmaların yapılması ile çevre bilinci oluşacak, kentsel yaşam kalitesi artacak ve kentsel estetik açısından birçok kazanım elde edilecektir.

Kaynaklar

- Kalıpsız, A., (1981). İstatistik Yöntemler, İstanbul Üniversitesi. Orman Fakültesi, Yayın No: 2837, Orman Fakültesi, Yayın No:294, İstanbul.
- Kumbaracıbaşı, C., (1991). Kent, Estetik, Ankara, "2000'li Yıllar İçin Ankara Kenti'nin Açık ve Yeşil Alan Sistemi Ne Olmalıdır?" Ankara Büyükşehir Belediyesi&Peyzaj Mimarlığı Derneği Sempozyum Bildirileri Ortak Yayını, 29/31 Mayıs, S. 65-67, Ankara.
- Sevinç, M., (1999). Postmodernizm ve Kent. Birikim Dergisi, 124.
- Tekeli, İ. (2011).Türkiye'nin Kent Planlama ve Kent Araştırmaları Tarihi Yazıları.İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.

Hasan Kalyoncu Üniversitesi Öğrenci Yurdu Mimari Proje Tasarım Süreci

Tülay KARADAYI YENİCE*

ORCID 1: 0000-0001-7063-6520

Hasan Kalyoncu Üniversitesi, Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, 27100, Gaziantep, Türkiye

* e-mail: tulay.yenice@hku.edu.tr

Öz

İçinde bulunduğumuz yüzyılda değişen konfor algısı ve teknolojik gelişmeler ile bütünleşik bir yaşam tarzı, fiziksel mekân tasarımlarını da etkilemektedir. Bu değişim süreci öğrenci yurtlarının asıl kullanıcıları olan öğrencilerin beklenti ve taleplerine de yansımaktadır. Öğrenci yurtları salt barınma ve çalışma alanlarının karşılandığı bir yer olmaktan öte öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sağlayan yeni bir rol üstlenmektedir. Bu araştırmanın kapsamı öğrenci yurdu mimari proje tasarım süreci ve mekânsal talep ve beklentilerinin tanımlanmasıdır. Özellikle son 10 yılda ülkemizde artan üniversite sayısı, lisans ve lisansüstü düzeydeki öğrencilerin barınma problemlerinin artmasına yol açmıştır. Bu kapsamda kamu veya özel sektör eliyle öğrenci yurdu projeleri yapılmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Hasan Kalyoncu Üniversitesi için planlanan öğrenci yurt binası için temel özelliklerin tespit edilmesi ve elde edilen bina tasarım sürecinde elde edilen deneyimlerin paylaşılmasıdır. Bu aynı zamanda bir süreç tasarımı kapsar. Araştırmada öğrenci yurdu örneğinde kullanıcı katılımını sürece dâhil eden bir mimari tasarım süreci ve bu süreç sonunda ortaya çıkan mekân organizasyonu tanımlanmaktadır. Araştırmada elde edilen bulguların, içinde bulunduğumuz yüzyılda değişen yaşama, çalışma alanlarının yanı sıra sosyal aktivite ve rekreasyon alanları beklentilerinin önem kazandığını göstermektedir. Bununla birlikte gelişen teknolojik ilişkiler bağlamında yurt binalarından yeni beklentiler oluştuğu görülmektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular bir taraftan mimari tasarım sürecine ilişkin yenilikçi bir yaklaşım geliştirirken diğer taraftan ülkemizde kamu, özel ve kamu-özel sektör ortaklığı çerçevesinde yeni yapılacak öğrenci yurdu binaları için önemli ipuçları sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Öğrenci yurdu, mekân organizasyonu, mimari tasarım, Gaziantep.

Architectural Project Design Process of Hasan Kalyoncu University Student Dormitory

Abstract

In the present century, an integrated lifestyle with changing perception of comfort and technological developments also affects physical space designs. This process of change is reflected in the expectations and demands of the students who are the main users of the dormitories. The dormitories are not only a place for housing and working areas but also a new role that contributes to the socialization of students. The scope of this research is the definition of student dormitory architectural project design process and spatial demands and expectations. Especially in the last 10 years, the number of universities in our country has led to an increase in the housing problems of undergraduate and graduate students. In this context, student dormitory projects are carried out by public or private sector. The aim of this study is to determine the basic characteristics for the student dormitory building planned for Hasan Kalyoncu University and to share the experiences gained in the building

Atif: Karadayı Yenice, T.(2019). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Öğrenci Yurdu Mimari Proje Tasarım Süreci. Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD), 4 (2), 183-192.

DOI: [10.30785/mbud.553165](https://doi.org/10.30785/mbud.553165)

design process. This also includes a process design. In the study, an architectural design process that includes user participation in the example of dormitory and the space organization that emerged at the end of this process are defined. The findings of the study show that the expectations of the social activity and recreation areas, as well as the changing areas of life, working areas, have changed in the current century. However, there are new expectations from the dormitories in the context of developing technological relations. On the one hand, the findings obtained from the research provide an innovative approach to the architectural design process and on the other hand provide important clues for the new dormitory buildings in the public, private and public-private sector.

Keywords: Dormitory, space organization, architectural design, Gaziantep.

1. Giriş

Yaşadığı yerden farklı bir şehirde yükseköğrenime başlayan öğrencilerin en önemli sorunlarından biri barınma ihtiyacının karşılanmasıdır. Lisans veya lisansüstü eğitim için kayıtlarını yaptıran öğrenciler ilk olarak barınma alanı bulmak üzere sahip olduğu olanaklar çerçevesinde farklı çözüm yollarını değerlendirmektedirler. Bunlar genel olarak sırasıyla üniversite yurtları, Yükseköğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (KYK) yurtları, özel yurtlar ve öğrenci evleri olmaktadır.

Üniversite öğrencilerinin eğitimlerinin ilk yıllarında barınma tercihlerini öncelikli olarak öğrenci yurtları ile kullanmaktadır. Bu tercihin arkasında okula/kampüse yakınlık, güvenlik, çalışma odaları, yemek olanakları, yatak odaları gibi fiziksel olanakların yanı sıra kenti tanıma ve entegre olma için zaman gereksinimi, deneyimleme ve yeni arkadaş çevresi oluşturma gibi sosyal ve psikolojik sebepleri de bulunmaktadır. Bir başka ifadeyle aile ortamından uzakta ve uzunca bir vakit ayrı kalan bireyin, uyum sağlama, ilişki kurma, sorumluluk ve kendini gerçekleştirme gibi birçok kazanımlar elde etmek üzere yurtları tercih ettiği söylenebilir (Aktaş, 2017).

Ülkemizde yükseköğretim kurumuna kayıt yaptıran öğrencilerin barınma ihtiyacını karşılamak üzere Yüksek Öğrenim Kredi ve Yurtlar Kurumu (YURT-KUR) hizmet vermektedir. Yurt-Kur'a bağlı yurtlara öğrenciler merkezi yerleştirme sınav sisteminden almış oldukları puan esas alınmaktadır. Öğrencilerin bu yurtları tercihlerindeki temel faktör, ekonomik olanaklardır (Gündoğdu, 2014). Kamuya ait olan bu yurtların kontenjan sınırlılığı ve ailelerin çocuklarına ev tutma sorumluluğunu yüklemek istememesi gibi sebeplerden dolayı üniversite veya özel yurtlar öğrenciler bir diğer seçenek olarak ortaya çıkmaktadır. Çoğu zaman daha konforlu görülen bu yurt tiplerinin öğrenciye daha sakin ve güvenli çalışma ve dinlenme ortam sunmalarından dolayı da tercih edilebilmektedir. Ülke içerisindeki üniversite sayılarının artması, birden fazla üniversite olan şehirlerin olması, özel yurtlara olan rağbeti artırarak öğrencilere alternatif bir barınma ortamı sunmalarının yanı sıra Milli Eğitim Bakanlığı'nca ilgili Yönetmelik kapsamında denetime tabi tutulması da güven oluşturmaktadır (Sak, 2015; Arlı, 2013; Taş ve Türkan, 2016).

Bilindiği üzere öğrenci yurtları temelde bireylerin birbirleriyle dostça ilişkilerini sürdürdüğü, çalışma ve dinlenme ortamları, ısıtma ve aydınlatma hizmetleri, tuvalet-banyo alanları arasındaki ilişkin planlama ve mekân organizasyonu sorunsalını barındırır. Diğer taraftan tasarım işleminin kendisi de bir sorunsal tarifler. Nitekim tasarım konusuna ilişkin yapılan araştırmalar incelendiğinde birbirinden farklı tanımlarla karşılaşılmaktadır. Bu tanımlamalar incelendiğinde genel olarak bir problem çözme sürecinden karar vermeye veya deneme-yanılma süreci üzerine odaklandığı görülmektedir. Bu çerçevede tasarım problem belirleme ve çözme olarak ele alındığında, aslında zihinsel bir eylem olarak başladığı söylenebilir. Tasarımcının yaptığı iş; bir düşünme eylemi olup, bunu ortaya koyduğu ürünleri diğer insanlarla paylaşması ve ürününü insanlığa ileterek yapmış olduğu tasarımın istediği noktalara ulaşmasıdır (Ketizmen Önal, 2011; Karadayı Yenice, 2018).

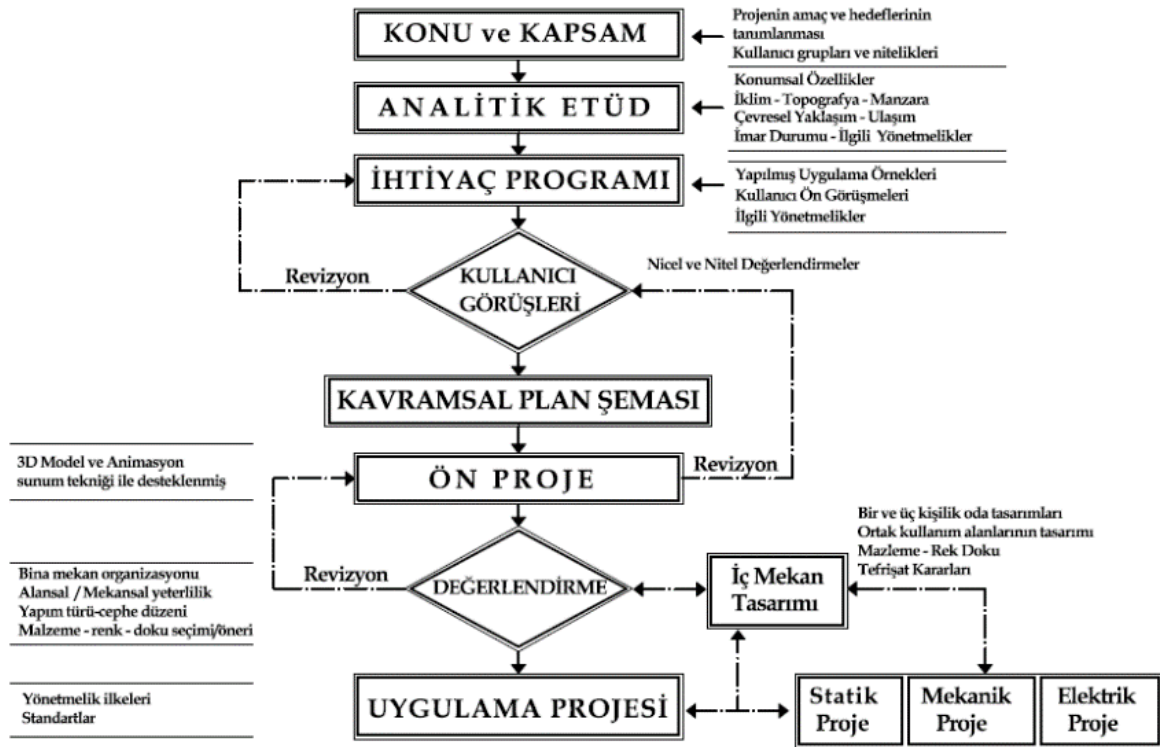
Bir karar verme eylemi olarak ele alındığında ise tasarımın bir diğer karakteristiği geleceğe dönük bir tahmin veya öngörü niteliği taşımasıdır. Geleceğe dönük tahminlerin o ana dek mevcut bilgi birikimi ve deneyimlerine dayalı olarak geliştirilmesi, tasarımın en önemli sorunsalıdır. Nitekim öngörülerin doğruluk payı, tasarımın başarısı ile doğru orantılı bir biçimde artmaktadır. Bu çerçevede tasarım, zihinde canlandırılan bir işe biçim vererek plana dönüştürülmesi veya eskize aktarılması olarak tanımlanabilir. Bu adımlar sonucu ortaya konan ürün ise proje veya bir şemadır (Bayazit, 1994). Hiç

şüphesiz mimari tasarım aynı zamanda gereksinimleri karşılamak üzere saptanan işlevleri yerine getirecek olan yapı bütününün tanımlanmasıdır (İzgi, 1999) . Bu anlamda mimari tasarım oldukça karmaşık sorunları ve ilişkiler ağını barındırır. Karmaşık sorunların tasarım problemi için olası çözüm, bir talepler grubunu ve bu talepler arasındaki mevcut etkileşimleri sağlamak zorundadır. Bu genellikle birçok farklı disiplinle ilgilidir. Bu sorunsal tasarım sürecinde paydaşları bir araya getiren bir süreç yönetimi olduğunu da ortaya koymaktadır. Bir başka ifade ile tasarım, katılımcıların da bu eyleme dâhil edildiği bir süreci kapsmalıdır (Lawson, 1990; Karadayı Yenice 2019).

Bu çalışmanın amacı, Gaziantep kentinin iki devlet ve iki vakıf olmak üzere dört üniversitesinden biri, güneydoğu Anadolu bölgesinin de ilk vakıf üniversitesi olan Hasan Kalyoncu Üniversitesi (HKÜ) için planlanan öğrenci yurt binası için temel özelliklerin tespit edilmesi ve elde edilen bina tasarım sürecinde elde edilen deneyimlerin paylaşılmasıdır. İçinde bulunduğumuz yüzyılda üniversitelerin yüklediği yeni misyon, öğrenci yurtlarının da değişen yaşam-çalışma koşulları kapsamında değerlendirilmesini gerektirmektedir. Araştırmada elde edilen bulguların, benzer proje çözümlerinde katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

2. Konu ve Yöntem

Bu araştırmanın konusu, HKÜ kampüs alanına bitişik ve 10.000 m² alana sahip parselde Öğrenci Yurdu mimari uygulama projesinin üretilmesidir. Bu aynı zamanda bir süreç tasarımı kapsar. Araştırmada öğrenci yurdu örneğinde kullanıcı katılımını sürece dâhil eden bir mimari tasarım süreci ve bu süreç sonunda ortaya çıkan mekân organizasyonu tanımlanmaktadır. Basit bir mimari tasarım süreci; problem tanımı, analiz, eskiz sentez, sunum ve bu aşamalar arasında geri beslemeden oluştuğu söylenebilir (Henriksen, 2015). HKÜ öğrenci yurdu projesinin üretilmesinde temeli bu sürece dayanan bir izlençe geliştirilmiştir. Bu izlencenin temel farkı, kullanıcı görüşlerinin sürece dâhil edilmesidir (Şekil 1).

Şekil 1. Bina tasarım süreci

Araştırmada iki aşamadan oluşan bir yöntem izlenmiştir. Birinci aşamasında, binanın asıl kullanıcıları olan öğrencilerin yurt deneyimlerinden faydalanılarak mekânsal talepleri ayrıntılı bir biçimde analiz edilmesidir. Bu kapsamda yaklaşık 7.000 öğrencisi bulunan Hasan Kalyoncu Üniversitesinde, en çok öğrenci sayısına sahip Eğitim, Hukuk, Sağlık, Güzel Sanatlar ve Mimarlık ve Fakülteleri olmak üzere bu fakültelerin 3. Sınıf öğrencileri arasında eğitim süresinin en az bir yılını öğrenci yurdunda kalmış olan 20 öğrenci ile yazılı görüşme yapılmıştır. Fakültelerdeki öğrenci sayılarının birbirine yakın olması

nedeniyle eşit sayıda öğrenci ile görüşme yapılmıştır. Öğrencilere açık ve kapalı uçlu soruların yöneltildiği bu görüşmede, kapalı uçlu sorular 5'li Likert yöntemine dayalı olarak geliştirilen puanlama esas alınmıştır (Çizelge 1). Elde edilen veriler nicel ve nitel olarak değerlendirilmiştir. Yapılan görüşmelerde yatak odaları, çalışma salonları ve ortak sosyal aktivite alanları olmak üzere üç temel başlık ortaya çıkmıştır. Değerlendirmeler de bu başlıklar kapsamında ele alınmıştır. Araştırma yönteminin ikinci aşaması, bina tasarımına yönelik ortaya çıkan temel veriler ve ilişkiler bağlamında bina ihtiyaç programının geliştirilmesi, mekân organizasyonu ve ilişkileri tanımlanmaktadır.

Çizelge 1. Likert'in 5'li gösterge çizelgesi ve anlam aralıkları (Likert, 1967).

Değer	Anlam	Değer Aralığı
5	Çok iyi / Oldukça Yeterli	4,20-5,00
4	İyi / Yeterli	3,40-4,19
3	Makul	2,60-3,39
2	Kötü / Yetersiz	1,80-2,59
1	Çok kötü / oldukça yetersiz	1,00 – 1,79

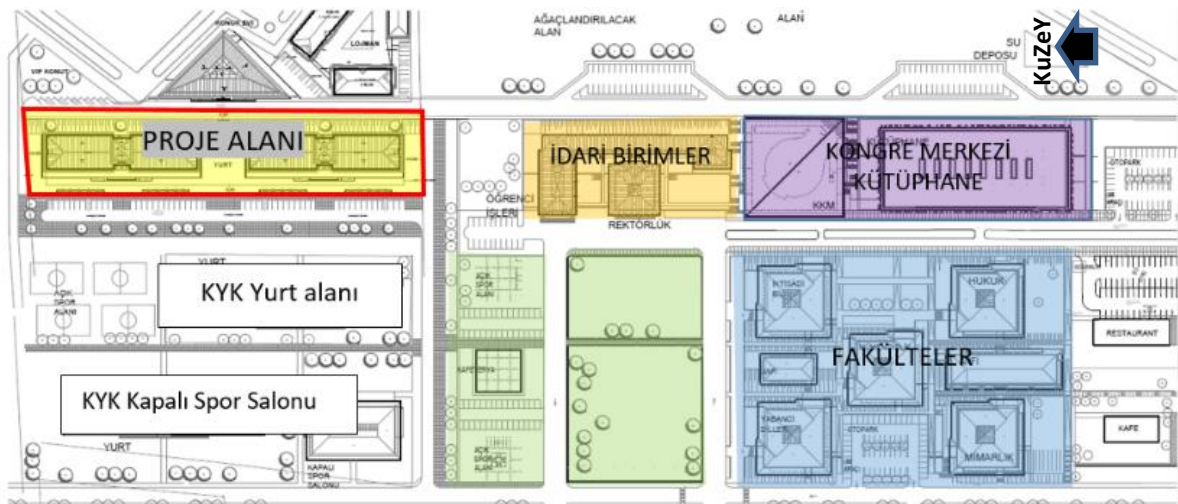
Değer aralığı < 3,40 ise kötü-yetersiz, > 3,40 ise iyi – yeterli olarak değerlendirilmektedir.

3. Bulgular ve Tartışma

Araştırmanın bu bölümünde, yöntem bölümünde geliştirilen bina tasarım süreci aşamaları, yeni bir yurt binası tasarımı ve uygulaması üzerinden test edilmektedir. Bu çerçevede, analitik etüd çalışmalarının yanı sıra, öğrencilik süresi içerisinde yurttan kalma deneyimine sahip kullanıcı gruplarının, kaldıkları yurt binasından memnuniyet düzeylerinin belirlenmesi ve temel ve yeni mekânsal taleplerin tespit edilmesine ayrılmaktadır. Elde edilen bulgulara dayalı olarak bina ihtiyaç programı geliştirilmekte ve bina tasarım süreci geliştirilmektedir.

3.1. Analitik etüd

Hasan Kalyoncu Üniversitesi (HKU) Yerleşkesi, Gaziantep ili Şahinbey ilçesi sınırlarında yaklaşık 38 ha arazi üzerine kuruludur. Kampüs master planında, kampüs alanının kuzey bölümü yurtlar, lojmanlar ve konukevi olarak tanımlı bölümde yer almaktadır. Proje alanı kampüs mülkiyet sınırı dışarısında yer alır. İmar parsel büyüklüğü 10.000m²'dir. Yapılaşma koşulu Emsal:1,00; Yapı Yükseklik_{ençok}: 30 metre olarak tanımlıdır. Alanın doğu kısmında konukevi ve lojmanlar, batısında KYK Yurt alanı, kuzeyinde yerleşim alanları, güney kısmında kampüs alanı planlıdır (Şekil 2).

Şekil 2. Proje alanı ve yakın çevre ilişkisi

Proje alanı 46 m. x 215 m. ölçülerinde dörtgen bir parselden oluşmaktadır. Doğu-batı yönünde parsel köşeleri arasındaki kot farkı 5 ile 10 metre arasında değişmektedir. Dolayısıyla arazi doğal eğimi %10-%20 arasında değişmektedir. Topografik durum, imar parselinin geometrik formu ve zeminin sert kayalardan oluşması, bina formunun şekillenmesinde temel etkenler olmuştur.

3.2.Kullanıcı görüşleri

Kullanıcı grupları ile yapılan görüşmelerde, öğrenci yurtlarına ilişkin yatakhaneler, ders çalışma alanları ve diğer ortak kullanım alanları olmak üzere üç ana kullanım grubu belirmiştir. Kullanıcıların öğrenci yurtlarında kaldığı süre içerisindeki memnuniyet derecelerinin ölçülmesi ve tespit-önerilerinin ele alınması, bu alt gruplar kapsamında değerlendirilmiştir.

Çizelge 1. Yatakhanelerin fiziksel şartlarından memnuniyet durumu

DEĞİŞKENLER	1	2	3	4	5	Ort.	TESPİT - ÖNERİLER
Oda büyüklüğü	%15	%45	%35	%5	-	2,30	Odalar çok dar veya küçük, iki kişilik oda ve bir kişilik oda seçeneği/sayısı artırılmalı Pencereler küçük, balkon olmalı Bilgisayar ile çalışma ortamı sağlanmalı, Kitaplık bulunmalı Priz sayısı çok az Çalışma masası sayısı artırılmalı Duvar renkleri soluk canlı-sıcak renkler de kullanılmalı
Islak Hacim (wc-banyo)	-	%30	%55	%15	-	2,85	
Isıtma – Aydınlatma	-	-	%30	%60	%10	3,32	
Tesisat	%15	%55	%25	%5	-	2,20	
İç Mekân renk ve tefrişat	%10	%30	%50	%10	-	2,60	
Genel Memnuniyet Değeri						2,75	
[1,00 – 1,79] : Çok Kötü		[1,80-2,59] Kötü		[2,60-3,39] Kısmen		[3,40-4,19] İyi	[4,20-5,00] Çok İyi

Yurt odası (yatakhane) memnuniyet oranları incelendiğinde 2,75 oranı ile kısmen memnuniyet sağlandığı görülmektedir. Ancak oda büyüklüğü ve tesisat yeterliliği ölçütlerinin kötü olarak değerlendirilmesi dikkat çekmektedir. Kullanıcıların % 60'ı oda büyüklüklerinin yeterli olmadığı kanısını taşımaktadır. Bununla birlikte odalarda bilgisayar-tablet ile çalışma olanaklarını artırmak üzere yatak başlarında ve çalışma masası yakınlarında yeterli sayıda priz olmadığını belirtmektedirler. Katılımcılar oda tasarımlarında pencere boyutlarının daha büyük olmasının ve iç mekânda farklı – sıcak/canlı renklerin kullanılmasının ortam sıcaklığının artırılmasına katkı sağlayacağı görüşündedirler.

Çizelge 2. Çalışma salonlarından memnuniyet durumu

DEĞİŞKENLER	1	2	3	4	5	Ort.	TESPİT - ÖNERİLER
Çalışma odası büyüklüğü	-	%5	%20	%75	-	3,70	Çalışma odaları çok büyük, salonlar daha küçük ve birden fazla odadan oluşmalı. Odalar okuma, çizim masası, maket olanaklara sahip olmalı. Sandalye-masalar daha ergonomik olmalı.
Çalışma Masası Sayısı	-	%10	%75	%15	-	3,05	
Isıtma – Aydınlatma	-	-	%35	%55	%10	3,27	
İç Mekân renk ve tefrişat	%5	%30	%50	%15	-	2,75	
Genel Memnuniyet Değeri						3,19	
[1,00 – 1,79] : Çok Yetersiz		[1,80-2,59] Kötü		[2,60-3,39] Kısmen		[3,40-4,19] Yeterli	[4,20-5,00] Çok Yeterli

Öğrenciler genel olarak çalışma salonlarından memnuniyet değeri 3,19 ile 'kısmen' olarak belirmektedir. Çalışma odası büyüklüğü 3,70 ile yeterli bulunmaktadır. Çalışma masası, ısıtma, aydınlatma olanakları kısmen, iç mekân tefrişatları ise yetersiz olarak değerlendirilmektedir. Bu noktada çalışma salonlarından memnuniyet olanaklarını öğrencilerin bulunduğu fakülteye göre değişiklik göstermektedir. Güzel Sanatlar ve Mimarlık Fakültesi öğrencileri kendi eğitim formasyonları

çerçevesinde çizim masası veya bilgisayarla çalışabilecekleri çalışma masası ve maket yapabilecekleri çalışma atölyesi isterken; diğer fakülte öğrencileri çalışma salonlarının oldukça büyük olduğunu, çalışma salonlarının daha küçük salonlara bölünmesinin daha sıcak-samimi çalışma ortamı sağlayacağını vurgulamaktadır. Bununla birlikte özellikle sınav haftalarında uzun süreli vakitler geçirildiği için salon masa ve sandalyelerinin daha rahat-ergonomik olması gerektiğini belirtmektedir.

Çizelge 3. Yemek ve ortak-sosyal alanlara ilişkin memnuniyet değerleri

DEĞİŞKENLER	1	2	3	4	5	Ort.	TESPİT - ÖNERİLER
Ortak dinlenme alanları	%25	%45	%20	%10	-	2,15	7 gün 24 saat açık Spor salonu, TV salonu, oyun salonu ve kafeterya olmalı, kişisel eşyalar için yıkama-kurutma-ütü hizmeti sunulmalı
Spor-oyun alanları	%10	%90	-	-	-	1,90	
TV –Bilgisayar Odası	%25	%75	-	-	-	1,75	
Kafeterya-Yemekhane	%5	%20	%35	%40	-	3,10	
Genel Memnuniyet Değeri						2,22	
[1,00 – 1,79] : Çok Yetersiz [1,80-2,59] Yetersiz [2,60-3,39] Kısmen [3,40-4,19] Yeterli [4,20-5,00] Çok Yeterli							

Ortak alanlara ilişkin genel değerlendirmeler, diğer kullanım alanlarına göre memnuniyet oranı düşük gözükmemektedir. Öğrenciler, yatakhane ve çalışma bölümleri kadar sosyal aktivite alanlarının önem kazandığına işaret etmektedir. Yapılan değerlendirmelerde spor, oyun, TV-bilgisayar odası gibi kullanım alanlarından memnuniyet oranı en düşük seviyededir. Bu bölümlere ilişkin temel gereksinim. Bu alanların 7 gün 24 saat hizmet verecek nitelik ve büyüklükte tasarlanması gerektiğidir. Bununla birlikte öğrenciler kişisel giyim eşyalarını kendilerinde yıkama, kurutma ve ütü hizmeti alacağı birimlerin yer alması gerektiğini vurgulamaktadır.

3.3. İhtiyaç programının tanımlanması

Mevcut yurt binaları, ilgili yönetmelik ve kullanıcı görüşleri doğrultusunda ihtiyaç programı oluşturulmuştur. Mekân talepleri temelde; yatakhane, ortak kullanım alanları ve teknik altyapı alanları olmak üzere üç bölümde sınıflandırmak mümkündür. Yatakhaneler bir ve üç kişilik odalardan oluşmaktadır. Kullanıcı ihtiyaçları kapsamında bir ve iki kişilik oda çeşitliliği ve sayısının artırılması taleplerine karşın iki kişilik odalar ilgili yönetmelik kapsamında uygun olmadığından tasarımı kısıtlayıcı bir rol oynamıştır.

Çizelge 4. Genel mekân talepleri ve üst kullanım grupları

Yatakhaneler	Ortak Alanlar	İdari Birimler	Teknik Altyapı
Bir kişilik oda seçeneği	Mutfak – yemekhane,	Müdür – Yönetici Odası	Sığınak
Üç kişilik oda seçeneği	Çalışma-Okuma Salonları, Spor - Oyun Salonu Çamaşırhane - Mescit	Yönetici Yardımcısı Genel Hizmet Ofisleri	Su Deposu İklimlendirme Odası Jeneratör Odası

3.4. Kavramsal plan şeması

Topografya, manzara ve imar parselinin geometrik biçimi lineer bir yapı tipolojisinin ortaya çıkmasına olanak sağlamıştır. Proje kapsamında kadın ve erkek olmak üzere iki ayrı bina isteği, benzer tipte iki bloklu çözüm yaklaşımını ortaya çıkarmıştır. Bununla birlikte her iki binaya ortak hizmet edecek iklimlendirmenin daha ekonomik bir çözüm olacağı düşünülmüş, bu nedenle her iki binaya hizmet vermek üzere blokların arasında teknik oda tasarlanmıştır (Şekil 3 ve 4).

Şekil 5. Zemin kat planı

Üst katlarda ise (1. 2. ve 3. katlar) yatakhane bölümlerinden oluşmaktadır. Bir kişilik ve üç kişilik odalardan meydana gelmektedir. Bir katta 14 adet üç kişilik ve 14 adet bir kişilik olmak üzere toplam 56 kişilik 28 oda bulunmaktadır. Bir blokta ise toplam 162 kişi barınabilmektedir. Plan yapısı olarak blok orta noktasından sağlanan dikey bağlantı elemanları ile yatakhanelere ulaşılmaktadır. Bununla birlikte blok başlarında-kuzeydoğu ve güneydoğu uçlarında yangın merdivenleri ile acil kaçış hatları sağlanmaktadır. Kat ofisleri de bu bölümde çözümlenmiştir. Bu alanlarda yapılan servis-yük asansörleri ile zemin katta bulunan çamaşırhane bölümlerine doğrudan bağlantı sağlanabilmektedir.

Şekil 6. Bina 1. 2. ve 3. kat planı

3.5.2. Cephe düzeni

Cephe tasarımında kampüs alanı içerisinde ortak bir dile dönüşen pencere oranları, bina çatı ve saçak detayları ile uyumlu olması esas alınmıştır. Bununla birlikte diğer barınma amaçlı yapılan konukevi ve lojman yapıları ile uyumlu, az bakım gerektiren, uzun dayanımlı malzemelerden oluşturulması istenmiştir. Bu kapsamda cephelerde doğal taş görünümü sürdürülmüştür. Bina girişi sliken-cam cephe ile farklılaştırılmıştır. Bu seçim bir taraftan yapının giriş kısmını tanımlarken diğer taraftan ortak kullanım alanlarının yer aldığı bölümlerin daha ferah algılanmasına katkı sağlayacağı öngörülmüştür. Diğer taraftan zemin katta taşıyıcı sistemin tüm cephe boyunca devam ettirilmesi yönlenme ve yapı algısı artırılmaya çalışılmıştır. Bina girişlerinde bu taşıyıcılar tüm yüzey boyunca görülmekte ve bina saçığını da taşıyarak yarı-açık mekâna dönüştürmektedir.

Şekil 7. Yapının A-A Kesiti

Şekil 8. Yapının Batı (giriş) Cephesi (a) Blokların Batı (giriş) Cephesi Modellemesi (b) Yapının Batı (giriş) Cephesi Kesiti (c) A Blok Batı (giriş) Cephesi Modellemesi

Şekil 9. Bina batı cephesi ve bina girişi (a) Bina Batı Cephesi (b) Bina Batı Girişi (12.04.2019)

Şekil 10. Bina iç mekânı yapım süreci (a) Giriş Fuaye (b) Yatakhane Katı Koridoru (c) Tek Kişilik Oda (12.04.2019)

4. Sonuç ve Öneriler

Hasan Kalyoncu Üniversitesi öğrenci yurdu mimari tasarım projesi sürecinde elde edilen deneyimleri paylaşmayı amaçlayan bu araştırma sonucunda, kullanıcı gruplarının bu sürece katılımının sağlanmasının önemini ortaya koymaktadır. Bu durum aynı zamanda geleneksel bir mimari tasarım sürecinin yeniden ele alınmasına da işaret etmektedir. İçinde bulunduğumuz yüzyılda değişen konfor algısı ve teknolojik gelişmeler ile bütünleşik bir yaşam tarzı, fiziksel mekân tasarımlarını da etkilemektedir. Bu değişim süreci öğrenci yurtlarının asıl kullanıcıları olan öğrencilerin beklenti ve taleplerine de yansımaktadır. Öğrenci yurtları salt barınma ve çalışma alanlarının karşılandığı bir yer olmaktan öte öğrencilerin sosyalleşmesine katkı sağlayan yeni bir rol üstlenmektedir. Bu durum öğrencilerin mevcut yurt binalarının kullanım sonrası değerlendirmelerinde açıkça görülebilmektedir.

Nitekim elde edilen bulgular, öğrencilerin kaldıkları odaları büyüklüklerinden oda seçeneklerine, pencere sayı- büyüklüklerinden duvar renklerine, bilgisayarla çalışma ortamı sunulmasından çalışma masası-kitaplık ihtiyacına dek birçok konuda yetersizlikleri tanımlamışlardır. Bununla birlikte salt yaşam odaları değil ortak kullanım alanlarından beklentilerin değiştiği de söylenebilir. Çalışma odalarının çok büyük mekânlar yerine daha özelleşmiş küçük ve ergonomik alanlardan oluşmasının yanı sıra oyun salonları, spor salonu, tv-sinema gibi boş vakitlerinin değerlendirmek üzere özel mekân taleplerinin oluştuğu görülmektedir.

Bu araştırmada, öğrenci yurt binası örneğinde katılımcı görüşlerini de sürece dâhil eden bir mimari tasarım süreci geliştirilmektedir. Bu aynı zamanda bir süreç tasarımını içermektedir. Araştırma sonucunda elde edilen bulgular bir taraftan mimari tasarım sürecine ilişkin yenilikçi bir yaklaşım geliştirirken diğer taraftan ülkemizde kamu, özel ve kamu-özel sektör ortaklığı çerçevesinde yeni yapılacak öğrenci yurdu binaları için önemli ipuçları sunmaktadır.

Teşekkür ve Bilgi Notu:

Bu araştırma, yazarının aynı zamanda proje müellifi olduğu Hasan Kalyoncu Üniversitesi Öğrenci Yurdu mimari proje uygulamasına dayalı olarak hazırlanmıştır.

Kaynaklar

- Aktaş, E. (2017). Yurtlarda Kullanıcı Gereksinimleri Ve Mersin Kız Öğrenci Yurdu Örneğinde İncelenmesi. Yüksek Lisans Tezi, Yakın Doğu Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü İç Mimarlık Anabilim Dalı, Lefkoşa.
- Arlı, E. (2013). Barınma Yerinin Üniversite Öğrencilerinin Kişisel ve Sosyal Gelişim ve Akademik Başarı Üzerindeki Etkilerinin Odak Grup Görüşmesi ile İncelenmesi. Yükseköğretim ve Bilim Dergisi, 3(2), 173-178.
- Bayazit, N. (1994). Endüstri Ürünlerinde ve Mimarlıkta Tasarlama Metodlarına Giriş. İstanbul: Literatür Yayıncılık.
- Gündoğdu, A. (2014). Suffa'dan Yurt'a Öğrenci Yatılı Hizmetleri. Eğitime Bakış: Eğitim Öğretim ve Bilim Araştırma Dergisi, 10(30), 1-2.
- Henriksen, L. (2015). Nordvest Dormitory - Sustainable Student Housing. Master Thesis, Aalborg University - Department of Architecture, Design and Media Technology.
- İzgi, U. (1999). Mimarlıkta süreç, kavramlar-ilişkiler. 1.baskı, İstanbul: Yem Yayınları.
- Karadayı Yenice, T. (2018). Birlikte Tasarım Deneyiminin Ardından; HKÜ Fizik Tedavi ve Rehabilitasyon Bölümü Eğitim ve Uygulama Binası Tasarım Süreci. Artium, 6 (1), 9-16.
- Karadayı Yenice, T. (2019). Hasan Kalyoncu Üniversitesi Konukevi Mimari Tasarımı. Artium, 7 (1), 50-56.
- Ketizmen, Önal G. (2011). Yaratıcılık ve kültürel bağlamda mimari tasarım süreci. Uludağ Üniversitesi Mühendislik-Mimarlık Fakültesi Dergisi, 16(1),155-162.
- Lawson, B. (1990). How designers think. Boston: Butterworth Architecture Press.
- Sak, H. K. (2015). Kredi Yurtlar Kurumunda (KYK) Barınan Yükseköğretim Öğrencilerinin 'Yurt'a İlişkin Metaforik Algılarının İncelenmesi (Anadolu Yakası Örneği). Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. İstanbul: Yeditepe Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Taş, B., Türkan, O. (2016). Üniversite Öğrencileri İkametgâh Durumu ve Şehir İlişkileri. Journal of International Social Research, 9(47), 403-410.

UFORE Modeli'nin Kent Ekosistemine Hizmet Eden Bileşenlerinin İrdelenmesi

Mahmut TUĞLUER^{1*}, Mert ÇAKIR²

ORCID 1: 0000-0002-4357-9599

ORCID 2: 0000-0003-0079-0375

¹ Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı, 32260, Isparta, Türkiye.

² Süleyman Demirel Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, 32260, Isparta, Türkiye.

* e-mail: mahmutugluer@gmail.com

Öz

Günümüzde ağaçlandırmalarının planlanması ve yönetimi giderek önem kazanmakta, aynı zamanda ağaçlar insanlara ve kent ekosistemine sağladığı hizmet ve katkıları açısından ön plana çıkmaktadır. UFORE (Urban Forest Effects / Kent Ormanı Etkileri) modeli Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilen ve kentsel ağaç topluluklarının kente sağladığı işlevsel etkilerini belirlemek ve değerlendirmek için kullanılan uluslararası bir modeldir. Bu model sayesinde günümüzün en önemli konularından olan karbon depolama, hava kirliliği kontrolü, bina enerji kullanımı etkileri gibi kent ağaçlarının kent ekosistemine sağladığı hizmet ve katkıların daha bilimsel bir şekilde ortaya konulması mümkün olabilecektir. Bu çalışmanın temel amacı, UFORE modelin yapısını, uygulama prensiplerini ve bileşenlerini inceleyerek modelin kent ekosistemine katkılarını ve Türkiye koşullarında kullanılabilirliğini irdelemektir.

Anahtar Kelimeler: Karbon depolama, kent ağaçları, ormanlar, UFORE.

Examination of the Components of UFORE Model Serving the Urban Ecosystem

Abstract

Nowadays, planning and management of afforestation is gaining importance. At the same time, trees are important in terms of their services and contributions to people and urban ecosystem. The UFORE model is an international model used to assess urban tree communities and is a model developed in the United States. Thanks to this model, it will be possible to present the services and contributions provided by urban trees to the city ecosystem in a more scientific way such as controlling carbon emission, air pollution control, building energy use effects, which are the most important problems of today. The main purpose of this study is to examine the structure, application principles and components of the UFORE model and to examine its contribution to urban ecosystem and its usability under the conditions of Turkey.

Keywords: Carbon storage, urban trees, forests, UFORE.

Atıf: Tuğluer, M., Çakır, M. (2019). UFORE Modeli'nin Kent Ekosistemine Hizmet Eden Bileşenlerinin İrdelenmesi. Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD), 4 (2), 193-200.

DOI: [10.30785/mbud.586754](https://doi.org/10.30785/mbud.586754)

1. Giriş

Günümüzde artan nüfusla birlikte insan ve doğa ilişkileri yoğunlaşmış, buna bağlı olarak da çarpık kentleşme, çevre sorunları ve doğal kaynakların tahribatı gibi etmenler ortaya çıkarak yaşam alanlarımız olumsuz yönde etkilenmiştir. Tüm bu olumsuzluklar küresel ısınma ve olası etkilerini artırarak yer kürenin geleceğini tehdit eden önemli etkenlerden olmuştur.

Gül vd. (2009)'ne göre yeryüzündeki karbondioksitin neredeyse % 97'si doğal yollar ile yayılmaktadır. Antropojen etki ile oluşan sera gazı salınımı ise yalnızca % 3 olmasına rağmen bu değer doğa dengelerinin bozulmasında önemli etkiye sahip olduğu uzman görüşlerce kabul edilmektedir. Özellikle son 30 yıl içerisinde insan faaliyetlerinin artması ile birlikte atmosferdeki sera gazı miktarında önemli bir artış gerçekleşmektedir. Bu artışın yer küreyi tehdit etmekte ve doğal dengelerin git gide bozulmasında en önemli etkenlerden biri olduğu kabul edilmektedir.

Küresel ısınma dünyamız üzerinde önemli bir sorun haline gelmiştir. Ancak dünyayı tehdit bu durum, endişelenmeyi gerektirecek kadar yakın bir gelişme olarak algılanmasa da yavaş ve sürekli gelişen bu sorunun gelecekte dünyayı birçok yönden olumsuz etkileyebileceği ve beraberinde insan neslinin bile tehlikeye gireceği belirtilmektedir. (UNFCCC, 2005).

Dünyadaki CO₂ (karbondioksit) için depo alanlarının atmosfer, okyanuslar ve karasal biyosferlerdir. Karasal biyosferin önemli bir kısmını ormanlar teşkil etmektedir. Ormanların küresel ısınmanın etkilerinin azaltılması ve iklim değişikliği konusunda önemlidir. Bu nedenle gelişmiş ülkelerde küresel ısınmanın etkilerinin azaltılması ve iklim değişikliği konusundaki en önemli eylemlerden birisi CO₂'in orman ekosistemlerinde tutulmasıdır. Bu eylem genel olarak karbon depolama olarak adlandırılmaktadır. Özellikle kentsel alanlarda CO₂ salınımını azaltmak ve karbon depolama için kent ağaçları ve kent ormanlarının rolü oldukça önemlidir. (Gül, vd., 2009). Kentlerde yaşam kalitesini artırmak, kenti işlevsel ve estetik açıdan iyileştirmek, karbon tutmak ve CO₂'i azaltmak amacıyla kent ağaçlarının varlığı önem arz etmektedir.

Tuğluer (2015)'e göre peyzaj mimarlığı ve ilgili meslek disiplinleri açısından önemlilik arz eden kentsel açık ve yeşil alanların, karbon tutma ve depolama gibi kent ekosisteminin iyileştirilmesinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Bu amaçla yapılacak çalışmalarda yeşil alanların, kent ekosistemine sağlayacağı katkıların bilimsel çalışmalarla belirlenmesi ihtiyaç haline gelmiştir. Bu bağlamda kent ağaçlarının strüktürel özelliklerini ve işlevsel etkilerini belirlemek amacıyla Amerika Birleşik Devletleri'nde UFORE adlı yazılım geliştirilmiştir. Bu etkileri hesaplayabilmek ve kontrol etmek için kent ağaçları hakkında envanter verilerinin toplanması gerekmektedir. UFORE modeli de her ağacın envanter verilerinden yararlanarak biyokütle ve karbon depolama tahminleri, hava kirliliğini kaldırma, uçucu organik bileşen emisyonları ve bina enerji kullanımına etkilerini gibi verileri hesaplamayı sağlayan bir yazılımdır.

Bu çalışmanın amacı, UFORE modelin yapısını, uygulama prensiplerini ve bileşenlerini inceleyerek modelin kent ekosistemine katkılarını ve ülkemiz koşullarında kullanılabilirliğini irdelemektir.

1.1. UFORE Modeli

UFORE modeli kent ağaçlarını değerlendirmek için kullanılan uluslararası bir modeldir. Bu model Amerika Birleşik Devletleri'nde geliştirilmiştir. Dünya üzerinde yaklaşık 50 şehirde uygulanmıştır. UFORE modeli kent ağaçları ile ilgili verileri bir sistem üzerine kayıt edilmesiyle her bir tür için bilgi edinilmesini amaçlar. Sistem üzerine entegre edilecek veriler bölgeye ait kurumlar ile işbirliği içerisinde belirlenerek veriler bir standart haline getirilmiştir (USDA Forest Service, 2014).

1.1.1. Modelin hesapladığı parametreler

Model, ağaç tür dağılımı, ağaç taç örtüsü, yoğunluğu, sağlığı, yaprak alanı, yaprak biyokütlesi, çalı ve toprak örtüsü gibi kent orman yapısı hakkındaki bilgileri aşağıdaki bazı formüller vasıtasıyla hesaplamaktadır.

$$CF = GA/TA$$

CF: taç rekabet faktörü

GA: ağacın taç alanı

TA: ağaç tacının yüzde değeridir.

$$K = (\% \text{ CON} \times 0.52) + (\% \text{ HRD} \times 0.65)$$

% CON: alandaki ibrelili taç yüzdesi

% HRD geniş yapraklı ağaçların taç yüzdesi

Ayrıca ışık tükenme katsayısı ibrelili ağaç türleri için 0,52; yaprağını dökenler için ise 0,65'tir.

$$La I = \ln (I/I_0) I-k$$

La I: yaprak yüzeyi indeksi

L: taç altındaki ışık yoğunluğu

I₀: tacın maruz kaldığı ışık yüzdesi

k: ışık tükenme katsayısıdır (USDA Forest Service, 2014).

1.1.2. UFORE Modeli'nin kullanım amacı

UFORE Modeli aşağıdaki parametrelere hesaplamak amacıyla kullanılmaktadır (USDA Forest Service, 2014). Bu parametreler;

- Kent ormanının saatlik uçucu organik bileşik miktarının tahmini,
- Hava kirliliğinin saatlik verileri,
- Ağaçların hava kalitesi üzerindeki etkileri,
- Kent ağaçlarının karbon tutma kapasiteleri,
- Ağaç türlerine göre hastalık ve böcek potansiyeli,
- Polen alerjisi değerlendirmesi,
- Egzotik türlerin kompozisyonu,
- Ağaç terleme oranları tahminleridir (USDA Forest Service, 2014).

1.1.3. UFORE Modeli'ni oluşturan modüller

Kent ormanı yapısı: Bu kısım kent ormanının yapısının daha iyi anlaşılması, uygulanması ve kullanılması için orman yapısının sistem içerisine kayıt edildiği aşamadır. Sisteme kayıt edilen bilgiler arasında ağaç tür kompozisyonu, ağaç yoğunluğu, ağaç sağlığı, yaprak yüzey alanı, yaprak biyokütlesi ve ağaç biyokütlesi tahminleri gibi verilere ihtiyaç duyulmaktadır.

Örnekleme: Bu aşamada kent ormanının yapısını belirlemek amacıyla iki örnekleme metodu kullanılmaktadır:

- **Randomize ızgara örnekleme yöntemi:** Bu yöntemde, çalışma bölgesi eşit parçalara bölünür. İstenilen sayıya göre ızgara gridleri elde edilir. Bu alan istenirse daha küçük gridlere ayrılabilir. Rastgele örnekleme yaklaşımı değerlendirme aşamasının daha kolay biçimde olmasını sağlamaktadır. Bu örnekleme metodu vasıtasıyla geleceğe dönük nüfus artış miktarı ve maliyet hesaplamaları ile ilgili değişimlerin tahminleri elde edilecektir.
- **Tesadüfi örnekleme yöntemi:** Bu örnekleme metodunda, öncelikle çalışma alanı rastgele dağıtılır ve tabakalara bölünür. Bu işlem arazide çalışan kullanıcıları dağıtarak tabakalara ayırmayı sağlar.

Veri toplama ve değişkenler: Bir UFORE modeli uygulama arazisi üzerinde toplanan verilerin dört genel türü vardır:

- **Genel plan bilgileri:** Arazinin genel özelliklerini tanımlamak için kullanılır.
- **Ağaç bilgileri:** Ağaçların bazı yapısal özelliklerini tahmin etmek, karbon depolama ve tutma kapasiteleri, enerji tasarrufu etkileri, VOC emisyonları, ağaçların miktarı ve olası zararlı etkileri vb. bilgileri içermektedir.
- **Çalı bilgileri:** Çalıların yaprak alanı, biyokütle tahmini, kirlilik tahmini uçucu organik maddelerin çalılar tarafından salınımı tahminleri gibi bilgileri içerir.
- **Toprak üstü verileri:** Çalışma alanındaki değişken toprak örtüsü çeşitlerinin dağılımını içerir.

Değişken açıklama: Kullanılacak örnekleme çeşidine göre rastgele ya da tabakalı olma durumu belirlenerek arazilerin tespit edilmesi gerekmektedir. Arazi sayısı arttıkça modelin hesaplayacağı parametrelerdeki hatalar azalacaktır.

Referans verileri: Alandaki bölümleri ve parselleri tanımlamak amacıyla arazi ölçüm verileri ve konumun saptanması için iki adet referans noktasının belirlenmesine ihtiyaç duyulmaktadır. Her referans noktası için birimlerin uzaklığı, yönü, açısı vb. bilgiler elde edilmelidir. Referans noktası yapısal bir ögenin üzerine gelirse ölçüm noktası ağaca göre olmalıdır.

1.1.4. UFORE Modeli'nin veri tabanı yapısı

UFORE Modelinin kullanımı için çeşitli veri girişlerinin yapılması gerekmektedir. UFORE modelinin veri tabanı yapısı şu şekildedir;

- Kullanıcılar tarafından girilen arazi verilerini içermektedir.
- Veri tabanı ağaç türleri listesini içermektedir.
- Konumsal ve coğrafi bilgileri içermektedir.
- Hava kalitesi ile ilgili parametreler yersel ölçüm merkezlerinden elde edilmelidir.
- Kirlilik ile ilgili veriler Amerika Birleşik Devletleri (ABD) Çevre Koruma Ajansı'nın sitesinden elde edilir.

1.1.5. UFORE Modeli'nin uluslararası sürümü

UFORE modelini ABD haricindeki ülkelerde kullanabilmek için uluslararası versiyon olan i-Tree programının Eco programı geliştirilmiştir. Bu program uluslararası bir proje geliştirmek için bazı verilere ihtiyaç duyulmaktadır. Bu veriler;

Konum bilgisi: UFORE Modeli çalıştırmak için bölgesel analizlerin yapılması gereklidir. Çalışmayı gerçekleştiren kullanıcılar konum bilgilerini sisteme girmesi gerekmektedir.

Yeni tür bilgisi: Veri tabanında bulunmayan bir ağaç türü ile karşılaşılması halinde, kullanıcılar yeni tür verisi girebilmek için gerekli bilgileri içeren ve sisteme entegre halde bulunan bir form doldurmaları gerekmektedir. Yeni tür sisteme entegre edildiğinde sistemde bulunmayan tür ile ilgili hesaplama yapılabilecektir.

Saatlik kirlilik verileri: Bu veri kirlilik tahminleri için ihtiyaç duyulmaktadır. Kullanıcılar saatlik kirlilik verilerini yerel merkezlerden elde ederek standart forma göre oluşturmalıdır.

Saatlik iklim verileri: Bu veri uluslararası olarak standart bir formatta oluşturulmamıştır. Kullanıcı verileri belirlemek için bölgedeki meteoroloji istasyonundan hava veri tabanı haritasını elde edilerek sisteme uygun şekilde kayıt etmelidir. Bu veriler kirliliği giderme ve biyogenik emisyon tahminleri için gerekmektedir.

Sınır tabaka yüksekliği verileri: Kirlilik giderme tahminler için gerekli olan bir veridir. Sınır tabaka yüksekliği bilgileri yersel çapta mevcut ise kullanıcı bu verileri sisteme göre biçimlendirmelidir.

Yerel türler için gölgelendirme katsayıları: Türlerin ışığı örtme yüzdeleri ekosistem tahminlerinin gelişmesine katkı sağlamaktadır. Bu nedenle bu veriye ihtiyaç duyulabilmektedir.

Biyokütle formülleri: Ağaçların tepe çaplarıyla orantılı olarak taç örtüsünün karbon depolama tahminlerinin geliştirilmesine yardımcı olacaktır.

Büyüme oranları: Türlerin yıllık ortalama büyüme katsayılarını tahmin etmek için kullanılacak veridir.

Yerel türler: Sistem üzerindeki türler Amerika Birleşik Devletleri'ndeki mevcut türlerden oluşmaktadır. Uluslararası kullanıcıların sistemden faydalanmaları için kendi yerel türlerini sisteme entegre etmeleri gerekmektedir.

1.1.6. Uluslararası değişkenler

Uluslararası formatta bazı kullanımlar farklılık gösterebilmektedir. Verileri girilirken ondalık olarak sistemlerde virgül kullanılmalıdır. ABD dışı ülkelerde 6,543.21 ile 6.543,21 gösterimi farklıdır. Bu farklar modelin çalışmasında sorunlara yol açabilecektir. Uluslararası tür farklılıklarını gidermek için, ortak veri tabanında gerekli olan bu türler hakkında bilgi ile birlikte, türler listesi veri tabanında bulunmayan, kendi ülkesinde bulunması muhtemel türler listesi vermek gerekecektir. Bunun için aşağıdaki verilere ihtiyaç duyulmaktadır.

- Ağaçların gölgelendirme katsayıları belirlenmelidir
- Yaprak tipleri, yaprağını döken, her dem yeşil, otsu ve bilinmeyen olarak belirlenen verilerdir.
- Yaprığın palmye, köknar, sedir veya otsu gibi hangi türe sahip olduğunun belirlenmesi gerekmektedir.
- Türlerin bulunduğu ülke hangi kıtada olduğu belirtilerek konum verisi sisteme girilmelidir.
- Ülkelerin yerel türler belirlenmelidir.
- Modelde ülkesel zararlıların belirlenmesi gereklidir.
- Ortalama ağaç yükseklikleri belirlenmelidir.
- Ağaçların tür, cins, sınıf ve alt sınıf bilgileri gereklidir (Nowak ve Crane, 1998).

1.2. UFORE Modeli'nin çıktıları

UFORE Modeli uygulama esasları ve çalışma prensipleri ele alınarak uygulandığı takdirde kent ağaçlarının kent ekosistemi etkileri üzerine yapısal ve işlevsel olarak aşağıdaki çıktıları vermektedir;

1.2.1. Yapısal çıktılar

Ağaç tür kompozisyonu (%): Çalışma alanlarında kaydedilen ağaç türleri toplam ağaç türleri içindeki % katılım değerleri,

Ağaç sayısı (adet ve %): Çalışma alanındaki her bir ağaç türünün toplam sayısı ve yüzdesi,

Ağaç gövde göğüs çapı dağılımı (%): Her bir ağaç türünün sahip olduğu gövde göğüs çaplarının yüzde dağılımı,

Ağaç yoğunluğu: Çalışma alanındaki ağaç yüzeyi toplam alanı (m²),

Ağaç sağlığı (%): Çalışma alanlarındaki ağaçların sağlıklı ve sağlıklı olmama durumu yüzdeleri,

Ağaç yaprak yüzeyi (m²): Yaprak yüzey alanı ve alanda kapladığı yaprak yüzey alanı yüzdesi,

Yaprak biyokütlesi: Regresyon denklemleri ve gölgeleme katsayıları vasıtasıyla ağaçların yaprak biyokütlesinin hesaplanması.

1.2.2. İşlevsel çıktılar

Karbon tutma ve depolama: Ağaçların yıllık karbon depolama ve tutma tahminleri ve yıllık büyüme mevsim uzunluğu, rekabet ve ağaç koşulları üzerinde kurulan yıllık büyüme oranları tahmin edilmesi,

Hava kirliliğini kaldırma: İklim verileri, kirlilik konsantrasyon verileri, alan faktörleri ve yaprak yüzeyi üzerine kurulan saatlik kirlilik kaldırma değerlerinin tahmin edilmesi,

Biojenik uçucu organik bileşimi (VOC) emisyonu: Alan faktörleri, iklim verileri, yaprak biyokütle oranlarına bağlı olarak yıllık emisyonun tahmin edilmesi,

Bina enerji kullanım etkileri: Oturulmaya elverişli yapıların bina enerji kullanımı üzerinde ağaç etkilerinin belirlenmesi,

Strüktürel maddi değeri: Karbon emisyonu miktarı, hava kirliliği ve bina enerji kullanımının maddi değerinin tahmin edilmesi.

1.2.2.1. Karbon tutma ve depolama

Atmosferik CO₂ ve diğer sera gazlarının (metan, kloroflorokarbonlar, azot oksit) atmosferdeki sıcaklık seviyesinin artışına neden olduğu bilinmektedir. Yaşam süreçleri boyunca ağaçlar, atmosferdeki CO₂'i temizler ve C kütlelerini biyokütle içinde depolar. UFORE modeli kent ağaçlarının allometrik denklemlerle biyokütlesi ve büyüme katsayılarını da baz alarak karbon depolama miktarını tahmin etmektedir. Karbon depolama miktarları tahmin edilirken biyokütle miktarı, büyüme katsayıları, yaprak tipi gibi veriler kullanılmaktadır. Model içerisinde denklemlerle hesaplanarak elde edilen türlere ait katsayılar bulunmaktadır. Model, herhangi bir türe ait veri içermediği zaman en yakın türe ait katsayısı kullanılmaktadır.

1.2.2.2. Hava kirliliğini kaldırma

UFORE hava kirliliğinin ağaçlar ve çalılar üzerindeki kuru birikimini tahmin etmek için kullanılmaktadır. Model saatlik meteorolojik verileri kullanılarak ağaç kaplı alanlarda O₃, SO₂, NO₂, CO ve PM₁₀'un yıl boyunca ağaçta birikimlerinin tahminleri yapmaktadır. Meteorolojik veriler bölgesel meteoroloji istasyonlarından elde edilmektedir. Ayrıca model kirlilik verilerini hesaplayabilmek için yaprak yüzey alan miktarına ihtiyaç duymaktadır. Yapracağını döken ağaçlar için yapraklı dönemler baz alınmaktadır. Bu sayede ağaçların havadaki zararlı partiküllerin ne kadar miktarda yaprak yüzeyinde biriktiğini tahmin edebilmektedir.

1.2.2.3. Biyojenik uçucu organik bileşimi (VOC) emisyonu

Uçucu organik bileşikler (UOB), atmosferik fotokimyasal reaksiyonlara katılan karbon monoksit, karbondioksit, karbonik asit, metalik karbürler veya karbonatlar ve amonyum karbonat hariç olmak üzere, US EPA (Birleşik Devletler Çevre Koruma Ajansı) tarafından ihmal edilebilir fotokimyasal reaktifliğe sahip olduğu belirtilen herhangi bir karbon bileşiği anlamına gelir. Sayısal olarak verilen tanımda uçucu organik bileşiklerin 25°C'de 10 Pascal (Pa) buhar basıncından daha yüksek buhar basıncında 15 veya daha az karbon atomuna sahip organik bileşikler olduğu belirtilmektedir. Uçucu organik bileşiklerin farklı kaynakları bulunmaktadır. Dünya genelinde uçucu organik bileşik emisyonlarının 1347 milyon ton/yıl biyojenik kaynaklardan, 462 milyon ton/yıl da antropojenik kaynaklardan kaynaklandığı tahmin edilmektedir. Atmosferik Uçucu organik bileşiklerin antropojenik kaynakları; ulaşım için fosil yakıtların kullanımı, tüketim mallarının üretimi ve çeşitli endüstriyel proseslerdir. Uçucu organik bileşiklerin doğal kaynakları ise; ağaçlar, bitkiler, vahşi hayvanlar, doğal orman yangınları ve bataklıklardaki anaerobik süreçlerdir.

Bu model kent ağaçlarının biyojenik uçucu organik bileşimi emisyonunun miktarını tahmin etmektedir. Uçucu organik bileşim (VOC) emisyonlarının miktarı ağaç türlerine, yaprak biyokütlesine, hava sıcaklığına ve diğer çevresel faktörlere bağlıdır.

Model bu verileri kullanarak ağaçlara ait emisyon miktarını tahmin etmektedir. Örneğin, izopren, monoterpenler için VOC emisyonu (E) aşağıdaki formüle göre tahmin edilmektedir

$$(TgC \text{ ağacı-1 saat-1 sıcaklıkta } T \text{ (K) ve PAR akısı } L \text{ (}\mu\text{mol m}^{-2} \text{ s}^{-1}\text{)}) E = BE \times B \times \gamma \text{ (12)}$$

Burada BE 30 oC'de μgC (g yaprak kuru ağırlığı) -1 hr^{-1} ve $1,000 \mu\text{mol m}^{-2} \text{ s}^{-1}$ 'in PAR akışında baz cinsi emisyon oranıdır. B türü yaprak kuru ağırlığı biyokütlesidir (g).

$$\gamma = [\alpha \cdot cL1 L / (1 + \alpha 1 \cdot L2) 2] \cdot [\exp\{cT 1 (T - TS) / R \cdot TS \cdot T \} / (0.961 + \exp\{cT 2 (T - TM) / R \cdot TS \cdot T \})]$$

L'nin PAR akışı olduğu izopren için; $\alpha = 0.0027$; $cL1 = 1.066$; R ideal gaz sabiti ($8.314 \text{ K}^{-1} \text{ mol}^{-1}$), T (K) hava sıcaklığı olduğu kabul edilen yaprak sıcaklığıdır, TS standart sıcaklıktır (303 K) ve $TM = 314 \text{ K}$, $CT1 = 95.000 \text{ J}^{-1}$ ve $CT2 = 230,000 \text{ J mol}^{-1}$ olarak verilmiştir.

1.2.2.4. Bina enerji kullanım etkileri

UFORE modeli, ağaçların enerji kullanımını ve bunun sonucunda binalardan kaynaklanan karbon emisyonları üzerindeki etkilerini tahmin etmektedir. Model tahmin yapabilmek için ağaç büyüklüğü, binaya uzaklığı, bina tipi, bina yönü, iklim bölgesi, yaprak türü ve alan üzerindeki ağaç örtüsü, ağaç gölgeleme faktörü, rüzgâr kırıcı etkileri gibi verilere ihtiyaç duymaktadır. Bu sayede binaların etkisiyle salınan karbon miktarının ne kadarının ağaçlar tarafından tutulduğu tahmin edilebilmektedir. Bina enerji kullanımlarının bu modelde hesaplanabilmesi için ayrıca yerel bazda binaların enerji kullanım miktarlarının belirlenmiş olması gerekmektedir.

1.2.2.5. Strüktürel maddi değeri

Bir ağacın strüktürel değeri o ağacın bulunduğu konuma ve ortam şartlarına göre ortamın tüketim miktarına karşılık gelen yıllık olarak ortalama telafi ettiği maddi değerini belirtmektedir. i-Tree Eco programı bu değerleri ABD koşullarına göre tahmin etmektedir. Bu nedenle uluslararası koşullarda Amerika'nın değer tahmin sistemine dayanmaktadır. Modelde strüktürel ağaç değeri ağacın depoladığı karbon miktarının son yıllardaki verilere göre karbonun ton başına parasal değeriyle ilişkilendirilmesiyle hesaplanmaktadır. Bu değer yıllık $23\$/\text{Ton C}$ olarak belirlenmiştir.

Sonuç olarak kent ağaçlarının işlevsel etkileri konusunda yerel kurumlar ve kullanıcılar tarafından UFORE metodunun yaygınlaştırılması gerekmektedir. İlerleyen zamanlarda Türkiye koşullarına özgü katsayıların oluşturulması önem arz etmektedir. Ülke çapında envanter havuzu oluşturulması ve sürdürülebilirliğinin sağlanması gerekmektedir. Konuyla ilgili gerekli ilgi ve destek sağlanmasıyla bu metodun Türkiye şartlarına göre geliştirilmesi mümkün olabilecektir.

Kentlerin yaşanabilir mekânlar haline getirilmesi için, kent ağaçlarının ve ormanlarının rolü büyüktür. Ağaçların karbon salınımının azaltılmasında ve küresel ısınma ile mücadelede, önemli bir varlık olduğunun farkına varılması, bilimsel ve teknik boyutta çalışmaların eyleme dönüştürülmesi ile mümkün olabilecektir.

Bu çalışmada Amerika Birleşik Devletleri'nde Nowak ve Crane (1998) tarafından geliştirilen UFORE Modeli'nin kullanım kılavuzundan ve Nowak vd. (2008)'nin yapmış oldukları çalışmadan yararlanılmıştır.

Kaynaklar

- Gül, A., Topay, M., Özalpın, O. (2009). Küresel Isınma Tehdidine Karşı Kent Ormanlarının Önemi. Uluslararası Davraz Kongresi, 24-27 Eylül 2009, Isparta, 221-234.
- Gül, A., Çatal, Y., Çoban, H.O., Polat, E., Gülcü, S., Yılmaztürk, A., Topay, M. (2015). Kent Ağaçları Bilgi Sistem Modeli. TÜBİTAK 110Y301. Nolu Proje Sonuç Raporu 15/11/2011-03/01/2015 (Basılmamış).
- Nowak, D. J., Crane, D. E., Stevens J. C., Hoehn, R. E., Walton, J. T., Bond, J., (2008). A Ground-Based Method of Assessing Urban Forest Structure and Ecosystem Services. *Arboriculture & Urban Forestry*, 34(6), 347-358.
- Nowak D. J., Crane. E. (1998). The Urban Forest Effects (UFORE) Model: Quantifying Urban Forest Structure and Functions, Integrated Tools Proceeding, Idaho USA.
- Nowak, D.J. (1996). Estimation Leaf Area and Leaf Biomass of Open-Grown Deciduous Urban Trees. *Forest Science*, 42(4), 504-507.
- Nowak, D.J., Crane, D.E. (2002). Carbon Storage and Sequestration by Urban Trees in the USA. *Environmental Pollution*, 116, 381-389.
- Selin, C., Atabey, S. (2019). Determination of the Benefits of Urban Road Plantings: A Case Study of Atatürk Boulevard (Antalya). 1. International Ornamental Plants Congress Book of Abstracts, 9-11 October 2019, p.140, Bursa, TURKEY.
- Tuğluer, M. (2015). Kent Ağaçlarının Çevresel Etkileri ve Değerinin Belirlenmesinde UFORE Modelinin Kullanımı ve Isparta Örneğinde İrdelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 110s, Isparta.
- UNFCCC (United Nations Framework Convention on Climate Change). (2005). Kyoto protocol status of ratification. United Nations Framework Convention on Climate Change.
- URL-1. (2019). I-Tree International. Erişim Tarihi: 05.05.2019 <https://www.itreetools.org/support/resources-overview/i-tree-international>.

Tarihi ve Kültürel Yapıların Korunması ve İncelenmesi; Sandıklı Ulu Cami Örneği

Pınar USTA*

ORCID 1: 0000-0001-9809-3855

İsparta Uygulamalı Bilimler Üniversitesi, Teknoloji Fakültesi, İnşaat Mühendisliği Bölümü, İsparta

* e-mail: pinarusta@isparta.edu.tr

Öz

Afyon Sandıklı Ulu Cami; Sandıklı Cuma mahallesinde çarşı içinde Yukarıpınar' da yer almaktadır. Sandıklı'nın en büyük camisi olarak bilinen yapı 14. Yüzyılda ahşap direkli ve toprak damlı olarak inşa edilmiştir. 16. Yüzyılda ise minare ve harim bölümleri yeniden yapılmıştır. Tarihi cami 1932 yılında ise esaslı bir onarımdan geçmiştir. Bu çalışmada Sandıklı Ulu Cami'sinin mimari özellikleri anlatılmış ve camiye ait restorasyon ve restitüsyon bilgileri verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Tarihi yapılar, kültürel miras, tarihi cami, restorasyon

Conservation and Investigation of Historical and Cultural Structures; Sandıklı Ulu Mosque Example

Abstract

Afyon Sandıklı Ulu Mosque is located in Cuma district, Yukarıpınar. The mosque, which is built in 14th century with wood column and flat roof, is known that the biggest mosque of Sandıklı. Minaret and harim sections were rebuilt in 16th century. The historical mosque has undergone a thorough restoration in 1932. In this study, the architectural features of Sandıklı Ulu Mosque were explained and restoration and restitution information about the mosque was given.

Keywords: Historical building; cultural heritage, historical mosque, restoration

1.Giriş

Anadolu, eski çağlardan itibaren pek çok devlete ve uygarlıklara sahne olmuştur. Bu topraklar üzerinde kurulan yerleşim merkezlerinin ve uygarlık merkezlerinin sayısı oldukça fazladır. Sandıklı da bu uygarlık merkezlerinden birisidir. Sandıklı ilçesinin, yerleşmeye ilk defa ne zaman açıldığı ve ilk yerleşik kavimlerin kimler olduğu konusunda kesin bilgiler mevcut değildir. İlçede ilk yerleşime ait izlerin Hititler dönemine rastladığı yapılan araştırmalarda ortaya çıkartılmıştır (Özav ve Yasak, 2016).

Sandıklı, Ege Bölgesi'nin iç batı bölümünde kendi adıyla anılan ova üzerinde kurulu, günümüzde Afyonkarahisar iline bağlı bir yerleşim birimidir (Küpeli, 2010). Sandıklı ilçesinin ve Afyon şehrine uzaklığı 60 km.'dir. İlçe yönetim sahasının doğusunda Şuhut, güneyinde Dinar ve Kızılören ilçeleri,

Atf: Usta, P.(2019). Ş Tarihi ve Kültürel Yapıların Korunması ve İncelenmesi; Sandıklı Ulu Cami Örneği. Mimarlık Bilimleri ve Uygulamaları Dergisi (MBUD), 4 (2), 201-209.

DOI: [10.30785/mbud.431909](https://doi.org/10.30785/mbud.431909)

müstakil bir beydir veya sultan adayıdır.' Bağımsızlığın bir başka sembolü olan kendi adına gümüş veya bakır sikke kestirme ile ulu câmi inşaatları birçok beylikte aynı yıllara denk gelmektedir (URL-2; URL-4).

Sandıklı Cuma mahallesinde çarşı içinde Yukarıpınar mevkiinde bulunan Sandıklı Ulu cami Sandıklı'nın en büyük camisidir (URL-5). 708 (1308/1309) hicri senesinde Alaettin Keykubat'ın oğlu Ömer tarafından mimar Naib' in Kölesi Aydemir'e yaptırılmıştır (Aygen, 1973). Vakıf arşivinden alınan bilgilere göre Ulu caminin 14. yüzyılda ahşap direkli toprak damlı olarak yapılmış 16. yüzyılda ise minare ve harim bölümlerinin yeniden yapılmıştır. Ayrıca Mehmet Saadettin Aygen' in 'Afyon Karahisar Camileri' kitabında minarenin 1526 yılında yapıldığı söylenmektedir. Bunun yanısıra bu eserde yapının 1932 yılında esaslı bir onarımdan geçtiği belirtilmiştir. Ulu caminin Kuzey ve batı cephelerindeki betonarme son cemaat bölümü daha sonradan eklenmiştir (Es yapı, 2013). Sandıklı ulu cami Şekil 2'de görülmektedir.

Şekil 2. Sandıklı Ulu cami

3. Afyon Sandıklı Ulu Caminin Özellikleri

3.1. Plan özellikleri

Sandıklı Ulu Cami, ilk olarak kare planlı tek kubbeli bir mescit olarak inşa edilmiştir. 14. yüzyılda inşa edildiği bilinen ulu cami 16. yüzyılda harim ve minaresi ile birlikte yeniden yapılmıştır. Geç dönemde kuzey ve batı cephesindeki betonarme son cemaat bölümüm eklenmiştir. Şadırvan ve batıdaki çeşme, abdestlikler de yine geç dönemde yapılmıştır.

Tarihi cami 14.54 m. x 14.42 m. ebatlarında kare planlı ve tek kubbelidir. Son cemaat bölümü kuzeyden başlayarak batı yönünde minare kürsü duvarın kadar uzanır. Kuzey cephesinden son cemaat bölümüne iki giriş verilmiştir. Sol taraftaki kapı aksı ile harim giriş kapı aksı aynıdır. İki kapı arasında ikişer pencere vardır. Soldaki kapının sol bölümünde 2, sağdaki kapının sağında da yine 2 pencere bulunmaktadır. Batı tarafında ise 4 adet pencere bulunmaktadır. Yapının Güney duvarında minare giriş kapısı ve mihrap bulunmaktadır.

Doğu duvarında 3 pencere açıklığı vardır. Batı duvarında ise doğu pencere aksları korunmuş ancak; orta akstaki pencere batı duvarına minare yaslandığından açılmamıştır. Batı duvarında iki pencere bulunmamaktadır. Ancak minare kürsüsünün yaslandığı bölüme pencere doğrama figürü tasvir edilmiştir. Güney duvarında giriş kapı aksında mihrap nişi yer almaktadır. Niş yarım daire formundadır. İki yanında başlayan profiller yarım daire formunu tamamlayarak niş üst kotunda birleşmektedirler. Mihrabın iki yanında birer pencere vardır. Güney duvarı üzerinde iki adet vaaz kürsüsü vardır. Bunlardan mihrap ile pencere arasına olan kürsü özgün değildir. Pencerenin solunda kalan kürsü orijinaldir. Minber de güney duvarına yaslanmıştır.

Tarihi caminin toplam da 11 adet tepe penceresi bulunmaktadır. Kuzey, doğu ve güney cephelerinde 3'er adet pencere vardır. Batı cephesinde iki adet bulunur. Aslında 3. pencerede varmış gibi duvara resmedilmiştir (ES yapı, 2013 ve URL-2).

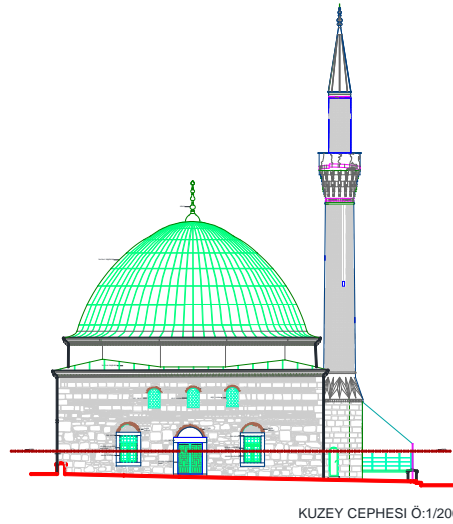
3.2 Cephe özellikleri, malzeme ve yapım tekniği

Batı Cephesi; tarihi caminin minaresi batı duvarına bitişiktir. Minarenin sağında kalan bölümde ise sonradan yapılan üzeri sundurma bir saçak ile kapatılan abdestlikler ve çeşme bulunmaktadır. Minare kürsüsünün sağında kalan harim duvarı almaşık duvar örgüsüne sahiptir.

Güney cephesi; Bu cepheye açılan alt kotta 2 adet pencere üst kotta ise 3 adet pencere bulunmaktadır. Üst kotta bulunan tepe pencereleri yarım daire kemerlidir, Üst ve yan bölümleri ise tuğla söve ile dönmüştür. Zemin kottaki pencereler düz lentolu ve dikdörtgen formdadır. Söveleri ise taştır. Güney cephesinde bulunan harim duvarı almaşık duvar örgüsüne sahiptir.

Doğu cephesi; almaşık duvar örgülü bu cephede pencereler güney pencereleri ile aynıdır ve yine diğer cephelerde olduğu gibi burada da tepe pencere üzerinden 4 sıra tuğla, 1 sıra kesme taş kullanılmış daha üst bölümde ise kirpi saçağa kadar 6 sıra tuğla yapılmıştır. Cephelerde farklı malzeme kullanımının cepheye zenginlik ve hareket katmak olabileceği düşünülmektedir.

Kuzey cephesi; bu cepheye geç dönemde eklenen son cemaat bölümü sundurma çatıya sahiptir. Son cemaat bölümünün duvarları sıva üzeri boyadır. Sundurma üzeri ise kurşun ile kaplıdır. Son cemaat bölümünün pencere kapıları düz lentolu ve dikdörtgen formdadır. Kuzey cephesinden görülen harim tepe pencereleri yarım daire kemerlidir. Kurşun ile kaplanan kubbe yarım daire şeklinden daha yüksek ve sivri bir forma sahiptir. Minare petek ve gövdesi sıvalıdır. Kûlah bölümü ise şakülünden kaçmıştır. Sandıklı Cami kuzey Cephesi planı Şekil 3'te görülmektedir.

Şekil 3. Sandıklı Cami kuzey cephesi planı

Tarihi yapının kasnağı sıvalı olduğu için malzemesi bilinmemektedir. Duvarları ise , tek ve iki sıra testere dişi dizisi ve profil taş silmeler ile sonlandırılmıştır.

3.3.3. Cami süslemeleri

Sandıklı ulu cami mimari yapısının yanın da süslemeleri ile de oldukça dikkat çekmektedir. Cami duvarlarında yer alan süslemelerden birçoğu halen durmakla birlikte onarımlardan sonra eski motiflerin bazılarının kaldırıldığı görülmektedir. Duvar resimlerindeki üslup, renk kullanım, motiflerin konumları Anadolu'daki birçok yapı ile benzerlik göstermektedir. İnsan ve hayvan figürlerinin hiç kullanılmadığı camide natürmort, geometrik bezeme, bitkisel bezeme, yazı ağırlıktayken, yapının en dikkat çekici tasvirleri mihrabın hemen üst eksenine yerleştirilen iki adet cami tasvirleridir. Genelde karşılaştığımız mimari tasvirler bitkisel motiflerin oluşturduğu çelenk içinde verilirken, bizim camimizdeki mimariler, bağımsız uçar vaziyette tasvir edilmiştir (URL-2; URL-3).

Sandıklı Ulu Cami süslemeleri döneminin duvar resimleri açısından örnek teşkil etmektedir. Süslemelerinin tarihine ilişkin tarih bildiren bir kitabe yoktur. Bu nedenle sanatçı ve tarihi hakkında herhangi bir bilgi verilememektedir. Bu dönem duvar resimlerinin kronolojik bir gelişim ve bölgesel özellikler göstermemesi, tasvirlerin tarihlendirilememesinin başlıca nedenlerindedir.

Cami duvar resimleri, Anadolu'daki diğer duvar resimli camilerle benzerlik göstermektedir. Bu nedenle dönemin gezici sanatçıları(ustaları) tarafından yapıldığını düşünülmektedir. Bunun yanı sıra Sandıklı Ulu Cami de yer alan duvar resimleri konu ve üslup bakımından Anadolu'daki diğer camilerle benzerlik göstermektedir. Camimizin duvar resimlerinde işlenmiş, natürmortlar, çiçek motifleri, bitkisel ve geometrik bezemeler, vazodan çıkan çiçek motifleri, mimari tasvirlere benzer Anadolu'nun diğer merkezlerinde birçok örnek bulunmaktadır (URL-2; URL-3). Ulu cami süslemelerine ait görseller Şekil 4'te görülmektedir.

Şekil 4. Ulu cami süslemelerine ait görseller.

(a)Kubbeden Ayrıntı, madalyon ve natürmort tasviri (b)Madalyonlar ve saksıdan çıkan çiçek motifleri, kubbeden ayrıntı, madalyonlar ve saksıdan çıkan çiçek motifleri (c)Kubbede bulunan cami tasvirleri (d)Sandıklı Ulu Cami Limon ağacı tasviri

3.2. Tarihi Sandıklı Ulu Caminin restitüsyon ve restorasyon raporu

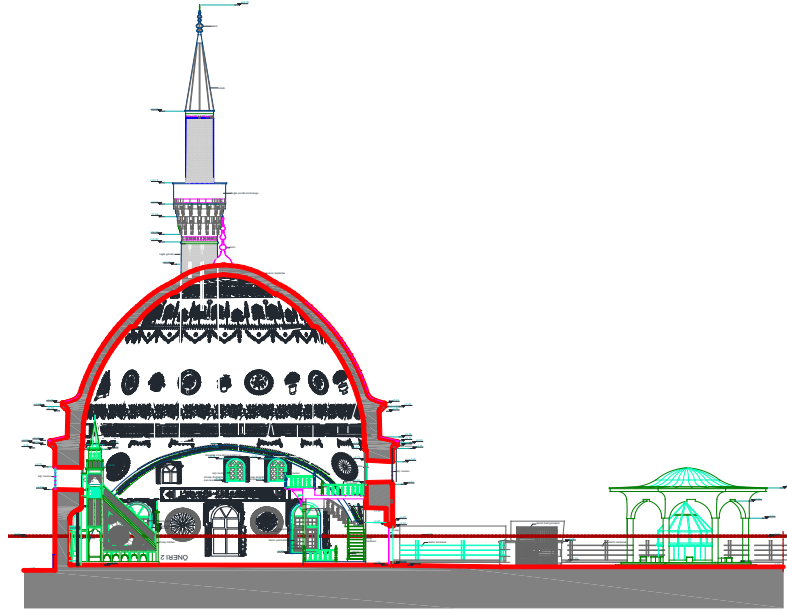
Yapı ile ilgili yeterli kaynak bulunamadığından vakıflar arşivinden alınan envanter fişleri, kurul kararları ve özellikle kalem işleri ile ilgili hazırlanan ayrıntılı raporlar restitüsyon projesinin hazırlanmasında çok önemli olmuştur. Restorasyon proje ilkesi, yapıların günümüze ulaşan özgün detay ve plan şemasının korunması suretiyle gelecek nesillere aktarılmasıdır. Bu doğrultuda mevcut belgeler ve yapıdaki izler doğrultusunda yapılacak olan uygulamalara karar verilmiş, belge olmayan detaylarda yoruma gidilmemiş mevcuttaki durum korunmuştur.

Ulu caminin restorasyon projesinde şadırvan ve on cemaat bölümleri ile ilgili olarak iki öneri hazırlanmıştır. İlk öneride mevcut betonarme son cemaat bölümü kaldırılmış, şadırvan mevcut durumundaki gibi önerilmiştir.

İkinci öneride ise mevcut betonarme ek yerine günümüzde yapıldığının belli olması için çelik strüktürlü cam kaplama bir son cemaat bölümü önerilmiştir. Cemaat için camii alanı yeterli olmadığından son cemaat yapılmıştır. Mevcut şadırvanda ikinci öneride yine günümüz malzeme ve mimari anlayışına uygun olarak yeniden projelendirilmiştir. Sandıklı Cami yapılması planlan cami ve şadırvan planı Şekil 5 ve 6'da görülmektedir.

Şekil 5. Vakıflar arşivinden alınan 03.03.2001 tarihinde çekilmiş olan fotoğraf

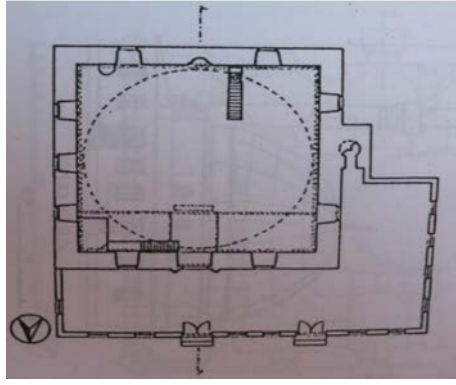

Şekil 6. Sandıklı Cami yapılması planlan cami ve şadırvan planı

Restorasyon projesi restitüsyon projesi doğrultusunda hazırlanmıştır. Camiye eklenen geç dönem eklentileri (betonarme son cemaat yeri, batıda bulunan abdestlikler, çeşme ve üst örtüsü) kaldırılmıştır. Bu şekilde etrafı çevrelenen ve cephe özelliğini kaybeden yapı ortaya çıkarılmıştır.

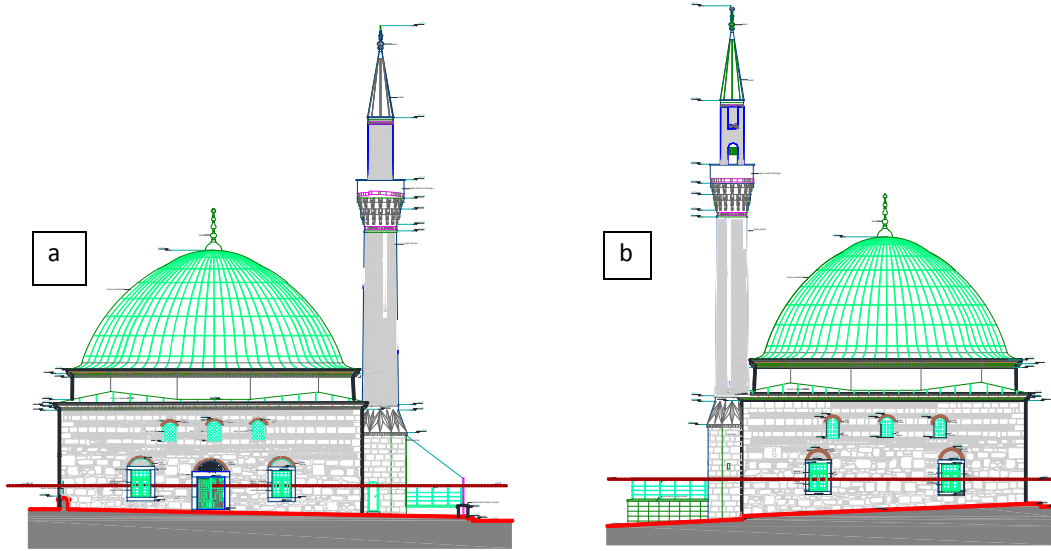
3. Bulgular

Sandıklı Ulu cami için hazırlanan restitüsyon projesi 1526 yılında ki özgün plan şemasına uygun olarak hazırlanmıştır. Camiye ait özgün plan Şekil 7' de gösterilmiştir. Tarihi yapıya ait raporlar incelendiğinde yapıda mevcut olan kelem işi tanzimin orijinal olduğu tespit edilmiştir. Bu nedenle restitüsyon projesinde kalem işleri mevcut durumu ile korunmuştur. Ulu caminin şu anki mevcut durumunda zemin kotunda ve üst kotta bulunan pencerelerde içlikler bulunmaktadır fakat bunlar özgün değildir. Bu durum diğer Dönem camileriyle karşılaştırıldığında çıtalı kanatlı içliklere rastlanmadığı için restitüsyon projesinde doğramalar kaldırılmıştır. Günümüzdeki zemin döşemesi ahşap rabatadır ve yenidir. Cami örneklerine bakıldığında birçoğunun özgün döşeme kotunun yükseltilerek ahşap yapıldığı görülmektedir. Öyle ki Ulu Caminin minber ilk rıht yüksekliğine dikkat edildiğinde diğer rıhtlardan daha alçak olduğu görülmektedir. Yapıdaki izler doğrultusunda tarihi camiye ait restitüsyon projesinde zemin döşemesi 7 cm aşağıya alınmıştır.

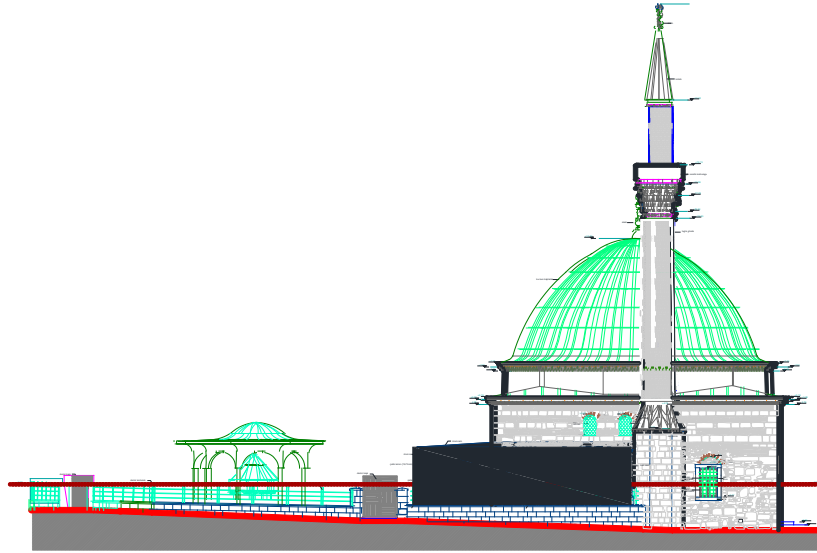
Şekil 7. Sandıklı Ulu Cami Planı (Uysal, 2006)

Restorasyon projesine göre yapının kuzey cephesine raspa yapılmalı özgün doku açığa çıkarılmalıdır. Aynı şekilde mevcut durumda sıvalı olan ve sıvası dökülen yerlerden tuğla olduğu tespit edilen minare gövde ve peteğinde sıvaraspa yapılmalıdır. Minare külah bölümü şakülünden kaymıştır. Bu bölüm sökülerek tekrar yapılmalıdır. Yapının cepheleri almaşık örgülüdür. Yapının Cephelerinde gözle görülür ciddi bir hasar bulunmamaktadır. Atmosferik koşullar nedeni ile kirlenmeler vardır ancak; bu kirlenmeler karbonlaşmamış, tabakalaşmamıştır. Dolayısıyla Atomize su ile temizlenmesi yeterli olacaktır. Ancak uygulama sırasında bu yöntem den sonra kimyasal uygulanıp uygulanmayacağı konunun uzmanlarınca karar verilmelidir. Yapıda bulunan kurşun malzemeler yenilenecektir. Projede yapının avlu zemini traverten olarak önerilmiştir. Sandıklı Ulu cami önerilen Doğu ve Güney cephe planları görünüşleri ve önerilen Batı Cephesi Planı Şekil 8 ve 9'da görülmektedir.

Şekil 8. Sandıklı Ulu cami önerilen cephe planları görünüşleri

(a) Doğu cephe görünümü (b) Güney cephe görünümü

Şekil 9. Önerilen Batı Cephesi Planı

4. Tartışma ve Sonuç

Çalışmada ele alınan Sandıklı ulu Cami Germiyanlı devrinde yapılan ve adı bilinen sayılı üç eserden birisidir. Söz konusu caminin 14. yy 'da yapıldığı bilinmektedir. İnşa yılı çok eskiye dayanan bu cami de günümüze kadar birçok onarım ve yenileme çalışmaları olmuştur. Günümüzde tarihinden ziyade süslemeleri de oldukça dikkat çeken camideki bezemeleri yapıya onarımlar sırasında ilave edildiği düşüncesine; daha önceki çalışmalarda 'yapının inşa edildiği dönem özellikleri ile süslemelerin üslup özellikleri arasında bir bağ kurulamayışı' olarak ifade edilen gözlem ve çalışmalar sonucunda varılmıştır. Yine yapılan çalışmalarda süslemelerin genellikle 18-19.yy. Batılılaşma Dönemi ve 20.yy özelliklerini taşıdığı görülmektedir.

Yapıdaki röleve çalışmalarında dönemin kalem işi tanziminin altından günümüzde mevcut olan motifler açığa çıkmış ve çıkan motiflere uygun olarak restorasyon çalışması yapılmıştır. Bu bilgilerden yola çıkarak mevcuttaki kalem işi tanzimin orijinal olduğu tespit edilmiş. Bu nedenle restorasyon projesinde kalem işleri mevcut durumu ile korunmuştur. Hasar gözlenmediğinden kalem işleri için herhangi bir müdahale önerilmemiştir.

Bu çalışmada Sandıklı ulu camisin tarihi ve mimari özellikleri üzerinde durulmuş ve söz konusu yapı için gerçekleştirilen restitüsyon ve restorasyon projelerine yer verilmiştir. Restorasyon projesi restitüsyon doğrultusunda hazırlanmıştır. Yapının projelerinin hazırlanmasında ve binanın okunmasında en büyük sorun tarihi yapının çevresinde bulunan ve sonradan yapılmış eklerdir.

Yapı üzerinde yapılan çalışmalar neticesinde yapıda Yapı genelinde ciddi bir bozulma, Rutubetlenme, kapiler nem olmadığı görülmüştür. 1992 vakıf arşivlerinden alınan kararlarda kubbeden gelen suyun sorun yarattığı fakat kurşunların yenilenerek bu sorunun çözümlendiği tespit edilmiştir. Ulu caminin cephelerinde doğal atmosferik koşullar nedeni ile kirlenmeler meydana gelmiştir.

Yapıya ait önceden elde edilmiş bilgiler kullanılarak mevcut kalem işlerinin orijinal olduğu tespit edilmiş ve bu nedenle hazırlanan projede kalem işleri mevcut durumu ile korunmuş ve herhangi bir hasar olmadığı içinde müdahale önerilmemiştir. Yapının mevcut yer döşemesi ahşaptır ve özgün değildir. Uygulamada kısmı olarak açılma yapılarak özgün doku ve kotu araştırılması yapılmalıdır.

Teşekkür ve Bilgi notu:

Bu çalışmada Sandıklı Ulu Caminin Restitüsyon ve Restorasyon raporlarını ve projesini bizimle paylaşan ve yardımcı olan ve dolayısıyla bu makalenin hazırlanmasına olanak sağlayan "Es Yapı Şehircilik Mimarlık Restorasyon San. Tic. Ltd. Şti." ne teşekkür ederim.

